

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

Matti Muhli

**”OLEMME VAKUUTTUNEITA, ETTÄ TOIMINTAMALLIA KANNATTAA
SUOSITELLA MYÖS UNIONIN ULKOPUOLISILLE
KUMPPANEILLEMME”**

EU:n taisteluosastojen vaikutus EU:n kansainvälisen roolin rakentumiseen

Pro gradu -tutkielma
Kansainvälinen politiikka
Toukokuu 2015

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

MUHLI, MATTI: ”Olemme vakuuttuneita, että toimintamallia kannattaa suositella myös unionin ulkopuolisille kumppaneillemme”: EU:n taisteluosastojen vaikutus EU:n kansainvälisen roolin rakentumiseen

Pro gradu -tutkielma, 161 s.

Kansainvälinen politiikka

Toukokuu 2015

TIIVISTELMÄ

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani, miten EU:n nopean toiminnan kriisinhallintatehtäviin tarkoitetut taisteluosastot vaikuttavat EU:n kansainvälisen roolin rakentumiseen. Taisteluosastokonseptin kehittäminen alkoi syksyllä 2003 ja vuoden 2007 alusta EU on ylläpitänyt valmiusjärjestelmää, jossa kaksi puolen vuoden välein vaihtuvaa noin 1500 sotilaan vahvuista taisteluosastoa on lähetettävissä kriisinhallintaoperaatioon kymmenen vuorokauden varoitusajalla. Tähän mennessä taisteluosastoja ei ole kuitenkaan käytetty kertaakaan. Tämä on saanut sekä EU:n poliittiset päättäjät että jäsenvaltiot kyseenalaistamaan taisteluosastojen tarpeellisuuden.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys perustuu yhtäältä Ian Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoriaan (normative power Europe) ja toisaalta rooliteorian konstruktivistiseen tulkintaan. EU:n normatiivisen vallan teoria suhtautuu kriittisesti kansainvälisen politiikan vallitsevaan käsitykseen vallasta. Teoria painottaa normien ja ideoiden valtaa fyysisen voimankäytön sijaan ja tulkitsee, että EU kykenee jo omalla erityislaatuisuudellaan muokkaamaan maailmanpolitiikan normaalitilaa. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käsitteleminen teorian avulla paikallistuu Mannersin alkuperäisen ihanteen haastavaan suuntaukseen, joka keskittyy voimankäytön eettisiin kysymyksiin ja reunaehtoihin.

EU:n normatiivisen vallan teoria sisältää implisiittisesti ajatuksen EU:sta eräänlaisena roolimallina. Tarkennan tätä juonnetta sosiaalitieteissä kehitetyn rooliteorian avulla. Kansainväliseen politiikkaan tuotuna rooliteoria asettuu toimija- ja rakennekeskeisten perspektiivien välille ja tarjoaa arvokkaan analyttisen välineen EU:n toiminnan käsittelemiseen kansainvälisen yhteisön osana. Rooliteorian konstruktivistisen tulkinnan lähtökohdista EU:n kansainvälinen rooli on sosiaalinen prosessi, jossa EU:n sosiaalinen paikallistuminen riippuu EU:n identiteetin ja materiaalistien resurssien sekä kansainvälisen yhteisön normien ja odotusten vuorovaikutuksesta. Siten EU:n mahdollinen normatiivisuus ei perustu vain EU:n kollektiiviseen ymmärrykseen vaan myös sen kansainväliseen asemaan ja ulkopuoliseen tunnustukseen.

Tutkimusmetodinani hyödynnän prosessien jäljittämisen menetelmää (process tracing), jossa havaitun ilmiön selitys rakentuu toisiinsa liittyvien välivaiheiden sarjana. Käytän referenssipisteinä neljää kansainvälistä kriisitilannetta, joissa EU on harkinnut taisteluosastojensa käyttämistä. Katson sekä materiaalistien että ideatason elementtien olevan ontologisesti todellisia kausaalisia tekijöitä, minkä vuoksi EU:n roolia voidaan tarkastella EU:n taisteluosastojen avulla. Yhdistän tapaukset prosessiksi, joka muodostaa mahdollisen selityksen EU:n taisteluosastojen vaikutuksesta EU:n kansainväliseen rooliin. Tutkimusaineistoni koostuu EU:n yhteisen turvallisuuspolitiikan tärkeimpien määrittelijöiden – etenkin Eurooppa-neuvoston, EU:n neuvoston sekä unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan – instituutioaineistoista, puheista ja lehdistötiedotteista. Täydennän virallislähteitä tutkittavia tapauksia käsittelevillä lehtiartikkeleilla.

Tutkielmani keskeinen havainto on, että taisteluosastoilla on ollut käyttämättömyydestään huolimatta konkreettinen vaikutus EU:n kansainväliseen rooliin. 2000-luvun alkuvuosina taisteluosastot miellettiin sekä EU:n sisällä että sen ulkopuolella olennaiseksi osaksi EU:n itsenäistä ja kokonaisvaltaista toimijuutta ja kansainvälisen vastuun kantamista. Taisteluosastojen edistysnarratiivi särkyi kuitenkin vuosina 2007–2008, kun niiden tulikaste jäi vastoin suuria ennakko-odotuksia toteuttamatta. Viimeisten viiden vuoden aikana taisteluosastojen käyttämättömyydestä on alkanut muodostua vallitseva käytäntö eikä osastoihin liittyvää debattia ole kyetty uudistamaan. EU on silti pyrkinyt vaikuttamaan voimankäyttöä koskeviin ymmärryksiin kehystämällä taisteluosastokonseptin suojeluvastuun edistämisen välineeksi ja projisoimalla ulospäin tulkintaansa sekä suojeluvastuun periaatteesta että sen tukemiseen soveltuvista keinoista. Itä-Ukrainan pitkittyvä kriisi on kuitenkin haastanut EU:n uudistamaan turvallisuuspolitiikkansa strategisia perusvalintoja, mikä saattaa pakottaa sen määrittelemään myös taisteluosastojen perusperiaatteet kokonaan uusiksi.

SISÄLLYS

1.	Johdanto	1
1.1.	Tutkielman tausta	1
1.2.	Tutkimusongelma ja tutkielman rakenne	3
2.	EU turvallisuuspoliittisena toimijana	7
2.1.	EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka	7
2.1.1.	EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka suhteessa jäsenvaltioihin	7
2.1.2.	Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eurooppalaistuminen kylmän sodan jälkeen	9
2.2.	EU:n taisteluosastokonsepti	12
2.2.1.	EU:n taisteluosastokonseptin poliittinen perusta	12
2.2.2.	Mitä EU:n taisteluosastot ovat?	14
2.2.3.	Mihin EU:n taisteluosastoja tarvitaan?	18
3.	Tutkielman teoreettinen viitekehys.....	22
3.1.	EU:n normatiivisen vallan teoria.....	22
3.1.1.	Ian Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoria	22
3.1.2.	Sotilaallisen voiman asema EU:n normatiivisen vallan teoriassa – todellinen ”käsitteellinen ristiriita”?	25
3.2.	Rooliteoria kansainvälisen politiikan tutkimuksessa	29
3.3.	EU:n normatiivisen vallan empiirinen tutkiminen	34
3.3.1.	Toimijuus ja normatiivinen toimijuus.....	34
3.3.2.	EU:n edistämät periaatteet	35
3.3.3.	EU:n käyttämät keinot	37
3.3.4.	EU:n toiminnan vaikutukset.....	40
3.3.5.	EU:n normatiivisen vallan teorian yhteys konstruktivistiseen rooliteoriaan	40
4.	Tutkielman metodologiset valinnat.....	43
4.1.	Prosessien jäljittämisen menetelmä tapaustutkimuksessa	43
4.2.	Tutkimuksen toteuttaminen prosessien jäljittämisen menetelmällä	47
4.2.1.	Tutkittavien tapausten valinta	47
4.2.2.	Syy, selittäjä ja mekanismi.....	50
4.2.3.	Tutkimusaineisto.....	52
4.2.4.	Tutkimuksen rakentuminen.....	54
5.	Kongon demokraattinen tasavalta 2003: ”Aikomuksenamme on tehdä tästä alku jollekin suuremmalle”	57
5.1.	YK:n pyyntö EU:n roolin valinnan lähtökohtana.....	57
5.2.	Keskustelu voimankäytön tarpeellisuudesta ja soveliaisuudesta	60
5.3.	Operaatio Artemis ja kansainväliset kumppanuussuhteet	64
5.4.	Lopussa kiitos seisoo?	65
5.5.	”Olemme vakuuttuneita, että toimintamallia kannattaa suositella myös unionin ulkopuolisille kumppaneillemme”	68

6.	Tšad ja Keski-Afrikan tasavalta 2007–2009: ”Meillä on sotilaallinen kapasiteetti; nyt tarvitaan poliittista tahtoa”	73
6.1.	EU ja pyrkimys ”tehtävien täysimääräiseen toteuttamiseen”	73
6.2.	Vaikeuksien kautta uusiin vaikeuksiin	76
6.3.	Vastaroolien vaikutus EU:n toimintaan	80
6.4.	Ensimmäiset säröt EU:n omakuvaan	83
7.	Kongon demokraattinen tasavalta 2008–2009: ”Kyseessä on pahin tilanne maan päällä, mutta reaktio siihen muistuttaa seminaaria”	87
7.1.	Toimiako vai eikö toimia, siinä pulma	87
7.2.	EU:n ristiriitainen roolikäyttäytyminen puhuttaa	92
7.3.	Molemminpuolisia odotuksia	95
7.4.	Lisää säröjä EU:n omakuvaan	98
8.	Keski-Afrikan tasavalta 2013–2015: ”Jos ei nyt niin milloin?”	102
8.1.	Konfliktin nousu EU:n agendalle	102
8.2.	EUFOR RCA ja toimeenpanon haasteet	106
8.3.	Odotusten ristipaine	111
9.	Johtopäätökset	114
9.1.	Tutkimustulokset	114
9.2.	Tutkimusvälineiden arviointi ja jatkotutkimus	118
Lähteet	125

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman tausta

Brittiläisen historioitsijan Timothy Garton Ashin mukaan 1950-luvulla alkaneen Euroopan integraatiokehityksen viisi ensimmäistä vuosikymmentä keskittyivät Euroopan sisäisiin asioihin kun taas 2000-luvun ensimmäinen puolivuosisata näyttää, millaiseksi Euroopan asema ja haasteet muodostuvat globaalissa ympäristössä¹. Euroopan integraatio mielletään usein taloudelliseksi hankkeeksi, mutta jo Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä alkaen siihen on liittynyt turvallisuuspoliittinen ulottuvuus. Yhteiseurooppalaisen turvallisuuspolitiikan juuret ulottuvat vuosikymmenten taakse, vaikka sen nopea kehitys alkoi vasta kylmän sodan päättymisen ja Maastrichtin sopimuksella perustetun Euroopan unionin synnyn myötävaikutuksesta.² Varsinkin viimeisten viidentoista vuoden aikana EU:n yhteisestä turvallisuuspolitiikasta on tullut keskeinen osa sekä EU:n integraatiota että sen kansainvälistä roolia.

2000-luvulle tultaessa länsimaista turvallisuuspoliittista ajattelua ohjasi näkemys, jonka mukaan nopealla ja päättäväisellä reagoimisella kansainvälisiin kriiseihin voidaan säästää ihmishenkiä ja vähentää inhimillistä kärsimystä tehokkaasti ja maltillisin kustannuksin.³ EU:n osalta ajattelutapa kulminoitui 12. joulukuuta 2003 hyväksytyssä EU:n turvallisuusstrategiassa, joka suuntaa EU:n turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden kehystä. Kuten asiakirjan otsikko *Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa* ilmentää, turvallisuushaasteet miellettiin ennen kaikkea globaaleiksi. Strategian mukaan EU:n pitää olla valmis toimimaan jo ennen kriisin puhkeamista eikä konfliktinehkäisyä ja uhkien torjumista voi aloittaa liian aikaisin. ”EU:n on kehitettävä strateginen lähestymistapa, joka edistää varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa, nopeaa ja tarvittaessa voimakasta väliintuloa”, kuului asiakirjan keskeinen johtopäätös.⁴

Syksyllä 2003 EU päätti täydentää yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkansa keinovalikoimaa kehittämällä itselleen EU:n taisteluosastoiksi (EU Battlegroups) nimetyt nopean toiminnan sotilaalliset kriisinhallintajoukot. Vuoden 2007 alusta lähtien EU:lla on ollut jatkuvasti kaksi noin 1500 sotilaan vahvuista taisteluosastoa korkeassa valmiudessa. Korkeassa valmiudessa olevien

¹ The Guardian 5.4.2007.

² Euroopan unioni perustettiin muodollisesti 7. helmikuuta 1992 allekirjoitetulla ja 1. marraskuuta 1993 voimaan tulleella Maastrichtin sopimuksella. Tätä edeltävästä Euroopan integraatioprosessista olisi tarkempaa käyttää termejä Euroopan yhteisöt (1950- ja 1960-luvut), Euroopan talousyhteisö (1960- ja 1970-luvut) ja Euroopan yhteisö (1970-luvulta 1990-luvulle). Asian yksinkertaistamiseksi viitataan tässä tutkielmassa jatkossa ainoastaan Euroopan unioniin.

³ Arbuckle 2006, 127.

⁴ Euroopan unionin neuvosto 2003a.

taisteluosastojen on oltava valmiita aloittamaan niille käskettävien rauhanturva- ja pelastustehtävien toteuttaminen kymmenen päivän sisällä EU:n neuvoston päätöksestä. Taisteluosastojärjestelmään osallistuminen on EU:n jäsenvaltioille vapaaehtoista, mutta yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ulkopuolelle jättäytyneitä Maltaa ja Tanskaa lukuun ottamatta niissä ovat mukana kaikki jäsenvaltiot sekä kolme EU:n ulkopuolista valtiota⁵.

Taisteluosastotoimintaan osallistuvien valtioiden kirjo heijastaa taisteluosastojen kahtalaista tarkoitusta: niiden on ajateltu palvelevan sekä Euroopan integraatiota että kansainvälistä kriisinhallintaa. Varsinkin EU:n julkisessa keskustelussa taisteluosastoista toivottiin välinettä, joka vahvistaisi EU:n itsenäistä sotilaallista kriisinhallintakykyä ja nopeuttaisi sen kykyä reagoida kansainvälisiin kriiseihin. Toiveikkaimmat odottivat niistä jopa EU:n sotilaallista lippulaivaa tai ”keihäänkärkeä”. Huolimatta lukuisista mahdollisuuksista taisteluosastoja ei ole käytetty kertaakaan operatiivisissa tehtävissä. Tämä on herättänyt ihmetystä ja saanut useat EU:n jäsenvaltiot turhautumaan taisteluosastojen ylläpitämiseen.⁶

Taisteluosastojen runsaan kymmenvuotisen historian aikana niitä koskeva debatti on muuttunut olennaisesti. Tätä voidaan havainnollistaa siteeraamalla kahta suomalaista kansanedustajaa. ”Vastuun kantaminen turvallisuudesta kansainvälisesti tapahtuu myös niin, että tuemme transatlanttisia suhteita, osallistumme siviilikriisinhallintaan ja nopean toimintakyvyn vahvistamiseen taisteluosastojen kautta”, määritteli eduskunnan silloinen ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Liisa Jaakonsaari joulukuussa 2004⁷. ”Tämä on ihan pelleilyä. Valmiudessa oleva maa joutuu aina maksamaan sen tehtävän omasta pussistaan, eikä siihen ole kiinnostusta. Se on enemmän paperitiikeri kuin sotilasosasto”, arvosteli puolustusvaliokunnan istuva puheenjohtaja Jussi Niinistö taisteluosastoja tammikuussa 2015⁸. Pelkät puoluekantastereotyytiat eivät mielestäni riitä selittämään Jaakonsaaren ja Niinistön näkemyseroja. Suhtautuminen nopean toiminnan sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin ja niissä tarvittaviin voimavaroihin on muuttunut 2000-luvun aikana sekä Suomessa että laajemmin EU:n jäsenvaltioissa. Tämä ilmenee jo alati kärjekkäämmästä kielenkäytöstä. Taisteluosastojen koetaan pettäneen johdonmukaisesti niille asetetut odotukset. Niitä on kuvattu muutaman viime vuoden aikana suomalaisten sanomalehtien pääkirjoituksissa paperitiikerin ohella muun muassa vapaapalokunnaksi ja vitsiksi⁹.

⁵ Euroopan unionin neuvosto 2014a.

⁶ Nováky 2014, 37–39.

⁷ PTK 143/2004 vp.

⁸ Helsingin Sanomat 6.1.2015.

⁹ Kainuun Sanomat 12.3.2014; Kaleva 5.12.2010.

Akateemisissa tutkimuksissa EU:n taisteluosastoja on käsitelty pääsääntöisesti kahdella tavalla. EU:n jäsenvaltioihin keskittyvissä tutkimuksissa on selvitetty varsinkin taisteluosastojärjestelmään osallistumisen kansallisia tarkoituksia ja siitä koettuja hyötyjä¹⁰. Toinen lähestymistapa keskittyy konkreettisemmin operaatiopäätöksiin ja on pyrkinyt selvittämään, miksi taisteluosastoja tai niiden osia ei ole käytetty sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Käyttämättömyyden syiksi on esitetty poliittisen tahdon puute sekä joukkojen kokoamiseen, rahoitukseen, miesvahvuuteen, varustukseen ja logistiikkaan liittyvät ongelmat. Valtaosa EU:n tutkimuksista keskittyy materiaalisiin seikkoihin.¹¹ Akateemisessa keskustelussa ei sen sijaan ole käsitelty juurikaan sitä, millaisia immateriaalisia vaikutuksia EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan materiaalisilla voimavaroilla on. Christoph O. Meyer ja Eva Strickmann muistuttavat, että konstruktivismin näkökulmasta kausaaliiteetti ei johda vain toisesta tekijästä toiseen. Materiaaliset ja ideatason tekijät ovat vuorovaikutuksessa ja muutos jommassakummassa vaikuttaa myös toiseen ulottuvuuteen.¹² EU:n taisteluosastojen kehittäminen on lisännyt EU:n kykyä sotilaallisen kriisinhallinnan toteuttamiseen, mutta tutkimuksissa ei ole juuri pohdittu tämän materiaallisen muutoksen vaikutusta EU:hun. Pyrin pureutumaan tällä tutkielmalla juuri tähän teoreettisemman tason kysymykseen.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkielman rakenne

Catherine Ashtonin, Carl Bildtin ja Jyrki Kataisen kaltaiset vaikutusvaltaiset eurooppalaiset poliitikot ovat väittäneet julkisuudessa, että taisteluosastojen käyttämättömyys vaikuttaa kielteisesti EU:n uskottavuuteen¹³. Väite sisältää kaksi oletusta. Yhtäältä se viittaa edellä pohtimaani EU:n materiaallisten voimavarojen kykyyn muuttaa ideatason tekijöitä. Toisaalta uskottavuudesta puhuminen sisältää oletuksen, että EU:lla on kansainvälisessä politiikassa tietty asema. Tämä johdattaa tutkijan kysymään, mikä tuo asema on; *minä* tai *millaisena* EU:n uskottavuus on vaarassa? Kansainvälisessä politiikassa tyypillisiä kuvauksia toimijasta ovat esimerkiksi suurvalta, pienvallta, johtaja ja liittolainen. Nämä voidaan mieltää rooleiksi eli Kalevi J. Holstia mukaillen käsitykseksi toimijan asemasta ja tehtävistä ulkoisen ympäristönsä osana.¹⁴ Ashtonin, Bildtin ja Kataisen kannoista on siis luettavissa ajatus siitä, että EU:lla on kansainvälisessä politiikassa erityinen asema ja siihen liittyviä vastuita, velvollisuuksia ja tehtäviä – eli kansainvälinen rooli.

¹⁰ Ks. esim. Chappell 2009; Jacoby & Jones 2008.

¹¹ Ks. esim. Balossi-Restelli 2011, 170–176; Gowan 2011, 596–602; Lindström 2011, 31–33; Nováky 2014, 38–39.

¹² Ks. Meyer & Strickmann 2011, 68–72, 78.

¹³ Der Spiegel 14.3.2014; Helsingin Sanomat 22.1.2014; Yle 5.12.2013.

¹⁴ Holsti 1970, 245–246; McCourt 2011, 1605. Ks. myös Ojanen 2006, 42–44.

Tutkielmani lähtökohtaolettamus on, että EU on siinä määrin yhtenäinen kansainvälinen toimija, että sillä on myös oma, jäsenvaltioista erillinen rooli, kuten Ashton, Bildt ja Katainen viхваavat. Heidän näkemyksiinsä ja konstruktivismiin ideoiden ja materian vuorovaikutusajatukseen nojautuen oletan, että EU:n taisteluosastoilla on yhteys EU:n kansainväliseen rooliin. Se, että taisteluosastoja ei ole käytetty, ei ole tämän kannalta olennaista. Rooliteorian lähtökohtana on, että sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä toimijan teot että mahdolliset tekemättä jättämiset vaikuttavat sen rooliin eli asemaan ja tehtäviin kyseisessä sosiaalisessa ympäristössä¹⁵. Hypoteeseista voidaan juontaa tutkielmani tutkimusongelman kiteyttävä tutkimuskysymys:

Miten EU:n taisteluosastot vaikuttavat EU:n kansainväliseen rooliin?

Vastaus tutkimusongelmaan rakentuu usean toisiinsa liittyvän osakysymyksen avulla. Luvussa 2 esittelen, *mitä EU:n taisteluosastot ovat*. Käsittelen taisteluosastoja kiinteänä osana EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehityskulkua, joka puolestaan perustuu Euroopan integraation logiikkaan. Tutkimuksen kontekstualisoimiseksi ja taisteluosastokonseptin ymmärtämiseksi tätä historiallista kehityskulkua on perusteltua käsitellä aihekokonaisuutena. Tutkimusongelmaan vastaaminen edellyttää myös ymmärrystä siitä, *miten EU:n kansainvälinen rooli muodostuu*. Käsittelen EU:n kansainvälisen roolin tutkimiseen tarvittavan teoreettisen perustan tutkielman teoreettista viitekehystä käsittelevässä luvussa 3 sekä tutkimusmetodologiaa käsittelevässä luvussa 4. Tutkielmani empiirisen osuuden ydin on havainnoida EU:n kansainvälisen roolin kehittymistä EU:n taisteluosastokonseptin kautta. Tutkin taisteluosastojen avulla, miten nopean toiminnan sotilaallisesta kriisinhallinnasta käytävä keskustelu vaikuttaa EU:n kansainväliseen rooliin. Tällä on puolestaan liittymäpinta EU:n identiteettiin eli sen olemukseen maailmanpoliittisena toimijana.

Tarkastelen EU:n kansainvälistä roolia ja sen muutosta teoreettisesta viitekehuksesta, joka rakentuu yhtäältä EU:n normatiivisen vallan teorian ja toisaalta konstruktivistisen rooliteorian varaan. Ian Mannersin vuonna 2002 muotoilema EU:n normatiivisen vallan teoria (normative power Europe, NPE) on synnyttänyt kansainvälisen politiikan tieteenalalla vilkkaan debatin EU:n luonteesta. Teorian piirissä EU:ta käsitellään ideoiden valtaan tukeutuvana johtajana, joka pyrkii levittämään ympäristöönsä tietynlaisia normeja.¹⁶ Tutkielmani asemoituu Mannersin näkemyksen haastavaan suuntaukseen ennen kaikkea siksi, että tunnustelen työssäni Mannersin ihanteen vastaisesti EU:n

¹⁵ Bengtsson & Elgström 2011, 114.

¹⁶ Ks. Bengtsson & Elgström 2011, 114–119; Manners 2002, 238–244.

normatiivisen vallan ja sotilaallisen voiman välisiä rajapintoja. Esittelen EU:n normatiivisen vallan teorian perusteet luvussa 3.1.

EU:n normatiivisen vallan teoria pitää sisällään ajatuksen EU:n erityisestä kansainvälisestä roolista ja roolin käsite esiintyy taajaan teoriaan tukeutuvissa tutkimuksissa. Mielestäni EU:n normatiivisen vallan teoriaa voidaan kehittää tarkentamalla sen rooliulottuvuutta. Sovellan tässä tutkielmassa EU:n normatiivisen vallan teorian rinnalla sosiologiaan pohjautuvaa rooliteoriaa, jota on 1970-luvulta alkaen hyödynnetty myös ulkopoliitiikan tutkimuksen (foreign policy analysis) ja kansainvälisen politiikan tieteenaloilla. Rooliteorian konstruktivistisen tulkinnan mukaan roolit eli toimijoiden asema ja tehtävät yhteisöissä koostuvat sekä materiaalisista että ideatason tekijöistä. Kriittisen realismin metateoreettisista lähtökohdista myös jälkimmäisiä on mahdollista tutkia empiirisesti erilaisten välikappaleiden kautta. Rooleja ei tule mieltää pelkästään toimijoiden liikkumatilaa rajaaviksi rakenteiksi, vaan konstruktivistisen perusajatuksen mukaisesti ne rakentuvat ja muuttuvat toimijoiden välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Roolin perustana on toimijan oma roolikäsitys, mutta sen muotoutumiseen vaikuttavat myös ulkopuoliset rooliodotukset ja todellinen roolikäyttäytyminen.¹⁷ EU:n kansainvälinen rooli on siis viime kädessä jatkuvassa muutoksessa oleva sosiaalinen prosessi. Esittelen konstruktivistisen rooliteorian perusteet luvussa 3.2., ja luvussa 3.3. nivon EU:n normatiivisen vallan teoriaa ja konstruktivistista rooliteoriaa yhteen.

Aineiston keruuta ja analysointia suuntaavana tutkimusmenetelmänä hyödynnän prosessien jäljittämisen menetelmää (process tracing). Sen avulla tutkija voi käsitellä kiinnostuksen kohteena olevaa ilmiötä toisiinsa liittyvien välivaiheiden sarjana. Menetelmä tukee tutkielman teoreettisia valintoja, sillä konstruktivistisen rooliteorian näkökulmasta EU:n kansainvälinen rooli ja sen muutos on ennen kaikkea jatkuvassa muutoksessa oleva sosiaalinen prosessi. Tutkimushypoteesini mukaisesti tarkastelen, miten EU:n taisteluosastot vaikuttavat EU:hun. Erottelen EU:n taisteluosastojen noin kymmenvuotisesta historiasta neljä tapausta (case). EU:n Kongon demokraattisessa tasavallassa vuonna 2003 toteuttama sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio Artemis toimii tutkielman kontrastina, koska sillä oli ratkaisevan tärkeä merkitys EU:n taisteluosastojen kehittämisessä. Suhteutan siihen kolme myöhempää kansainvälistä kriisitilannetta, joiden yhteydessä EU on harkinnut taisteluosastojensa käyttämistä. Tällaisia ovat humanitaarinen tilanne Tšadin ja Keski-Afrikan tasavallan rajaseudulla 2007–2008, Kongon demokraattisen tasavallan

¹⁷ Ks. esim. Breuning 2011, 17–26.

kriisi loppusyksyllä 2008 ja Keski-Afrikan tasavallan sisällissodan kiihtyminen vuonna 2013. Nämä neljä tapausta toimivat referenssipisteinä, joiden avulla käsittelen EU:n kansainvälisen roolin muodostumisen prosessia EU:n taisteluosastoista käydyn keskustelun valossa.¹⁸ Esittelen tutkielmani menetelmälliset valinnat luvussa 4. Tutkimuksen pohjavireenä on, että taisteluosastoilla on fyysistä kokoaan suurempi painoarvo EU:lle. Taisteluosastojen yksioikoinen leimaaminen paperitiikeriksi ei kykene tavoittamaan sitä, millaisia konkreettisia vaikutuksia niillä on EU:hun.

Tutkimukseen valikoimani tapaukset käsittelen erillisinä luvuissa 5–8, joissa analysoin tutkimusaineistoani valitsemieni teoreettisten ja metodologisten välineiden avulla. Etenen jokaisessa analyysiluvussa tapauksen kontekstin ja tapahtumien kuvailusta niiden analysointiin konstruktivistisen rooliteorian kolmiosaisen roolin rakentumisen mallin mukaan. Roolin jakaminen prosessiksi, jossa toimija ensin valitsee roolin (role-taking), muokkaa sitä kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi (role-making) ja pyrkii ohjaamaan muita toimijoita omien toiveidensa mukaisiin toimijapositioneihin (alter-casting), jäsentää tapausten käsittelyä.¹⁹ Tarkoitukseni ei siis ole tarkastella edellä mainittuja tapauksia ja EU:n mahdollisesti toteuttamia kriisinhallintaoperaatioita sinänsä, vaan käyttää niitä EU:n kansainvälisen roolin rakentumisen tutkimisen välikappaleina. Mielestäni aihetta on mahdollista käsitellä riittävällä tarkkuudella EU:n julkisten asiakirjojen, tiedotusvälineiden ja maineikkaiden kansalaisjärjestöjen tuottaman materiaalin kautta niin, että asettamani tutkimustehtävän tavoitteet voidaan saavuttaa.²⁰ Tutkimusaineistoni koostuu EU:n virallisiasiakirjoista, EU:n tärkeimpien turvallisuuspoliittisten päättäjien julkilausumista sekä noin kahdestasadasta tutkielman tapauksiin liittyvästä uutisesta, jotka olen koonnut suurten eurooppalaisten sanomalehtien verkkoversioista. Esitän tapausten perusteella tekemäni johtopäätökset tutkielman päätösluvussa 9, jossa pyrin vastaamaan kootusti asettamaani tutkimustehtävään. Samassa luvussa arvioin myös kriittisesti rakentamaani tutkimusasetelmaa ja hahmottelen mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

¹⁸ Checkel 2006, 363–364.

¹⁹ Ks. luku 3.2.

²⁰ Gowan 2011, 596–597.

2. EU TURVALLISUUSPOLIITTISENA TOIMIJANA

2.1. EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

2.1.1. EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka suhteessa jäsenvaltioihin

EU:ta käsittelevien akateemisten tutkimusten jo kuluneeltakin tuntuva totuus on, että EU on *sui generis*, erityislaatuinen toimija. Yksi osa EU:n poikkeuksellisuutta on Euroopan integraatioon liittyvä EU:n jäsenvaltioiden pyrkimys toteuttaa yhteistä ulkopoliittikkaa. Yhteistyötä tehdään lukuisilla aloilla kansainvälisissä järjestöissä edustautumisesta ja naapuruussuhteista yhteiseen kauppaa- ja talouspolitiikkaan ja humanitaariseen apuun. Viime kädessä Euroopan integraatio perustuu kuitenkin turvallisuuspolitiikkaan. EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa voidaankin pitää olennaisena osana EU:n ainutlaatuisuutta. Ensimmäistä kertaa modernilla ajalla joukko suvereenia valtioita on omasta tahdostaan ja ilman ulkoista uhkaa alkanut sovittaa turvallisuuspolitiikkojaan yhteen. Tätä kehityskulkua ei voida selittää perinteisellä kollektiivisen turvallisuuden ajatuksella. Alati syvenevä turvallisuuspoliittinen yhteistyö on merkittävää myös symbolisesti, sillä ulko- ja turvallisuuspolitiikan on ajateltu olevan osa suvereenin kansallisvaltion olemassaoloa ja kuuluvan siten sen yksinomaiseen toimivaltaan.²¹

Kaikki EU:n toiminta perustuu jäsenvaltioiden hyväksymiin perussopimuksiin, jotka ovat hierarkkisesti EU:n ylimmänasteiset säädökset. Perussopimuksissa EU:n jäsenvaltiot ovat antaneet EU:lle toimivallan määritellä ja toteuttaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka kattaa periaatteessa kaikki ulkopoliittikan osa-alueet ja EU:n turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Tästä on erotettavissa kaksi muodollisesti erillistä mutta toisiinsa kietoutunutta kokonaisuutta: yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP) ja yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YTPP).²² Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEU) 42 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan:

Yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on erottamaton osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Se turvaa unionin operatiivisen toimintakyvyn, joka perustuu siviili- ja sotilasvoimavaroihin. Unioni voi käyttää niitä unionin ulkopuolella toteutettaviin tehtäviin huolehtiakseen rauhanturvaamisesta, konfliktinestosta ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan periaatteiden mukaisesti. Nämä tehtävät toteutetaan jäsenvaltioiden käyttöön asettamia voimavaroja käyttäen.

²¹ Koutrakos 2013, 5; Ojanen 2012, 219–222.

²² Euroopan unionin perustamisesta aina Lissabonin sopimuksen voimaantuloon 1. joulukuuta 2009 EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka tunnettiin nimellä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP). Käytän kuitenkin tästä kokonaisuudesta läpi tutkielman sen nykyistä nimeä yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YTPP).

Artiklan kohdan viimeinen virke vihjaa jäsenvaltioiden keskeisestä asemasta yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Muun muassa SEU 42 artiklan toisessa kohdassa taataan, että ”unionin politiikka ei vaikuta tiettyjen jäsenvaltioiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan erityisluonteeseen”. Kansainvälinen kriisinhallinta onkin EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan näkyvin ilmentymä. SEU 43(1) artiklassa kriisinhallintatehtäviksi määritellään yhteiset toimet aseidenriisunnan alalla, humanitaariset ja pelastustehtävät, neuvonta ja tuki sotilasasioissa, konfliktinesto- ja rauhanturvaamistehtävät sekä taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, rauhanpalauttaminen ja konfliktin jälkeinen vakauttaminen mukaan lukien. Näissä EU voi SEU 42(1) artiklan mukaan käyttää sekä siviili- että sotilaallisia keinoja.²³

EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tarkoitus on kahtalainen. Yhtäältä sillä pyritään parantamaan jäsenvaltioiden puolustuskykyä koordinoimalla ja kehittämällä näiden puolustusta. Toisaalta se edistää kansainvälistä kriisinhallintaa.²⁴ Tässä tutkielmassa mielenkiinnon kohteena on jälkimmäinen ulottuvuus, minkä vuoksi keskityn yksittäisten jäsenvaltioiden sijaan EU:n tasoon. Perussopimuksissa määriteltyjen toimivaltuuksien perusteella yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tärkeimmät päättävät tahot ovat jäsenvaltioiden valtion- tai hallituksen päämiehistä koostuva Eurooppa-neuvosto, jäsenvaltioiden ministereistä koostuva EU:n neuvosto ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Näiden lisäksi EU:n turvallisuuspolitiikan määrittelyyn osallistuvat myös mm. korkea edustajaa tukeva EU:n ulkosuhdehallinto, lukuisat EU:n alaiset virastot, Euroopan parlamentti, akateemiset tutkimusyhteisöt ja -laitokset sekä ajatushautomot. Sen sijaan komissiolla ei ole suoraa osuutta yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa.²⁵ Poliittika-alan hallitustenvälisen luonteen vuoksi jäsenvaltioiden merkitys yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on kuitenkin ratkaisevan tärkeä, kuten tämän tutkielman analyysiluvut osoittavat.

EU on toteuttanut yli 30 kriisinhallintaoperaatiota, joista noin kolmasosa on ollut sotilaallisia²⁶. Perehdyn tässä tutkielmassa yhteen EU:n erikoislaatuiseen sotilaalliseen kriisinhallintavälineeseen, EU:n nopean toiminnan sotilaallisiin kriisinhallintajoukkoihin eli EU:n taisteluosastoihin. Vuodesta

²³ Freire 2008, 9–10; Jones 2007, 81–85.

²⁴ Ks. esim. Norheim-Martinsen 2013, 20–22.

²⁵ Koutrakos 2013, 38–55; Rogers 2009, 843–846.

²⁶ Ks. Euroopan ulkosuhdehallinto 2015. Rauhanturvaamiseen ja kriisinhallintaan liittyvien käsitteiden käyttö on jokseenkin kirjavaa. Lähtökohtaisesti YK:n toimiin viitataan rauhanturvaamisena, kun taas EU:n kaltaiset alueelliset järjestöt toteuttavat kriisinhallintaa. Koska kriisinhallinta kattaa sekä sotilas- että siviilitoimintaa, kriisinhallintamissio viittaa siviilitoimintaan ja kriisinhallintaoperaatio sotilaiden toimintaan. Tässä tutkielmassa keskityn ainoastaan sotilaalliseen kriisinhallintaan, minkä vuoksi käytän termejä kriisinhallinta ja sotilaallinen kriisinhallinta synonyymeinä. (Sloan 2011, 12–16. Ks. myös Norheim-Martinsen 2013, 139.)

2007 EU:n taisteluosastot ovat olleet täydessä toimintavalmiudessa. Tämä tarkoittaa, että EU:lla on jatkuvasti kaksi jäsenvaltioiden tarjoamaa noin 1500 sotilaan vahvuista, omavaraiseen toimintaan kykenevää jalkaväkijoukkoa, jotka voidaan komentaa toteuttamaan kriisinhallintaoperaatiota. Jokaisen osaston kokoonpano ja ominaisuudet on sovittu etukäteen osallistuvien valtioiden kesken. Osallistuminen perustuu jäsenvaltioiden vapaaehtoiisiin sitoumuksiin. Koulutusjakson ja sertifiointimenettelyn suoritettuaan taisteluosasto voidaan asettaa kuuden kuukauden mittaiseen korkean valmiuden jaksoon, jonka aikana se voidaan komentaa kriisinhallintatehtäviin kymmenen päivän kuluessa EU:n neuvoston päätöksestä.²⁷ Käsittelen taisteluosastojen ominaisuuksia ja niihin liittyviä päätöksentekomenettelyitä tarkemmin luvuissa 2.2.2–2.2.3.

Taisteluosastojen kehittäminen aloitettiin vuonna 2004 ja niistä odotettiin tärkeää välinettä EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaan. Niistä toivottiin jopa eräänlaista yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan lippulaivaa. Tämä ilmenee esimerkiksi EU:n sotilasesikunnassa työskennelleen hollantilaisen everstiluutnantin Ron Hamelinkin lausahduksessa vuodelta 2005:

Taisteluosastoilla on maaginen kaiku. Kun ne mainitaan keskustelussa, jokainen siirtyy tuolinsa reunalle ja suoristaa selkänsä. Tämä osoittaa taisteluosastokonseptin synnyttävän odotuksia, jotka jäsenvaltioiden tulisi ymmärtää.²⁸

Osastoja ei ole kuitenkaan käytetty kertaakaan kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa, minkä vuoksi niitä ovat kritisoineet niin sotilaat, poliitikot kuin akateemikotkin. Kymmenessä vuodessa tapahtunut innostuneisuuden laantuminen näkyy paitsi arvostelun jatkuvassa lisääntymisessä myös siinä, että vuosina 2013–2015 osa korkean valmiuden jaksoista on päivystetty vain yhdellä taisteluosastolla.²⁹ Muutoksen taustoittamiseksi taisteluosastoja on tarkasteltava laajemmin osana EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehityskulkua.

2.1.2. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eurooppalaistuminen kylmän sodan jälkeen

Eurooppalaiset valtiot ovat pyrkineet turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön toisen maailmansodan päättymisestä asti. Kylmän sodan aikana Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittinen ajattelu rakentui käytännössä Naton varaan, vaikka tuolloin tehtiinkin erinäisiä eurooppalaista turvallisuuspolitiikkaa koskevia aloitteita. Vasta kylmän sodan päättymistä seurannut kansainvälisten suhteiden perustavanlaatuinen muutos mahdollisti EU:n yhtenäisemmän ulko-

²⁷ Biscop & Coelmont 2013, 81.

²⁸ ”The BG [Battlegroups] have a kind of ‘magical’ sound. If it is mentioned during a discussion, suddenly everyone shifts to the edge of the chair and straightens their backs. This shows that the BG Concept raises expectations, which MS [Member States] collectively should appreciate.” (Hamelink 2005, 11.)

²⁹ Barcikowska 2013; Nováky 2014, 37.

turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja ennen kaikkea itsenäisemmän toimintakyvyn kehittämisen.³⁰ Yhteinen turvallisuuspolitiikka tuotiin virallisesti osaksi EU:n toimintaa helmikuussa 1992 allekirjoitetussa sopimuksessa Euroopan unionista eli ns. Maastrichtin sopimuksessa. Sopimuksen J.4 artiklassa asetettiin turvallisuuspoliittisen yhteistyön kulmakivet, jotka näkyvät edelleen esimerkiksi edellä sivutussa SEU 42 artiklassa: yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on olennainen osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja se voi johtaa yhteiseen puolustukseen, mutta se ei vaikuta kansallisten turvallisuus- ja puolustuspolitiikkojen erityisluonteisiin. Yhteistä turvallisuuspolitiikkaa ei kuitenkaan ehditty panna toimeen vielä 1990-luvun alkuvuosina, vaan Jugoslavian hajoamissodat päättänyt Daytonin rauhansopimus saatiin neuvoteltua vasta Naton Bosniaan tekemän intervention jälkeen.³¹

EU:n rinnalla toimi viime vuosiin asti vuonna 1948 perustettu Länsi-Euroopan unioni (Western European Union, WEU), joka oli sekä suurimpien eurooppalaisten valtioiden puolustuspoliittinen liitto että eräänlainen institutionaalinen linkki EU:n ja Naton välillä. Maastrichtin sopimuksessa WEU:n tehtäväksi määriteltiin EU:n puolustusta koskevien päätösten ja toimien valmistelu ja täytäntöönpano. Lokakuussa 1997 allekirjoitetussa Amsterdamin sopimuksessa EU päätti, että WEU voidaan sulauttaa osaksi Euroopan unionia. WEU:n tehtäviä alettiin siirtää vähitellen EU:lle. Amsterdamin sopimuksessa EU omaksui WEU:n vuonna 1992 määrittelemät ns. Petersbergin tehtävät eli luettelon kriisinhallintatoimista, joita voidaan toteuttaa EU:n nimissä. Nämä ilmenevät nykyään hieman laajennettuina edellä viitatussa SEU 43(1) artiklassa. WEU:n tehtävien siirtäminen EU:lle huipentui joulukuussa 2009 voimaan tulleeseen Lissabonin sopimukseen. Sen avunanto- ja yhteisvastuulausekkeiden myötä EU oli omaksunut itselleen kaikki WEU:n tehtävät. Tämä teki WEU:sta tarpeettoman ja sen toiminta lakkautettiin kesäkuussa 2011.³²

WEU:n Petersbergin tehtävien voidaan katsoa ennakoineen syntyhetkellään länsimaisten asevoimien kehityssuuntaa³³. Kylmän sodan päättymistä on pidetty kulttuurisena taitekohtana, joka siirsi länsimaat yhtenäiskulttuurin modernilta aikakaudelta individualistiseen, postmoderniin aikaan. Tämä ei ilmennyt vain sotilaallisen jännitteen ja suursodan uhkan vähenemisenä vaan yhteiskunnan ja asevoimien suhteen perustavanlaatuisena muutoksena. Armeijoiden tehtäväkenttiä alettiin laajentaa kattamaan perinteisen maanpuolustuksen ohella myös poliiseille ja rajavartiolaitokselle

³⁰ Jones 2007, 62–81. Ks. myös Howorth & Keeler 2003, 5–6.

³¹ Ks. esim. Keukeleire 2010, 54–55.

³² Marsh & Rees 2012, 52–54, 104–105. Ks. myös Haine 2004, 40. WEU:n historiasta ja sen merkityksestä kylmän sodan jälkeen ks. Rees 1998.

³³ Vrt. Länsi-Euroopan unionin ministerineuvosto 1992.

kuuluneita vastuita.³⁴ Samalla sotilaallisen voiman pienimuotoisempaa mutta aktiivisempaa käyttöä alettiin pitää hyväksyttävänä osana ulkopoliittisten päämäärien tavoittelua. Omaan ympäristöön vaikuttaminen ja sen aktiivinen muokkaaminen alettiin mieltää tehokkaiksi tavoiksi parantaa kansainvälistä turvallisuutta. Trendiä ilmentävät esimerkiksi YK:n rauhanturvaoperaatioiden määrän kasvu ja niissä lisääntynyt voimankäyttö 1990-luvun alussa sekä EU:n toteuttamat kriisinhallintaoperaatiot 2000-luvulla.³⁵ 1990-luvun lopulta lähtien sekä Nato että EU ovat pyrkineet kehittämään voimavarojaan ja toimintaansa niin, että ne kykenisivät aseellisen voiman nopeampaan ja päättäväisempään käyttöön. Avainteemoja ovat pienempi joukkokoko ja yhteistoimintakyky, joihin myös EU:n taisteluosastot nojaavat.

EU:n perussopimukset loivat lähtökohdat yhteiselle turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle, mutta sen konkretisoitumisen kannalta ratkaisevana tapahtumana pidetään Ison-Britannian ja Ranskan kahdenkeskistä huippukokousta Ranskan Saint-Malossa 3.–4. joulukuuta 1998. Kokouksessa kaksi Euroopan sotilaallisesti voimakkainta valtiota ja ainoat YK:n turvaneuvoston eurooppalaiset pysyväisjäsenet saivat sovitettua yhteen näkemyksensä ns. euroatlanttisesta turvallisuusedilemmasta eli Euroopan turvallisuuspoliittisen vahvistumisen vaikutuksesta EU:n ja Naton suhteisiin.³⁶ Kokouksen päätösasiakirjan mukaan EU:n tulee ”toteuttaa täysimääräisesti tehtävänsä kansainvälisellä tasolla”, mikä viittasi perussopimuksiin kirjatus yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ”täysimääräiseen ja nopeaan” toimeenpanoon. Konkreettisena johtopäätöksenä Iso-Britannia ja Ranska esittivät EU:n tarvitsevan ”uskottavat asevoimat”, joita sen pitää olla kykenevä ja valmis käyttämään kansainvälisissä kriiseissä.³⁷

Saint-Malon linjaus kasvoi nopeasti yhteiseurooppalaiseksi tahtotilaksi. EU omaksui julistuksen tavoitteet liki identtisinä yhteisiksi päämääriksi Eurooppa-neuvoston Kölnin kokouksessa kesäkuussa 1999. Samassa kokouksessa tehtiin suuria institutionaalisia ratkaisuja. Javier Solana nimitettiin EU:n ensimmäiseksi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkeaksi edustajaksi. Lisäksi jäsenvaltiot päättivät perustaa muun muassa poliittisten ja turvallisuusasioiden komitean, EU:n sotilaskomitean, EU:n sotilasesikunnan ja turvallisuusalan tutkimuslaitoksen.³⁸ Institutionaalinen kehitys voidaan nähdä pyrkimyksenä vastata 1990-luvun alkuvuosina syntyneeseen EU:n kykyjen ja siihen kohdistuvien odotusten epäsuhtaan (capability-expectations

³⁴ Battistelli 1997, 467–468; Moskos & Burk 1994, 143–155. Ks. myös Muhli 2014, 16.

³⁵ Matlary 2008a, 22–25; Quille 2006, 17.

³⁶ Howorth 2007, 33–37; Keukeleire 2010, 56.

³⁷ Rutten 2001, 8–9.

³⁸ Ks. esim. Grevi & Keohane 2009, 71; Haine 2004, 43–45; Howorth 2007, 102–103.

gap)³⁹. Lopulliseksi kimmokkeeksi EU:n turvallisuuspoliittisen yhteistyön vauhtiin pääsemiselle osoittautui kuitenkin vuosien 1998–1999 Kosovon sota. Bosnian sodan tavoin myös Kosovon sota päättyi vasta Naton intervention jälkeen, mikä monien mielestä osoitti EU:n haurauden ja kyseenalaisti sen kansainvälisen uskottavuuden. Poliittinen kriisi vahvisti vaatimuksia toimintakykyisemmästä eli myös sotilaallisesti yhtenäisemmästä ja kansainvälisissä konflikteissa kykenevämmästä EU:sta. Eurooppa-neuvosto reagoi vaatimuksiin joulukuun 1999 kokouksessaan Helsingissä, kun se aloitti EU:n sotilaallisten resurssien koordinoitun kokoamisen.⁴⁰

2.2. EU:n taisteluosastokonsepti

2.2.1. EU:n taisteluosastokonseptin poliittinen perusta

Eurooppa-neuvoston Helsingin kokous aloitti Headline-prosessina tunnetun EU:n sotilaallisen voimavaratyön, jota voidaan Laura Chappellin mukaan pitää yhtenä EU:n taisteluosastokonseptin kolmesta poliittisesta kulmakivestä. Toinen peruspilari on Artemis-kriisinhallintaoperaatio, jonka EU toteutti Kongon demokraattisessa tasavallassa kesä-syyskuussa 2003. Kolmas kiinnekohta on joulukuussa 2003 hyväksytty Euroopan unionin turvallisuusstrategia.⁴¹

Vuoden 1999 Helsingin Eurooppa-neuvostosta merkittävän on tehnyt siellä hyväksytty sotilaallinen voimavaratavoite *Helsinki Headline Goal* (HHG)⁴². Sen mukaan jäsenvaltiot kokoaisivat vuoteen 2003 mennessä 50 000–60 000 sotilaan vahvuiset nopean toiminnan joukot, jotka kykenisivät aloittamaan Petersbergin tehtävien mukaisen operatiivisen toiminnan kahden kuukauden kuluessa neuvoston päätöksestä.⁴³ Näiden lisäksi tavoitteeksi asetettiin, että jäsenvaltiot perustavat ”pienempiä nopean toiminnan yksiköitä, jotka ovat saatavissa ja käytettävissä erittäin korkeassa valmiudessa”. Pohjimmiltaan taisteluosastojen alkuperä voidaan jäljittää tähän lausahdukseen.⁴⁴ Sekä nopean toiminnan joukkoihin osallistuminen että sotilaallisten suorituskykyjen kehittämissuunnitelman toteuttaminen oli vapaaehtoista, mikä näkyi jäsenvaltioiden sitoutumisessa. Vaikka Eurooppa-neuvosto julisti joulukuussa 2001 EU:n pystyvän rajallisiin kriisinhallintatoimiin

³⁹ Hill 1993, 315–321.

⁴⁰ Ks. esim. Freire 2008, 10–11; Jones 2007, 208–210; Shepherd 2012, 37.

⁴¹ Chappell 2009, 422–424.

⁴² Headline-prosessista tarkemmin ks. Andersson 2006, 13–14; Biscop & Coelmont 2013, 80–83; Kerttunen 2005, 23–24.

⁴³ Haine 2004, 44–45; Howorth & Keeler 2003, 10–11.

⁴⁴ ”Member states should be able to deploy in full at this level within 60 days, and within this to provide smaller rapid response elements available and deployable at very high readiness.” (Rutten 2001, 85.) Tässä yhteydessä ”nopea toiminta” viittaa nimenomaisesti sotilaalliseen toimintaan. EU:n siviilikriisinhallinnan kykyjen kehittämisestä ks. esim. Howorth 2007, 124–126; Menon 2009, 233.

ja vuonna 2003 EU:n saavuttaneen Headline-prosessin tavoitetason, monet epäilivät, että EU:lla ei olisi todellista operatiivista toimintakykyä.⁴⁵

EU:n sotilaallinen kriisinhallintakyky konkretisoitui kuitenkin vuonna 2003, kun EU toteutti kaksi ensimmäistä sotilaallista kriisinhallintaoperaatiotaan. Näistä Kongon demokraattisessa tasavallassa toteutettu operaatio Artemis on noussut yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan virstanpylvääksi. Se oli EU:n ensimmäinen itsenäinen eli ilman Naton apua toteutettu sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio. Artemis oli myös EU:n ensimmäinen operaatio Euroopan alueen ulkopuolella. Kesäkuussa 2003 aloitettu ja saman vuoden syyskuussa päättynyt Artemis toteutettiin YK:n pääsihteeri Kofi Annanin pyynnöstä YK:n peruskirjan VII luvun mandaatilla, kun Kongon demokraattiseen tasavaltaan asetettu YK:n rauhanturvajoukko ei kyennyt hallitsemaan Iturin maakunnan kiihtyviä väkivaltaisuuksia.⁴⁶ Tämän tutkielman kannalta olennaista on EU:n nopea reagointi pääsihteerin vetoomukseen. EU päätti operaation aloittamisesta kolme viikkoa pääsihteerin pyynnön jälkeen ja ensimmäiset eurooppalaisotilaat aloittivat operatiivisen toiminnan Kongossa jo EU:n päätöstä seuraavana päivänä. Operaation menestys innosti EU:ta hyödyntämään myönteiset kokemukset. Se johti EU:n taisteluosastokonseptiin, jonka tarkoituksena oli mahdollistaa EU:n kyky reagoida samantyyliisiin pyyntöihin vastaavalla nopeudella ja siten taata EU:n aktiivisempi rooli kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Näin operaatio Artemiksella oli ratkaiseva merkitys EU:n taisteluosastojen kehittämisessä.⁴⁷ Käsittelen operaatio Artemista luvussa 5, minkä vuoksi en syvenny siihen tässä tarkemmin.

Kolmantena taisteluosastojärjestelmän luomiseen vaikuttaneena tekijänä voidaan pitää joulukuussa 2003 hyväksyttyä EU:n turvallisuusstrategiaa (European Security Strategy, ESS). Siihen asti EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka oli kehittynyt koko Euroopan integraation tavoin strategisessa tyhjiössä eli vailla kokonaisvaltaista näkemystä tavoitteista tai toimintatavoista.⁴⁸ Ytimekkään turvallisuusstrategian avainviesti oli, että EU:n on oltava yhä aktiivisempi, toimintakykyisempi ja yhteistyöhakuisempi. Asiakirja on EU:n sotilaallisen toimintakyvyn osalta tulkinnanvarainen, mutta esimerkiksi lausahdusten ”EU:n on kehitettävä strateginen lähestymistapa, joka edistää varhaisessa varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa, nopeaa ja tarvittaessa voimakasta väliintuloa” ja ”ehkäisevillä toimilla voidaan välttää vakavammat ongelmat tulevaisuudessa” on

⁴⁵ Grevi & Keohane 2009, 72; Quille 2004, 1–2; Schmitt 2004, 93–95. Kritiikistä ks. esim. Kamp 2004, 4–5; Howorth 2003, 228.

⁴⁶ Howorth 2007, 233.

⁴⁷ Helly 2009a, 185; Ulriksen, Gourlay & Mace 2004, 521–523.

⁴⁸ Biscop 2005, 9–10; Meyer & Strickmann 2011, 62. Ks. myös Biscop & Coelmont 2012, 8–11; Toje 2011, 80–81.

katsottu vihjaavan joustavan sotilaallisen voimankäytön olevan tarpeen uusia turvallisuushkia vastaan puolustauduttaessa.⁴⁹ Asiakirjan symbolista merkitystä on pidetty vähintään yhtä tärkeänä kuin sen substanssia⁵⁰. Korkeimpana turvallisuuspoliittisena asiakirjana se määritteli, että EU pyrkii aktiivisempaan globaaliin rooliin, sotilasjoukkojen käytettävyyden parantamiseen ja kykyyn useiden kriisinhallintaoperaatioiden samanaikaiseen toteuttamiseen.

Iso-Britannia ja Ranska ottivat jälleen päävastuun valitun strategisen suunnan toteuttamiseen tarvittavien keinojen määrittelystä. Ne esittivät operaatio Artemiksen kokemusten perusteella kahdenvälisessä kokouksessaan marraskuussa 2003, että EU:n tulisi kehittää noin 1500 taistelijan suuruisia nopean toiminnan sotilaallisia valmiusjoukkoja, jotka olisivat toimintavalmiina 5–10 vuorokaudessa ja kykenisivät YK:n peruskirjan VII luvun mukaisiin tehtäviin ”Afrikassa tai muualla” – eli käytännössä muotoilivat EU:n taisteluosastokonseptin päälinjat.⁵¹ Helmikuussa 2004 konsepti esiteltiin Ison-Britannian, Ranskan ja Saksan yhteisenä aloitteena EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitealle. Ajatus EU:n taisteluosastoista sai tukea unionin asiantuntijaelimiltä ja neuvosto hyväksyi sen toukokuussa 2004. Tavoitteeksi asetettiin, että jo seuraavana vuonna taisteluosastoilla olisi alustava toimintakyky ja täysi toimintavalmius saavutettaisiin vuonna 2007.⁵² Taisteluosastojärjestelmän kehittäminen oli keskeinen osa EU:n kesäkuussa 2004 hyväksymää sotilaallista voimavaratavoitetta (Headline Goal 2010, HG2010), joka painotti pienten mutta hyvin varustettujen ja kaikkein vaativimpiinkin tilanteisiin soveltuvien sotilasjoukkojen merkitystä EU:n globaalille roolille.⁵³

2.2.2. Mitä EU:n taisteluosastot ovat?

EU:n virallisiasiakirjojen mukaan taisteluosasto on ”pienin sotilaallisesti tehokas, uskottava, nopeasti käytettävä ja koherentti joukko, joka pystyy sekä toteuttamaan operaatioita itsenäisesti että toimimaan suurempien operaatioiden alkuvaiheena”. Sanana taisteluosasto ei viittaa joukon tehtävään vaan sen kokoon ja rakenteeseen: taisteluosasto on sotilasterminologian yleistermi, jolla tarkoitetaan nimenomaan pienintä itsenäiseen toimintaan kykenevää joukkoa.⁵⁴ Yksittäinen EU:n

⁴⁹ Euroopan unionin neuvosto 2003a. Ks. myös Norheim-Martinsen 2013, 43–50; Ortega 2004, 82–86. EU:n turvallisuusstrategiasta tarkemmin ks. Biscop 2005; Biscop & Andersson 2008; Dannreuther & Peterson 2006.

⁵⁰ Haine 2004, 50–52; Howorth 2007, 199–205.

⁵¹ Lindström 2007, 9–11. Ks. myös Andersson 2006, 20; Missiroli 2003, 36–39, 280–282.

⁵² European Union Institute for Security Studies 2005, 10–16.

⁵³ Grevi & Keohane 2009, 73; Howorth 2007, 129–130; Quille 2006, 15–16.

⁵⁴ ”[...] the minimum militarily effective, credible, rapidly deployable, coherent force package capable of stand-alone operations, or for the initial phase of larger operations [...]” (Euroopan unionin neuvosto 2012.) Battle group -termi on johtanut konseptin luonnetta ja käyttötarkoitusta koskeviin väärinkäsityksiin. Taisteluosastot mielletään helposti sotatoimiin tarkoitetuiksi taistelukokoonpanoiksi, mikä ei kunnolla kuvaa rauhanturva- ja pelastustehtäviin tarkoitettua

taisteluosasto on tukijoukoilla vahvennettu pataljoona, noin 1500 sotilaan kokoinen joukko. Taisteluosaston ohjeellinen kokoonpano koostuu johtoportaasta, kolmesta jalkaväkikomppaniasta, taistelua tukevista aselajeista (Combat Support, esimerkiksi tykistö) ja huollosta (Combat Service Support, esimerkiksi lääkintä). Jalkaväkikomppaniat muodostavat karkeasti puolet taisteluosaston vahvuudesta. Taisteluosaston ydinosa on sovittu ennalta, mutta siihen kuuluvia aselajeja ja tukitoimintoja voidaan muokata kulloisenkin tarpeen mukaan. Käytännössä jokaisen taisteluosaston tarkka rakenne ja varustus riippuvat osallistujavaltioista, sillä taisteluosastojen perustaminen pohjautuu niiden vapaaehtoiisiin tarjouksiin. Muodostettujen taisteluosastojen vahvuudet vaihtelevatkin 1600–2700 sotilaan välillä.⁵⁵

EU:n taisteluosastot on tarkoitettu nopeaa toimintaa vaativiin sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin. EU:n sanastossa ”tavanomainen sotilaallinen toiminta” (standard military response) viittaa vuonna 1999 Helsingin Eurooppa-neuvostossa asetettuun tavoitteeseen, jonka mukaan EU kykenee sijoittamaan 60 vuorokaudessa 50 000–60 000 sotilasta kriisinhallintaoperaatioon. Nopeassa sotilaallisessa toiminnassa (military rapid response) koko sotilaallista lähestymistapaa vauhditetaan: operaation tiedonkeruuta, päätöksentekoa, suunnittelua, joukkojen kokoamista, kohdealueelle siirtymistä ja komentomenettelyjä nopeutetaan niin, että EU kykenee vaikuttamaan kriisitilanteeseen 30 vuorokauden kuluessa. EU:n taisteluosastot on suunniteltu nopean sotilaallisen toiminnan erityislaatuiseksi valmiuselementiksi, joka kymmenen vuorokauden valmiudessa olevana mahdollistaa EU:n nopean reagoimisen suurempaa joukkoa tai poliittista ratkaisua odotettaessa.⁵⁶

EU:n kriisinhallintaoperaation suunnittelu alkaa EU:n ulkosuhdehallinnon alaisessa kriisinhallinnan ja suunnittelun rakenteessa (Crisis Management Planning Directorate, CMPD). Se valmistelee kriisinhallintakonseptin (Crisis Management Concept, CMC), jossa määritellään operaation poliittis-strategiset päälinjat. Neuvoston hyväksyttyä konseptin EU:n siviili- ja sotilasasiantuntijat valmistelevat omat toimintaehdotuksensa tavoitteiden toteuttamiseksi. Sotilaallisesta suunnittelusta vastaa EU:n sotilaskomitea (EU Military Committee, EUMC). Se laatii sotilasstrategiset vaihtoehdot (Military Strategic Options, MSO), jotka muuttavat kriisinhallintakonseptin poliittiset tavoitteet konkreettisiksi sotilaallisiksi toimiksi. Tässä vaiheessa ratkaistaan operaation tärkeimmät reunaehdot: onko kyseessä siviili- vai sotilasoperaatio ja vaatiiko tilanne nopeaa toimintaa vai ei.

kriisinhallintajoukon luonnetta. Ranska olisikin halunnut nimittää niitä taktisiksi osastoiksi (tactical groups) Ison-Britannian suosiman termin taisteluosastot (battle groups) sijaan. Sama ongelma liittyy termin sananmukaiseen suomentamiseen ”taisteluosastoksi” sen sijaan, että puhuttaisiin esimerkiksi ”valmiuosastoista”. (Ks. Granholm & Jonson 2006, 6; Kerttunen 2005, 29; Quille 2004, 1.)

⁵⁵ Lindström 2007, 15–16.

⁵⁶ Euroopan unionin neuvosto 2015. Ks. myös Koutrakos 2013, 66–67.

Päätös nopeasta toiminnasta tulee tehdä viiden päivän kuluessa kriisinhallintakonseptin hyväksymisestä.⁵⁷ Sotilaallisissa operaatioissa on pohjimmiltaan kaksi vaihtoehtoa. Näistä ensimmäinen on nopeutetun päätös- ja valmistelumenettelyn mukainen operaatio, jossa käytetään taisteluosastoja. Mikäli taisteluosastoja päätetään käyttää, niiden tulee aloittaa tehtävänsä toteuttaminen operaatioalueella kymmenen päivän sisällä päätöksestä. Toinen vaihtoehto on hitaammalla aikataululla tapauskohtaisesti suunniteltava ja koottava Eufor-operaatio. Vuoden 2003 Artemis-operaatio on EU:n ainoa nopeutetussa menettelyssä valmisteltu operaatio. Lopullinen päätösvalta operaation tyypistä ja aikataulusta on EU:n neuvostolla.⁵⁸

Päätettyään toteuttaa sotilaallisen operaation neuvosto nimittää sille komentajan ja määrittelee sen taloudelliset puitteet. EU:n sotilasesikunta (EU Military Staff, EUMS) valmistelee sotilaskomitean ohjeistamana operaation komentajalle perusteet operaation sotilaallisten toimien suunnitteluun (Initiating Military Directive, IMD). Niiden perusteella komentaja esikuntineen laatii operaatiokonseptin (Concept of Operations, CONOPS) eli alustavan suunnitelman operaation tavoitteiden toteuttamisesta, operaatiosuunnitelman (Operation Plan, OPLAN) eli yksityiskohtaisen suunnitelman operaation konkreettisista toimista sekä voimankäytösäännökset (Rules of Engagement, RoE). Kaikki operatiiviset asiakirjat on hyväksyttävä neuvostolla. EU:n taisteluosastojen tiukka aikarajatavoite edellyttää, että suunnitteluprosessin vaiheita toteutetaan kriisinhallintakonseptin hyväksymisestä alkaen limittäin.⁵⁹

EU:n taisteluosastojen nopea käytettävyys on pyritty takaamaan kuuden kuukauden jaksoista koostuvalla valmiusjärjestelmällä. Vuoden 2007 alusta jokaisella puolivuotiskaudella kaksi ennalta sovittua EU:n taisteluosastoa on ollut niin sanotussa korkeassa valmiudessa. Korkeassa valmiudessa olevien osastojen tulee olla valmiina aloittamaan sotilasoperaation toteuttaminen poikkeuksellisen nopealla aikataululla. EU on linjannut, että unionin sotilaallisen tavoitetason täyttämiseksi molempia valmiusosastoja tulee voida käyttää tarvittaessa yhdenaikaisesti. Taisteluosasto on suunniteltu suoriutumaan vähintään 30 päivän operaatiosta. Toimintakykyä voidaan kuitenkin kasvattaa asianmukaisilla täydennyksillä aina 120 päivään.⁶⁰

⁵⁷ Kerttunen 2005, 38–48; Koutrakos 2013, 64–67. Yksityiskohtaisemmin EU-operaation valmistelusta ks. Euroopan unionin neuvosto 2003b.

⁵⁸ Ks. Nováky 2014, 38. Ks. myös Euroopan unionin neuvosto 2015.

⁵⁹ Kerttunen 2005, 38–48; Koutrakos 2013, 64–67.

⁶⁰ Euroopan unionin neuvosto 2007a; Euroopan unionin neuvosto 2012.

Taisteluosastojen muodostaminen perustuu jäsenvaltioiden aloitteellisuuteen. Ne tarjoavat kriteerit täyttäviä joukkoja EU:n käyttöön puolen vuoden välein järjestettävissä taisteluosastojen muodostamista käsittelevissä kokouksissa (Battlegroup Coordination Conference, BGCC), joissa valmiusvuoroja suunnitellaan noin viideksi vuodeksi eteenpäin. Etukäteen sovittujen korkean valmiuden osastojen järjestelmä erottaa taisteluosastot muista EU:n kriisinhallintavoimavaroista. EU:n lisäksi myös YK:lla, Natolla ja Afrikan unionilla on tai on ollut nopean toiminnan joukkoja.⁶¹ Kriiseihin reagoimisen nopeuttamisen ohella taisteluosastokonseptin tavoitteena on jäsenvaltioiden sotilaallisen yhteistoiminnan lisääminen. Taisteluosastoihin osallistuminen on vapaaehtoista, mutta järjestelmässä ovat mukana yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ulkopuolelle jättäytyneitä Maltaa ja Tanskaa lukuun ottamatta kaikki EU:n jäsenvaltiot. Taisteluosastojärjestelmä on avoinna myös EU:hun kuulumattomille Naton jäsenvaltioille, EU:n jäsenkandidaateille ja ”muille mahdollisille kumppaneille”. Tällä hetkellä ns. kolmansina valtioina toimintaan osallistuvat Makedonia, Norja ja Ukraina.⁶² Näistä viimeksi mainitun asema on tätä kirjoitettaessa edelleen käynnissä olevan Itä-Ukrainan kriisin huomioiden erityisen mielenkiintoinen.

Taisteluosastojen kokoamiseen on kaksi tapaa. Kansallisissa taisteluosastoissa yksi jäsenvaltio ottaa vastuun koko osastosta. Toinen tapa on kehysvaltiomalli, jossa yksi jäsenvaltio toimii joukkokokonaisuuden päävastuun kantavana kehysvaltiona (framework nation). Kehysvaltion

⁶¹ YK:n rauhanturvaoperaatioihin tarkoitettu korkean valmiuden joukko Standby High Readiness Brigade for United Nations Operations (SHIRBRIG) perustettiin vuonna 1996 ja siitä tuli toimintakykyinen vuonna 2000. Pohjimmiltaan SHIRBRIG oli samankaltainen kuin EU:n nopean toiminnan joukot. Se koostui 4000–5000 taistelijan joukkopoolista, joka voitiin koota ja komentaa enintään kuusi kuukautta kestävään rauhanturvaoperaatioon 15–30 vuorokauden varoitusajalla. Vuosina 2000–2006 SHIRBRIG:n osia hyödynnettiin viidessä YK:n rauhanturvaoperaatiossa, YK:n operaatioiden suunnittelussa sekä Afrikan unionin sotilaallisessa mentoroinnissa. Joukon toiminta ajettiin kuitenkin vähin äänin alas kesäkuussa 2009. (Ks. esim. Koops 2007, 3–6; Koops & Warwick 2008, 8–16; Ulriksen 2007, 557–558.) Tunnetuin verrokki EU:n taisteluosastoille on Naton valmiusjoukko Nato Response Force (NRF), joka perustettiin vuonna 2002 ja saavutti täyden toimintakykynsä vuonna 2006. EU:n taisteluosastojen tavoin NRF perustuu ennalta määrättyjen joukkojen korkean valmiuden jaksoihin. Kulloinkin valmiudessa oleva joukko voidaan lähettää kriisinhallintaoperaatioon viiden vuorokauden varoitusajalla ja se kykenee toimimaan omavaraisena vähintään kuukauden. Suurimmat erot EU:n taisteluosastojen ja NRF:n välillä liittyvät kokoonpanoon. NRF-joukko koostuu liki 25 000 taistelijasta ja se sisältää myös ilma- ja merivoimien joukkoja. Jo pelkkä NRF-joukon maavoimien osuus vastaa vahvuudeltaan viittä EU:n taisteluosastoa. Myöskään NRF-joukkoja ei ole koskaan käytetty kokonaisuutena, mutta sen osia on lähetetty ainakin neljään eri kriisinhallintaoperaatioon vuosina 2004–2005. (Ks. esim. Biscop & Coelmont 2012, 106–107; Kaitera & Ben-Ari 2008, 2–9; Norheim-Martinsen 2013, 116–117.) Myös Afrikan unionilla on rakenteilla pysyvä valmiusjoukko, African Standby Force (ASF), jonka perustamisesta sovittiin vuonna 2003. ASF-mallissa Afrikan manner on jaettu viiteen alueeseen ja kunkin alueen valtiot kokoavat ”prikaatikokoisen” joukkopoolin. Poolista tuhat henkilöä tulee olla irroitettavissa operaatioon 7–14 vuorokauden varoitusajalla ja seuraavat 1500 2–4 viikon kuluttua Afrikan unionin päätöksestä. Erityispiirteenä jokaiseen alueelliseen joukkoon kuuluu sotilaiden lisäksi myös poliiseja ja siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita. Perustana on kuuden kuukauden rotaatio, jossa kaksi alueellista ASF-joukkoa on jatkuvasti koulutuksessa, kaksi korkeassa valmiudessa ja yksi lepovuorossa. Tätä kirjoitettaessa ASF-joukot kärsivät monista ongelmista eivätkä ole vielä saavuttaneet täyttä toimintakykyä. Lisäksi täyden operaatiokyvyn tavoiteajankohtaa on lykätty useaan otteeseen. (Ks. esim. Bachmann 2011, 24–33; Robinson 2014, 20–33.)

⁶² Euroopan unionin neuvosto 2007a; Euroopan unionin neuvosto 2012. Tätä kirjoitettaessa yksityiskohtaisia sitoumuksia on tehty vuoden 2016 alkupuoliskolle ja alustavia joukkotarjouksia vuoden 2020 loppuun asti. (Euroopan unionin neuvosto 2014a.)

erityistehtävänä on vastata koko taisteluosaston yhteistoimintakyvystä ja tehokkuudesta, kun muut osallistujavaltiot ovat vastuussa vain kansallisten kontingenttiensa kyvyistä. Kehysvaltion tulee myös muodostaa taisteluosaston ydin eli tarjota ”merkittävä osa” joukoista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että vähintään osaston jalkaväkikomppaniat ovat kehysvaltion sotilaita.⁶³

2.2.3. Mihin EU:n taisteluosastoja tarvitaan?

Taisteluosastojen toiminnan kannalta osaston tärkeimmät ominaisuudet ovat sotilaallinen tehokkuus sekä yhteistoimintakyky. Nämä seikat ohjaavat osastojen toimintaa ja niiden kautta arvioidaan EU:n käyttöön tarjottuja kansallisia voimavaroja.⁶⁴ Tehokkuus mielletään ennen kaikkea sotilaalliseksi omavaraisuudeksi operaatiossa. Jokaisen taisteluosaston tulee kyetä takaamaan omasuojansa ja puolustautumaan itsenäisesti.⁶⁵ Sotilaallisen tehokkuuden ja monikansallisen yhteistoimintakyvyn keskinäiseen tärkeysjärjestykseen on kaksi näkökulmaa. Yhdestä kansallisuudesta koostuvien taisteluosastojen etuna on pidetty niiden suurempaa operatiivista tehokkuutta, mutta ne eivät juuri edistä EU:n jäsenvaltioiden turvallisuuspoliittista yhteistyötä. Monikansallisissa taisteluosastoissa eri kansallisuuksien välillä on puolestaan kulttuuri- ja toimintatapaeroja, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti operatiiviseen tehokkuuteen. Eroja voidaan sovittaa yhteen ainoastaan kansainvälisellä yhteistoiminnalla ja yhteisillä harjoituksilla. Kehysvaltiomallin myötä taisteluosastojen rungot ovat lähtökohtaisesti samaa kansallisuutta, millä pyritään varmistamaan osaston sujuva toiminta.⁶⁶

EU:n sotilaallisten voimavarojen käyttöä ohjaa uudistetun Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 43 artiklan 1 kohta, jossa luetellaan niin sanotut laajennetut Petersbergin tehtävät. Kohdan mukaan tilanteisiin, joissa EU voi käyttää sotilaallisia voimavaroja, kuuluvat

yhteiset toimet aseidenriisunnan alalla, humanitaariset ja pelastustehtävät, neuvonta ja tuki sotilasasioissa, konfliktinesto- ja rauhanturvaamistehtävät, taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, rauhanpalauttaminen ja konfliktin jälkeinen vakauttaminen mukaan luettuina. Kaikilla näillä tehtävillä voidaan edistää terrorismin torjumista, myös antamalla tukea kolmansille maille terrorismin torjumiseksi niiden alueella.⁶⁷

⁶³ Euroopan unionin neuvosto 2007b. Ks. myös Euroopan unionin neuvosto 2012. Teoriassa on myös mahdollista jakaa kehysvaltion vastuu useammalle jäsenvaltiolle tai toteuttaa koko taisteluosasto usean jäsenvaltion tasavertaisten panosten pohjalta. Tällaisia tilanteita ei ole kuitenkaan ollut, vaan kullekin korkeassa valmiudessa olleelle taisteluosastolle on nimetty kehysvaltio.

⁶⁴ Ks. esim. Euroopan unionin neuvosto 2004.

⁶⁵ Euroopan unionin neuvosto 2012.

⁶⁶ Euroopan unionin neuvosto 2012. Ks. myös Granholm & Jonson 2006, 9–10; Major & Mölling 2011, 18; Mölling 2006, 8.

⁶⁷ SEU 43(1) artikla. Vrt. Euroopan unionin neuvosto 2004.

Petersbergin tehtävien väljää muotoilua on havainnollistettu EU:n piirissä viidellä skenaariolla, joiden yhteydessä sotilaallisen voiman käyttö voi tulla kyseeseen.⁶⁸ Tällaisia tilanteita ovat taistelevien osapuolten erottaminen toisistaan, kolmansille valtioille annettava vakauttamis-, jälleenrakentamis- ja sotilaallinen apu, konfliktin estäminen, evakuoititehtävät ja humanitaarisen toiminnan avustaminen. Tehtävät ovat EU:n sotilaallisen suunnittelun perusta ja lähtökohtaisesti taisteluosaston käyttö voi tulla kyseeseen missä tahansa näistä tehtävistä. Kolmen ensimmäisen skenaarion voidaan kuitenkin olettaa vaativan pitkäaikaisempaa sitoutumista kuin mihin taisteluosastot on suunniteltu. Näin ollen taisteluosastoja saatettaisiin käyttää niissä korkeintaan etujoukkoina. Kriisinhallintaoperaatioissa on tyypillisesti useita toisiinsa liittyviä ja osin päällekkäisiä vaiheita, joista jokin voitaisiin antaa EU:n taisteluosaston toteutettavaksi. Pohjimmiltaan näin voitaisiin menetellä sekä EU:n omissa että esimerkiksi YK-johtoisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Yleisesti ottaen taisteluosastojen voidaan ajatella soveltuvan kaikkein parhaiten evakuoimistehtäviin ja humanitaaristen toimien tukemiseen.⁶⁹ Viiden ohjeellisen skenaarion ja SEU 43(1) artiklan ulkopuolelle jäävät muun muassa joukkotuhoaseiden leviämiseen, järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai merirosvoukseen liittyvät kriisit ja uhkatilanteet. EU ei sulje pois mahdollisuutta käyttää sotilaallista voimaa näiden hillitsemiseen, mutta se ja varsinkin taisteluosastojen käyttäminen mainituissa tilanteissa on epätodennäköistä.⁷⁰

EU:n kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelussa toiminta-alueen ohjeellisena laajuutena on pidetty 6000 kilometrin sädettä Brysselistä⁷¹. Kuvitteellinen säde ulottuu karkeasti päivántasaajalle kattaen suuren osan Afrikasta. Siirtomaavallan purkautumisen jälkeen useimmat kansainväliset konfliktit ja humanitaariset kriisit, Ruandan kansanmurha raadollisimpana esimerkkinä, ovat sijoittuneet Saharan eteläpuoleiseen Afrikkaan. Suurin tarve eurooppalaiselle kriisinhallinnalle on ollut juuri tällä alueella. Afrikasta onkin tullut EU:n ulkosuhteiden, kansainvälisen roolin ja kriisinhallinnan kannalta olennaisen tärkeä alue. EU on Afrikan unionin tärkein yhteistyökumppani Afrikan rauhaa ja turvallisuutta koskevissa asioissa. Erityinen merkitys on Saharan eteläpuoleisella Afrikalla, joka mielletään ”Petersbergin tehtävien alueeksi”.⁷² Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi EU:n

⁶⁸ Petersbergin tehtävien tulkinnanvaraisuudesta ks. esim. Chacho 2003, 57; Howorth 2003, 228; Kamp 2004, 5; Quille 2006, 13–14; Williams 2006, 48.

⁶⁹ Euroopan unionin neuvosto 2015. EU:n taisteluosastojen soveltumisesta konkreettisiin tehtäviin ks. Jeppsson, Kerttunen & Koivula 2006, 78–79; Kaitera & Ben-Ari 2008, 3–4; Kerttunen 2005, 36–37; Major & Mölling 2011, 19. Taisteluosastot harjoittelevat siten, että ne kykenevät tosiasiallisesti toimimaan kaikissa modernin kriisinhallinnan sisältämissä tehtävissä. Esimerkiksi pohjoismainen taisteluosasto on harjoitellut liki koko edeltävän vuoden korkean valmiuden vuorojaan varten. Harjoituksissa on opeteltu toimimaan kaikkien EU:n viiden skenaarion tarpeiden mukaisesti. (Ks. esim. Inna 2008, 52–56; Tenhunen 2012, 20–21, 98–105.)

⁷⁰ Euroopan unionin neuvosto 2015.

⁷¹ Ks. esim. Chappell 2009, 427.

⁷² Olsen 2004, 94. EU:n muusta kriisinhallinnasta Afrikassa ks. Gegout 2010, 125–126; Vines 2010, 1091–1092.

turvallisuusstrategiassa, jossa Afrikka ja varsinkin sen Saharan eteläpuoleiset osat on määritelty EU:lle strategisesti tärkeäksi alueeksi. Suurin osa EU:n kriisinhallintaoperaatioista on toteutettu Afrikan keskiosissa, minkä vuoksi sitä on pidetty eräänlaisena EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehitystyön näyttämönä.⁷³

Läntisen Euroopan valtioilla on siirtomaamenneisyytensä vuoksi erityinen asema Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa, mikä vaikuttaa edelleen tiettyjen EU-maiden Afrikka-suhteissa. EU:n Afrikka-politiikalla on kaksi ulottuvuutta. Yhtäältä EU pyrkii esiintymään inhimillistä kärsimystä ja Afrikan marginalisoitumista estävänä vilpittömänä kumppanina. Toisaalta Afrikalla on EU:lle kiistaton geopoliittinen merkitys.⁷⁴ Asle Tojen ja muiden kriitikoiden mukaan Afrikka onkin ensisijaisesti kätevä välikappale Euroopan suurimpien valtioiden korkean profiilin yhteistyölle: se on harvoja alueita, joilla EU voi käyttää sotilaallista voimaa astumatta muiden maailmanpolitiikan suurtoimijoiden varpaille.⁷⁵ EU:n sotilaskomitean puheenjohtajana vuosina 2001–2004 toiminut suomalaiskenraali Gustav Hägglund myönsikin taisteluosastojen kehitystyön alkuvaiheessa, että niiden ”pääkohteeksi suunnitellaan Afrikkaa, josta Nato on ollut vähemmän kiinnostunut”.⁷⁶

EU:n kriisinhallintaoperaatioiden keskeinen haaste on, että ne koskettavat arvoja, turvallisuuspolitiikkaa ja intressejä sekä jäsenvaltioiden kansallisella että EU:n yhteisellä tasolla. Mielestäni yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka voidaan jakaa kahteen, usein eri suuntaan vetävään osaan. Se liittyy yhtäältä EU:n ulkosuhteisiin ja etenkin sen poliittiseen ulottuvuuteen. Toisaalta kyse on samanaikaisesti EU:hun sisäänpäin vaikuttavasta sotilaallisesta kyvystä, joka hyödyttää ensisijaisesti jäsenvaltioita.⁷⁷ Osuvimmin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kaksijakoisuuden ovat kiteyttäneet Michael Merlingen ja Rasa Ostrauskaitė. Heidän mukaansa turvallisuudella viitataan ensisijaisesti ns. pehmeään turvallisuuteen eli poliittisiin keinoihin. Puolustaminen sen sijaan liitetään tyypillisesti maanpuolustukseen tarvittavaan sotilaalliseen voimaan. Näiden ulottuvuuksien yhteensovittaminen on monissa tilanteissa hankalaa.⁷⁸

⁷³ Olsen 2012, 66–67; Whitman 2013, 189–190.

⁷⁴ Olsen 2004, 81–85, 92–96; Pirozzi 2009, 7–8.

⁷⁵ Toje 2011, 146.

⁷⁶ Nevalainen 2004, 61.

⁷⁷ Ks. Menon 2009, 232.

⁷⁸ Merlingen & Ostrauskaitė 2008, 2–3. ”Turvallisuuden” ja ”puolustamisen” suhteellisten painoarvojen tasapaino on olennainen ja nähdäkseni myös kulttuurisidonnainen osa turvallisuuspoliittista keskustelua. Hieman yksinkertaistaen pohjoisamerikkalainen ajatus vaikuttaa olevan, että sotilaiden ei tule ”saattaa lapsia tarhaan” eli tehdä humanitaarista avustustyötä. Sen sijaan Euroopassa tätä pidetään nimenomaan eurooppalaisten asevoimien vahvuutena. (Haine 2004, 51). Usein sotilaiden aktiivisemman toiminnan hyväksyvien näkemysten taustalla on ajatus taitojen siirtymisestä yhteen suuntaan (ns. skill transfer): taistelutehtäviin suunniteltuja joukkoja ja materiaalia voidaan käyttää matalan intensiteetin

EU:n kriisinhallintaa ja varsinkin EU:n taisteluosastoja on hankala käsitellä käsittelemättä Afrikkaa. Kriisinhallinta on puolestaan eräs keskeisistä EU:n kansainväliseen rooliin vaikuttavista tekijöistä. Taisteluosastoihin on läpi niiden kymmenvuotisen historian liitetty suuria odotuksia ja symboliikkaa, mikä tekee niistä merkittävän myös EU:n kansainvälisen roolin kannalta: kaikkein pisimmälle menevissä kaavailuissa niistä toivottiin erittäin haastavissa ja vihamielisissäkin ympäristöissä toimivaa EU:n ”keihäänkärkeä”, jopa jonkinlaisen pysyvän EU-armeijan alkuunpanijaa⁷⁹. Kyseessä onkin EU:n ainoa pysyvä, erittäin suorituskykyinen sotilasjoukko. Toisaalta taisteluosastojen nimi viittaa taistelutehtävien sijaan joukon kokoon. Kokonsa ja aikarajojensa vuoksi taisteluosastot eivät sovellu varsinaisiin sotatoimiin tai Euroopan turvallisuusstrategian ja voimavaratavoite 2010:n kunnianhimoisten strategisten tavoitteiden toteuttamiseen.⁸⁰ Äkkiseltään vaikuttaisikin siltä, että taisteluosastot toistavat luvussa 2.1.2. sivuamaani EU:n kykyjen ja siihen kohdistuvien odotusten epäsuhtaa.

Euroopan pitkittyvä talouskriisi ja kevättalvella 2014 alkanut Itä-Ukrainan kriisi ovat palauttamassa EU:n taisteluosastoihin liittyvän keskustelun rakenteellisista ristiriitaisuuksista kymmenen vuoden takaisille urille: mihin taisteluosastoja itse asiassa tarvitaan? Yhtäältä talouden taantuma aiheuttaa EU:n jäsenvaltioissa painetta supistaa puolustusmenoja. Toisaalta Ukrainan ja Venäjän välisen jännitteen kärjistymisen aseelliseksi konfliktiksi EU:n itäisellä lähialueella on synnyttänyt tarpeen päivittää EU:n turvallisuuspoliittiset uhkakuvat ja linjaukset vastaamaan vallitsevaa turvallisuusympäristöä. EU:n korkeimmat poliitikot ovat herätelleet julkisuudessa vanhaa keskustelua EU:n yhteisestä puolustuksesta ja jopa yhteisestä armeijasta. Tässä yhteydessä on käsitelty mahdollisuutta käyttää taisteluosastoja kansainvälisen kriisinhallinnan sijaan EU:n alueelliseen puolustukseen jonkinlaisen EU-armeijan perustana.⁸¹ Taisteluosastojen toimintaa ei ole rajattu maantieteellisesti, vaikka niiden pääasialliseksi toiminta-alueeksi on ajateltu Afrikkaa⁸². Taisteluosastojen käytöllä Ukrainassa tai EU-alueella olisi kuitenkin perustavanlaatuisia seurauksia: se ei tekisi ainoastaan taisteluosastoista kollektiivisen puolustuksen välinettä vaan saattaisi haastaa perussopimukset, esimerkiksi SEU 42(1) artiklan, jonka mukaan EU voi käyttää kriisinhallintavoimavarojaan vain unionin ulkopuolella. Palaan näihin linjanvetoihin tutkielmani analyysiluvuissa. Seuraavaksi siirryn käsittelemään analyysia ohjaavaa teoreettista viitekehystä.

tehtävissä kuten humanitaarisessa avustustyössä, mutta humanitaarisista tehtävistä voimavaroja ei tietenkään voida siirtää sotilaiden taistelutehtäviin. (Chacho 2003, 57.)

⁷⁹ Hamelink 2005, 9; Quille 2004, 1. Ks. myös Granholm & Jonson 2006, 9.

⁸⁰ Ks. Kerttunen 2005, 35–37; Messervy-Whiting & Williams 2007, 4–5.

⁸¹ Ks. esim. BBC 9.3.2015; Helsingin Sanomat 8.3.2015; Helsingin Sanomat 9.3.2015.

⁸² European Union Institute for Security Studies 2005, 11; Missiroli 2003, 281.

3. TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1. EU:n normatiivisen vallan teoria

3.1.1. Ian Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoria

Kansainvälisen politiikan tieteenalalla on pitkään käyty keskustelua EU:n luonteesta. EU on enemmän kuin kansainvälinen järjestö, mutta se ei kuitenkaan ole liittovaltio. Sille onkin pyritty kehittämään yksilöllisiä luonnehdintoja, jotka samanaikaisesti tavoittaisivat sen erityispiirteet mutta suhteuttaisivat sen myös muihin kansainvälisen politiikan toimijoihin. Tämän teoretisoinnin eräänlaisena oppi-isänä pidetään François Duchênea, joka määritteli vuonna 1972 Euroopan unionin uudenlaista vaikutusvaltaa harjoittavaksi siviilivallaksi (civilian power). Duchênen mukaan siviilivalta eroaa perinteisistä sotilaallisista suurvalloista kolmella tavalla. Ensinnäkin taloudelliset keinot ovat sen keskeiset välineet päämääriensä tavoittelussa. Toiseksi se luottaa lähinnä diplomaattiseen yhteistyöhön yrittäessään ratkaista kansainvälisiä ongelmia. Kolmanneksi siviilivalta pyrkii käyttämään oikeudellisesti sitovia, ylikansallisia instituutioita kansainvälisen kehityksen saavuttamiseen.⁸³

Vuosikymmentä myöhemmin Hedley Bull leimasi ajatuksen siviilivalta-Euroopasta ”käsitteelliseksi ristiriidaksi”. Bull piti EU:ta aidon maailmanpoliittisen toimijan sijaan pelkkänä marginaalisena yhteistyön foorumina. Hänen mukaansa EU:sta ei tule itsenäistä toimijaa, ellei se kehitä itselleen sotilaallista ulottuvuutta. Bull myönsi, että sotilaallinen vahvistuminen on poliittisesti vaikea mutta EU:n toimijuuden kannalta ratkaisevan tärkeä kysymys vallinneessa kaksinapaisessa maailmanpoliittisessa tilanteessa.⁸⁴ Sekä Duchênen että Bullin luonnehdinnat onkin ymmärrettävä oman aikansa kontekstissa. Siviilivaltateesin suosio selittyy osin syntyhetkensä poliittisella ilmapiirillä, sen kritiikki kylmän sodan kiristymisellä 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa.⁸⁵

Kylmän sodan päättyminen palautti ainakin hetkellisesti uskon mahdollisuuteen korvata sotilaallisen voiman ja ydinaseiden keskeisyys sivistyneemmällä politiikalla. Hanns W. Maull nosti 1990-luvun alkuvuosina siviilivalta-ajatuksen takaisin akateemiseen valtavirtaan julistamalla, että sotilaallisen supervallan roolia ei ole enää kylmän sodan jälkeisessä kansainvälisessä politiikassa. Sen sijaan monet vaikutusvaltaiset valtiot ovat juuri sellaisia siviilivallan perikuvia, joihin Duchêne

⁸³ Duchêne 1972, 32–47. Ks. myös Orbie 2006, 123–125; Sjursen 2006a, 169–170.

⁸⁴ Bull 1983, 151–164.

⁸⁵ Ks. Tsakaloyannis 1989, 243–252.

jo 1970-luvulla viittasi.⁸⁶ Maullin tulkinta ajantasaisti EU:n luonteesta käytyä keskustelua, mutta sen varsinainen paradigman muutos tapahtui vuonna 2002. Tuolloin Ian Manners määritteli artikkelissaan *Normative power Europe: a contradiction in terms?* EU:n normatiiviseksi vallaksi (normative power). Mannersin mukaan siviilivalta tai sotilasvoima eivät ole riittäviä käsitteitä kuvaamaan EU:n nopeaa ja monimutkaista integraatiota enää kylmän sodan päättymisen jälkeen. Hänen mukaansa Duchênen ja Bullin näkemykset nojasivat westfalenilaiseen näkemykseen maailmanpolitiikasta. EU puolestaan on maailman ensimmäinen jälkikansallinen (post-national) toimija eikä sitä voi täysin ymmärtää valtiokeskeisten linssien läpi. Mannersin normatiivisen vallan ajatuksen tarkoituksena oli jättää taakse moninaisiin dikotomioihin perustuva käsitys maailmanpolitiikasta ja tuoda EU-tutkimus kokonaan uuteen viitekehykseen.⁸⁷

Mannersin kuuluisan määritelmän mukaan normatiivinen valta kykenee muokkaamaan maailmanpolitiikan normaalitilaa. Se vaikuttaa muiden toimijoiden ajatteluun eli siihen, miten asiat käsitteellistetään ja millainen toiminta koetaan hyväksyttäväksi. EU:ta voidaan luonnehtia normatiiviseksi vallaksi. Se on uudentyylinen, muista poliittisista toimijoista perustavanlaatuisesti eroava toimija, ja jo tämä erityislaatuisuus luo EU:lle kyvyn muokata westfalenilaiseen suvereniteettikäsitteeseen perustuvan maailmanpolitiikan normeja.⁸⁸ Mannersin EU:n normatiivisen vallan teorian mukaan EU eroaa muista maailmanpolitiikan toimijoista kolmella tavalla. Näistä ensimmäinen on EU:n synty- ja integraatiohistoria eli kahden maailmansodan jälkeen Euroopassa virinnyt halu rajoittaa kansallista suvereniteettia rauhan takaamiseksi. Toiseksi EU on rakenteeltaan ainutlaatuinen. Se sisältää niin liittovaltion kuin kansainvälisen järjestön piirteitä ja yhdistelee sekä hallitustenvälisiä että ylikansallisia hallinnan muotoja. Kolmanneksi EU:n perussopimukset muodostavat sille eräänlaisen valtiosäännön. Perussopimuksissa määritellään EU:lle tärkeät arvot ja normit, jolloin koko EU:n poliittinen ja oikeudellinen järjestelmä rakentuu yhteiseurooppalaisten arvojen perustalle. EU:n normatiivisen vallan teorian mukaan tämä historiallisen kontekstin, erityislaatuisten rakenteiden ja valtiosääntöjärjestelmän yhdistelmä on saanut EU:n asettamaan tietyt arvot ja normit sekä jäsenvaltioidensa keskinäisten suhteiden että unionin ulkosuhteiden keskiöön.⁸⁹ Toiminnan arvoperustaisuutta pidetään eräänä merkittävimmistä seikoista, joka erottaa EU:n muista kansainvälisen politiikan toimijoista.⁹⁰

⁸⁶ Maull 1991, 92–94.

⁸⁷ Manners 2002, 238–240, 252–253.

⁸⁸ Manners 2002, 242. Ks. myös Diez 2005, 615; Manners & Whitman 2003, 389–390.

⁸⁹ Manners 2002, 240–242. Ks. myös Lucarelli 2006, 7.

⁹⁰ Lucarelli 2006, 2; Manners 2006a, 19. Ajatuksen kritiikistä ks. Diez 2005, 620–623; Diez & Manners 2007, 182.

EU:n normatiivisen vallan teorian mukaan EU:n yhteinen normiperusta koostuu viidestä ydinnormista. Näistä tärkein on rauha, jonka tavoitteluun koko Euroopan integraation oikeutus viime kädessä kiteytyy. Toisena on vapaus, joka ilmenee esimerkiksi EU-kansalaisuuteen ja EU:n neljään perusvapauteen liittyvinä laajoina oikeuksina. Muut EU:n perustavanlaatuiset normit ovat demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Kaikki nämä normit on ilmaistu esimerkiksi EU:n perussopimuksissa ja Eurooppa-neuvoston hyväksymissä ns. Kööpenhaminan kriteereissä, jotka EU:n jäseniksi pyrkivien valtioiden tulee täyttää. Ydinnormien lisäksi Manners on tunnistanut neljä ”täydentävää normia”. Hänen mukaansa tällaisina voidaan pitää yhdenvertaisuutta, sosiaalista solidaarisuutta, kestäväää kehitystä ja hyvää hallintoa. Normit ovat periaatteessa universaaleja, mutta EU:lla on jokaisesta oma erityislaatuinen tulkintansa.⁹¹

Edeltävät kappaleet tiivistävät EU:n normatiivisen vallan teorian (normative power Europe, NPE) ytimen. Mannersin vuoden 2002 artikkelia on pidetty yhtenä 2000-luvun vaikutusvaltaisimmista julkaisuista alallaan⁹². Hänen teesinsä osoittautui merkittäväksi inspiraation lähteeksi suurelle joukolle akateemikoita, mikä ilmenee viime vuosina EU:ta kuvaamaan kehitettyjen ”etuliiteadjektiivien” määrässä⁹³. Toisaalta innostus on johtanut määritelmien ylitarjontaan ja EU:n normatiivisen vallan teorian epäjohdonmukaiseen käyttöön. Richard G. Whitmanin mukaan vain harvat tieteenekijät ovat pyrkineet kehittämään Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoriaa järjestelmällisesti eteenpäin. Sen sijaan Mannersin avaus synnytti tukun uusia käsitteitä, joita yhdisti lähinnä vain usko EU:n erityislaatuisuuteen.⁹⁴

Mielestäni voidaankin sanoa, että EU:n normatiivisen vallan teoria on muuttunut eräänlaiseksi tieteelliseksi kattokäsitteeksi. EU:n normatiivisen vallan teoria on nykyään kokonainen tutkimusperhe, käsitteellinen sateenvarjo, jonka nimissä tehdyistä tutkimuksista monet ovat venyttäneet teoriaa jatkuvasti etäämmälle Mannersin alun perin määrittelemistä tarkoituseristä. Whitman erottelee EU:n kansainvälistä luonnetta ja normatiivisuutta käsittelevän tutkimuksen kolmeen eri aikakauteen. Duchênen ja Johan Galtungin 1970-luvun työt olivat sen ensiaskel. Mannersin kirjoituksista syntynyttä kiinnostuksen elpymistä 2000-luvulla Whitman kutsuu uusnormatiiviseksi käännteeksi (neo-normative turn). Viimeisten muutaman vuoden aikana on

⁹¹ Manners 2002, 242–244; Manners 2006a, 32–38; Manners 2006b, 69–73; Manners 2008, 48–55.

⁹² Forsberg 2011, 1184.

⁹³ Reaktiona Mannersin määrittelemään normatiiviseen valtaan EU:ta on kuvattu myöhemmin muun muassa muutoksen moottoriksi (difference engine, Manners & Whitman 2003), positiiviseksi vallaksi (positive power, Biscop 2005), vastuulliseksi vallaksi (responsible power, Mayer & Vogt 2006), eettiseksi vallaksi (ethical power, Aggestam 2008) ja globaaliksi vallaksi (global power, Rogers 2009).

⁹⁴ Whitman 2013, 173.

kehittynyt kolmas aalto, joka suhtautuu kriittisesti Ian Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoriaan ja johon tämäkin tutkielma on sijoitettavissa.⁹⁵

3.1.2. Sotilaallisen voiman asema EU:n normatiivisen vallan teoriassa – todellinen ”käsitteellinen ristiriita”?

EU:n normatiivisen vallan teorian suosio on johtanut Mannersin alkuperäisen teesin sirpaloitumiseen. Sekä normatiivisuus että valta voidaan ymmärtää usein eri tavoin ja poliittisia käsitteitä käytettäessä on väistämätöntä hyväksyäkin jonkin verran pluralismia. Tätä liikkumavaraa on kuitenkin sovellettu tutkimuksissa varsin laajasti, minkä vuoksi ei ole olemassa yhtä yhtenäistä käsitystä siitä, mitä normatiivinen valta itse asiassa tarkoittaa.⁹⁶ Nathalie Toccin mukaan normatiivisuus voidaan mieltää joko neutraalisti tai ei-neutraalisti. Neutraalissa tulkinnassa se viittaa normina olevaan eli kansainvälisen politiikan normaalitilaan. Tällöin normatiivinen valta tarkoittaa toimijaa, joka pyrkii asettamaan standardeja eli määrittelemään normaalitilaa. Ian Mannersin määritelmä kuvastaa tätä ajatusta. Ei-neutraali normatiivisuus sisältää puolestaan ajatuksen siitä, että toimija olettaa edistämänsä normit universaalisti hyväiksi tai eettisiksi. Suurin osa EU:n normatiivisen vallan teoriakirjallisuudesta käsittelee tätä ulottuvuutta. Toccin mukaan eettisesti neutraalia ulkopoliittikkaa ei käytännössä olekaan, mutta normatiivisuudelle on silti mahdollista asettaa tietyt objektiiviset kriteerit.⁹⁷ Pалаan normatiivisuuden määrittelyyn tarkemmin hieman tuonnempana.

Yksi EU:n normatiivisen vallan teoriaa laajentavista ja samalla pirstovista suuntauksista on taipumus tuoda koko Euroopan integraation historiaan liittyvä keskustelu sotilaallisista voimavaroista sen piiriin. Mannersin tavoitteena oli vapauttaa EU-tutkimus tästä debatista, mutta myöhemmissä töissään hän on toistuvasti tarkentanut teoriaansa sotilaallisten näkökulmien osalta. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käsitteleminen siviilivalta vai sotilasvoima - keskustelun sijaan EU:n normatiivisen vallan teorian avulla on mielestäni monin tavoin perusteltavissa, vaikka se ei vastaakaan Mannersin alkuperäistä ihannetta. Ensinnäkin keskustelut liikkuvat eri tasoilla. Siviili- ja sotilasvallan keskustelussa EU:ta pidetään valtioiden *alueellisena* foorumina, EU:n normatiivisen vallan teoria pyrkii vapautumaan westfalenilaisesta valtiokäsityksestä pitämällä EU:ta uudenaikaisena *globaalina* toimijana. Tämä ilmenee esimerkiksi EU:n muuttuneessa uhkakuvakäsityksessä. Kylmän sodan aikana ensisijaiseksi uhkaksi miellettiin

⁹⁵ Whitman 2013, 172–175, 185–189. Ks. myös Elgström & Smith 2006, 1–4.

⁹⁶ Forsberg 2011, 1190–1191.

⁹⁷ Tocci 2007, 2–3.

EU:n sisäinen konflikti, kylmän sodan jälkeen ulkoa tulevat haasteet.⁹⁸ Tämä luvussa 2 sivuamani kehitys ilmenee myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan Javier Solanan vuonna 2006 pitämästä puheesta:

Mistä kaikki alkoi? Vihollisten välisestä rauhanprojektista. Mikä on suurin saavutuksemme? Vakauden ja demokratian levittäminen koko maanosaan. Ja mikä on tulevaisuuden tehtävämme? Tehdä Euroopasta globaali valta; hyvän voima maailmassa.⁹⁹

Toinen syy on empiirinen. Sotilaallinen voima on edelleen tärkeää valtaosalle kansainvälisen politiikan toimijoista. Myös EU:lla on tosiasiallista sotilaallista toimintakykyä, siitä on kehittynyt turvallisuuspoliittisesti merkittävä toimija ja sotilaalliset voimavarat ovat nousseet yhdeksi mahdolliseksi keinoksi vastata EU:n ulkopuolelta tuleviin turvallisuushaasteisiin.¹⁰⁰ Perinteiset EU:n integraatioteoriat soveltuvat heikosti havainnon käsittelemiseen ja sillä on potentiaalia olla myös EU:n normatiivisen vallan selitysvoimaa heikentävä anomalia.¹⁰¹ Sotilaalliset kysymykset onkin absorboitu EU:n normatiivisen vallan teorian piiriin lakkaamalla pitämästä sotilaallista voimaa yksiselitteisesti pahana tai ei-normatiivisena. Tämä on mielestäni yhdenmukaista vallitsevan EU-diskurssin kanssa. Esimerkiksi unionin ulkoasiain ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Federica Mogherini on sanonut, että on ”kylmän sodan aikaista ajattelua” pitää neuvotteluja ja talouspakotteita pehmeinä keinoina ja sotilaallisia välineitä kovina; voivathan talouspakotteetkin saada aikaan yhtä lailla haitallisia vaikutuksia.¹⁰² Keinoja tärkeämpiä ovatkin reunaehdot, joiden puitteissa voimakeinoja käytetään. Palaan tähän kysymykseen yksityiskohtaisemmin luvussa 3.3.3.

Kolmas syy liittyy niin ikään sotilaallisen voiman tärkeään asemaan. Muiden kriittisten teorioiden tavoin EU:n normatiivisen vallan teorian tavoitteena on muutoksen aikaansaaminen¹⁰³. Nähdäkseni muutos on helpompi toteuttaa ”sisältäpäin”. EU:n on uskoakseni helpompi toimia kansainvälisen politiikan konventioita muuttavana normatiivisena valtana, mikäli se itse toimii aktiivisesti niissä kysymyksissä, joita se pyrkii muuttamaan. Koska EU ei voi a priori muuttaa sitä, että sotilaallinen voima on edelleen merkittävää, sen kannattaa panostaa toiseksi parhaaseen vaihtoehtoon ja pyrkiä omalla toiminnallaan muokkaamaan sitä, miten sotilaallinen voima ja sen käyttö mielletään.

⁹⁸ Rogers 2009, 842–851.

⁹⁹ ”Where did we start? As a peace project among adversaries. What is our greatest accomplishment? The spread of stability and democracy across the continent. And what is our task for the future? To make Europe a global power; a force for good in the world.” (Solana 2006.)

¹⁰⁰ Aggestam 2008, 2–4; Bickerton, Irondelle & Menon 2011, 1–5; Nunes 2011, 8–14.

¹⁰¹ Ks. Bennett 2013, 460–464; Howorth 2007, 23–30.

¹⁰² Yle 5.3.2015.

¹⁰³ Cox 1981, 128–130.

Osoitan tässä tutkielmassa, että suojeluvastuun periaate ja EU:n taisteluosastot liittyvät osana siihen, miten EU vaikuttaa sotilaallista voimankäyttöä koskeviin käsityksiin.

Kokonaisuutena EU:n normatiivisen vallan ja sotilaallisten voimavarojen välinen yhteys on noussut erääksi tutkimusperinteen tärkeistä sisäisistä keskusteluista. Se on kiistanalainen aihe, sillä tekijät vaikuttavat lähtökohtaisesti ristiriitaisilta. EU:n normatiivisen vallan teoriaperhe onkin jaettavissa kahteen asiakokonaisuuteen. Näistä ensimmäinen tukeutuu Mannersin määritelmään vuodelta 2002: EU:n kansainvälinen rooli ei määrity niinkään sen perusteella, mitä EU tekee tai mitä se sanoo, vaan sen perusteella, mitä se *on*¹⁰⁴. Tämä tarkastelutapa korostaa ontologisia kysymyksiä eli sitä, mitä normatiivisena valtana oleminen on (being normative) ja miten tämä liittyy EU:n rakenteeseen. Toisessa tutkimushaarassa käsitellään enemmän sitä, mitä normatiivinen *toiminta* on (acting in a normative way). Tämä pragmaattista tietoteoriaa myötäilevä painotus pyrkii luonnehtimaan, millaista on eettisesti hyvä toiminta.¹⁰⁵ Lisbeth Aggestam on luonnehtinut EU:ta normatiivisen vallan sijaan eettiseksi vallaksi (ethical power), mikä kuvaa hänen mukaansa teoriasuuntauksen sisällä tapahtunutta tutkimuksellisen painopisteen siirtymistä ensin mainitusta käsityksestä kohti jälkimmäistä¹⁰⁶. Eräs suuntausten keskeinen ero on se, että toiminnallisuuteen keskittyvät EU:n normatiivisen vallan teorian variantit eivät sulje ehdottomasti pois sotilaallisen voimankäytön mahdollisuutta osana normatiivista ulkopoliittikkaa.

Eettisen vallan käsite ei ole nähdäkseni kovin vakiintunut, minkä vuoksi en käytä sitä tässä tutkielmassa. Tutkielmani paikallistuu kuitenkin Aggestamin kanssa samaan, Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoriasta inspiroituneeseen EU:n normatiivisuuden tutkimisen ”kolmanteen aaltoon”, joka korostaa EU:n toiminnallisuutta¹⁰⁷. Aggestam pitää EU:ta jäljiteltäväksi tarjoutuvan ihanteen sijaan aktiivisena roolimallina, joka pyrkii itse muuttamaan maailmaa ennakoivasti. Esimerkiksi Euroopan turvallisuusstrategia ilmentää EU:n halua vaikuttaa omaan ympäristöönsä. Avainsana on rooli. Kuten Ole Elgström ja Michael Smith ovat huomauttaneet, EU:n kansainvälistä toimintaa käsiteltäessä viitataan usein EU:n rooliin ilman käsitteen määrittelemistä¹⁰⁸. Ian Manners on jopa käyttänyt roolia synonyyminä identiteetille kuvatessaan ”EU:n kansainvälisen identiteetin/roolin” vaikuttavan muiden toimijoiden ajatteluun normatiivisen vallan tavoin¹⁰⁹.

¹⁰⁴ Manners 2002, 252. Kursivointi MM.

¹⁰⁵ Manners 2008, 45; Whitman 2013, 176.

¹⁰⁶ Aggestam 2008, 1.

¹⁰⁷ Ks. Whitman 2013, 185–189.

¹⁰⁸ Elgström & Smith 2006, 4–5.

¹⁰⁹ Manners 2002, 238. Ks. myös Manners & Whitman 2003, 383.

Identiteetti ja rooli ovat läheisiä mutta toisistaan erillisiä käsitteitä, joiden yhteensulauttaminen johtaa analyttiseen yksinkertaistukseen. Pelkistäen voidaan sanoa, että identiteetti viittaa toimijan luonteeseen ja ominaisuuksiin eli asioihin, jotka tekevät yksilöstä ainutlaatuisen. Kansainvälisessä politiikassa valtion identiteetillä tarkoitetaan sen ”perusluonnetta”. Rooli taas on pohjimmiltaan sosiaalinen käsite.¹¹⁰ David M. McCourtin mukaan useissa kansainvälisen politiikan tutkimuksissa toimintaa selitetään suoraan toimijan identiteetillä, mikä esittää identiteetin virheellisesti toiminnallisena¹¹¹. Aggestam on havainnollistanut roolin ja identiteetin suhdetta kuvaamalla roolia ”identiteetin konkreettiseksi ilmentymäksi käytännössä”¹¹².

On mahdollista ajatella Mannersin viitanneen niin sanottuun postmoderniin identiteettikäsitteeseen. Siinä identiteettiä ei pidetä yhtenäisenä ja loppuun saatettuna asiana, vaan epätäydellisenä prosessina, jossa asiat ja toimijat identifioituvat eli paikallistuvat jatkuvasti sosiaalisessa maailmassa.¹¹³ Kansainvälisen politiikan tieteenalalla onkin painotettu sosialisatiota (socialization). Se on prosessi, jossa toimija pyrkii paikallistumaan osaksi kansainvälisen yhteisön sosiaalista rakennetta ja samalla rakentaa identiteettiään ja intressejään yhteisön vasteiden mukaan¹¹⁴. Sosialisatio liittyy olennaisesti siihen, että uusi toimija omaksuu järjestelmässä tietyn roolin. Mielestäni roolin käsite ja siihen liittyvä rooliteoria tarjoavat identiteettiä osuvampia analyttisiä työkaluja toimijan ja sen ympäristön välisen vuorovaikutuksen käsittelemiseen.

Nähdäkseni rooliteorian soveltaminen tuo selkeää lisäarvoa EU:n normatiivisen vallan käsittelyyn. Rooliteorian tarjoamien välineiden avulla voidaan käsitellä täsmällisemmin luonteeltaan teoreettisen EU:n normatiivisen vallan ajatuksen yhteyttä EU:n konkreettiseen ulkopoliittiseen toimintaan. Rooliteoria toimii ikään kuin välikappaleena teorian ja käytännön välillä. Lähtökohtiensa perusteella tämä tutkielma sijoittuu EU:n normatiivisen vallan mannersilaisen tulkinnan sijaan sitä haastavaan ”kolmanteen aaltoon”. Ensinnäkin tarkastelen Mannersin ihanteen vastaisesti sotilaallisen voiman ja EU:n normatiivisuuden rajapintoja. Toiseksi ammennan Aggestamin tavoin muille kuin kansainvälisen politiikan tieteenalalle tyypillisistä analyttisistä välineistä käsitellessäni EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa myös rooliteorian avulla.

¹¹⁰ Jørgensen 2006a, 38.

¹¹¹ McCourt 2011, 1604–1605; McCourt 2012, 371–373. Ks. myös Breuning 2011, 20–26.

¹¹² Aggestam 2004a, 60.

¹¹³ Jenkins 2008, 5–12.

¹¹⁴ Wendt 1999, 170–171.

3.2. Rooliteoria kansainvälisen politiikan tutkimuksessa

Rooli on alkujaan sosiologian ja sosiaalipsykologian käsite, jonka avulla on pyritty ymmärtämään ihmisten toimintaa yhteisöjen jäseninä. Rooli viittaa yhtäältä yksilön toistuvaan yhdenmukaiseen käyttäytymiseen vuorovaikutuksessa ja toisaalta tiettyssä tehtävässä tai asemassa olevaan henkilöön kohdistuvien odotusten joukoksi.¹¹⁵ Ulottuvuudet yhdistyvät yksilön ja sosiaalisen rakenteen välistä suhdetta havainnollistavassa teatterianalogiassa: ihmistä voidaan ajatella näyttelijänä, joka toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen ”näyttämöllä” tiettyjen sääntöjen eli ”käsikirjoituksen” mukaan.¹¹⁶ Rooliajattelu ei rajaudu sosiaalitieteisiin, vaan sitä on sovellettu myös ulkopoliitiikan teorian (foreign policy analysis) ja kansainvälisen politiikan (international relations) tieteenaloilla. Se toimii jopa eräänlaisena siltana tyypillisesti yksilölähtöisen ulkopoliitiikan tutkimuksen ja perinteisesti rakennekeskeisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen analyyttisten traditioiden välillä.¹¹⁷ Kuten edellä totesin, EU:n ulkopoliitiikan tutkimuksessa viitataan usein rooliin. Sen sijaan roolin eksplisiittinen määrittely tai systemaattinen tukeutuminen rooliteoriaan on harvinaista.¹¹⁸

Sosiaalitieteiden kaksijakoisen määritelmän mukaisesti rooliajatuksista on mahdollista tulkita usein eri tavoin. Myös kansainvälisessä politiikassa roolilla on viitattu niin valtion asemaan, tehtävään, vaikutukseen kuin odotettuun käyttäytymiseen. Käyttötapojen hahmottamista selkiyttää roolikeskustelun lähestyminen kahdesta vaihtoehtoisesta tieteenfilosofisesta lähtökohdasta. Näistä ensimmäistä voidaan kutsua rationalistiseksi tai rakenteellis-funktionalistiseksi tulkinnaksi, sillä se korostaa kansainvälisen politiikan materiaalista rakennetta. Rationalistisessa tulkinnassa toimijoiksi mielletään lähtökohtaisesti valtiot. Kunkin valtion maa-alueen, väkiluvun, taloudellisten tunnuslukujen ja sotilaallisten voimavarojen kaltaisten mitattavien resurssien ajatellaan määrittävän sen paikan kansainvälisen politiikan rakenteessa eli sen ”kansainvälistä poliittista roolia”.¹¹⁹ Rationalistisen ajattelun mukaan valtion ylin ulkopoliittinen johto juontaa materiaalisista faktoista kansallisen roolikäsityksen eli ajatuksen valtion paikasta maailmassa. Kansallinen roolikäsitys ohjaa valtion ulkopoliittikkaa. Muutos valtion voimavaroissa muuttaa kansallista roolikäsitystä, mikä

¹¹⁵ Allardt & Littunen 1972, 24–25.

¹¹⁶ Aggestam 2006, 12; Aggestam 2008, 3–4.

¹¹⁷ Ulkopoliitiikan teoria on yksilöä korostava välitason teoria, joka soveltuu tarkoin määritellyn ilmiön tarkasteluun. Sen sijaan kansainvälisen politiikan suurteoriat, realismi, liberalismi ja konstruktivismi, pyrkivät järjestelmätason selityksiin eli ne toimivat toisella analyyttisellä tasolla. Rooliteoria yhdistää toimijoita ja rakenteita käsittelemällä näiden dynaamista vuorovaikutusta, eli se sijoittuu kansainvälisen politiikan suurteorian ja ulkopoliitiikan teorian väliin. (Ks. Thies & Breuning 2012, 2–3.)

¹¹⁸ Elgström & Smith 2006, 4–5. Ks. esim. Richard Youngsin *The EU's role in world politics: a retreat from liberal internationalism* (2010), jossa ei teoksen nimestä huolimatta missään vaiheessa määritellä, mikä ”rooli” itse asiassa on.

¹¹⁹ Breuning 2011, 17–18.

vaikuttaa kausaalisesti valtion ulkopoliittiseen toimintalinjaan.¹²⁰ Valtioiden materiaalisista eroista on mahdollista johtaa suurvallan ja pienvallan kaltaisia, suhteellisen pysyviä rooleja¹²¹.

Toista rooliteoreettista tulkintaa voidaan kutsua konstruktivistiseksi tai vuorovaikutukselliseksi. Se resonoi Alexander Wendtin modernissa klassikossa *Social theory of international politics* kiteytyvän kansainvälisen politiikan konstruktivistisen valtavirtanäkemyksen kanssa. Sekä Wendt että konstruktivistinen rooliteoria tukeutuvat symbolisen interaktionismin (symbolic interactionism) mukaiseen näkemykseen sosiaalisuudesta. Siinä toimijan minäkäsitys (self) jaetaan ”sisäpuoleen” (I) ja ”ulkopuoleen” (Me). Sisäpuoli (I) edustaa minuuden syvintä osaa, johon ei voi vaikuttaa tietoisesti mutta joka ilmenee sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ulkopuoli (Me) koostuu toimijalle välittyvästä muiden ihmisten tulkinnasta minän sisäpuolesta. Yksilön minäkuva kehittyy sisä- ja ulkopuolen vuoropuhelun seurauksena. Minäkuvan kehittyminen edellyttää, että yksilö paitsi tuntee sisimpänsä myös ymmärtää, millaiselta hän muiden silmissä näyttää. Sosiaalisissa järjestelmissä toimiminen tekee minästä sosiaalisen prosessin, jossa yksilöllisyyteen perustuva minän sisäpuoli on vuorovaikutuksessa sosiaalisesti rakentuneen omakuvan eli minän ulkopuolen kanssa. Ajatus näkyy wendtiläisessä konstruktivismin tulkinnassa, jonka mukaan toimijan identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.¹²²

Toimijan minäkuvan rakentumisen ohella sekä kansainvälisen politiikan konstruktivistinen teoria että konstruktivistinen rooliteoria jakavat ajatuksen toimijoiden ja rakenteiden kehitymisestä vuorovaikutuksessa. Rakenteita tuotetaan ja uusinnetaan jatkuvasti sosiaalisessa kanssakäymisessä. Toimijat ja rakenteet muodostavat kokonaisuuden, jonka osatekijät eivät ole todellisuudessa erotettavissa toisistaan.¹²³ Rooliteorian konstruktivistisessa tulkinnassa rooli ei ole pelkistettävissä materiaalisten voimavarojen tulokseksi, vaan sitä määrittävät myös toimijan sisäiset ideat ja prosessit. Materiaaliset tekijät asettavat kuitenkin näille ideatason tekijöille rajat. Konstruktivistisessa rooliajattelussa valtion ulkopoliittikka ei juonnu suoraan ideoiden ja materian pohjalta muodostetusta kansallisesta roolikäsityksestä. Sen sijaan valtion kansainväliseen rooliin vaikuttavat myös muiden toimijoiden odotukset sen toiminnasta. Roolit rakentuvat vuorovaikutuksessa: toimija suhteuttaa oman roolikäsityksensä ympäristöstä tuleviin

¹²⁰ Harnisch 2011a, 12–14; Harnisch 2011b, 37.

¹²¹ Ks. Elgström & Smith 2006, 5.

¹²² Harnisch 2011b, 38–42; Saaristo & Jokinen 2004, 82–83.

¹²³ Harnisch 2011b, 38. Alexander Wendt käyttää eräitä keskeisesti rooliteoriaan liittyviä käsitteitä hieman toisin kuin ne tässä tutkielmassa ymmärretään. Wendt erottelee toisistaan rooli-identiteetin ja roolin. Näistä hän pitää ensin mainittua osana toimijan subjektiivista käsitystä itsestään (vrt. roolikäsitys), kun taas rooli on objektiivinen, kansainvälisessä järjestelmässä kollektiivisesti tuotettu rakenteellinen asema. Roolit eivät siis riipu toimijoiden uskomuksista tai representaatioista.

rooli-odotuksiin ennen roolin realisoitumista todellisessa roolikäyttäytymisessä. Konstruktivistisen perusajatuksen mukaisesti vuorovaikutus rakentaa sekä toimijoita että rakenteita. Valtioiden tapauksessa tämä tarkoittaa, että kansainvälinen vuorovaikutus rakentaa samanaikaisesti valtion minuutta ja kansainvälistä yhteisöä.¹²⁴

Ulkopolitiikan tutkimuksessa rooliteorian merkkipaaluksi on muodostunut Kalevi J. Holstin artikkeli *National role conceptions in the study of foreign policy* vuodelta 1970. Artikkelissaan Holsti toi roolin käsitteen osaksi ulkopolitiikan tutkimusta ja selitti sen avulla valtioiden toimintaa kansainvälisessä järjestelmässä. Hän jakoi roolin kokonaisuuden analyyttisesti kolmeen osaan, joita jo edellä sivusin. Rooliodotus (role expectation) viittaa siihen, miten muut toimijat (alter) odottavat roolin kantajan (ego) toimivan. Rooliodotukset ovat siis valtion käyttäytymiseen vaikuttavia kollektiivisia sääntöjä ja normeja. Roolikäsite (role conception) on roolin kantajan käsitys omasta paikastaan ja toiminnastaan kokonaisuuden osana. Roolikäyttäytyminen (role performance tai role enactment) taas viittaa roolin kantajan todellisiin päätöksiin ja tekoihin.¹²⁵ Holstin mukaan valtion ulkopolitiikka juontuu ”ensisijaisesti päättäjien roolikäsityksistä, kansallisista tarpeista ja ympäristön tärkeimmistä tapahtumista ja kehityskuluista”¹²⁶.

Holstin näkemystä on tulkittava syntyäikansa valossa. Nykyhetkeen verrattuna kansainvälinen järjestelmä oli 1970-luvulla vähäisesti institutionalisoitunut. Holsti katsoi, että kansallisen roolikäsityksen ollessa ristiriidassa yhteisöllisen normin kanssa viimeksi mainittu väistyy. Tästä juontuen Holsti selitti valtiollista ulkopolitiikkaa artikkelinsa nimen mukaisesti ensisijaisesti valtion poliittisen eliitin määrittelemillä kansallisilla roolikäsityksillä (national role conception).¹²⁷

Hänen määritelmänsä mukaan kansallinen roolikäsitys

käsittää päätöksentekijöiden oman määritelmän valtiolle soveltuvista päätöksistä, sitoumuksista, säännöistä ja toimista sekä tehtävistä, joita valtion tulisi toteuttaa toistuvasti kansainvälisessä järjestelmässä tai sen alaisissa alueellisissa järjestelmissä.¹²⁸

Holstin tulkinta sivuutti valtion ulkopuoliset tekijät (alter), mutta hän ei pitänyt valtiota irrallisena kansainvälisestä ympäristöstään. Itse asiassa Holstin näkemys voidaan mieltää konstruktivistiseksi,

¹²⁴ Breuning 2011, 25–26. Ks. myös Aggestam 2006, 21–22; Holsti 1970, 246, 294–297.

¹²⁵ Holsti 1970, 238–247. Ks. myös Aggestam 2004b, 87–88; Aggestam 2006, 18–21.

¹²⁶ “[...] primarily from policymakers’ role conceptions, domestic needs and demands, and critical events or trends in the external environment” (Holsti 1970, 243. Kursivointi alkuperäinen.)

¹²⁷ Cantir & Kaarbo 2012, 6–8. Ks. myös Kirste & Maull 1996, 286–287.

¹²⁸ ”A national role conception includes the policymakers’ own definitions of the general kinds of decisions, commitments, rules, and actions suitable to their state, and of the functions, if any, their state should perform on a continuing basis in the international system or in subordinate regional systems.” (Holsti 1970, 245–246. Kursivointi alkuperäinen.)

vaikka käsite ei vielä tuolloin edes kuulunut kansainvälisen politiikan tieteenalan sanastoon: hän tunnusti, että valtion sosiaalinen ympäristö sekä kansallisten päättäjien arvot, asenteet ja muut ideat vaikuttavat ulkopoliittisiin päätöksiin siinä missä materiaaliset resurssitkin.¹²⁹ Nähdäkseni Holstin ja Wendtin rooliajattelua erottaakin lähinnä käsitys kansainvälisen politiikan rakenteellisesta inertiasta. Tämä ilmenee heidän näkemyksissään mahdollisten roolien määrästä. Wendtin mukaan kansainvälisessä politiikassa on anarkian tilassa vain kolme *kollektiivisesti tuotettua* roolia: ystävä, kilpailija ja vihollinen. Holsti puolestaan tunnisti *kansallisten päättäjien määritelmien* perusteella 17 erilaista roolia mutta totesi, että periaatteessa niitä voi olla rajattomasti.¹³⁰ Tämän tutkielman lähtökohta muistuttaa Holstin tulkintaa, sillä mielestäni EU:n roolin rakentumista ei voida käsittää riittävän syvällisesti valtioiden välisiin suhteisiin liittyvien ystävän, kilpailijan ja vihollisen käsitteiden avulla.

Tukeudun tässä tutkielmassa konstruktivistiseen roolikäsitykseen, mikä vastaa kansainvälisen politiikan tieteenalan vallitsevaa paradigmaa. Marijke Breuningin mukaan konstruktivismi sisältää implisiittisen rooliajattelun ja kuten totesin luvussa 3.1.2., sama pätee myös EU:n normatiivisen vallan teoriaan¹³¹. Luvuissa 3.3.4.–3.3.5. osoitan, että EU:n normatiivisen vallan teoria hyötyisi rooliteorian eksplisiittisemmästä ja jäsentyneemmästä soveltamisesta. Nähdäkseni EU:n kansainvälisen roolin rakentumista voidaan ajatella ainakin kahdella tavalla. Tavallaan kyse on sosialisatiosta, jossa EU hakee paikkaansa kansainvälisessä politiikassa asemansa jo vakiinnuttaneiden toimijoiden, ennen kaikkea valtioiden, keskuudesta. Sosialisatian ajatus tulkitsee toimintaa rakennelähtöisesti. Sen lähtökohdista roolissa on ensisijaisesti kyse yhteisön asettamista säännöistä ja toimijapositioista, joihin uuden toimijan tulee mukautua.¹³²

Sen sijaan tässä tutkielmassa omaksumani toimijalähtöinen näkökulma korostaa EU:n toimijuutta eli sitä, miten EU pyrkii aktiivisesti määrittelemään ja muokkaamaan omaa rooliaan kansainvälisessä politiikassa. Keskitänkin tarkasteluni Holstin tavoin siihen, millaiseksi EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen eliitti mieltää EU:n kansainvälisen roolin ja miten EU:n taisteluosastot vaikuttavat tähän käsitykseen. Sisäisen roolikäsityksen ohella materiaalisilla tekijöillä ja ulkopuolisilla odotuksilla on kuitenkin huomattava vaikutus EU:n kansainväliseen rooliin. Rooli

¹²⁹ Holsti 1970, 239. Ks. myös Breuning 2011, 19.

¹³⁰ Holsti 1970, 260–273; Wendt 1999, 247–259. Kursivoinnit MM. Ks. myös Breuning 2011, 21–22; Harnisch 2012, 51–52; McCourt 2012, 375–376.

¹³¹ Breuning 2011, 20–25.

¹³² Harnisch 2011a, 12–14; Thies 2012, 27–28. Ks. myös Ojanen 2006, 37.

ilmenee viime kädessä roolikäyttäytymisessä, mutta roolikäsityksen ja rooliodotusten tavoin myös käyttäytyminen muuttuu sosiaalisen vuorovaikutuksen seurauksena.¹³³

Roolissa on aina kysymys yksittäisen toimijan ja sitä ympäröivän rakenteen suhteesta, minkä vuoksi toimintaa ei voi ymmärtää toimijoiden sosiaalisista verkostoista irrallisena. Globalisaatiokehityksen myötä valtiot ja muut kansainvälisen politiikan toimijat kuuluvat yhä useampiin verkostoihin ja niihin kohdistuu jatkuvasti enemmän ulkopuolisia toimintaodotuksia. Toimijat ovatkin useiden eri roolien kantajia. Jokaisesta verkostosta kohdistuu niihin omanlaisiaan rooliodotuksia. Kaikki odotukset eivät välttämättä ole yhdenmukaisia toimijan oman roolikäsityksen kanssa, minkä vuoksi valtiot ja muut kansainvälisen politiikan toimijat ovat myös roolien jatkuvan kamppailun kenttiä.¹³⁴

Eri roolit muodostavat kokonaisuuden, jota sosiologiassa kutsutaan roolikasautumaksi (role set). Rikard Bengtsson ja Ole Elgström ovat jakaneet roolit metarooleihin (meta-role) ja asiakohtaisiin rooleihin (context-specific role). Metarooli on yleistetty näkemys valtion roolista eli eräänlainen summa sen asiakohtaisten roolien muodostamasta kasautumasta. Metarooli luo asiakysymyksestä riippumattomia ja pitkäkestoisia odotuksia toimijan johdonmukaisesta roolikäyttäytymisestä. Sitä vastoin kontekstisidonnaiset roolit ovat tiettyyn politiikan alaan, maantieteelliseen alueeseen tai vuorovaikutusverkostoon liittyviä ”yksittäisiä” rooleja.¹³⁵

Sekä ihmisillä että kansainvälisen politiikan toimijoilla on useita eri rooleja, jotka ajautuvat toisinaan väistämättä ristiriitoihin. Ristiriitoja voi syntyä roolikäsityksen ja rooliodotuksen välille, roolikasautuman eri roolien välille tai saman roolin eri elementtien välille.¹³⁶ Rooliristiriidat on pyrittävä ratkaisemaan, sillä ne aiheuttavat ontologista epävakautta ja haittaavat toiminnan johdonmukaisuutta. Tyypillisesti rooliristiriidan purkaminen muuttaa toimijan roolia, mikä puolestaan heijastuu toimintaan. Valtioiden tapauksessa rooliristiriitojen ratkaiseminen saakin aikaan suuren osan ulkopoliittisen toimintalinjan muutoksista.¹³⁷

¹³³ Bengtsson & Elgström 2011, 114.

¹³⁴ Holsti 1970, 277; Rosenau 1987, 45–50.

¹³⁵ Bengtsson & Elgström 2011, 114–115. Ks. myös Aggestam 2006, 21; Breuning 2011, 32–33.

¹³⁶ Kaarbo & Cantir 2013, 467–468.

¹³⁷ Aggestam 2006, 22–23.

3.3. EU:n normatiivisen vallan empiirinen tutkiminen

3.3.1. Toimijuus ja normatiivinen toimijuus

Rooliteorian tuomiseen EU:n tasolle liittyy teoreettisia haasteita, sillä edes Holstin kehittämä analogia yksittäisten ihmisten ja valtioiden roolien välillä ei ole ongelmaton. Jotta EU:lla voisi olla rooli, se tulee olla määriteltävissä jollakin tavalla toimijaksi. Keskustelu EU:n toimijuudesta on osa sekä Duchênen siviilivaltateesiä, Bullin sotilasvoima-ajatusta, Mannersin EU:n normatiivisen vallan teoriaa että Aggestamin näkemystä EU:sta eettisenä valtana¹³⁸. Manners ei itse pitänyt toimijakysymystä olennaisena teoriansa kannalta. Vielä vähemmän se on kynnyskysymys ”kolmannen aallon” aikakaudella, jonka lähtökohdaksi on vakiintunut ajatus diskursiivisesti määrittyvästä toimijuudesta¹³⁹. Myös tässä tutkielmassa pidän EU:ta kansainvälisenä toimijana jo kädessä siksi, että se kuvaa itsensä sellaiseksi ja myös muut kansainvälisen politiikan toimijat pitävät sitä toimijana. Diskursiivinen toimijakäsitys tukee EU:n normatiivisen vallan teorian pyrkimystä erottaa EU westfalenilaisen suvereniteettikäsityksen mukaisesta toimijasta.¹⁴⁰ EU:n ei tarvitse täyttää valtioihin sovellettuja toimijakriteereitä, vaan jo sen empiirisesti havaittava toimijuus riittää tekemään siitä diskursiivisen ymmärryksen mukaisen toimijan.¹⁴¹

Kuten Jolyon Howorth ja John T. S. Keeler ovat osoittaneet, EU:n yhteisen turvallisuuspolitiikan kehittämistä on läpi vuosikymmenten ohjannut pyrkimys autonomiaan eli itsenäiseen toimintakykyyn¹⁴². Huolimatta valtioihin heikosti rinnastuvasta luonteestaan EU tosiasiallisesti toimii ja saa aikaan empiirisesti havaittavia vaikutuksia. Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan saralla tätä osoittavat esimerkiksi Euroopan puolustusviraston ja EU:n ulkosuhdehallinnon kaltaisten toimielinten luominen ja Lissabonin sopimukseen kirjatut avunanto- ja yhteisvastuulausekkeet.¹⁴³ EU:n Afrikka-suhteissa merkittäviä osoituksia EU:n toimijuudesta ovat esimerkiksi EU:n kyky määritellä Afrikka-politiikkoja, järjestää huippukokouksia Afrikan valtioiden edustajien kanssa ja toteuttaa moniulotteista kehitysyhteistyötä. Tämän tutkielman kontekstissa merkittävin osoitus EU:n toimijuudesta on se, että se on toteuttanut yli 30 kriisinhallintaoperaatiota. Näistä suuri osa on sijoittunut Afrikkaan ja liki kolmannes on ollut

¹³⁸ Ks. Nunes 2011, 11–13.

¹³⁹ Ks. Manners 2002, 238–240.

¹⁴⁰ Diez & Manners 2007, 175.

¹⁴¹ Tardy 2009, 27–33.

¹⁴² Howorth & Keeler 2003, 5–12.

¹⁴³ Ks. esim. Ojanen 2012, 220.

sotilaallisia. Sekä EU:n turvallisuuspolitiikkaan että EU–Afrikka-suhteeseen suhteeseen liittyy useita jännitteitä, minkä vuoksi niiden avulla on kiinnostavaa tutkia EU:n kansainvälistä roolia.¹⁴⁴

Kuten esitin luvussa 3.1.2., EU:n kansainvälisellä roolilla ja EU:n normatiivisen vallan teorialla on paljon yhteisiä rajapintoja. EU:n normatiivisen vallan teorian näkökulman tuominen mukaan tutkimukseen edellyttää kriteereitä sille, mikä EU:sta tekee toimijan lisäksi potentiaalisen normatiivisen toimijan. Normatiivisuuden empiirinen tutkiminen on mahdollista vasta, kun käsite on operationalisoitu eli yhdistetty havainnoitavissa oleviin ominaisuuksiin¹⁴⁵. Knut Kirste ja Hanns W. Maull ovat kehittäneet typologian, jonka avulla he ovat havainnoineet EU:n luonnetta siviilivalta¹⁴⁶. Periaatteessa sitä voitaisiin käyttää myös EU:n normatiivisen vallan jäsentelyyn, sillä siviilivalta ja normatiivinen valta muistuttavat monin tavoin toisiaan. Samankaltaisuuksistaan huolimatta ne ovat kuitenkin analyyttisesti erotettavissa¹⁴⁷. Nathalie Tocci on muodostanut nimenomaan EU:n normatiivisen vallan teorian perustalta kolme kriteeriä, joiden avulla voidaan arvioida ulkopoliittikan normatiivisuutta. Tukeudun Toccin jaotteluun, jossa EU:n normatiivista valtaa tarkastellaan EU:n edistämien periaatteiden kautta, periaatteiden edistämiseen käytettävien välineiden kautta ja periaatteiden edistämisestä seuraavien vaikutusten kautta. Toimija voidaan määritellä normatiiviseksi vain, mikäli sekä sen päämäärät, keinot että toiminnasta johtuvat seuraukset ovat normatiivisia.¹⁴⁸ Tarkoitukseni ei ole kehittää varsinaisia mittareita, joiden avulla pyrkisin havainnoimaan näitä osa-alueita systemaattisesti tutkimusaineistostani. En siis johda Toccin analyysivälineestä johdonmukaisesti mitattavia ”muuttujia”, vaan sen ulottuvuudet on tarkoitettu tässä tutkielmassa empiirisen materiaalin tarkastelun ja tulkinnan ohjenuoraksi.¹⁴⁹

3.3.2. EU:n edistämät periaatteet

Toccin mukaan normatiivisella toimijalla tulee ensinnäkin olla normatiiviset ulkopoliittiset päämäärät. Toisinaan arvoja on pidetty ”normatiivisina” ja intressejä ”ei-normatiivisina” päämäärinä. Jako on kuitenkin pulmallinen, sillä siinä arvot mielletään objektiivisiksi. Demokratian, rauhan ja oikeudenmukaisuuden kaltaisia arvoja voidaan kuitenkin tulkita monin eri tavoin.¹⁵⁰ Vaikka luvussa 3.1.1. esitellyt EU:n yhdeksän ydinnormia löytyvät myös YK:n peruskirjasta ja monista perus- ja ihmisoikeuksia käsittelevistä julistuksista ja sopimuksista, EU:lla on niistä

¹⁴⁴ Sicurelli 2010, 21.

¹⁴⁵ Ks. Metsämuuronen 2006, 44–45.

¹⁴⁶ Kirste & Maull 1996, 301–303.

¹⁴⁷ Ks. esim. Manners 2006c, 175–177.

¹⁴⁸ Tocci 2007, 3–7. Ks. myös Manners 2012, 196–198.

¹⁴⁹ Aggestam 2004a, 71.

¹⁵⁰ Tocci 2007, 3–4.

jokaisesta hieman omanlaisensa tulkinta.¹⁵¹ Arvot voivat olla myös tapauskohtaisesti ristiriidassa. Nähdäkseni näin on erityisesti kriisinhallinnassa, kuten tutkielmani empiirinen osuus ilmentää. EU:n tapauksessa arvot ja intressit liittyvät kiinteästi toisiinsa. EU:n ulkopoliittisena intressinä on edistää viime kädessä kaikkien maailman kansojen hyvinvointia levittämällä niille niitä periaatteita ja sitä hyvinvoinnin tilaa, josta EU jo sisäisesti nauttii.¹⁵²

Tocin mukaan normatiiviset ulkopoliittiset tavoitteet tähtäävät kansainvälisen ympäristön muokkaamiseen kansainvälisten regiimien, järjestöjen ja oikeudellisen sääntelyn avulla. Normatiivinen toimija pyrkii siis sääntelemään kansainvälistä toimintaa luomalla sitovan normatiivisen viitekehyksen ja sitoutumalla itse siihen.¹⁵³ Normatiivinen sääntely ulottuu myös sotilaallisen voiman käyttöön. Postmodernissa maailmassa sotilaallista voimaa ei käytetä hobbesilaisessa luonnontilassa, vaan sitä säännellään kansainvälisellä humanitaarisella oikeudella. Voimankäyttöä käsittelevä normisto perustuu YK:n peruskirjan määräyksiin ja niitä täydentävään kansainväliseen tapaoikeuteen. Lähtökohtana on aseellisiin selkkauksiin ryhtymisen kieltäminen, joskin tästä on tiettyjä poikkeuksia: kyse on sopimusperustaisesta järjestelystä, joka muuttuu käytännön seurauksena.¹⁵⁴

Eräs osoitus voimankäytön normien muutoksesta on YK:n huippukokouksessa vuonna 2005 hyväksytty suojeluvastuun periaate (responsibility to protect, R2P). Sen mukaan valtioilla on vastuu suojella kansalaisiaan kansanmurhalta, sotarikoksilta, rikoksilta ihmisyyttä vastaan ja etnisiltä puhdistuksilta. Valtiot sitoutuvat auttamaan toisiaan tämän velvollisuuden täyttämässä. Mikäli jokin valtio ei kykene täyttämään velvollisuuttaan, muut valtiot sitoutuvat auttamaan sitä vaarassa olevien ihmisten suojelemisessa kaikin rauhanomaisin keinoin. Mikäli rauhanomaiset keinot eivät riitä, YK:n turvaneuvosto voi käyttää kaikkia tarvittavia keinoja sotilaallinen voima mukaan lukien.¹⁵⁵

¹⁵¹ Bengtsson & Elgström 2011, 115–116; Diez & Manners 2007, 175. Tähän keskustelunjuonteeseen usein liitettävä kritiikki on se, mistä voidaan tietää, että EU:n arvot edustavat myös muiden toimijoiden etua. Tämä liittyy olennaisesti universaalien ja kulttuurisidonnaisten oikeuksien vastakkainaseteluun eli kosmopolitanismin ja kommunitarismin keskusteluun. Debattia on käsitelty yksityiskohtaisesti lukuisissa töissä, enkä syvenny siihen tarkemmin tässä tutkielmassa. (Aggestam 2008, 6; Merlingen 2007, 439–443. Kosmopolitanismin ja kommunitarismin välisestä keskustelusta ks. esim. Cochran 1999; Eriksen 2006; Sjursen 2006a. Ks. myös Dunne 2008.)

¹⁵² Ks. esim. Manners 2006c, 176–177; Manners 2008, 46–47, 60.

¹⁵³ Tocci 2007, 4–5.

¹⁵⁴ Takamaa 2005, 66–68.

¹⁵⁵ Bellamy 2008, 622–623.

Vastoin yleisiä käsityksiä suojeluvastuu ei ole oikeusnormi vaan poliittinen periaate. Se ei myöskään määrittele kriteereitä aseelliselle väliintulolle tai YK:n peruskirjan voimankäyttöä koskevista määräyksistä poikkeamiselle. Voimankäytön ylimpänä auktoriteettina säilyy YK:n turvaneuvosto, joka voi kuitenkin poikkeustapauksissa myöntää mahdollisuuden asettaa suojeluvastuun periaatteen yksittäisen valtion suvereniteettia korkeammalle.¹⁵⁶ Suojeluvastuun hengen mukaista olisi toteuttaa periaatetta ensisijaisesti ei-sotilaallisin keinoin ja tukea sillä inhimillistä turvallisuutta (human security), jossa viitekohteena ovat valtion fyysisen tilan sijaan yksittäisten ihmisten turvallisuus ja inhimilliset tarpeet¹⁵⁷. Käytännössä suojeluvastuusta on kuitenkin haettu tulkinta-apua myös sotilaalliseen väliintuloon liittyviin eettisiin pulmiin.¹⁵⁸

Monitulkintainen inhimillisen turvallisuuden käsite tuotiin YK:n sanastoon jo vuonna 1994 ja vähintään yhtä kiistanalainen suojeluvastuun periaate vuonna 2005, minkä vuoksi niihin liittyvän keskustelun käsitteleminen ei ole tässä mahdollista. Olennaista on, että näiden kahden ajatuksen keskeisyys ilmenee EU:n yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, kuten Ian Manners on huomauttanut¹⁵⁹. Käsitteet voidaankin tulkita osaksi EU:n normatiivisen vallan narratiivia: ne sekä kuvaavat EU:n konkreettisia toimia että ovat osa kertomusta, jolla EU rakentaa itsestään normatiivista valtaa¹⁶⁰.

3.3.3. EU:n käyttämät keinot

Pelkkä normatiivinen perusta ei vielä tee EU:sta normatiivista valtaa. Normatiivisia päämääriä voidaan tavoitella monin keinoin, jotka määrittävät osaltaan toimijan normatiivisuutta. Perinteisesti esimerkiksi diplomaattisia keinoja ja avustustyötä on pidetty normatiivisina keinoina ja sotilaallista voimaa ei-normatiivisena, mikä näkyy siviili- ja sotilasvallan vastakkainasettelussa. Kuten luvussa 3.1.2. osoitin, 1990-luvun lopulla alkanut EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehitys on ulottanut sotilaallisesta voimasta käydyn debatin myös EU:n normatiivisen vallan teorian piiriin. Äkkiseltään tämä vaikuttaa suurelta paradoksilta perusvireeltään idealistisen EU:n normatiivisen vallan teorian ja reaalipoliittisen sotilaallisen voimankäytön välillä: millainen ”hyvän voima” on valmis ”sotimaan rauhan puolesta”?¹⁶¹

¹⁵⁶ Bellamy 2008, 624.

¹⁵⁷ Ks. esim. Matlary 2008b, 135–140.

¹⁵⁸ Bellamy 2008, 632–635.

¹⁵⁹ Manners 2006d, 192–193.

¹⁶⁰ Martin 2011, 191–203. Ks. myös Nicolaïdis & Howse 2002, 770.

¹⁶¹ Ks. Martin 2011, 195.

EU:n normatiivisuuden ja sotilaallisten keinojen yhteensovittamiseen on useita vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Kaikkein skeptisimmän tulkinnan mukaan EU:n sotilaallisen toimintakyvyn kehittäminen saattaa vaarantaa sen siviili- ja normatiivisen luonteen¹⁶². Tässä tulkinnassa vuotta 2003 on pidetty tärkeänä tienhaarana. Euroopan turvallisuusstrategia ja EU:n ensimmäiset sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot ovat kriitikoiden mukaan johtamassa EU:ta polulle, jolla se muuttuu vähitellen perinteisen suurvallan kaltaiseksi, sotilaallista voimaansa kasvattavaksi toimijaksi.¹⁶³ Vastakkaisen, joskin verrattain harvinaisen, ajatusmallin mukaan EU:lla on jopa välttämätöntä olla kyky sotilaallisen voiman käyttöön. Tämän näkemyksen mukaan EU on itsessään rauhanomainen toimija, mutta suhteissaan ulkopuolisten toimijoiden kanssa sen on varauduttava pelaamaan ”viidakon säännöillä”: EU ei voi olla uskottava maailmanpolitiikan muuttaja, ellei sillä ole mahdollisuutta turvautua tarpeen vaatiessa myös aseelliseen voimaan.¹⁶⁴

Mielestäni käyttökelpoisin tulkinta asettuu näiden kahden ääripään välille. Normatiivista valtaa ja siviilivaltaa ei tarvitse nähdä vastakohtaisina tai vaihtoehtoisina. Mannersin EU:n normatiivisen vallan teorian alkuperäisenä tavoitteena oli irtautua koko siviili- ja sotilaallisen vallan vastakkainasettelusta, sillä kahtiajaot ”pehmeään” ja ”kovaan” valtaan tai ”siviilikeinoihin” ja ”sotilaallisiin keinoihin” palauttavat keskustelun aina toissijaiseen debattiin siitä, missä määrin EU muistuttaa valtiota. Sen sijaan EU:n normatiivisesta vallasta puhuminen täydentää ymmärrystä EU:sta globaalina toimijana aivan uudella tavalla.¹⁶⁵ Arvojen tavoin myöskään keinoja ei voida jakaa a priori ”normatiivisiin” ja ”ei-normatiivisiin”, koska jako olisi väistämättä subjektiivinen. EU:n normatiivisen vallan teorian kolmannen aallon tulkinnan mukaan mihinkään instrumenttiin ei liity itsessään normatiivista arvoa. Sotilaalliset välineet eivät ole itsessään yksiselitteisesti pahoja tai diplomatia väistämättä pehmeää ja hyväntahtoista, vaan kaikkiin ulkopolitiikan välineisiin sisältyy eettisiä näkökulmia.¹⁶⁶

Tässä katsannossa sotilaallisen voiman käyttöä ei suljeta ehdottomasti pois, vaan EU voi käyttää kaikkia hallussaan olevia välineitä esimerkiksi ihmisoikeuksien ja kestävän rauhan puolustamiseen ja silti olla potentiaalinen normatiivinen valta.¹⁶⁷ Toccin mukaan ulkopolitiikan keinojen

¹⁶² Ks. Nunes 2011, 8; Sjursen 2006a, 171; Sjursen 2006b, 236–237.

¹⁶³ Manners 2006d, erit. 192–195; Wagner 2006, 200–202.

¹⁶⁴ Ks. Cooper 2003. Ks. myös Stavridis 2001, 47–50; Youngs 2004, 417–418.

¹⁶⁵ ”This is not to say that the EU’s civilian power, or fledgling military power, are unimportant, simply that its ability to shape conceptions of ‘normal’ in international relations needs to be given much greater attention.” (Manners 2002, 239. Ks. myös Whitman 2013, 174.)

¹⁶⁶ Aggestam 2008, 2–3; Jørgensen 2006b, 57. Ks. myös Manners 2012, 194–196.

¹⁶⁷ Diez & Manners 2007, 175–178; Lucarelli & Menotti 2006, 156–160. Ks. myös Bailes 2008, 124; Diez 2005, 616; Manners 2006b, 81–82.

normatiivisuus ei riipu niinkään siitä, *mitä* välineet ovat, vaan siitä, *miten* niitä käytetään. Hänen mukaansa normatiiviset ulkopoliittikan keinot ovat sellaisia, joita käytetään oikeusjärjestyksen puitteissa. Toimiakseen normatiivisesti toimijan tulee noudattaa ensinnäkin omia oikeudellisia standardejaan ja toisaalta toimia ulkoisten sitoumustensa mukaisesti.¹⁶⁸ EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tapauksessa linjaus kiinnittää huomion reunaehtoihin, joiden rajoissa sotilaallista voimaa käytetään¹⁶⁹.

EU:n sotilaallisen voimankäytön tärkeimmät sisäiset standardit ovat EU:n perussopimukset ja jäsenvaltioiden kansallinen lainsäädäntö. Ulkoisista sitoumuksista merkittävimmät ovat kansainvälisen oikeuden noudattaminen, YK:n turvaneuvoston valtuutus ja monenvälisyys. Kansainvälinen oikeus liittyy jo EU:n perussopimuksiin, joissa EU:n toiminta sidotaan sekä YK:n peruskirjan periaatteiden että kansainvälisen oikeuden noudattamiseen. YK:n turvaneuvoston vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä on kirjattu perussopimusten lisäksi esimerkiksi EU:n turvallisuusstrategiaan.¹⁷⁰ EU painottaa YK:n turvaneuvoston valtuutuksen tärkeyttä oman sotilaallisen voimansa käyttämisessä, mitä voidaan pitää yhtenä sotilaallisen voimankäytön eettisyyden keskeisenä edellytyksenä.¹⁷¹ EU:n turvallisuusstrategia vahvistaa myös monenvälisyyden (multilateralism) periaatetta, joka ulottuu kahteen suuntaan. Yhtäältä EU on jäsenvaltioilleen perustavanlaatuinen turvallisuuspoliittinen valinta. Toisaalta monia EU:n omia tavoitteita on vaikea saavuttaa ilman muita osapuolia, minkä vuoksi kumppanuussuhteet ovat sille keskeisiä. Kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden kannalta EU:lle tärkeitä kumppaneita ovat perinteisesti olleet YK ja Nato, mutta myös Afrikan unioni on kehittymässä sellaiseksi.¹⁷²

EU:n normatiivisen vallan teoriasta voidaan lisäksi johtaa ajatus, jonka mukaan EU:n tulee tulkita mahdollisuutta voimankäyttöön pidättäväisesti. Mannersin mukaan EU:n tulisi siirtyä reagoimisen kulttuurista ennaltaehkäisemisen kulttuuriin eli pyrkiä estämään konfliktien puhkeaminen ennalta.¹⁷³ Sotilaallisen voiman käyttö voi tulla kysymykseen esimerkiksi konfliktien pysäyttämisessä, mutta tällöinkin sen on oltava tarkoin rajattua. Näin ollen esimerkiksi suojeluvastuun periaatetta ei pidä käyttää oikeutuksena voimankäytön laajentavalle tulkinnalle.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Tocci 2007, 5–6. Kursivoinnit alkuperäiset. Ks. myös Manners 2002, 244–245.

¹⁶⁹ Ks. esim. Aggestam 2008, 2–4, 10.

¹⁷⁰ Euroopan unionin neuvosto 2003a.

¹⁷¹ Manners 2006d, 194–195.

¹⁷² Manners 2006e, 407–408; Manners 2008, 58; Manners 2012, 197. Ks. myös Ojanen 2006, 44–50.

¹⁷³ Manners 2006c, 173; Manners 2006d, 184–186.

¹⁷⁴ Aggestam 2008, 8–9; Bailes 2008, 116, 123–125; Björkdahl 2011, 103–110.

3.3.4. EU:n toiminnan vaikutukset

Kolmanneksi EU:n normatiivisuutta tulee tutkia sen ulkopoliitiikan tulosten kautta. Niitä tarkastelemalla on mahdollista arvioida asetetun tavoitteen, valittujen välineiden ja toteutuneen tuloksen välistä yhdenmukaisuutta. Vaikutusten tarkastelu liittyy seurausetiikkaan, jossa tekoja arvioidaan niiden ennakoitujen, aiottujen ja toteutuneiden seurausten perusteella. Huomionarvoista on se, että seurausetiikan näkökulmasta tekeminen ja tekemättä jättäminen ovat samanarvoisia ratkaisuja, jolloin jonkin asian tekemisestä pidättäytyminen voidaan niin ikään tuomita eettisesti vääräksi teoksi.¹⁷⁵ EU:n pyrkimyksellä profiloitua kansainväliseksi kriisinhallintatoimijaksi on siis erittäin konkreettisia seurauksia. Ian Mannersin mukaan EU:n pitäisi pyrkiä kaikessa toiminnassaan aiheuttamaan muille toimijoille mahdollisimman vähän haittaa¹⁷⁶. Seurausetiikan näkökulmasta toimimattomuus voi kuitenkin olla vähintään yhtä haitallista.

Tocci määrittelee normatiivisen vaikutuksen tekojen tai tekemättömyyden sarjaksi, joka johtaa kansainvälisten suhteiden sääntelyn lisääntymiseen. Normatiiviset tulokset siis vähentävät kansainvälistä anarkiaa lisäämällä kansainvälisten suhteiden institutionalisoitumista. Sotilaallisen kriisinhallinnan aiheuttamat institutionaaliset, poliittiset ja oikeudelliset muutokset ovat tyypillisesti suhteellisen selkeästi havaittavissa.¹⁷⁷

3.3.5. EU:n normatiivisen vallan teorian yhteys konstruktivistiseen rooliteoriaan

Toccin kolmen kriteerin avulla toimijan normatiivisuutta voidaan arvioida empiirisesti ja välttää epätarkkoja, itseään toteuttavia määritelmiä, joiden mukaan EU ”on ollut, on ja tulee aina olemaan normatiivinen valta”¹⁷⁸. Toisaalta Tocci tunnustaa nostavansa vaatimukset korkealle: toimija on normatiivinen vain, mikäli sen tavoitteet, keinot ja vaikutukset ovat yhtäaikaisesti määriteltävissä normatiivisiksi. Tuomas Forsbergin mukaan näin tiukoin määriteltyä normatiivista valtaa tuskin on olemassakaan.¹⁷⁹ EU:n normatiivisen vallan teorian piirissä haastetta on kierretty tukeutumalla EU:n keskeneräiseen luonteeseen. Esimerkiksi Sonia Lucarellin mukaan EU on samanaikaisesti toimija, prosessi ja projekti; Ian Manners taas katsoo EU:n normatiivisen vallan teorian sisältävän sekä ontologisen, positivistisen että normatiivisen elementin¹⁸⁰. Luonnehdintoja yhdistää se, että yhtäältä ne kuvaavat jossakin määrin EU:n luonnetta ja toimintaa, mutta ovat toisaalta avoimia sille,

¹⁷⁵ Tocci 2007, 6–7.

¹⁷⁶ Manners 2008, 45, 58–59.

¹⁷⁷ Tocci 2007, 7.

¹⁷⁸ Manners 2008, 45.

¹⁷⁹ Forsberg 2011, 1191–1192; Tocci 2007, 13.

¹⁸⁰ Lucarelli 2006, 7; Manners 2002, 252.

että EU ei vielä ole kaikilta osin normatiivinen. Forsberg suhtautuukin normatiiviseen valtaan weberiläisenä ihannetyyppinä, jota EU approksimoi muita toimijoita lähemmin.¹⁸¹

Normatiivisen vallan käsitteleminen ihannetyyppinä tukeutuu ajatukseen prosessista, jossa EU kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tavoittelemansa ihanteen kaltaiseksi. EU on siis ”muutoksen moottori”, joka muuttaa omalla toiminnallaan kansainvälisen politiikan sääntöjä, rakenteita ja käytänteitä, mutta tavoittelee samalla myös itse määrittelemäänsä ihannetilaa¹⁸². Kyse on sosiaalisesta prosessista, jonka sosiaalista ulottuvuutta voidaan mielestäni korostaa konstruktivistisen rooliteorian avulla. Konstruktivismiin ydinajatuksen mukaisesti myös EU:n normatiivinen valta saa merkityksensä sosiaalisesti. Mielestäni EU:n aito normatiivisuus edellyttää Toccin kolmen kriteerin täyttymisen lisäksi sitä, että muut toimijat tunnistavat ja hyväksyvät EU:n normatiiviseksi ja toimivat tämän mukaisesti. EU:n normatiivisen vallan ihannetyypillä onkin paljon yhteistä EU:n tavoitteleman kansainvälisen roolin kanssa. Kansainvälinen rooli riippuu pitkälti toimijan materiaalisista ominaisuuksista ja sisäisistä ideoista, mutta siihen vaikuttavat myös sosiaaliset tekijät kuten toimijan muodollinen asema yhteisössä ja muiden toimijoiden odotukset.¹⁸³ EU ei voi ”julistautua” normatiiviseksi vallaksi, vaan sen käsityksen itsestään ja sosiaalisista suhteistaan sekä näiden sosiaalisesta merkityksestä tulee saada muilta toimijoilta vastakaikua¹⁸⁴.

Tukeudun tässä tutkielmassa samanlaiseen ajatukseen kuin Rikard Bengtsson ja Ole Elgström, jotka ovat määritelleet EU:n normatiiviseksi suurvallaksi (normative great power). Luonnehdinta tuo yhteen tässä luvussa esittelemäni osatekijät. EU:n normatiivisuus on sitä, että se vaikuttaa muiden toimijoiden ajattelutapoihin muokkaamalla käsityksiä normaalista. Normaalitilan muuttaminen eroaa ”imperialismista” siinä, että normatiivisen toimijan tulee täyttää Toccin kolme normatiivisen ulkopolitiikan kriteeriä. Normatiivisena valtana toimimiseen liittyy kuitenkin myös erityislaatuinen asema kollektiivissa. Normatiivisten vaikutusten aikaansaaminen edellyttää johtajuutta eli sitä, että muut toimijat sisäistävät johtajan edistämiä ideoita. Johtajuus puolestaan liittyy statukseen eli asemaan, sillä johtajan ja seuraajien asema on väistämättä epäsymmetrinen.¹⁸⁵ Sosiaalisen konstruktivismiin mukaisesti mentaaliset ja materiaaliset tekijät ovat vuorovaikutuksessa. Johtajuus määrittyy osittain materiaalistien resurssien perusteella, minkä vuoksi johtajaksi ei voi vain

¹⁸¹ Forsberg 2011, 1198–1200. Ks. myös Diez & Manners 2007, 179; Nicolaïdis & Howse 2002.

¹⁸² Diez 2005, 615; Manners 2012, 197–198.

¹⁸³ Bengtsson & Elgström 2011, 114.

¹⁸⁴ Ks. esim. Breuning 2011, 20–26.

¹⁸⁵ Holsti 1970, 241–247.

julistautua, mutta johtajuutta voi tietoisesti tavoitella.¹⁸⁶ Tätä sosiaalisen aseman ulottuvuutta on mielestäni perusteltua täydentää konstruktivistisen rooliteorian avulla.

Viittaaminen EU:hun normatiivisena *suur*valtana saattaa aiheuttaa lisää sekaannusta jo ennestään hajanaiseksi kasvaneessa EU:n normatiivisen vallan teoriassa¹⁸⁷. Bengtssonin ja Elgströmin määritelmä käsittelee omalla tavallaan esittämistäni Forsbergin, Lucarellin ja Mannersin ajatuksista näkyvää kaksijakoisuutta, jossa EU:n normatiivinen valta on samanaikaisesti sekä todellisuuden kuva että kunnianhimoinen projekti. Tässä mielessä pidän perusteltuna käsitellä EU:n normatiivisen vallan teorian avulla EU:n substanssia eli sitä, mitä se edustaa. Konstruktivistinen rooliteoria tavoittaa puolestaan paremmin EU:n toiminta-ajatuksen, jossa EU rakentaa aktiivisella toiminnallaan itselleen erityislaatuista kansainvälistä statusta. Mielestäni EU:n normatiivisen vallan teoriaa voidaan täsmentää tuomalla siihen rooliteoreettinen ajatus EU:sta sosiaalisessa kontekstissa.

Tässä tutkielmassa suurin mielenkiintoni kohdistuu EU:n käyttämiin keinoihin, taisteluosastoihin, mutta niitä on käytännössä mahdotonta käsitellä irrallaan EU:n päämääristä tai vaikutuksista: konstruktivistisen perusajatuksen mukaisesti EU rakentaa itseään, omaa identiteettiään ja toimijuuttaan samalla, kun se vaikuttaa toiminnallaan kansainvälisen politiikan rakenteisiin. EU:n vaikutus näkyy EU:n pyrkimyksessä kansainvälisesti johtavaan asemaan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kautta. EU kehystää itseään toimijaksi, joka erottuu esimerkiksi YK:sta, Natosta ja Afrikan unionista sekä rakenteellisesti että toiminnallisesti.

EU:n tavoitteleva johtajuus näkyy tässä tutkielmassa sen pyrkimyksessä levittää tiettyjä sotilaallisen voiman käyttöön liittyviä periaatteita. Nämä eivät rajaudu ainoastaan kestävän rauhan ja suojeluvastuun kaltaisiin ihanteisiin. Mielestäni EU:n taisteluosastokonseptin kehityskulku osoittaa, että EU markkinoi muille kansainvälisen politiikan toimijoille myös konkreettisia toimintaperiaatteita eli keinoja, joilla yhteisiä ihanteita olisi sen mielestä suotavaa tavoitella. Mielestäni EU:n taisteluosastoja voidaan käsitellä Howorthia ja Keeleriä mukaillen EU:n autonomian ja toimijuuden eli myös sen kansainvälisen roolin rakentajana. Siirryn seuraavaksi käsittelemään tutkimuksen metodologiaa eli sitä, miten havainnoin tutkimusaineistoni avulla tätä EU:n toimijuuden ja johtajuuden rakentumista.

¹⁸⁶ Bengtsson & Elgström 2011, 115–118. Ks. myös Sicurelli 2010, 28.

¹⁸⁷ Vrt. Aggestamin näkemys EU:sta eettisenä valtana (Aggestam 2008, ks. myös luku 3.1.2.) sekä Rogersin näkemys EU:sta globaalina valtana (Rogers 2009).

4. TUTKIELMAN METODOLOGISET VALINNAT

4.1. Prosessien jäljittämisen menetelmä tapaustutkimuksessa

Tieteellisen tiedon ominaisuuksiin kuuluu se, että sen tuottamisessa on käytetty systemaattista tiedonhankkimismenetelmää. Menetelmän käyttö pienentää erehdysten mahdollisuutta ja takaa tutkimuksen toistettavuuden. Tämä tutkielma on määriteltävissä, useimpien yhteiskuntatieteellisten tutkimusten tavoin, tapaustutkimukseksi (case study). Tapaustutkimuksessa tarkasteltavan ilmiön teoreettinen selitys rakennetaan tutkimalla sitä havainnollistavan tapauksen tai tapausten (case) kautta.¹⁸⁸ Tapaustutkimukset voidaan jakaa karkeasti määrälliseen ja laadulliseen suuntaukseen¹⁸⁹. Näiden väliset erot liittyvät yhteiskuntatieteissä kolmeen tieteellisen tutkimuksen metodologiseen peruskysymykseen: mikä on teorian asema empiirisessä tutkimuksessa, kuinka yleisiä johtopäätöksiä yksittäisestä tapaustutkimuksesta voidaan tehdä, ja onko tutkijan suhde tutkimuskohteeseensa objektiivinen vai osallistuva. Suuntauksissa tapaus mielletään hieman eri tavoin, sillä laadullisessa painotuksessa tapaus on tapahtumakulku tai ilmiö, määrällisessä tilastollinen yksikkö.¹⁹⁰ Tämä tutkielma paikallistuu osaksi tapaustutkimusten laadullista, ymmärtävää perinnettä. Siten sen tuloksiin tulee suhtautua tilastollisesti pätevän yleistyksen sijaan viime kädessä subjektiivisena tulkintana tarkasteltavasta ilmiöstä.¹⁹¹

Tapaustutkimus ei ole yksittäinen tutkimusmenetelmä vaan tutkimuksen tiedonhankinnan strategia, jonka puitteissa voidaan soveltaa useita erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusmenetelmän valinnan perustana onkin tutkimusongelman tiedonintressi. Kuten määrittelin luvussa 1.2., tutkielmaa suuntaava oletus on, että EU:n taisteluosastot vaikuttavat EU:n kansainväliseen rooliin. Mielestäni EU:n taisteluosastojen avulla voidaan selittää osa EU:n kansainvälisen roolin kehittymisestä, siitä huolimatta, että osastoja ei tunnetusti ole koskaan käytetty operatiivisissa tehtävissä. Ilmiön selittäminen on tulkinta siitä, miten jotakin tapahtui. Robert K. Yin kutsuu ilmiön selittämistä tutkimusaineiston avulla selityksen rakentamiseksi (explanation building). Vastaava menettely tunnetaan yleisemmin nimellä prosessien jäljittämisen menetelmä (process tracing), jota

¹⁸⁸ Gerring 2007, 19–20; Metsämuuronen 2006, 25–26, 214–216; Yin 2014, 16–17.

¹⁸⁹ Tapaustutkimuksen historiaa käsittelevässä kirjallisuudessa määrällisen ja laadullisen painotuksen rinnalla käytetään myös perinteiden syntysijojen mukaisia käsitteitä Chicagon ja Columbian koulukunta. Näistä ensin mainittu viittaa laadulliseen eli induktiiviseen tai ymmärtävään ja jälkimmäinen määrälliseen eli deduktiiviseen suuntaukseen. (Hamel, Dufour & Fortin 1993, 13–28; Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 12–19.)

¹⁹⁰ Ks. Bennett 2013, 460–464; Thomas 2011. Erinomainen tiivistys klassisista päättelyn muodoista ja merkittävimmistä tietoteoreettisista näkemyksistä ks. Sipilä & Koivula 2013, 10–11.

¹⁹¹ Ks. Stake 1995, 42–44. Tapaustutkimuksen määrällisestä painotuksesta ks. esim. Brady & Collier 2004; Gerring 2007; Maoz, Mintz, Morgan, Palmer & Stoll 2004. Laadullisesta painotuksesta ks. Stake 1995. Tapaustutkimuksellisten lähestymistapojen kirjosta ks. esim. George & Bennett 2005; Rohlfing 2012; Yin 2003, Yin 2014.

käytän myös tämän tutkielman aineiston analysoimiseen. Prosessien jäljittämisen menetelmässä tutkija rakentaa teoreettisen tapahtumaketjun, joka selittää tutkittavan ilmiön kehittymisen prosessina eli tapahtumasarjana.¹⁹² Tässä tutkielmassa tuotan prosessien jäljittämisen menetelmän avulla yhden mahdollisen tulkinnan siitä, miten EU:n taisteluosastokonsepti vaikuttaa EU:n kansainväliseen rooliin.

Psykologian tutkimuksesta lähtöisin oleva prosessien jäljittämisen menetelmä on noussut politiikan tutkijoiden suosioon etenkin Alexander L. Georgen ja Andrew Bennettin vuonna 2005 julkaistun teoksen *Case studies and theory development in the social sciences* myötä¹⁹³. Menetelmän lähtökohta on tutkijaa kiinnostava ilmiö tai tapahtuma, joka pyritään selittämään prosessina eli toisiinsa liittyvien välivaiheiden sarjana. Välivaiheita käytetään referenssipisteinä, jotka tutkija yhdistää teorian avulla tulkinnaksi siitä, miten toteutuneeseen tulokseen päädyttiin. Tutkimuksen tuloksena syntyy kerronnallinen jatkumo: oletettu syy X aiheuttaa asian A, A aiheuttaa B:n, B aiheuttaa C:n ja niin edelleen, kunnes välivaiheet johtavat havaittuun seuraukseen Y. Tutkija siis esittää teoriaan ja aineistoon tukeutuen ilmiön vaiheittaisen kehityksen syystä seuraukseen.¹⁹⁴

Georgen ja Bennettin mukaan prosessien jäljittämisen menetelmällä pyritään tunnistamaan riippumattoman ja riippuvan muuttujan eli syyn ja seurauksen välinen tapahtumaketju ja kausaalinen mekanismi. Näistä muodostuu kausaalisen prosessin kokonaisuus.¹⁹⁵ Kausaliteetin ja mekanismin käsitteet liitetään helposti positivistiseen ”jos X, niin Y” -tyyliseen tutkimusasetelmaan, jossa tekijöiden tulee olla mitattavia muuttujia. Intuitiivisesti voitaisiin ajatella, että viime kädessä positivismista juonnettu prosessien jäljittämisen menetelmä ei sovi yhteen tutkielmani postpositivistisen teoreettisen viitekehyksen kanssa. Näin ei kuitenkaan tarvitse olla. Kriittiseksi realismiksi (critical realism) kutsuttu metateoreettinen suuntaus sijoittuu positivistis-empiristisen ja postpositivistisen, konstitutiivisiin periaatteisiin nojaavan tutkimusorientaation välille ja tarjoaa tässä tutkielmassa teoreettista viitekehystä ja metodologiaa yhdistävän perustan.

Kriittisen realismin kulmakivet ovat ontologinen realismi eli usko ihmismielestä riippumattoman todellisuuden olemassaoloon ja epistemologinen relativismi, jonka mukaan todellisuudesta voidaan

¹⁹² Yin 2014, 147–149. Process tracing -menetelmälle ei ole vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. Käytän menetelmästä Turun yliopiston professori Hannu Ruonavaaraa mukaillen suomennosta ”prosessien jäljittämisen menetelmä”. Samankaltaiseen tutkimusmenetelmään viitataan englanninkielisissä teksteissä myös käsitteillä *causal-process observation* (Collier, Brady & Seawright 2004) ja *systematic process analysis* (Hall 2003; Hall 2008; Hall 2013; ks. myös Collier 2011.)

¹⁹³ Kittel & Kuehn 2013, 1–2. Ks. myös Bennett & Checkel 2014, 5–6.

¹⁹⁴ Checkel 2006, 363–364; Collier 2011, 824. Ks. myös Tilly 2001, 24, 37.

¹⁹⁵ George & Bennett 2005, 206–207.

tehdä monenlaisia tulkintoja.¹⁹⁶ Näistä lähtökohdista ”kausaaliset tekijät” voivat olla periaatteessa mitä tahansa. Myös normeja, rooleja ja diskursseja voidaan pitää mekanismiin kuuluvina kausaalisina tekijöinä – sekä syinä että seurauksina – jos vain niiden *ilmentymiä* voidaan havainnoida empiirisesti.¹⁹⁷ Kausaalisuuden tutkiminen ei siis edellytä asioiden empiiristä havaitsemista, vaan myös näkymättömillä asioilla on kyky tuottaa seurauksia. Tämä ilmenee Georgen ja Bennettin määritelmästä, jonka mukaan kausaaliset mekanismit ovat

pohjimmiltaan havaitsemattomissa olevia fyysisiä, sosiaalisia tai psykologisia prosesseja, joiden kautta toimijat voivat tietyissä yhteyksissä tai olosuhteissa siirtää energiaa, tietoa tai materiaa toisiin toimijoihin. Näin tehdessään kausaalinen toimija muuttaa kohteena olevan toimijan ominaisuuksia, kykyjä tai taipumuksia, jotka säilyvät muuttuneina siihen asti, kunnes jokin toinen kausaalinen mekanismi vaikuttaa niihin.¹⁹⁸

Määritelmän nojalla mekanismeja voidaan ajatella yksinkertaisesti joukkona loogisesti toisiinsa liittyviä väitteitä. Väitteiden joukko tarjoaa mahdollisen selityksen siitä, miten syy saa aikaan havaitun ilmiön eli miksi tietyt toimijat ja teot ovat tärkeitä kiinnostuksen kohteena olevan tuloksen kannalta.¹⁹⁹ Ajattelumallia voidaan havainnollistaa kuvittelemalla näkyvän ja näkymättömän todellisuuden välille verho. Empiirisiä tutkimusmenetelmiä kehittämällä verhon taakse jäävää todellisuuden näkymätöntä osaa voidaan pienentää, mutta ei poistaa kokonaan. Ainoa keino käsitellä verhon takaisia, havaitsemattomia mutta ontologisesti todellisia ja vaikuttavia asioita on kehittää teoria niiden yhteydestä havaittaviin ilmiöihin ja tutkia tämän ”mekanismin” ilmentymiä aistein havainnoitavassa todellisuudessa. Näin myös ideatason tekijöitä voidaan käsitellä prosessien jäljittämisen menetelmällä.²⁰⁰

Ylläoleva mekanismin määritelmä paljastaa syy-seuraussuhteiden tutkimisen haastavuuden. John Gerringin sanoin on kaksi eri asiaa selvittää, aiheuttaako tekijä X seurauksen Y ja selvittää, *miten* tekijä X saa aikaan seurauksen Y. Tässä tutkielmassa lähtökohtaolettamuksena on, että EU:n taisteluosastot vaikuttavat EU:n kansainväliseen rooliin. Ensinnäkin EU:n poliittinen eliitti viittaa tähän laajalti ja toisaalta sekä EU:n normatiivisen vallan teoria että laajemmin konstruktivistinen lähestymistapa viihäavat EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittymisen muuttavan

¹⁹⁶ Kriittisestä realismista käytetään myös nimitystä tieteellinen realismi (scientific realism), joka viittaa ennen kaikkea Alexander Wendtin omaksumaan tulkintaan. (Bennett 2013, 465–467; Kurki 2007, 364–367, 377–378. Ks. myös Wendt 1999, 47–91.)

¹⁹⁷ Bennett & Checkel 2014, 10–11; Mayntz 2004, 242–243. Ks. myös Banta 2013, 381, 390–391.

¹⁹⁸ “[...] ultimately unobservable physical, social, or psychological processes through which agents with causal capacities operate, but only in specific contexts or conditions, to transfer energy, information, or matter to other entities. In so doing, the causal agent changes the affected entity’s characteristics, capacities or propensities in ways that persist until subsequent causal mechanisms act upon it.” (George & Bennett 2005, 137.)

¹⁹⁹ Gehring & Oberthür 2009, 127–129; Hedström & Ylikoski 2010, 50–52. Ks. myös Hall 2013, 22–23.

²⁰⁰ Bennett 2013, 466; George & Bennett 2005, 143.

myös EU:n aineettomia ominaisuuksia²⁰¹. Mielenkiintoni kohdistuu siis Gerringin jälkimmäiseen kysymykseen, jonka mukaisia tutkimusongelmia käsiteltäessä prosessien jäljittämisen menetelmä on eräs tarkoituksenmukaisimmista työkaluista.²⁰²

Derek Beach ja Rasmus Brun Pedersen jakavat prosessien jäljittämisen menetelmän kolmeen päätyyppiin. Niillä voidaan pyrkiä joko teorian testaamiseen (theory-testing process tracing), teorian kehittämiseen (theory-building process tracing) tai historiallisten tapahtumien selittämiseen (explaining outcome process tracing). Näitä erottaa ennen kaikkea teorian asema: kaksi ensin mainittua ovat teorialähtöisiä, historiallisten tapahtumien selittämiseen suuntautunut muunnelma tapaus- ja aineistolähtöinen. Tämä heijastaa luvun alussa esittelemääni tapaustutkimusten karkeaa jakoa ”määrällisiin” ja ”laadullisiin”.²⁰³ Tätä tutkielmaa voitaisiin luonnehtia historiallisten tapahtumien selittämiseen tähtääväksi, mikä ei kuitenkaan tarkoita epäteoreettisuutta. Kiedon tutkielman EU:n normatiivisen vallan teoriaan ja konstruktivistiseen rooliteoriaan. Nämä teoriat tarjoavat tutkielman ydinkäsitteet, asemoivat sitä kansainvälisen politiikan tieteenalalle ja tekevät eron esimerkiksi historian tutkimukseen.²⁰⁴

Tapaustutkimusten kahtiajako sivuaa kahta vaihtoehtoista tieteellisen päättelyn perinnettä, deduktiota ja induktiota. Tutkimukset harvoin tukeutuvat puhtaasti jompaankumpaan, vaan etenevät iteratiivisena liikkeenä näiden välillä.²⁰⁵ Voidaan todeta, että olemassa olevat kansainvälisen politiikan teoriat tai Euroopan integraatioteoriat selittävät EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa vain rajallisesti²⁰⁶. Tässä tutkielmassa en varsinaisesti sovello olemassa olevaa teoriaa, vaan tutkielma luonteeltaan aineistolähtöinen eli induktion logiikan mukainen. Osallistun kuitenkin kansainvälisen politiikan teoriakeskusteluun pyrkimällä tarkentamaan EU:n normatiivisen vallan teoriaa EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käsittelyn ja erityisesti teorian sisäänrakennetun rooliajattelun osalta, kuten luvussa 3.3.5. osoitin. Näin ollen tutkielma ei ole pelkkä induktiivisesti johdettu ”yksityiskohtainen narratiivi”, mutta en myöskään testaa teoriaa deduktiivisesti.²⁰⁷

²⁰¹ Ks. esim. Manners 2006d, 182–183, 193–195.

²⁰² Gerring 2010, 1501–1502. Kursivointi alkuperäinen.

²⁰³ Beach & Pedersen 2013, 11–13, 156–157; Kay & Baker 2015, 6–8. Prosessien jäljittämisen suppeammasta jaottelusta ks. Rohlfing 2012, 153–164. Yleisemmin tapaustutkimuksen eri tyyppien jäsentelystä ks. George & Bennett 2005, 83; Maoz 2004, 273–274; Yin 2003, 3–7.

²⁰⁴ Ks. esim. George & Bennett 2005, 239; Hall 2008, 309–311; Hall 2013, 24–25; Rohlfing 2013, 16–18.

²⁰⁵ Bennett & Checkel 2014, 17–19. Ks. myös Creswell 1998, 85–87; Yin 2003, 28–33.

²⁰⁶ Howorth 2007, 23–30.

²⁰⁷ George & Bennett 2005, 210–212; Yin 2014, 147.

Prosessien jäljittämisen menetelmä soveltuu hyvin uusien teoreettisten selitysten rakentamiseen, sillä se ei sido tutkijaa tiettyyn päättelytapaan tai tutkimusasetelmaan²⁰⁸. Päinvastoin menetelmän käyttäminen edellyttää tutkijalta luovuutta. Prosessin tutkiminen on väistämättä spekulatiivista, sillä sen vaiheita yhdistävän mekanismin voi vain harvoin havaita tai todentaa. Syyn ja seurauksen välisen yhteyden osoittaminen perustuu siihen, että tutkija paljastaa välivaiheiden avulla osia olettamastaan yhteydestä. Prosessien jäljittäminen muistuttaakin palapelin kokoamista tai salapoliisityötä.²⁰⁹ Liikkumavarasta huolimatta prosessien jäljittämisen menetelmään liittyy tiettyjä vaiheita ja menettelytapoja, jotka esittelen seuraavaksi.

4.2. Tutkimuksen toteuttaminen prosessien jäljittämisen menetelmällä

4.2.1. Tutkittavien tapausten valinta

Kaikkien tapaustutkimusten keskeinen epistemologinen kysymys on, mitä tapauksesta voidaan oppia. Tutkittavien tapausten valinta onkin olennaisen tärkeä osa tapaustutkimusta. Se, kannattaako tutkia yhtä tapausta yksityiskohtaisesti vai pyrkiä tekemään yleistyksiä useiden tapausten pohjalta, lienee ratkaisematon ongelma, jota ”määrällisessä” ja ”laadullisessa” tapaustutkimusperinteessä lähestytään eri tavoin. Yleisesti ottaen tapaus on yleistettävissä korkeintaan analyttisesti, mikä viittaa empiirisen tutkimuksen tulosten suhteuttamiseen teoriaan.²¹⁰ Tärkeintä on, että valitut tapaukset ovat merkittäviä tutkimuksen tavoitteen ja tutkimusongelmaan liittyvän tiedontarpeen kannalta. Vaikka yleisin ohje on laveasti ”enemmän kuin yksi, mutta ei silti kovin montaa”, neljää tapausta voidaan pitää viitteellisenä rajana yksittäiseen laadulliseen tutkimukseen soveltuvan tapausjoukon koolle.²¹¹

Tapausten valinnan edellytyksenä on, että tutkija tuntee kentän ja mahdollisten tapausten populaation²¹². Tässä tutkielmassa mahdollisten tapausten joukko muodostuu kansainvälisistä kriisitilanteista, joissa EU on harkinnut taisteluosastojensa käyttöä. Sekundaariaineiston perusteella näitä tapauksia on kahdeksan. Vuonna 2006 EU:n jäsenvaltioiden keskuudessa pohdittiin taisteluosastojen käyttämistä Kongon demokraattisen tasavallan presidentinvaalien läpiviennin turvaamiseen sekä Libanonissa puhjenneiden Hizbollahin ja Israelin välisten väkivaltaisuuksien rauhoittamiseen. Vuosina 2007–2008 mahdollisia käyttökohteita olisivat olleet Darfurin konfliktiin

²⁰⁸ George & Bennett 2005, 207, 214; Gerring 2007, 181–184.

²⁰⁹ Bennett & Elman 2007, 183. Ks. myös Gerring 2010, 1505, 1517–1518.

²¹⁰ Stake 1995, 36; Yin 2003, 31–33.

²¹¹ Creswell 1998, 63.

²¹² George & Bennett 2005, 83; Gerring 2007, 48–50.

liittyvät levottomuudet Sudanin, Tšadin ja Keski-Afrikan tasavallan rajaseudulla sekä Kongon demokraattisen tasavallan itäosien aseelliset yhteenotot. 2010–2011 esillä oli mahdollisuus käyttää taisteluosastoja Etelä-Sudanin itsenäistymisen turvaamisessa tai Libyan kansannousun hillitsemisessä, vuonna 2012 Malin sittemmin sisällissotaan johtaneessa ns. tuaregikapinassa. Viimeisimpänä taisteluosastojen käyttöä on harkittu loppuvuodesta 2013 Keski-Afrikan tasavallan tilanteen rauhoittamiseen. Mahdollisten tapausten kirjo osoittaa ensinnäkin vääräksi joidenkin EU:n turvallisuuspoliittisten päättäjien väitteen, jonka mukaan EU:n taisteluosastojen käyttämiselle ei olisi ollut tilaisuutta.²¹³

Tapausten tulee olla jollakin tavalla rajattavissa. Tässä tutkielmassa raja on ajallinen. Kontekstualisoin valitsemani kriisitilanteet tiivistämällä niiden syyt ja kehityksen siinä määrin, että on mahdollista ymmärtää EU:n yhteys niihin. Varsinainen tutkimuksellinen mielenkiinto liittyy siihen ajanjaksoon, jona EU:ssa on käyty keskustelua mahdollisuudesta vaikuttaa kriisiin taisteluosastojen avulla. Kuten tiedetään, taisteluosastoja ei ole koskaan käytetty. Pyrin päättämään kunkin tapauksen käsittelyn pisteeseen, jossa EU on päättänyt luopua taisteluosastojen käytöstä tai ajatus on muista syistä poistunut EU:n ulkopoliittiselta asialistalta. Sillä, mitä EU on päättänyt tehdä kriisin hallitsemiseksi muilla välineillä kuin taisteluosastoilla, on tässä tutkielmassa lähinnä toissijaista merkitystä.

Tutkimusasetelmani erityispiirre on, että EU:n kansainvälisen roolin kehittymisen selittäminen taisteluosastoilla liittyy väistämättä taisteluosastojen käyttämättömyyteen. ”Tapahtumattomuuden” (non-event) sijaan vaikuttaa siltä, että EU:n taisteluosastokonseptiin sisältyy implisiittinen oletus joukkojen käyttämisestä. Toteutunutta kehityskulkua verrataan kontrafaktuaaliin eli oletukseen siitä, mitä ”olisi voinut tapahtua”.²¹⁴ Olen valinnut tutkielmani ensimmäiseksi tapaukseksi EU:n Kongon demokraattisessa tasavallassa kesällä 2003 toteuttaman sotilasoperaatio Artemiksen. Tämä YK:n pyynnöstä toteutettu operaatio johti EU:n kehittämään taisteluosastot, joiden tarkoituksena oli parantaa EU:n kykyä vastata tuleviin avunpyyntöihin. Operaatio Artemista pidetään edelleen EU:n taisteluosastoille soveltuvan operaation perikuvana, minkä vuoksi se toimii tämän tutkielman muissa tapauksissa toteutuneiden kehityskulkujen kontrastina.

Kontrafaktuaaliin vertaaminen edellyttää, että myös vaihtoehtoisen kehityskulun toteutuminen olisi ollut mahdollista. Ensinnäkin vaihtoehtoisen kehityskulun tulee olla relevantti, eli sen

²¹³ Major & Mölling 2011, 22; Nováky 2014, 38–39. Ks. myös Barcikowska 2013, 4; Hatzigeorgopoulos 2012, 5.

²¹⁴ Tannenwald 2007, 29–30.

ominaisuuksien tulee puoltaa kontrafaktuaalin toteutumisen mahdollisuutta. Tämä näkökulma rajaa pois vuoden 2006 kriisitilanteet, sillä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana julisti taisteluosastot täysin toimintakykyisiksi vasta tammikuussa 2007. Toiseksi tapauksessa ei saisi olla piirteitä, jotka tekevät kontrafaktuaalin toteutumisen mahdottomaksi.²¹⁵ Tämän arvioiminen on mutkikkaampaa. Kuten Meyer ja Strickmann ovat vakuuttavasti osoittaneet, EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ei voi selittää pelkästään ideoilla tai materiaalisilla tekijöillä, vaan kyse on aina niiden vuorovaikutuksesta. Materiaalinen ympäristö asettaa turvallisuuteen liitettäville ideoille, normeille ja ymmärryksille reunaehdot, mutta toisaalta yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka rakentuu yhtä lailla myös kulttuuristen, poliittisten ja historiallisten tekijöiden vaikutuksesta.²¹⁶

EU:n taisteluosastoja käsittelevät akateemiset tutkimukset ovat syventyneet käytännössä yksinomaan materiaaliin tekijöihin. Lukuisissa tutkimuksissa on kuvattu, miten esimerkiksi taisteluosastojen rahoitus, miesvahvuus, varustus ja tai logistiset haasteet ovat muodostuneet taisteluosastojen käyttämisen kompastuskiviksi.²¹⁷ Meyerin ja Strickmannin ajatuksen nojalla nämä eivät riitä selittämään, miksi taisteluosastoja ei ole käytetty enää operaatio Artemiksen kokemusten jälkeen. Nähdäkseni EU:ssa ei ole myöskään tapahtunut vuoden 2007 jälkeen tapahtunut institutionaalisia muutoksia, jotka lähtökohtaisesti estäisivät taisteluosastojen käytön. Sotilaallisen voiman käytön kynnystä on pikemminkin madallettu monin oikeudellisin ja poliittisin keinoin²¹⁸. Kirjallisten ohjelinjojen sijaan EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan käytänteet ja toimintamallit perustuvat aiempiin operaatioihin. Aiemmat päätökset toimivat syötteinä tulevilla päätöksentekotilanteissa, mikä korostaa historiallisia jatkuvuuksia.²¹⁹ Operaatio Artemista voidaan nähdäkseni käyttää eräänlaisena ennakkotapauksena EU:n taisteluosastojen käytöstä. Tämä ei riitä sulkemaan ehdottomasti pois EU:n taisteluosastojen käytön estävien ideatason tekijöiden olemassaoloa, mutta nähdäkseni ainakin kaventaa mahdollisuutta olennaisesti.

Jokainen populaation tapaus on tässä ainutlaatuinen ja historiallisesti merkittävä, minkä vuoksi ne kaikki olisivat tutkimisen arvoisia. Tämän laajuisessa työssä kaikkien tapausten tutkiminen ei ole kuitenkaan mahdollista. Tapausten valinnalle on laadullisissa tapaustutkimuksissa useita eri perusteita, joista tässä tutkielmassa sovellettu menettely muistuttaa poikkeustapausten valikoimista

²¹⁵ Mahoney & Goertz 2004, 654–658.

²¹⁶ Meyer & Strickmann 2011, erit. 66–69, 72–77. Ks. myös Tannenwald 2007, 22.

²¹⁷ Ks. esim. Balossi-Restelli 2011, 170–176; Lindström 2011, 31–33; Nováky 2014, 38–39.

²¹⁸ Ks. esim. Nunes 2011, 13–14.

²¹⁹ Chacho 2003, 57–58; Tannenwald 2007, 66–67.

(deviant case selection strategy).²²⁰ Esiteltyäni lyhyesti vuoden 2003 operaatio Artemiksen peilaan tutkimushypoteesiani vuosien 2007–2008 tilanteisiin Tšadissa/Keski-Afrikan tasavallassa ja Kongon demokraattisessa tasavallassa sekä vuoden 2013 tilanteeseen Keski-Afrikan tasavallassa.

Mielestäni valitsemassani neljässä tapauksessa on yhtäältä riittävästi yhtäläisyyksiä. Kaikki tapaukset sijoittuvat Saharan eteläpuoleiseen Afrikkaan. Alueella ei nähdäkseen ole välitöntä vaikutusta Euroopan fyysiseen turvallisuuteen tai talouteen. Objektiivisten materiaalisten intressien niukkuus vihjaa, että EU:hun kohdistuvat vaikutukset liittyvät lähinnä Euroopan omakuvaan ja ontologiseen turvallisuuteen. Kaikissa tilanteissa suunnitellun sotilaallisen intervention tavoitteena on ollut vakavien ihmisoikeusrikkomusten estäminen. Lisäksi valikoimani vuosien 2007–2013 kolme tapausta eivät poikkeaa ratkaisevasti operaatio Artemista edeltäneestä tilanteesta.²²¹ Toisaalta tapauksissa on olennaisia eroja. Esimerkiksi EU:n taisteluosastolle kaavailut operatiiviset tehtävät poikkeavat toisistaan, minkä myötä toivon tavoittavani EU:n taisteluosastojen vaikutuksen EU:hun mahdollisimman kattavasti.²²² Näin pyrin minimoimaan vinoutuneesta otoksesta (selection bias) johtuvan systemaattisten päättelyvirheiden riskin.²²³

4.2.2. Syy, selittäjä ja mekanismi

Tutkittavien tapausten valitsemisen jälkeen on määriteltävä selitettävä tekijä, sen mahdollinen selittäjä ja näitä yhdistävää kausaalista mekanismia ilmentävät tekijät (proxy). Tutkielmani postpositivistisen taustafilosofian mukaisesti en viittaa selittäviin ja selitettäviin tekijöihin muuttujina, sillä käsite yhdistetään herkästi humelaiseen ”tiukkaan empirismiin”²²⁴. Ilmiön tutkiminen alkaa sen perusteellisesta kuvailusta. Prosessin jäljittämisen menetelmää käyttäessään tutkijan tuleekin tunnistaa prosessin tärkeimmät hetket ja tuottaa niistä syvällisiä tuokiokuvia.²²⁵ Vasta tämän jälkeen on mahdollista tehdä induktiivisesti hypoteesi syyn ja seurauksen välisestä suhteesta. Käytännössä tämä tarvitsee tuekseen teoriaa tai ainakin empiirisiä säännönmukaisuuksia. Kuten luvussa 4.1. osoitin, EU:n normatiivisen vallan teoriaan ja konstruktivistiseen rooliteoriaan tukeutuminen tarjoaa käsitteistön, jonka avulla tarkastelen EU:n taisteluosastojen vaikutusta EU:n kansainväliseen rooliin.²²⁶

²²⁰ Ks. esim. Bennett & Elman 2007, 172–176; George & Bennett 2005, 153–160, 251–253.

²²¹ Olsen 2012, 66–67, 73.

²²² George & Bennett 2005, 216.

²²³ Ks. esim. Collier, Mahoney & Seawright 2004, 86–92; Geddes 1990, 148–149; Gerring 2007, luku 5; Lucarelli & Menotti 2006, 148.

²²⁴ Bennett & Checkel 2014, 6–8; Collier 2011, 823–824.

²²⁵ Collier 2011, 824.

²²⁶ Beach & Pedersen 2013, 60–61; Kay & Baker 2015, 11–12.

Prosessien jäljittämisen menetelmän tarkoituksena on tunnistaa havaittua ilmiötä, sen oletettua syytä ja näiden välissä olevaa kehityskulkua yhdistävä kausaalinen mekanismi. Yleiskielellä voidaan sanoa tutkijan pyrkivän osoittamaan tapahtumien huolellisen taustoittamisen ja pätevän päättelyn avulla, miten tapahtumat liittyvät toisiinsa.²²⁷ David Collier onkin määritellyt koko prosessien jäljittämisen menetelmän yksinkertaisesti ”tutkimuskysymysten ja hypoteesien pohjalta tapahtuvaksi diagnostisen aineiston valikoimiseksi ja sen systemaattiseksi tarkasteluksi”.²²⁸ Tässä tutkielmassa aineiston avulla on siis tarkoituksena tunnistaa ”mekanismi”, joka yhdistää EU:n taisteluosastot ja EU:n kansainvälisen roolin.²²⁹

Usein tapausten välillä vaikuttava mekanismi ei ole tiedossa²³⁰. Myöskään tähän tutkielmaan valikoimieni tapausten vaikutuksesta EU:n kansainväliseen rooliin ei ole a priori -tietoa, vaan pyrin selvittämään tätä yhteyttä. Tähän liittyy EU:n monitasoisesta luonteesta johtuva tutkimuksellinen haaste. Thomas Gehringiä ja Sebastian Oberthüriä mukaillen voidaan havaita, että EU:n maailmanpoliittinen rooli on itsessään makrotason ilmiö mutta makrotason vaikutteiden siirtyminen toimijoiden välillä edellyttää mikrotasoa eli yksilöitä. Onkin perusteltua olettaa, että vaikuttavaa kausaalista mekanismia voidaan luonnehtia makro-mikro-makro-mekanismiksi. Siinä makrotason tekijät, kuten säännöt, normit ja roolit, vaikuttavat piirissään olevaan yksilöön ja muokkaavat tämän toimintaa. Yksilöt tekevät näistä todellisuutta sekä toimimalla niiden mukaan että samanaikaisesti siirtämällä niiden mukaista ymmärrystä muiden maailmanpolitiikan toimijoiden piirissä oleviin yksilöihin. Kohteen yksilöt puolestaan vievät näitä oman instituutionsa makrotasolle.²³¹

Mielestäni EU:n normatiivisen vallan teoria voidaan mieltää makro-mikro-makro-mekanismiin avulla: EU:n arvot ja normit eivät leviä esimerkiksi EU:n naapuruspolitiikan piirissä oleville valtioille ”suoraan”, vaan niitä levittävät yksilöt, jotka ovat vuorovaikutuksessa naapuruspolitiikan piirissä olevien valtioiden edustajien kanssa. Aivan samoin EU:n kansainvälinen rooli kehittyy sen perusteella, mitä yksilöt tekevät. Tästä syystä tarkastelen EU:n taisteluosastojen vaikutusta EU:n kansainväliseen rooliin ensisijaisesti EU:n turvallisuuspoliittisten päättäjien puhetekojen kautta. Oletan, että heidän puhetekonsa heijastelevat arvojen ja uskomusten ohella käsitystä EU:n roolista

²²⁷ Goldstone 2003, 47–48.

²²⁸ “[...] systematic examination of diagnostic evidence selected and analyzed in light of research questions and hypotheses posed by the investigator.” (Collier 2011, 823–824; ks. myös Bennett & Checkel 2014, 7.)

²²⁹ Beach & Pedersen 2013, 16–21.

²³⁰ Beach & Pedersen 2013, 154–157; Gerring 2007, 105–106.

²³¹ Gehring & Oberthür 2009, 129–130. Ks. myös Harnisch 2012, 54; Hedström & Ylikoski 2010, 58–59.

eli EU:n asemasta ja tehtävistä kansainvälisessä politiikassa.²³² Kääntäen päättäjät myös toteuttavat ja muokkaavat tätä roolia omilla päätöksillään. EU:n tapauksessa tärkeimmät ulkopoliittiset päättäjät löytyvät kansallisten rakenteiden ja ylikansallisten prosessien risteyskohdasta. EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista identiteettiä ja roolia määrittelevinä päättäjinä voidaan pitää etenkin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkeaa edustajaa, EU:n ministerineuvoston eri kokoonpanoja sekä neuvoston kiertävän puheenjohtajamaan edustajia.²³³ Kuten James Rogers osoittaa, neuvoston lisäksi EU:n turvallisuuspoliittista roolin ja linjan määrittelyyn osallistuvat myös mm. EU:n ulkosuhdehallinto, lukuisat EU:n alaiset virastot, Euroopan parlamentti, akateemiset tutkimusyhteisöt ja -laitokset sekä ajatushautomot.²³⁴

Valitsemaani näkökulmaa voidaan kritisoida tutkielman tulosten yleistettävyyden valossa. Ensinnäkin voidaan olettaa, että osa EU:n turvallisuuspoliittisen eliitin puheesta on poliittista puhetta, retoriikkaa, jolla saattaa olla vähäinen yhteys käytäntöön. Pyrin saamaan riittävästi aineistoa EU:n taisteluosastojen vaikutuksesta EU:n kansainväliseen rooliin käyttämällä samoista tapauksista useita aineistolähteitä (data triangulation). Lisäksi tutkielmaan valikoimani tapaukset kattavat noin kymmenen vuoden aikajänteen, minkä uskon riittävän kehittymisen havaitsemiseen.²³⁵ Toiseksi ilmiön selittäminen yksittäisellä kausaalisella mekanismilla on teoreettinen selitys, joka yksinkertaistaa todellisuutta huomattavasti. Tätäkin tutkielmaa on käsiteltävä yhtenä mahdollisena näkökulmana EU:n kansainväliseen rooliin. Sama osittaisuus liittyy myös myös prosessien jäljittämisen menetelmään, jonka avulla tapahtumaa käsitellään osien summana. Näin päästään lähinnä lainkaltaisuuden ja kuvailun välimaastoon sijoittuvaan välitason teoriaan, joka pätee vain rajattuun empiriseen kysymykseen rajatuissa olosuhteissa. Tämä on yhdenmukaista kriittisen realismin epistemologisen relativismin kanssa: kriittinen realismi ei tähtää peittävien lakien kaltaisiin kokonaisselityksiin, vaan siihen perustuvat teoriat sijoittuvat kansainvälisen politiikan suurteorioita matalammalle analyttiselle tasolle.²³⁶

4.2.3. Tutkimusaineisto

Prosessien jäljittämisen menetelmän kolmas askel on aineiston kokoaminen. David Collierin, Henry E. Bradyn ja Jason Seawrightin mukaan tapaustutkimuksissa käytettävä aineisto voidaan jakaa kahteen päätyyppiin. Määrälliset havainnot (data-set observation) viittaavat havaintomatriisiin

²³² Holsti 1970, 243–245; Kirste & Maull 1996, 287.

²³³ Aggestam 2004b, 83–86. Ks. myös Holsti 1970, 256.

²³⁴ Rogers 2009, 843–846.

²³⁵ Ks. Yin 2003, 98–99.

²³⁶ Checkel 2006, 367; George & Bennett 2005, 225–228.

riveille kirjattuihin mitattuihin muuttujiin. Sen sijaan laadulliset havainnot (causal-process observation) heijastavat mitattavia muuttujia syvällisempää tietoa. Ne perustuvat mittaamisen sijaan esimerkiksi kokemukselliseen tai teoreettiseen tietoon ja sisältävät tietoa vaikkapa tapausta ympäröivästä asiayhteydestä, prosessista tai syy-seuraussuhteista.²³⁷ Ajatus muistuttaa tutkimusten aineistolähteiden perinteistä jakoa primaari- ja sekundaariaineistoon. Primaariaineisto on eräänlaista ”raakamateriaalia”, josta ei ole tehty tulkintoja. Siihen lukeutuvat esimerkiksi tutkijan itse tekemät haastattelut ja kyselyt sekä puheet ja virallisiasiakirjat. Sekundaariaineistoa ovat muiden tuottamat valmiit, usein kirjalliset lähteet, kuten lehtiartikkelit.²³⁸

Tämän tutkielman primarilähteitä ovat EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkeiden edustajien puheet ja lehdistötiedotteet sekä julkisesti saatavilla olevat asiakirjat EU:n toimielinten, varsinkin EU:n neuvoston eri kokoonpanojen kokouksista. Valtaosa EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan liittyvästä primaariaineistosta ei valitettavasti ole julkisesti saatavilla, minkä vuoksi täydennän virallislähteitä suurella joukolla tutkittavia tapauksia käsitteleviä uutisartikkeleita. Sekundaariaineiston käytön tutkimuksellisenä taakkana on se, että se sisältää jonkinasteisia subjektiivisia tulkintoja. Olen pyrkinyt välttämään tästä juontuvia virheellisiä päätelmiä trianguloimalla aineistoa usealla tavalla. Ensinnäkin olen välttänyt yksittäisiin lähteisiin luottamista ja pyrkinyt johdonmukaisesti hankkimaan vähintään kaksi lähdettä kunkin faktan ja päätelmän tueksi. Toiseksi valtaosa artikkeleista on joko Euroopassa yleisesti laadukkaiksi miellettyiltä uutistoimistoilta (esim. Reuters) tai mediayhtiöiltä (esim. BBC) tai nimenomaan EU-asioihin erikoistuneista verkkolehdistä (esim. EUobserver, European Voice). Kolmanneksi olen hajauttanut sekundaariaineistoni maantieteellisesti ja tutkinut suurimpien englantilaisten ja saksalaisten sanomalehtien verkkoversioiden uutisointia valitsemiini kriiseihin liittyen. Näistä sekä poliittinen oikeisto että vasemmisto ovat edustettuina. Näiden reunaehtojen puitteissa keräsin yli 200 lehtijuttua, joiden tiedoilla täydensin primaariaineiston pohjalta muodostamaani kuvaa ilmiöstä.²³⁹

Käytännössä aineiston keruu nivoutuu yhteen sen analyysin eli hypoteesien testaamisen kanssa. Aineiston keruu onkin strategista toimintaa. Tutkija arvioi jatkuvasti havaintojensa selitysvoimaa ja suuntaa lisääaineiston hankkimista sen mukaan, mitkä teorian ja havaintojen väliset yhteydet

²³⁷ Collier, Brady & Seawright 2004, 252–264. Ks. myös Mahoney 2010, 124–131.

²³⁸ Kay & Baker 2015, 13–14; Yin 2003, 85–96.

²³⁹ Beach & Pedersen 2013, 142–143; Stake 1995, 12. Englantilaisista sanomalehdistä edustettuina ovat erityisesti keskusta-vasemmistolainen The Guardian, poliittiseen keskustaan liitettävät The Observer ja The Independent sekä konservatiivinen The Daily Mail. Käyttämistäni saksalaisista lehdistä laajasti ymmärrettyyn poliittiseen vasemmistoon liittyvät esimerkiksi Frankfurter Rundschau, Süddeutsche Zeitung, Der Tagesspiegel, Die Tageszeitung ja Die Zeit, konservatiivisiin lehtiin lukeutuvat etenkin Frankfurter Allgemeine Zeitung ja Die Welt.

tarvitsevat vielä vahvistusta. Tähän liittyy luvussa 4.1. esitetty salapoliisimetafora: lähteet eivät muodosta yhtenäistä havaintomatriisia tai otosta vaan ovat erillisiä johtolankoja, joista tutkija pyrkii kokoamaan mahdollisimman yhtenäisen ja vakuuttavan teoreettisen selityksen ilmiöstä. Aineistolähteet eivät ole keskenään verrannollisia, vaikka jokainen niistä voi olla merkityksellinen tutkimushypoteesin kannalta. Lähteiden suhteellista selitysvoimaa ja keskinäistä ”paremmuutta” voidaan arvioida todennäköisyyslaskentaan perustuvan bayesilaisen päättelyn avulla.²⁴⁰ Toisaalta bayesilainen argumentointi liitetään tapaustutkimusten määrälliseen perinteeseen, minkä vuoksi se soveltuisi heikosti myös tämän tutkielman sävyyn. Tässä tutkielmassa osuvampi on Collierin edellä esittämäni viittaus ”diagnostiseen aineistoon”. Suomen kielessä diagnostiikka viittaa taudin tai vian määrittämiseen, jolloin diagnostinen aineisto on nähdäkseni sellaista, joka auttaa vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja ratkaisemaan tutkimusongelman. Tässä valossa relevantti aineisto riippuu paljolti siitä, mitä jo ennalta tiedetään.²⁴¹ Olennaisinta on huomata, että osaa tämänkin tutkielman lähteistä voidaan pitää painoarvoltaan toisia merkittävämpinä.

4.2.4. Tutkimuksen rakentuminen

Tulosten esitystapa eli tutkimusraportin muoto vaikuttaa osaltaan tutkimuksen vakuuttavuuteen. Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on ajan rajaama prosessi, minkä vuoksi kronologinen jäsenty on luonteva valinta.²⁴² Tutkittavan prosessin vaiheiden eli tutkielman neljän tapauksen aikajärjestys jättää useita mahdollisuuksia varsinaisen substanssin käsittelyyn. Yksi olisi tukeutua luvuissa 3.3.1.–3.3.4. esittelemääni Nathalie Toccin viitekehykseen, joka ohjaa tarkastelemaan EU:ta temaattisesti sen edistämien periaatteiden, tähän käytettävien välineiden ja toiminnasta seuraavien vaikutusten kautta.

Tutkielman tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisempi jäsennys on ammennettavissa konstruktivistisesta rooliteoriasta. Luvussa 3.2. esitin sosiaalisen vuorovaikutuksen tekevän toimijan minästä kahdella tavalla sosiaalisen prosessin, sillä se rakentaa sekä toimijan identiteettiä että toimijaa ympäröiviä sosiaalisia rakenteita. Tähän tutkielmaan tuotuna ajatus tarkoittaa, että EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka vaikuttaa sekä EU:n identiteettiin että kansainvälisen politiikan rakenteisiin. Päähuomioni kohdistuu EU:n kansainväliseen rooliin, mikä viittaa EU:n asemaan ja tehtäviin kansainvälisessä järjestelmässä. Rooliajattelua korostaakseni

²⁴⁰ Ks. esim. Bennett 2008, 708–711; Bennett & Checkel 2014, 16–17; Collier 2011, 825–828; Mahoney 2012, 574–583.

²⁴¹ Kay & Baker 2015, 12–18. Ks. myös Beach & Pedersen 2013, 60–61; Checkel 2006, 367.

²⁴² Creswell 1998, 188.

jäsennän tutkielman empiirisen osuuden konstruktivistisen rooliteorian kolmivaiheisen mallin avulla, sillä se havainnollistaa parhaiten omaksumani näkemyksen rooleista. Toisaalta malli tuo ilmi myös sen, että roolit (rakenteet) ja niiden kantajat (toimijat) rakentuvat samanaikaisesti. Siten se osoittaa EU:n kansainvälisen roolin erottamattoman yhteyden EU:n identiteettiin.

Konstruktivistisen roolikäyttäytymismallin ensimmäinen askel on roolin valitseminen (role-taking). Roolin valinta perustuu paitsi toimijan omaan roolikäsitykseen myös ympäristön rooliodotuksiin. Muiden toimijoiden odotukset rajoittavat toimijan vapaata roolin valintaa. Voidaan ajatella, että valintatilanteessa toimija joutuu suhteuttamaan identiteettinsä muiden odotuksiin. Toinen vaihe on roolin muokkaaminen (role-making). Siinä toimija mukauttaa valitsemaansa roolia vallitsevaan tilanteeseen sopivaksi. Kolmas vaihe on vastaroolien luominen (alter-casting). Siinä toimija pyrkii vakuuttamaan muut valitsemaansa roolin legitimitetistä ja saamaan ne omaksumaan itselleen sellaiset roolit, jotka jättävät roolin kantajalle tilan toteuttaa valitsemaansa roolia.²⁴³ Malli kattaa monipuolisesti roolikäyttäytymiseen liittyvän sosiaalisen vuorovaikutuksen kirjon. EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toiminta tulee nähdäkseni mieltää tässä laajasti, jolloin retoriikkaa voidaan pitää olennaisena osana toimintaa. Symbolisen interaktionismin lähtökohdan mukaisesti oletan toiminnan olevan identiteetin konkreettista toimeenpanemista ja ilmentämistä. Näin EU viestii teoillaan siitä, mitä se on.²⁴⁴

Tutkielmani analyysiosuudessa käsittelen EU:n taisteluosastojen kautta EU:n kansainvälisen roolin rakentumisen prosessia tämän kolmivaiheisen mallin avulla. Käytännössä analyysi on siis jäsennetty kunkin tapauksen sisällä likimain roolin valitsemisen, roolin muokkaamisen ja vastaroolien luomisen vaiheiden mukaan. Tätä mutkistaa kaksi tekijää. Ensinnäkin EU on vielä nuori kansainvälistä poliittinen toimija ja erityisesti sen yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa tutkiva joutuu ”ampumaan liikkuvaa maalia”²⁴⁵. Nähdäkseni pitkään kestänyt keskustelu EU:n luonteesta vihjaa, että yhteisymmärrystä EU:n roolista ei vielä ole. EU:lla ei siis ole selkeää jäsentynyttä roolia, jonka se voisi ”valita”. Luvussa 3.1.1. esitellyt luonnehdinnat EU:sta on tarkoitettu kuvaamaan sekä EU:n luonnetta että roolia. Siviili- ja sotilasvallan välinen vastakkainasettelu pitää edelleen pintansa tässä debatissa, mikä osoittaa, että EU:n roolia hahmotetaan edelleen kansallisvaltioihin perinteisesti liitettyjen käsitteiden ja mielikuvien avulla. EU:n normatiivisen vallan teoria kritisoi juuri tätä ja pyrkii vaihtoehtoiseen lähestymistapaan.

²⁴³ McCourt 2012, 378–380.

²⁴⁴ Ks. Aggestam 2004a, 60. Kursivointi MM.

²⁴⁵ Bickerton ym. 2011, 4–5.

Edistääkseni aidosti tätä keskustelua tarkastelen EU:n taisteluosastojen vaikutusta EU:n kansainväliseen rooliin nimenomaan EU:n normatiivisen vallan teorian linssien läpi.²⁴⁶ Nähdäkseni EU:n normatiivisen vallan teoria korreloi monin paikoin EU:n tavoitteleman kansainvälisen roolin kanssa, mutta määrittely ei ole aukoton. Tämän suhteen kannalta yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka onkin eräänlainen kova pala ja siksi kiintoisa tutkimuskohde.

Toinen pulma on se, että EU:n rakenteellinen monimutkaisuus tekee siitä haastavan tutkimuskohteen. Ylikansallisten hallinnan muotojen ja hallitustenvälisyyden yhdistyminen EU:n turvallisuuspolitiikassa johtaa siihen, että yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa käsittelevien tutkimusten pitäisi pystyä käsittelemään samanaikaisesti sekä jäsenvaltioiden tasoa, EU:n tasoa että EU:n kansainvälispoliittista ympäristöä²⁴⁷. Kaikki tasot vaikuttavat EU:n kansainvälisen roolin muodostumiseen, mutta tämän laajuudessa tutkielmassa on tyydyttävä käsittelemään osaa niistä pintapuolisesti. Tässä tutkielmassa keskityn siihen, miten EU:n taisteluosastojen kannalta olennaisimpien tahojen (ks. luvut 2.2.2. ja 4.2.2.) toiminta vaikuttaa EU:n rooliin. Roolin sosiaalisen rakentumisen osoittamiseksi pyrin huomioimaan etenkin EU:n ulkopuolisten toimijoiden rooliodotusten vaikutuksen EU:n roolin määrittymiseen. EU:n jäsenvaltioiden kansallisten prosessien osuus EU:n roolin rakentumiseen rajautuu pääasiassa tutkielman ulkopuolelle, mutta merkityksensä vuoksi se ansaitsisi ehdottomasti oman tutkimuksensa.

Käsittelen seuraavassa luvussa Kongon vuoden 2003 kriisin, joka toimi tärkeänä kannustimena EU:n taisteluosastojen kehittämisessä. Tätä seuraavissa luvuissa käsittelen vuosien 2007–2008 kriisit Tšadissa/Keski-Afrikan tasavallassa ja Kongon demokraattisessa tasavallassa sekä vuoden 2013 tilanteen Keski-Afrikan tasavallassa. Kaikissa tapauksissa EU on harkinnut taisteluosastojen käyttämistä. Muodostan tapauksista prosessin, jossa tarkastelen EU:n taisteluosastojen vaikutusta EU:n kansainvälisen roolin rakentumiseen. Etsin viitteitä yhteydestä tarkastelemalla EU:n tärkeimpien turvallisuuspoliittisten toimijoiden retoriikkaa ja toimintaa kussakin tapauksessa. Tarkastelen rekonstruoimaani ja yksinkertaistamaani prosessia EU:n normatiivisen vallan teorian läpi ja osallistun näin tutkielmallani kansainvälisen politiikan tieteenalan debattiin EU:n luonteesta ja kansainvälispoliittisesta roolista.

²⁴⁶ Manners 2002, 242; Manners 2008, 45–47.

²⁴⁷ Aggestam 2008, 1–4.

5. KONGON DEMOKRAATTINEN TASAVALTA 2003: ”AIKOMUKSENAMME ON TEHDÄ TÄSTÄ ALKU JOLLEKIN SUUREMMALLE”

5.1. YK:n pyyntö EU:n roolin valinnan lähtökohtana

Kongon demokraattinen tasavalta on ollut poliittisesti epävakaa valtio siitä lähtien, kun se itsenäistyi siirtomaavallasta vuonna 1960. Valtakamppailut kulminoituivat ns. toiseen Kongon sotaan, joka käytiin vuosina 1998–2003. Sodan ensimmäinen tulitauko neuvoteltiin jo loppukesällä 1999, minkä seurauksena YK aloitti MONUC-nimisen rauhanturvaoperaation Kongossa. Operaatiosta sekä huhtikuussa 2002 allekirjoitetusta Sun Cityn rauhansopimuksesta huolimatta taistelut jatkuivat useissa Kongon itäosan maakunnissa.²⁴⁸ Etenkin Iturin sekä Etelä- ja Pohjois-Kivun alueilla oli käyty paikallisia, etnisiin jännitteisiin perustuvia taisteluja koko toisen Kongon sodan ajan. Sun Cityn rauhansopimus siirsi taisteluiden painopisteen aiempaa voimakkaammin paikalliskonflikteihin. Itä-Kongon tulitaistelut pahenivat vuoden 2002 lopulla, ja tammikuussa 2003 Kongon hallitus esitti YK:lle hätäapupyynnön. Sen mukaan lähinnä sotilastarkkailijoista koostuvien MONUC-joukkojen tulisi saada oikeudet pakottaa osapuolia aseellisesti rauhaan, mikäli tilanne ei muutoin rauhoitu. Huhtikuussa 2003 arviot toisen Kongon sodan vaatimista kuolonuhreista liikkuvat 3,3–4,7 miljoonan välillä.²⁴⁹

Itäisen Kongon ja varsinkin Iturin maakunnan tilanne romahti 6. toukokuuta 2003, kun viimeiset Kongossa olleet muiden afrikkalaisvaltioiden sotilaat vetäytyivät maasta Sun Cityn rauhansopimuksen ehtojen mukaisesti. Vastuu Iturin turvallisuudesta jäi MONUC:in rauhanturvaajille, joita alueella oli vain muutamia satoja. Etnisten ryhmien taistelut keskittyivät Iturin pääkaupunki Buniaan. 8. toukokuuta alueen poliisit luopuivat aseistaan kapinallisten uhkaamina ja pakenivat kaupungista, minkä jälkeen myös Buniassa toimiva YK:n rauhanturvajoukko ilmoitti olevansa kykenemätön toteuttamaan tehtäväänsä. Turvallisuustilanne heikkeni niin hälyttävästi, että paikalla olleet länsimaiset tarkkailijat vertasivat humanitaarista hätää Srebrenican kansanmurhaan. EU oli ollut jo pitkään diplomaattisesti mukana Kongon rauhanprosessissa ja antanut maahan suoraa taloudellista apua vuodesta 2002, mutta viimeistään

²⁴⁸ Hoebeke, Carette & Vlassenroot 2007, 4–5, 8; Olsen 2012, 73–75. Kongon demokraattisen tasavallan lähihistoriasta tarkemmin ks. Thomson 2004, 217–225. Tekstin tiivistämiseksi viitataan Kongon demokraattiseen tasavaltaan (Kongo-Kinshasaan) tässä tutkielmassa myös lyhyemmin Kongona. Tätä ei tule kuitenkaan sekoittaa valtion rajanaapuriin, Kongon tasavaltaan (Kongo-Brazzavilleen), josta voidaan niin ikään käyttää nimitystä Kongo. Tässä tutkielmassa käytän ilmauksia Kongon demokraattinen tasavalta ja Kongo synonyymeinä.

²⁴⁹ BBC 15.1.2003; BBC 8.4.2003; The Guardian 8.4.2003.

Iturin väkivaltaisuudet ja YK:ta uhkaava epäonnistuminen alkoivat synnyttää sekä EU:ssa että yksittäisissä jäsenvaltioissa poliittista painetta tilanteeseen vaikuttamisesta.²⁵⁰

EU:n neuvosto hyväksyi Iturin väkivaltaisuuksia käsittelevän yhteisen kannan 8. toukokuuta. Siinä lähinnä tuomittiin väkivaltaisuuksiin syyllistyneiden toiminta ja osoitettiin tukea paitsi Kongon rauhanprosessille myös koko Afrikan suurten järvien alueen rauhanomaiselle kehitykselle. EU sitoutui tukemaan YK:n toimintaa, jotta taistelijat onnistuttaisiin riisumaan aseista ja konflikti päättämään.²⁵¹ YK koettiin ensisijaiseksi toimijaksi Kongon tilanteen ratkaisemisessa. Esimerkiksi 12. toukokuuta Euroopan parlamentissa vedottiin parlamentin puhemieheen, jotta tämä kannustaisi YK:n turvaneuvostoa tekemään tarvittavat toimenpiteet Ruandan kansanmurhan kaltaisten tapahtumien estämiseksi Itä-Kongossa.²⁵² EU:n ensireaktio väkivaltaisuuksien puhkeamiseen oli tukeutua YK:hon tehokkaan konfliktinratkaisun toteuttajana ja kansainvälisten normien ylläpitäjänä, mikä voitaisiin yksinkertaistaen mieltää siviilivallalle tyypilliseksi toiminnaksi.²⁵³

Iturin huolestuttavalla vauhdilla paheneva inhimillinen hätä johdatti EU:n pohtimaan mahdollisuuksia tukea Kongon rauhanprosessia aiempaa konkreettisemmin. Puhuessaan Euroopan parlamentille 15. toukokuuta komission jäsen Margot Wallström pahoitteli, että EU:lla on ollut vaikeuksia siirtyä sanoista tekoihin kyllin nopeasti. Wallströmin mukaan ulkomaisten joukkojen vetäminen Iturin alueelta oli ollut ”periaatteessa myönteistä” mutta johti vaarallisen valtatyhjiöön, minkä vuoksi seudulle ”olisi hyvä sijoittaa lisää rauhanturvajoukkoja”. Wallström ei ilmaissut, kenen hän toivoi sijoittavan lisäjoukkoja. Nähdäkseni lausahdus alkoi kuitenkin vahvistaa EU:ssa käsitystä, että sen kansainvälinen velvollisuus on osallistua aktiivisesti Itä-Kongon konfliktin ratkaisemiseen. Jos EU ei resursseistaan ja merkityksestään huolimatta, Yhdistyneiden Kansakuntien osana, ryhdy toimiin, mitä voimme odottaa Afrikan unionilta tai minkä viestin lähetämme sille, kysyi ranskalainen europarlamentaarikko Marie Anne Isler Béguin.²⁵⁴ Lausahdus kuvastaa, miten EU:n toimintalinjan mahdollista muutosta punnittiin paitsi Iturin konfliktin tarpeiden myös EU:hun kohdistuvien kansainvälisten rooliodotusten kautta.²⁵⁵

Toukokuun 2003 puolivälissä alkoi näyttää ilmeiseltä, että Iturin kriisin pysäyttäminen edellyttää sotilaallisen voiman käyttöä. YK:n pääsihteeri Kofi Annanilla oli merkittävä vaikutus EU:n

²⁵⁰ The Guardian 27.5.2003; The Wall Street Journal 1.10.2003. Ks. myös Hoebeke ym. 2007, 4–5; Olsen 2012, 73–75.

²⁵¹ Euroopan unionin neuvosto 2003c.

²⁵² Euroopan parlamentti 2003a.

²⁵³ Ks. Kirste & Maull 1996, 300–301; Manners 2002, 236–237; Nunes 2011, 4–5.

²⁵⁴ Euroopan parlamentti 2003b.

²⁵⁵ McCourt 2012, 379; Wendt 1999, 329.

osallisuuteen. 15. toukokuuta Annan vetosi YK:n turvaneuvoston jäsenvaltioihin ja EU:hun, että nämä osallistuisivat Kongon väkivaltaisuuksien pysäyttämiseksi koottavaan rauhanturvajoukkoon.²⁵⁶ EU-jäsenvaltiot valtuuttivat yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan Javier Solanan luonnostelemaan EU:n vastineen Annanin pyyntöön ja alkoivat selvittää mahdollisuutta lähettää EU:n yhteinen kriisinhallintajoukko Kongoon.²⁵⁷ Avainasemassa oli Ranska, joka neuvotteli sekä Annanin kanssa YK-joukon kokoamisesta että Solanan kanssa EU-operaation reunaehdoista.²⁵⁸ Ranskan tiedotettua valmiudestaan vastata YK:n tarvitsemista täydennysjoukoista YK:n turvaneuvosto hyväksyi 30. toukokuuta päätöslauselman 1484. Se valtuutti monikansallinen sotilasosaston asettamisen Buniaan 1. syyskuuta 2003 asti. Väliaikaisjoukon tehtäväksi annettiin turvallisuustilanteen parantaminen ja siviilien suojelu Bunian ympäristössä ”kaikin tarvittavin keinoin”, kunnes YK saisi vahvistettua MONUC-operaatiota.²⁵⁹ Operaation kooksi päätettiin noin 1400 sotilasta, joista Ranska sitoutui tarjoamaan puolet.²⁶⁰

Tilanne kuitenkin muuttui kesäkuun alussa, kun EU päätti aloittaa Kongossa oman sotilaallisen operaationsa. 5. kesäkuuta 2003 EU:n neuvosto teki päätöksen operaatio Artemikseksi nimetyn sotilaallisen kriisinhallintaoperaation toteuttamisesta Kongossa YK:n päätöslauselman 1484 mukaisesti. Ranska nimitettiin kehysvaltioksi ja ranskalainen kenraalimajuri operaation komentajaksi.²⁶¹ Käytännössä tämä tarkoitti, että Ranskan YK:n avunpyyntöä varten parhaillaan valmisteleva operaatio eurooppalaistettiin ja siitä tuli Ranskan johtama EU-operaatio. ”EU on erityisen huolissaan alueella tapahtuneista julmuuksista. Se on eräs tärkeimmistä syistämme reagoida nopeasti Kofi Annanin pyyntöön”, kuvaili korkea edustaja Solana.²⁶²

EU:n jäsenvaltiot olivat selvästi varautuneet jo pitkään etukäteen sotilasoperaatioon, sillä EU:n kriisinhallintajoukko aloitti toimintansa poikkeuksellisen nopeasti. Jo 6. kesäkuuta yli sadan sotilaan etujoukko siirtyi Kongoon valmistelevaan operaatio Artemista.²⁶³ Virallisesti EU-operaatio julistettiin alkaneeksi 12. kesäkuuta.²⁶⁴ Operaation pikainen konkretisoituminen osoitti varsinkin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan epäilijöille EU:n poliittisten päätöksentekomenettelyjen mahdollistavan nopean reagoimisen kriiseihin. Voidaan sanoa, että operaatio lisäsi myös EU:n

²⁵⁶ Annan 2003. Ks. myös Der Tagesspiegel 12.5.2003.

²⁵⁷ Focus 26.5.2003; Frankfurter Allgemeine Zeitung 19.5.2003; Frankfurter Allgemeine Zeitung 24.5.2003.

²⁵⁸ The Guardian 14.5.2003; The Guardian 21.5.2003. Ks. myös Helly 2009a, 182–183.

²⁵⁹ Yhdistyneet kansakunnat 2003.

²⁶⁰ Die Zeit 29.5.2003; The Guardian 30.5.2003.

²⁶¹ Euroopan unionin neuvosto 2003d.

²⁶² Solana 2003a.

²⁶³ BBC 6.6.2003.

²⁶⁴ Euroopan unionin neuvosto 2003e.

kansainvälistä uskottavuutta. Uskottavalla turvallisuuspoliittisella toimijalla tulee olla paitsi riittävät voimavarat myös riippumattomuus muista toimijoista²⁶⁵. Operaatio Artemis ilmensi, että EU ei tarvitse kriisinhallintaan enää esimerkiksi Naton tukea, vaan kykenee toteuttamaan itsenäisiäkin operaatioita. Symbolista arvoa lisäsi operaation kietoutuminen arvoulottuvuuteen. Vallitseva eurooppalainen tulkinta oli, että EU on oikealla asialla osoittaessaan, että se ei tule hyväksymään inhimillistä kärsimystä. Sen sijaan se on valmis estämään sille tärkeiden periaatteiden loukkaamista tarvittaessa sotilaallisella voimalla.²⁶⁶

EU:n roolin ottamisen lähtökohtana oli tulkinta siitä, mitä siltä odotetaan. Tässä ilmenee konstruktivistisen rooliteorian ajatus toimijan minän kaksijakoisesta luonteesta. EU:n toimijuuden kehittyminen edellyttää, että se kykenee tarkastelemaan itseään muiden silmin. EU:n toimintalinja rakentui pitkälti sen perusteella, millaiseksi se oletti kansainvälisen yhteisön mieltävän EU:n paikan ja tehtävät kansainvälisessä politiikassa.²⁶⁷ Kansainvälisen yhteisön kollektiiviseksi edustajaksi mielletään tyypillisesti YK. EU:n korkein ulkopoliittinen johto korosti nimenomaisesti YK:n pääsihteerin pyynnön merkitystä EU:n toimintalinjan valikoitumisessa. Tässä mielessä YK:ta voidaan pitää EU:lle erityisen tärkeänä vastinkappaleena (significant other), joskin YK tarvitsi yhtä lailla EU:ta sille uskottujen vastuiden toteuttamiseen²⁶⁸.

5.2. Keskustelu voimankäytön tarpeellisuudesta ja soveliaisuudesta

EU:n päätös historiansa ensimmäisen itsenäisen sotilaallisen kriisinhallintaoperaation aloittamisesta Afrikassa synnytti moninaisia reaktioita. Euroopan julkisessa keskustelussa painotettiin, että EU:n jäsenvaltioilla on vastuu Afrikasta ja velvollisuus suojella afrikkalaisia. Julkisuudessa esille tulleiden kongolaisten mielestä tärkeintä oli ”kansainvälisen yhteisön” apu ja väliintulo Ituriin, mistä päätellen eurooppalaisten valtioiden siirtomaamenneisyyttä alueella ei koettu ongelmaksi²⁶⁹. Sen sijaan eurooppalaiset mielsivät itse siirtomaakytkökset pulmallisiksi. Esimerkiksi eräät kansalaisjärjestöt arvostelivat operaatio Artemista epäillen siihen liittyvän ”valkoisen miehen taakan”. Erityisen voimakkaasti kritisoitiin Ranskan asemaa kehysvaltiona, vaikka Kongo kuului siirtomaavallan aikana Belgian hallintaan.²⁷⁰

²⁶⁵ Ojanen 2006, 37.

²⁶⁶ Björkdahl 2011, 113–115. Ks. kuitenkin Mannes 2006d, 189–190.

²⁶⁷ Harnisch 2011b, 39–40.

²⁶⁸ Harnisch 2011a, 11–12.

²⁶⁹ Ks. esim. The Guardian 8.6.2003; The Guardian 17.8.2003.

²⁷⁰ Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.6.2003; The Guardian 7.6.2003. Toisaalta jopa julkisuuteen levinneessä Ranskan armeijan tilannearvioraportissa todettiin, että Ranskalla ei ole alueella kansainvälisen solidaarisuuden lisäksi erityisiä intressejä. (The Guardian 10.6.2003.)

Rauhanturvaoperaatioissa on aina sekä eettinen että reaalipoliittinen puoli. Näistä jälkimmäinen liittyy etenkin kansallisiin intresseihin.²⁷¹ Operaatio Artemiksen alla oli yleisesti tiedossa, että varsinkin Ranska oli etsinyt operaatiota, jossa EU voisi osoittaa itsenäistä sotilaallista toimintakykyään²⁷². Javier Solana ei pyrkinytkään peittelemään, että Kongon operaatiolla oli EU:lle suuri poliittinen merkitys EU:n sotilaallisen kehityksen tason osoittajana.²⁷³ EU:n ensimmäinen ilman Naton apua toteutettu sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio kehystettiin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan uudeksi merkkipalauksi.²⁷⁴ Vuonna 2010 osittain julkistetun EU:n valmistelumuistion mukaan toteuttamisvaihtoehtoina olivat joko laajapohjainen EU-operaatio tai Ranskan johtama ”halukkaiden koalitio”. Ensin mainittuun päädyttiin etenkin siksi, että sen poliittinen painoarvo koettiin suuremmaksi.²⁷⁵ Tavallaan operaatio Artemis voidaankin mieltää kansainväliselle yhteisölle suunnatuksi strategiseksi viestiksi: EU-operaatiolla puolustettiin kongolaisten lisäksi ideaa itsenäisestä Euroopasta eli EU:n kansainvälistä identiteettiä²⁷⁶.

Omien intressien tavoittelu ei väistämättä ole ristiriidassa arvoperustaisen politiikan kanssa, mutta näiden välillä voi usein olla jännitteitä²⁷⁷. Välttääkseen kritiikin ja profiloituakseen normatiiviseksi toimijaksi EU pyrki kuvaamaan toimensa siten, että ne paitsi sopisivat vallitsevaan tilanteeseen myös saisivat mahdollisimman laajan kansainvälisen hyväksynnän. Operaatio Artemista ei kehystetty niinkään EU:n poliittiseksi menestykseksi vaan ensisijaisesti EU:lle ominaisten arvojen puolustamiseksi. Javier Solana määritteli, että EU:lla on erityinen globaali vastuu, minkä vuoksi eurooppalaiset eivät voi sulkea silmiään inhimillisen hädän hetkellä:

Euroopan unioni on valtiojoukko, jonka kansantuote vastaa Yhdysvaltojen vastaavaa. Väkilukumme on liki kaksi kertaa niin suuri kuin Yhdysvalloissa ja nelinkertainen Japaniin verrattuna. Olemme maailman suurin talousmahti ja kehitysavun antaja. Olemme selkeästi globaali valta. Toistaiseksi emme ole ollut sotilaallinen toimija, mutta meidän pitää kehittyä sellaiseksi, mikäli haluamme puolustaa arvojamme. [...] Humanitaaristen kriisien sattuessa tai YK:n pyytäessä apua meidän on toimittava. Muutoin taannamme pelkkien sisämarkkinoiden EU:ksi.²⁷⁸

²⁷¹ Björkdahl 2011, 111–112.

²⁷² Frankfurter Allgemeine Zeitung 17.6.2003; Gegout 2005, 437.

²⁷³ Die Zeit 12.6.2003; The New York Times 5.6.2003.

²⁷⁴ Frankfurter Allgemeine Zeitung 17.6.2003.

²⁷⁵ Euroopan unionin neuvosto 2010. Kursivointi MM.

²⁷⁶ Ks. McCourt 2011, 1603.

²⁷⁷ Adigbuo 2007, 87–88.

²⁷⁸ ”Wir in der europäischen Union sind eine Gruppe von Nationen, die in etwa das amerikanische Sozialprodukt erwirtschaftet. Wir zählen bald doppelt so viele Einwohner wie Amerika und viermal so viele wie Japan. Wir sind die größte Handelsmacht der Welt und der größte Geldgeber bei der Entwicklungshilfe. Also sind wir längst eine globale Macht. Bloß waren wir bisher noch kein militärischer Akteur. Der aber müssen wir werden, wenn wir unsere Werte verteidigen wollen. [...] Angesichts einer humanitären Krise oder wenn die Vereinten Nationen uns um Hilfe bitten, müssen wir handeln. Sonst kehren wir zurück zu einer EU des fröhlichen Binnenmarktes.” (Die Zeit 12.6.2003.)

Solana korosti EU:n ja sen toimien poikkeuksellisuutta myös 18. kesäkuuta 2003 Euroopan parlamentille pitämässään puheenvuorossa koskien operaatio Artemiksen edistymistä. Hän kertoi avoimen ylöpeänä EU:n toteuttaneen operaation vaatimat järjestelyt ”todellisessa ennätysajassa”, pitävän YK:lle annetun lupauksen ”pystyssä päin” ja tekevän ”taukoamatta työtä” kestäväen rauhan saavuttamiseksi. Operaatio Artemis miellettiin pelkkää rauhanturvaoperaatiota suuremmaksi asiaksi. Solanan mukaan EU pyrkii tekemään maailmasta oikeudenmukaisemman ja paremman paikan, mutta myös takaamaan siinä itselleen merkittävän aseman.²⁷⁹ Hän visioikin EU:lle näkyvämpää ja johdonmukaisempaa maailmanpoliittista roolia:

Jos todella haluamme ottaa meille kuuluvan aseman maailmassa sekä siihen liittyvän vaurauden ja hyvinvoinnin, meidän on myös täytettävä näihin etuihin liittyviä velvollisuuksia. Tarvitsemme siis enemmän toimintaa ja voimakkaampaa poliittista tahtoa, ja mielestäni tämä on olennaista.²⁸⁰

Sosiaalinen toiminta on toimijan suhteutumista tiettyihin asiakysymyksiin ja se tapahtuu aina tietystä sosiaalisesta asemasta. Tarkastelemalla EU:n toimintaa Iturin kriisissä rooliteorian avulla voidaan avata näkemys EU:n suhteesta muihin kansainvälisen politiikan toimijoihin ja EU:n tulkintaan kansainvälisestä järjestelmästä.²⁸¹ Solanan lausunnot tuovat ensisilmäyksellä mieleen rationalistisen näkemyksen mukaisen rooliajatuksen: EU on suuri sekä väkiluvulla että taloudellisilla tunnusluvuilla mitaten, minkä vuoksi sen tulee omaksua kokoiselleen toimijalle kansainvälisessä politiikassa kuuluva vastuu globaalista turvallisuudesta.²⁸²

Nähdäkseni EU ei kuitenkaan tyydy vain sosiaalistumaan osaksi valtioiden määrittelemiä kansainvälisen politiikan konventioita. Tämä ilmenee etenkin suhtautumisessa sotilaalliseen voimaan. Esimerkiksi operaatio Artemiksen virallisiasiakirjoissa pienimuotoinenkin voimankäyttö kytkettiin välittömän humanitaarisen kriisin pysäyttämisen ohella kestäväen rauhan rakentamisen mahdollistamiseen. EU:n voimatoimet tähtäävät siis laajoihin, kokonaisvaltaisiin poliittisiin tavoitteisiin. Operaatioiden implisiittisenä pyrkimyksenä on johtaa laaja-alaiseen rauhanprosessiin, joka tekee pitkällä aikavälillä aseellisista konflikteista materiaalisesti ja rakenteellisesti mahdottomia.²⁸³

²⁷⁹ Euroopan parlamentti 2003c.

²⁸⁰ “[...] if we genuinely want to assume our rightful position in the world, with the wealth and the well-being that we enjoy, we also have obligations associated with these benefits and these obligations must be met. There must, therefore, be greater activity, a greater political will to act and this, I believe, is crucial.” (Euroopan parlamentti 2003d.)

²⁸¹ Ks. Adigbuo 2007, 89; McCourt 2011, 1608.

²⁸² Ks. Harnisch 2011a, 13–14.

²⁸³ Euroopan unionin neuvosto 2010; Manners 2006d, 185–186.

Sotilaallisen voiman tärkeydestä käytiin EU:ssa vuonna 2003 vilkasta keskustelua, mikä tekee Iturin konfliktista kiinnostavan EU:n kansainvälisen roolin kannalta. Tutkimusaineistoni perusteella sotilaallisiin keinoihin turvautumista pidettiin EU-piireissä välttämättömänä kriisiin vaikuttamisessa eikä sen koettu olevan ristiriidassa EU:n arvoperustan tai perusluonteen kanssa. Pikemminkin aineistosta välittyy ajatus, että operaatio Artemis vahvisti kuvaa EU:sta arvojensa takana seisovana mallivaltana. Merkittävät eurooppalaispoliitikot tukivat operaatio Artemista ylevin sanankääntein ja perustelivat sitä EU:n kansainvälisellä vastuulla. Ranskan puolustusministeri Michèle Alliot-Marien mukaan eurooppalaisilla on moraalinen ja poliittinen velvollisuus estää afrikkalaisia joutumasta hätään²⁸⁴. Jos maailma suhtautuu vakavasti siihen, mitä on luvattu esimerkiksi Srebrenican katastrofin yhteydessä, sen pitää puuttua nyt asioihin, painotti puolestaan Saksan kehitysyhteistyöstä vastaava ministeri Heidemarie Wieczorek-Zeul²⁸⁵. Vaikuttaa siltä, että EU:n ei tarvinnut lopulta tehdä suuria ponnistuksia vakuuttaakseen laajan yleisön voimankäytön tarpeellisuudesta ja legitimitetistä. EU toki oli aloittanut ensimmäisen sotilaallisen kriisinhallintaoperaationsa jo tammikuussa 2003 Makedoniassa, minkä vuoksi sotilaallisten keinojen käyttö ei ollut EU:lle enää Kongossa poikkeuksellista.

Vuosi 2003 on nostettu yhdeksi EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan virstanpylväistä paitsi EU:n ensimmäisten sotilasoperaatioiden myös Euroopan turvallisuusstrategian ansiosta. EU:n normatiivisen vallan teorian piirissä kehityskulkua on tulkittu eri tavoin. Mannersin mukaan vuosi 2003 ilmensi EU:n militarisoitumista eli taipumusta painottaa kriiseissä sotilaallisia ratkaisupyrkimyksiä. Hänestä tämä näkyy EU:n puolivirallisessa pyrkimyksessä kehittää strateginen kulttuuri eli yhteinen käsitys voimankäyttöä koskevista uskomuksista, asenteista ja arvoista.²⁸⁶ Aggestam sen sijaan katsoo vuoden 2003 osoittavan EU:n eräänlaista kypsymistä siviilivallasta normatiiviseksi vallaksi: Siviilivalta kaihtaa sotilaallisten keinojen käyttämistä, kun taas normatiivinen valta on halukas ja kykenevä käyttämään sotilaallista voimaa eettisiin ulkopoliittisiin päämääriin. Näin ollen osa EU:n roolia ”hyvän voimana” on se, että se pyrkii tekemään maailmasta paremman paikan tarpeen vaatiessa myös aseellisella voimalla.²⁸⁷

²⁸⁴ Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.6.2003.

²⁸⁵ Die Zeit 29.5.2003.

²⁸⁶ Manners 2006d, 189. EU:n strategisesta kulttuurista ks. Chappell 2009, 419–420.

²⁸⁷ Aggestam 2006, 25–26.

5.3. Operaatio Artemis ja kansainväliset kumppanuussuhteet

Rooliteorian konstruktivistisen tulkinnan mukaisesti EU:n valitseman roolin vahvistaminen Kongon kriisissä edellytti myös sitä, että EU onnistui tarjoamaan toisille toimijoille tietynlaisia vastarooleja (alter-casting). Rauhanturvaamisen peruseriaatteiden mukaan operaatiolla tulee olla kohdevaltion hyväksyntä. Kongo oli myöntynyt kansainväliseen läsnäoloon alueellaan hyvissä ajoin ennen operaatio Artemista, olihan se jo tammikuussa 2003 pyytänyt YK:lta kansainvälisen yhteisön apua Itä-Kongon taisteluiden tyynnyttämisessä. Diplomaattisella tasolla Kongo suostui kansainvälisen yhteisön toimiin viimeistään siinä vaiheessa, kun Kongon presidentti ja Iturin alueella taistelevat ryhmät ilmaisivat tukevansa YK:n pyrkimystä vahvistaa MONUC-joukkoa.²⁸⁸ Kongoa voitaisiin kuvailla suojelun kohteeksi (protectee), mikä viittaa tosin viittaa enemmän sille luotuun asemaan kansainvälisessä politiikassa kuin varsinaiseen aktiivisesti omaksuttuun ja toteutettavaan rooliin.²⁸⁹

EU:n valmistellessa operaatio Artemista osapuolten hyväksynnän vaatimusta monimutkaistivat Kongon itäiset naapurivaltiot Ruanda ja Uganda. Ne vastustivat EU-operaatiota ja varsinkin Ranskan keskeistä asemaa. Tämä oli operatiivisesti ongelmallista, sillä suuri osa EU-joukoista oli määrä sijoittaa Kongon sijasta Ugandaan. Ruanda ja Uganda olivat myös itse konfliktin osapuolia ja aseistivat kongolaisia taistelijoita.²⁹⁰ Sekä aseellinen tuki että eurooppalaisvastaisuus perustui Ruandan kansanmurhaan. Varsinkin tutsitaustainen väestö katsoi Ranskan toimineen väärin sen asettuessa Ruandan hutujohtoisen hallituksen tueksi vuonna 1994.²⁹¹ Ruandassa ja Ugandassa Ranska määriteltin tämän perusteella eettisesti arveluttavasti toimivaksi kolonialistiseksi vallaksi. Naapurivaltiot antoivat tukensa EU:n operaatiolle vasta pitkien neuvottelujen jälkeen. Esimerkiksi Ranskan puolustusministeri Alliot-Marie antoi ymmärtää, että operaatio Artemista ei olisi toteutettu ilman sitä.²⁹² EU saattoi esiintyä aktiivisena kansainvälisen rauhan puolustajana vasta, kun Ruanda ja Uganda perääntyivät alkuperäisestä kannastaan ja hyväksyivät EU:n operaation. EU:n rooli oli siis riippuvainen paitsi Kongon myös sen naapurivaltioiden suhtautumisesta.

Iturin kriisissä EU asemoi itseään ennen kaikkea suhteessa YK:hon. EU:n kanta oli, että YK:n peruskirjan mukaisesti YK:n turvaneuvostolla on ensisijainen vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä. Näin ollen Itä-Kongon kriisi kuului viime kädessä YK:lle. Osana

²⁸⁸ Yhdistyneet kansakunnat 2003.

²⁸⁹ Ks. Holsti 1970, 270–271.

²⁹⁰ The Guardian 27.5.2003; The Guardian 7.6.2003. Etnisen solidaarisuuden lisäksi Ruandaa ja Ugandaa saattoivat motivoida myös materiaaliset intressit. Yleisen käsityksen mukaan sodan pitkittäminen oli niille eduksi, sillä konfliktin viedessä huomion ne saattoivat suhteellisen esteettömästi riistää Itä-Kongon mittavia mineraalivarantoja.

²⁹¹ Focus 26.5.2003; The Guardian 30.5.2003.

²⁹² Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.6.2003; Solana 2003a.

EU:n omaksumaan rooliin liittyi kuitenkin sen asema eräänlaisena YK:n luottokumppanina. Kongon kriisin yhteydessä EU ilmaisi toistuvasti sitoutuvansa YK:n kriisinhallinnan tavoitteisiin ja pyrkivänsä syventämään YK:n kanssa tällä alalla tehtävää yhteistyötä.²⁹³ Itsenäinen sotilaallinen toimintakyky oli tärkeää EU:lle itselleen, kun taas sen kansainvälisen roolin määrittäminen miellettiin EU:n johtavien poliitikkojen retoriikassa kahden muun tekijän kautta: EU:n erityinen kansainvälinen asema osana YK-järjestelmää sekä tästä ja EU:n fyysisestä koosta juontuva erityislaatuinen vastuu. EU:n vuorovaikutus YK:n kanssa oli keskeisin osa EU:n kansainvälistä paikallistumista Kongon kriisissä. Kuten osoitan jäljempänä luvuissa 5.4. ja 5.5., tätä kumppanuutta korostettiin operaatio Artemiksen jälkeen vähintään yhtä paljon kuin sen aikana.

Edellä osoitin, että Ruandan ja Ugandan vastustus aiheutti operaatio Artemikselle diplomaattisia haasteita. Aineiston perusteella näyttää siltä, että muiden afrikkalaisten valtioiden ja päättäjien näkemykset eivät juuri vaikuttaneet EU:n roolin rakentumisessa. EU:n näkökulmasta niille oli Iturin konfliktissa tarjolla vain toissijaisempia tehtäviä. Julkista keskustelua ohjasi EU:n asema kansainvälisessä yhteisössä ja erityisesti sen suhde YK:hon. Javier Solana toi toistuvasti ilmi, että EU-joukon kokoaminen alkoi YK:n pyynnöstä, sen tehtävänä oli tarjota väliaikainen tuki Kongossa olevalle YK-joukolle ja sillä edistettiin YK:n pyrkimyksiä alueellisessa rauhanprosessissa. EU siis ryhtyi ensimmäiseen itsenäiseen sotilasoperaatioonsa reaktiona YK:n tarpeisiin. YK:ta pidettiin auktoritatiivisena kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaajana, jonka pyrkimyksiä EU:n tulee tukea.²⁹⁴ EU:n on oltava valmis takaamaan YK:n perusperiaatteiden noudattaminen ja tukemaan auttamaan YK:ta säilyttämään uskottavuutensa, linjasi Solana operaatio Artemiksen alussa.²⁹⁵ YK:lla ja EU:lla oli siis tärkeä kumppanuussuhde, mikä toisaalta oli EU:lle poliittisesti merkittävää: Solanan mukaan eurooppalaiset valtiot toimivat viime kädessä siksi, että Kofi Annan oli kohdistanut avunpyyntönsä nimenomaan EU:lle²⁹⁶. Annanin pyyntö onkin mielletävissä myös tunnustukseksi EU:n kansainvälisesti merkittävälle asemalle ja sen toimintakyvylle.

5.4. Lopussa kiitos seisoo?

Operaatio Artemiksen alkuvaiheessa eurooppalaisjoukot joutuivat käyttämään Kongossa pakotevoimaa. Siihen kuuluivat paitsi kapinallisille annetut uhkavaatimukset myös yksittäiset tulitaistelut. Joukko kuitenkin rauhoitti toiminta-alueensa nopeasti ja kesäkuun 2003 lopun jälkeen

²⁹³ Euroopan unionin neuvosto 2003f.

²⁹⁴ Ks. Harnisch 2011a, 11–12.

²⁹⁵ Euroopan parlamentti 2003d.

²⁹⁶ Die Zeit 12.6.2003.

operaatio ei enää synnyttänyt suuria otsikoita.²⁹⁷ Kokonaisvahvuus nousi lopulta noin 2000 sotilaaseen, joista yli puolet oli ranskalaisia. Myös Ruotsin ja Iso-Britannian panos oli merkittävä. Operaatioon osallistui kaikkiaan 18 eurooppalaista valtiota sekä pieni määrä brasilialaisia, kanadalaisia ja eteläafrikkalaisia sotilaita.²⁹⁸ Yli viisi miljoonaa kuolonuhria vaatinut ja liki kymmentä valtiota kosketanut toinen Kongon sota päättyi virallisesti heinäkuussa 2003, kun Kongon väliaikaishallitus aloitti toimintansa. YK:n vahvistettu MONUC-joukko alkoi siirtää EU-joukon tehtäviä itselleen elokuun 2003 puolivälissä. Operaatio Artemis päättyi alkuperäisen suunnitelman mukaisesti syyskuun 1. päivänä, jolloin vastuu Iturin turvallisuudesta siirtyi takaisin YK:lle. Viimeiset eurooppalaiset rauhanturvaajat poistuivat Kongosta 7. syyskuuta 2003.²⁹⁹

Yleisesti ottaen operaatio Artemista on pidetty onnistuneena. Taisteluiden rauhoittamisen lisäksi eurooppalaiset joukot katkaisivat asetoimitukset Iturin alueelle, toimittivat tuhansia tonneja humanitaarisia avustustarvikkeita ja mahdollistivat kymmenien tuhansien pakolaisten palaamisen alueelle.³⁰⁰ Aldo Ajello, EU:n erityisedustaja suurten järvien alueella, kuvasikin operaatiota ”suureksi humanitaariseksi, sotilaalliseksi ja poliittiseksi menestykseksi”. Ajello korosti, että sotilaalliset toimet mahdollistivat etenkin Kongon väliaikaishallinnon toiminnan ja siten myötävaikuttivat poliittisen ratkaisun saavuttamiseen. Hän myös muistutti, että EU jatkaa alueen tukemista, vaikka vastuu Iturin turvallisuudesta siirtyykin YK:lle. Kongon oikeuslaitoksen kehittämiseksi aloitettu ohjelma ja satojen miljoonien eurojen arvoisen yhteistyöhankkeen aloittaminen osoittivat, että EU todella panosti rakenteellisilla toimilla kestävän rauhan edistämiseen Kongossa.³⁰¹

Kestävän rauhan sijaan Itä-Kongoa leimaavat edelleen jatkuvat aseelliset konfliktit, mikä saa Ajellon lausunnon näyttämään nykytietojen valossa turhan optimistiselta. Operaatio Artemis onkin suhteutettava ensisijaisesti mandaattinsa mukaisiin tavoitteisiin, jotka sen voidaan havaita täyttäneen. Inhimillisellä tasolla tärkeintä oli se, että väkivaltaisuuDET katkesivat operaatioalueella. Toisaalta tavoitteita, toimivaltuuksia ja etenkin operaation ajallista kestoa on arvosteltu. Operaatio keskittyi Bunian kaupunkiin eikä kestänyt kuin kolme kuukautta. Lisäksi eräiden arvioiden mukaan operaatio Artemiksella oli suurempi merkitys EU:lle itselleen kuin kongolaisille.³⁰² EU:n piirissä kritiikkiin on vastattu vetoamalla siihen, että operaation laajuus vastasi tarkalleen YK:n pääsihteeri

²⁹⁷ Aftonbladet 21.11.2003; Frankfurter Allgemeine Zeitung 14.6.2003; Frankfurter Allgemeine Zeitung 24.6.2003.

²⁹⁸ Faria 2004, 42; Ulriksen ym. 2004, 516–517.

²⁹⁹ Yhdistyneet kansakunnat 2004, 12–16.

³⁰⁰ BBC 17.7.2003; BBC 1.9.2003; Euroopan unionin neuvosto 2003g; Yhdistyneet kansakunnat 2004.

³⁰¹ IRIN 17.9.2003; Solana 2003b; Solana 2003c.

³⁰² International Crisis Group 2003; Turner 2007, 158; Ulriksen ym. 2004, 521; Yhdistyneet kansakunnat 2004, 16–17.

Annanin EU:lle esittämää pyyntöä. Kieltämättä operaatiolla oli EU:lle poliittinen arvo. EU kykeni toteuttamaan ensimmäisen täysin oman sotilaallisen operaationsa aikana, jolloin sen jäsenvaltioita jakoi erimielisyys Irakin sodasta. Tämä lisäsi EU:n luottamusta kykyynsä toteuttaa itsenäisesti sotilaallisia kriisinhallintatoimia.³⁰³

Javier Solanan mukaan operaatio Artemiksen toteuttaminen ilman ulkopuolista apua osoitti, että luja tahto vie vaikka läpi harmaan kiven³⁰⁴. Lausahdus on nähdäkseni ymmärrettävä EU:n väitettyä sotilaallista heikkoutta vasten. Sotilaallisen voiman käyttöä merkittävämpää oli operaation erityislaatuinen nopea toimeenpano. Operaation taustamuistiosta ilmenee, että koko sen poliittinen valmistelu sekä strateginen ja operatiivinen suunnitteluprosessi kyettiin ajamaan EU:ssa läpi viikossa, kun YK oli hyväksynyt operaation valtuuttavan päätöslauselma 1484:n³⁰⁵. Kaikki joukot saatiin Kongoon kuukaudessa siitä, kun ensimmäiset eurooppalaiset aloittivat operaation toteuttamisen.³⁰⁶

Esimerkiksi EU:n neuvosto kehui toimeenpanon nopeutta vuolaasti. Sen edustajien mukaan EU osoitti toiminnallaan sekä poliittista tahtoa että kykyä reagoida kriisitilanteissa nopeasti ja tehokkaasti. Tämän katsottiin entuudestaan vahvistavan EU:n sitoutumista suurten järvien alueen rauhanprosessiin ja laajemmin kriisinhallintayhteistyöhön YK:n kanssa.³⁰⁷ Neuvoston puheenjohtajamaana toiminut Kreikka julisti välittömästi operaatio Artemiksen alettua, että EU:lla on nyt kyky toteuttaa sotilaallista kriisinhallintaa myös nopean toiminnan joukoilla³⁰⁸. Nähdäkseni tärkeää on se, että operaatio Artemis kuvattiin EU:ssa toistuvasti ennakkotapaukseksi sekä EU:n itsenäisistä sotilaallisista kriisinhallintaoperaatioista että nopean toiminnan joukkojen käyttämisestä. Aldo Ajellon sanoin operaatio Artemiksen oli tarkoitus olla ”alku jollekin suuremmalle”³⁰⁹. Javier Solana puolestaan kuvaili, että EU on tehnyt vuoden 1999 Helsingin Eurooppa-neuvostosta lähtien kovasti töitä valmistautuakseen ”juuri tämän tyyppisiin operaatioihin”³¹⁰.

Myönteinen kokemus Kongosta koettiin osviitaksi EU:n kriisinhallintakykyjen tulevasta suunnasta. EU:n sotilaallinen aktiivisuus operaatio Artemiksen tyylillä oli Solanan sanoin ”esimerkki siitä, mitä

³⁰³ Granholm & Jonson 2006, 7–8; Lindström 2007, 9–11.

³⁰⁴ Die Zeit 12.6.2003; The New York Times 5.6.2003.

³⁰⁵ Euroopan unionin neuvosto 2010.

³⁰⁶ Faria 2004, 47.

³⁰⁷ Euroopan unionin neuvosto 2003h.

³⁰⁸ Euroopan unionin neuvosto 2003i.

³⁰⁹ The Guardian 11.6.2003.

³¹⁰ Die Zeit 12.6.2003.

meidän on ehkä tehtävä tulevaisuudessa, mutta varmasti vielä suuremmassa mittakaavassa”.³¹¹ YK:n pääsihteerin ja EU:n neuvoston 24. syyskuuta 2003 antamassa yhteisjulistuksessa YK:n ja EU:n kriisinhallintayhteistyöstä operaatio Artemis nostettiin erääksi ”suurista edistyksistä konkreettisessa yhteistoiminnassa”³¹². Nähdäkseni tämä julistus oli julkinen osoitus siitä, että YK tunnusti EU:n roolin kokonaisvaltaisena, itsenäisenä kriisinhallintatoimijana. Asiakirja vahvisti EU:n paikkaa maailmanpolitiikan sosiaalisessa rakenteessa ja oli rooliteoriaa ajatellen varsin merkityksellinen, sillä yksi toimijoiden tärkeimmistä tavoitteista on saada hyväksyntä omalle roolilleen.³¹³

Operaatio Artemis oli tärkeä rajapyykki EU:n kansainväliselle roolille, sillä se toi itsenäisen sotilaallisen kriisinhallinnan onnistuneesti osaksi EU:n roolia ja siten laajensi EU:n roolia olennaisesti. Tietyllä tavalla sotilaallinen toimintakyky oli sekä EU:ssa että sen ulkopuolella mielletty EU:n kansainvälisestä roolista puuttuvaksi palaseksi. Autonominen sotilaallinen toiminta ikään kuin teki EU:n roolista kokonaisen. Operaatio Artemiksen toteuttaminen ja sen kehystäminen suureksi menestykseksi loi EU:sta ulospäin kuvaa tehokkaasta kriisinhallintatoimijasta, joka on valmis toteuttamaan myös sotilaallisia operaatioita kantaessaan kansainvälistä vastuutaan. Sotilaallisen voimankäytön mahdollisuuden katsottiin tekevän EU:sta aiempaa vastuullisemman maailmanpoliittisen toimijan.³¹⁴

5.5. ”Olemme vakuuttuneita, että toimintamallia kannattaa suositella myös unionin ulkopuolisille kumppaneillemme”

Vuoden 2003 aikana EU:n yhteisestä turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta ja sotilaallisesta toimintakyvystä käytiin julkisuudessa vilkasta keskustelua. EU:n vallitsevaksi tulkinnaksi alkoi muodostua, että EU:n ei pidä kaihtaa sotilaallisen voiman käyttöä vaan olla päinvastoin tilanteen vaatiessa valmis käyttämään sitä nopeasti ja päättäväisesti. Linjaus tiivistyi EU:n turvallisuusstrategian lisäksi esimerkiksi Euroopan parlamentin keskustelussa: konfliktien estäminen ja ratkaiseminen rauhanomaisin keinoin säilyy EU:n turvallisuuspoliittisena perusratkaisuna, mutta unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan uskottavuus riippuu viime kädessä sen sotilaallisesta vahvuudesta ja poliittisesta valmiudesta käyttää sotilaallisia voimakeinoja konflikteissa.³¹⁵

³¹¹ Euroopan parlamentti 2003d. Ks. myös Die Zeit 18.9.2003.

³¹² Euroopan unionin neuvosto 2003f.

³¹³ McCourt 2011, 1605.

³¹⁴ Ks. Harnisch 2012, 56.

³¹⁵ Euroopan parlamentti 2003e.

Vain kuukausia operaatio Artemiksen päättymisen jälkeen Javier Solana käytti operaatiota esimerkkinä EU:n turvallisuuspoliittisesta tiivistymisestä ja sen myönteisistä vaikutuksista. Eräässä haastattelussa Solanan kuvaus yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kypsymisestä mahdottomuudesta konkretiaksi huipentui retoriseen kysymykseen: Lopettaisimmeko siihen, että olemme kyenneet määrittelemään yhteisiä politiikkoja lähialueillamme ja toteuttaneet operaatioita Balkanilla?³¹⁶ Spillover-logiikkaan nojaava lausunto vihjaa, että EU pyrkii ulottamaan vaikutusvaltaansa yhä pidemmälle. Kuten luvussa 3.1.2. totesin, EU:n toiminnan viitekehys on muuttunut alueellisesta globaaliksi, ja tässä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittymisellä 2000-luvun alkuvuosina on olennainen merkitys.³¹⁷ ”Artemis-sotilasoperaatio Kongossa osoitti, että Eurooppa on pohjimmiltaan valmis hyväksymään eurooppalaisten sotilaiden käytön humanitaarisiin interventioihin [...] myös Euroopan ulkopuolella”, julistettiin Euroopan parlamentin vuoden 2003 turvallisuuspoliittisessa vuosiraportissa.³¹⁸

Operaatio Artemiksen onnistuminen muutti sen EU:n oppimiskokemukseksi, jonka avulla turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa alettiin kehittää. EU:n taisteluosastoja oli alettu ideoida jo joitakin kuukausia ennen operaatio Artemiksen aloittamista, mutta operaatio oli ratkaisevan tärkeä kannustin suunnitelman toimeenpanolle.³¹⁹ Ranska ja Iso-Britannia ehdottivat marraskuussa 2003, että EU kehittäisi Kongossa kokeillusta toimintatavasta rutiininomaisen mallin ja perustaisi nopean toiminnan joukot, joilla voitaisiin vastata samantyyllisiin YK:n pyyntöihin jatkossakin.³²⁰ Ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana painotti, että nopean toimintakyvyn kehittämisen tulee olla EU:n ensisijainen tavoite: ”Nopean toiminnan kyky ei rajoitu ainoastaan taisteluosastoihin, mutta on tarkoituksenmukaista keskittyä konseptiin, joka selkeästi täyttää tarpeemme ja nauttii laajamittaista tukea”. Solanan mukaan operaatio Artemis kuvasi sekä EU:n tulevaisuudessa tarvitsemia sotilaallisia voimavaroja että päätöksenteolta edellytettävää nopeutta.³²¹

Saatuja kokemuksia alettiin muuttaa nopeasti pysyvämmiksi käytänteiksi. Tammikuussa 2004 neuvoston kiertävänä puheenjohtajamaana toimivan Irlannin ulkoministeri Brian Cowen kertoi EU:n tavoitteena olevan, että ”ennen tämän puheenjohtajakauden päättymistä EU:lla on noin 1500 taistelijan nopean toiminnan joukko, joka on kriisinhallintaoperaatioissa [YK:n] pääsihteerin

³¹⁶ BBC 13.7.2003.

³¹⁷ Ks. Rogers 2009, 846–851.

³¹⁸ Euroopan parlamentti 2003f.

³¹⁹ Kerttunen 2005, 26.

³²⁰ Missiroli 2003, 41–43; Quille 2006, 4. Ks. myös Mölling 2006, 7–8.

³²¹ Solana 2004.

käytettävissä.”³²² Kuukautta myöhemmin luonnos EU:n taisteluosastokonseptista esiteltiin EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitealle. Huhtikuussa 2004 EU:n jäsenvaltioiden puolustusministerit ilmaisivat sille tukensa asettamalla tavoitteeksi kuuden tai seitsemän taisteluosaston kokoamisen vuoteen 2007 mennessä.³²³

Taisteluosastokonsepti on keskeinen osa kesäkuussa 2004 hyväksyttyä voimavaratavoite 2010:ä. Siinä EU kehystettiin globaaliksi toimijaksi, joka sitoutuu reagoimaan kriiseihin ympäri maailmaa.³²⁴ Taisteluosastojen toiminta-alueeksi suunniteltiin ensisijaisesti Afrikkaa, mikä ilmenee Ison-Britannian pääministeri Tony Blairin lausunnosta:

Toisinaan afrikkalaiset eivät voi hillitä konfliktejaan yksin. Muun kansainvälisen yhteisön pitää tarjota silloin apua. [...] Siksi haluan, että Afrikka on EU:n uusien, korkeassa valmiudessa olevien taisteluosastojen ensisijainen kohde ja että taisteluosastot ovat alustavasti toimintakykyisiä mahdollisimman varhain vuonna 2005.³²⁵

Syksyn 2004 aikana valtaosa EU:n jäsenvaltioista ilmaisi kiinnostuksensa osallistua taisteluosastoihin. Ensimmäiset kolmetoista taisteluosastoa muodostettiin marraskuussa 2004. Näistä yhdeksän oli monikansallisia, minkä lisäksi Ranska, Iso-Britannia, Espanja ja Italia tarjoutuivat muodostamaan kansalliset taisteluosastot. Alustavan toimintakyvyn vaihe eli vuosien 2005–2006 päivystysvuorot jaettiin erillisjärjestelyn mukaisesti Ranskalle, Isolle-Britannialle ja Saksalle. Jäsenvaltiot sitoutuivat siihen, että vuoteen 2007 mennessä kaikki taisteluosastot olisivat toimintakykyisiä.³²⁶

EU:n normatiivisen vallan teorian kannalta huomionarvoista on se, että EU alkoi varsin itsevarmasti suositella Artemis-operaation toimintamallia myös muille maailmanpolitiikan toimijoille. Jo välittömästi operaation päätyttyä syksyllä 2003 neuvoston puheenjohtajana toimineen Italian ulkoministeri Franco Frattini julisti, että EU:n soveltama toimintamalli muodostaa EU:n perustan ja sitä ”kannattaa suositella myös unionin ulkopuolisille kumppaneillemme”.³²⁷ Taisteluosastoja ei siis ajateltu vain kertaluontoiseksi kokeiluksi tai yksinomaan EU:n voimavaraksi, vaan niistä alettiin tehdä eräänlaista kansainvälisen kriisinhallinnan tulevaisuuden visiota. Visio on olennainen osa johtajuutta. Vaikka kaikki johtajuus ei perustu ideoihin, on ilmeistä, että EU pyrki tässä yhteydessä

³²² ”Before this presidency ends we are aiming to have up to 1500 military personnel available to be deployed as an EU rapid reaction capability at the disposal of the Secretary-General for crisis management operations.” (Euroopan parlamentti 2004.)

³²³ EUobserver 5.4.2004; European Union Institute for Security Studies 2005, 10–16.

³²⁴ Quille 2004, 4–5. Ks. myös European Union Institute for Security Studies 2005, 71–74, 104–105.

³²⁵ ”There will be times when Africa cannot stop a conflict on its own. Then the rest of the international community must be there to help. [...] That is why I want Africa to be the top priority for the EU’s new rapidly deployable battle groups and to get them operational initially as soon as possible in 2005.” (EUobserver 8.10.2004.)

³²⁶ EUobserver 22.11.2004; European Union Institute for Security Studies 2005, 295–301; European Voice 18.11.2004.

³²⁷ Euroopan parlamentti 2003e.

vaikuttamaan stereotyyppisen normatiivisen vallan tavoin siihen, mitä kansainvälisessä kriisinhallinnassa pidetään ”normaalina”.³²⁸

EU alkoi ulkopoliittisten johtohahmojensa kautta markkinoida taisteluosastokonseptia muille kansainvälisille toimijoille, vaikka se ei tosiasiallisesti ollut vielä edes EU:n käytössä. Italialainen valtiosihteeri Roberto Antonione esitti neuvoston puheenjohtajamaan edustajana, että operaatio Artemiksessa käytetty nopean toiminnan joukkojen malli voisi sopia etenkin Afrikan alueellisille järjestöille. Antonionen mukaan tavoitteena voisi olla, että Afrikan talousalueiden omat rauhanturvapataljoonat kykenevät tulevaisuudessa operaatio Artemiksen kaltaisiin nopeisiin interventioihin tilanteen vakauttamiseksi.³²⁹ Afrikan unioni oli aloittanut pysyvän African Standby Force (ASF) -valmiusjoukon perustamisen kesällä 2003. Vuonna 2004 EU ryhtyi ASF-joukkojen tärkeimmäksi rahoittajaksi, mikä teki siitä AU:n asiantuntijatuen ja eräänlaisen mentorin. Olaf Bachmannin mukaan AU:n ja EU:n kumppanuus näkyy kaikilla politiikka-aloilla etenkin teknisissä ja taloudellisissa kysymyksissä. Mielestäni ASF-joukkojen tapauksessa EU:n kädenjälki on ilmeinen, sillä ne muistuttavat monilta ominaisuuksiltaan EU:n taisteluosastoja.³³⁰ Nähdäkseni tämä yhteistyö onkin EU:lle yksi keino vahvistaa rooliaan kansainvälisenä edelläkävijänä ja johtajana myös kriisinhallinnan alalla. Näkemystä puoltaa se, miten voimakkaasti EU suositteli nopean toiminnan joukkojen perustamista muille maailmanpolitiikan toimijoille heti operaatio Artemiksen jälkeen. Tämän tutkielman aineiston perusteella EU:n vaikutusta ei voida eristää tai todentaa, joten ajatus jää maininnan tasolle.

EU julisti omat taisteluosastonsa täysimääräisesti toimintakykyisiksi 1.1.2007. ”Aloitamme vuoden 2007 valmiina kantamaan vastuumme tarpeen vaatiessa. Toivottavasti tarvetta ei tule, mutta olemme valmiina”, kuvaili EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana.³³¹ Julistuksesta alkoi eräänlainen EU:n taisteluosastojen etsikköaika. Alustavan toimintakyvyn vuosina konseptin käytettävyyttä oli ollut hankala arvioida, vaikka ensimmäinen käyttömahdollisuus oli ollut jo vuonna 2006³³². Joukkojen ollessa muodollisesti täysin

³²⁸ Bengtsson & Elgström 2011, 117; Manners 2002, 239–240.

³²⁹ Euroopan parlamentti 2003g.

³³⁰ Bachmann 2011, 54–56, 60–61.

³³¹ ”We begin 2007 ready to take up our responsibilities if needed - which I sincerely hope won’t be the case - but we are in a position of readiness.” (EUobserver 18.1.2007.)

³³² Kongon itäosan tilanne jäi epävakaaaksi operaatio Artemiksestä ja muista EU:n toimenpiteistä huolimatta. Tämän pelättiin vaarantavan kesälle 2006 suunnitellut Kongon ensimmäiset vapaat vaalit. Joulukuussa 2005 YK:n pääsihteeri ehdotti, että EU voisi käyttää rakenteilla olevia taisteluosastojaan turvaamaan vaalien vakaan ja turvallisen toteuttamisen. Keväällä 2006 korkeassa valmiudessa oli saksalais-ranskalainen taisteluosasto, jonka käyttämistä Saksa kuitenkin vastusti. EU päätyi turvaamaan Kongon siviiliväestön turvallisuuden vaalien aikana kokoamalla Saksan johdolla noin 2500 taistelijan vahvuisen kriisinhallintajoukon normaalin, hitaamman perustamismenettelyn kautta.

toimintavalmiit alettiin asennoitua siihen, että lähivuodet osoittavat taisteluosastojen merkityksen yhteiselle turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle.³³³ Keskeiseksi koettiin niiden ilmentämä suunta. Taisteluosastot symboloivat turvallisuuspoliittisen yhteistyön lisääntymistä, jäsentymistä ja muuttumista rutiininomaisemmaksi. Lisäksi konseptia uumoiltiin tehokkaaksi keinoksi laajentaa yhteistyötä myös EU:n rajojen ulkopuolelle unionin lähiympäristössä: sotilaallisesti liittoutumattomienkin valtioiden oli helppo tulla mukaan taisteluosastojärjestelmään ”kolmansina valtioina”, koska konseptilla ei ollut sidettä Natoon eikä sitä ollut tarkoitettu aluepuolustukseen vaan puhtaasti kriisinhallintaan.³³⁴

Kahden vuoden sisällä taisteluosastojen toimintakykyiseksi julistamisesta kehittyi kaksi kansainvälistä kriisitilannetta, joissa EU oli lähellä käyttää taisteluosastojaan. Näistä ensimmäinen liittyi turvallisuustilanteen kiristymiseen Sudanin, Tšadin ja Keski-Afrikan tasavallan välisellä rajaseudulla. Keväällä 2007 EU alkoi valmistella sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota, jolla se pyrki vaikuttamaan kehityskulkuun. EU:n reagointi Tšadin tapahtumiin johti tietynlaiseen jatkumoon. Loppukesällä 2008 Kongon itäisillä raja-alueilla puhkesi laajamittaisia väkivaltaisuuksia ja EU puntaroi omia toimenpiteitään sen valossa, mitä se oli päättänyt tehdä vuotta aiemmin Tšadissa. Tämän historiallisen yhteyden vuoksi olen halunnut sisällyttää molemmat EU:n taisteluosastojen ensimmäisiin vuosiin liittyvät ”läheltä piti” -tilanteet tähän tutkielmaan. Seuraavassa luvussa käsitelen EU:n paikallistumista Tšadin ja Keski-Afrikan tasavallan kriisissä. Luvussa 7 tarkastelen EU:n toimenpiteitä Itä-Kongon tilanteessa vuonna 2008.

Operaation suunnitteluprosessi ja varsinkin joukkojen kokoaminen osoittautuivat erittäin vaivalloisiksi, mikä mutkisti EUFOR RD Congo -nimisen operaation toteuttamista. Vaikeuksien jälkeen operaation toteuttaminen alkoi kohdealueella noin kaksi viikkoa ennen vaaleja. Neljä kuukautta toiminut EU-joukko täytti lopulta mandaattinsa mukaiset tavoitteet suhteellisen hyvin. (Rodt 2014, 92–94.)

³³³ Lindström 2007, 60.

³³⁴ Ks. BBC 15.3.2007.

6. TŠAD JA KESKI-AFRIKAN TASAVALTA 2007–2009: ”MEILLÄ ON SOTILAALLINEN KAPASITEETTI; NYT TARVITAAN POLIITTISTA TAHTOA”

6.1. EU ja pyrkimys ”tehtävien täysimääräiseen toteuttamiseen”

Sudanin länsiosan Darfurin maakunnassa kevättälvellä 2003 puhjennutta aseellista konfliktia on pidetty liki Ruandan kansanmurhan vertaisena humanitaarisena kriisinä. Edelleen jatkuva konflikti on vaatinut arviolta ainakin 300 000 ihmishenkeä. Alkujaan Sudanin sisäinen kriisi muuttui kansainväliseksi keväällä 2004, kun väkivaltaisuuDET nousivat uusiin mittasuhteisiin ja synnyttivät pakolaisaallon Darfurista Sudanin läntisiin naapurivaltioihin Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan. Jokainen kolmesta valtiosta kärsi myös sisäisistä konflikteista.³³⁵ Yhdysvaltain ulkoministeri Colin Powell määritteli Darfurin tapahtumat kansanmurhaksi jo syyskuussa 2004 ja siten ilmaisi Sudanin hallituksen olevan vastuussa kansainvälisen rauhan perustavanlaatuisesta loukkauksesta.³³⁶

Pakolaisten ja aseellisten taisteluiden liike Sudanin rajojen yli aiheutti suuren humanitaarisen hädän. Tämän seurauksena EU ryhtyi kanavoimaan alueelle taloudellista apua YK:n kautta. Darfurin konflikti alkoi uhata alueellista turvallisuutta viimeistään vuonna 2005, kun sekä Tšadin että Sudanin hallitukset ryhtyivät tukemaan toistensa vallankumouksellisia liikkeitä. Vuodenvaihteessa 2005–2006 myös Tšadissa puhkesi sisäinen valtakamppailu. Keväällä 2006 Tšadin presidentti Idriss Déby yritettiin syöstä vallasta Sudanin järjestämäksi uskotulla kaappausyrityksellä. Tšadin ja Sudanin diplomaattisuhteet katkesivat, mikä heikensi poliittisen ratkaisun todennäköisyyttä, levitti Darfurin konfliktin Sudanista naapurivaltioihin ja kiihdytti länsimaissa keskustelua väliintulon tarpeellisuudesta.³³⁷

Kevääseen 2006 asti EU reagoi Darfurin kriisiin hyvin tarkoin luvussa 3.1.1. esittelemilläni siviilivallalle ominaisilla keinoilla. Heinäkuussa 2006 julkaistussa EU:n tietoisuudessa unionin keskeisiksi toimiksi listattiin liki miljardin euron arvoisten humanitaaristen avustusten keruu ja kanavointi (taloudelliset keinot), YK:n erityisedustajan työn ja ihmisoikeustutkimusten edistäminen (diplomaattinen yhteistyö) sekä konfliktia koskevien sopimusten tukeminen ja toimeenpano (oikeudellisesti sitovat instituutiot).³³⁸ Epävirallisissa yhteyksissä ajatus Darfurin väkivaltaisuuksien pysäyttämisestä EU:n sotilaallisella interventiolla oli esitetty pian kriisin puhjettua.

³³⁵ Olsen 2012, 75–77; Rodt 2012, 182.

³³⁶ BBC 9.9.2004.

³³⁷ Olsen 2012, 75–77; Rodt 2012, 182.

³³⁸ Euroopan komissio 2006.

Väkivaltaisuuksien leviäminen Sudanista Tšadiin sai kuitenkin EU:n arvioimaan omien toimiensa riittävyyttä perinpohjaisesti uudelleen.

Darfurissa oli toiminut vuodesta 2004 Afrikan unionin rauhanturvaoperaatio AMIS. YK:n turvaneuvoston mukaan se oli riittämätön Darfurin tilanteen rauhoittamiseen ja se pitäisi korvata suuremmalla ja voimakkaammalla YK-joukolla. Sudanin ja Tšadin presidentit vastustivat ajatusta, mutta YK ja AU neuvottelivat heidän kanssaan operaatiosta läpi vuoden 2006. EU:n interventio Darfuriin kesken neuvottelujen olisi ollut vaikea, vaarallinen ja epätarkoituksenmukainen. EU:ssa alettiinkin selvittää mahdollisuutta vaikuttaa laajenevaan Darfurin kriisiin Sudanin sijaan sen naapurivaltioissa Tšadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa. Apua tarvittiin etenkin Tšadissa, jonka itärajalle oli perustettu lukuisia leirejä Sudanista tuleville pakolaisille. Sekä Tšad että Keski-Afrikan tasavalta olivat Ranskan entisiä siirtomaita, joissa oli sijoitettuna yhteensä liki 2000 ranskalaissotilasta vielä vuodenvaihteessa 2006–2007.³³⁹ Ranska ottikin aktiivisen osan eurooppalaisen sotilasoperaation pohjustamisessa.³⁴⁰ 21. toukokuuta 2007 Ranska tiedusteli ensimmäisen kerran EU:n jäsenvaltioilta kiinnostusta toteuttaa EU-operaatio Tšadissa. Etenkin neuvoston silloinen puheenjohtajavaltio Saksa suhtautui ajatukseen torjuvasti.³⁴¹

YK:n delegaatio teki tiedonkeruumatkan Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan 21.5.–25.6.2007. Tšadin johto toivoi YK:lta poliisitoimintaan keskittyvää siviilimissiota ja antoi ymmärtää, että YK:n sotilaallinen operaatio ei olisi tervetullut. YK:n mukaan poliisimissio olisi mahdollinen vain sotilasoperaation tukemana. Myös Ranskan ulkoministeri Bernard Kouchner vieraili oma-aloitteisesti Darfurin seudulla kesäkuussa 2007 ja tapasi muun muassa Tšadin presidentti Débyn. Déby ilmaisi Kouchnerille olevansa valmis sallimaan Ranskan ja muiden eurooppalaisten valtioiden sotilasoperaation Tšadin itäosassa.³⁴² Kesäkuun lopulla YK ja EU alkoivatkin valmistella mallia, jossa EU aloittaisi Tšadissa YK:n valtuuttamana kansainvälisen yhteisön toimet: Ranska ja muut EU-jäsenvaltiot voisivat Ranskan johdolla toteuttaa Tšadin periaatteessa hyväksymän sotilaallisen operaation, joka loisi edellytykset Tšadin hallituksen toivomalle YK:n poliisioperaatiolle. Sitä puolestaan voitaisiin myöhemmin täydentää YK:n sotilasoperaatiolla.³⁴³

³³⁹ BBC 27.11.2006; Die Zeit 18.1.2007.

³⁴⁰ Ks. BBC 6.6.2007.

³⁴¹ Dijkstra 2010, 397–399.

³⁴² Yhdistyneet kansakunnat 2007a, ks. erit. kohdat 21–25. Ks. myös Sudan Tribune 11.6.2007.

³⁴³ Yhdistyneet kansakunnat 2007a, ks. erit. kohta 26. Ks. myös Der Tagesspiegel 25.6.2007.

EU:n operaatiota koskevista tiedotusvälineiden spekulatioista huolimatta neuvosto otti tilanteeseen pidättyväisen kannan. Se painotti, että päävastuu Darfurin tilanteen ratkaisemisesta on konfliktin sudanilaisosapuolilla. Lisäksi neuvosto kannusti YK:ta ja AU:ta laajentamaan rauhanturvatoimiaan Darfurista Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan.³⁴⁴ Neuvoston kanta alkoi muuttua ja EU-operaatiota koskeva keskustelu voimistua heinäkuussa 2007, kun Portugalista tuli operaatiota vastustaneen Saksan jälkeen neuvoston puheenjohtajamaa. Portugalin pääministeri José Sócrates nosti Darfurin humanitaarisen tilanteen yhdeksi ”herkimmistä globaaleista kysymyksistä”, joita koskevat ”väistämättömät päätökset” EU:n olisi tehtävä vuoden 2007 toisella puoliskolla. Sekä Sócrates että komission portugalilainen puheenjohtaja José Manuel Barroso katsoivat EU:lla olevan myös tässä kansainvälisiä erityisvastuita. ”2000-luvulla EU:lla on erityinen tehtävä edistää oikeudenmukaisuutta, vapautta ja solidaarisuutta ympäri maapalloa”, Barroso julisti.³⁴⁵

EU:n neuvosto ja komissio laativat heinäkuun alkupuoliskolla luonnoksen EU:n mahdollisista kriisinhallinnan toimintavaihtoehtoista Darfurin kriisissä. Ranska painotti sotilaallista lähestymistapaa ja tarjoutui toimimaan mahdollisen EU-operaation johtovaltiona. 12. heinäkuuta Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy esitteli EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkealle edustajalle Javier Solanalle ajatuksen Tšadiin perustettavasta EU:n sotilasoperaatiosta, joka vastaisi väliaikaisesti maan itärajalla sijaitsevien pakolaisleirien turvallisuudesta.³⁴⁶ Ajatus sai vastakaikua: jo muutamaa päivää myöhemmin Ranskan ulkoministeri Kouchner kertoi EU:n valmistautuvan lähettämään Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan vuoden loppuun mennessä noin 3000 sotilasta, joista puolet olisi ranskalaisia. Edellytyksinä olisivat kuitenkin YK:n turvaneuvoston valtuutus ja se, että vastuu Itä-Tšadin turvallisuudesta siirtyisi ennalta sovittuna ajankohtana YK:lle.³⁴⁷ Operaatio alkoi saada EU:ssa poliittista tukea, mihin saattoi vaikuttaa myös YK:n rauhanturvatoimintojen johtaja Jean-Marie Guéhennon vetoomus. Hän pyysi EU-valtioilta sotilaallista tukea Darfurin, jotta konfliktin leviäminen Sudanin ulkopuolelle voitaisiin pysäyttää.³⁴⁸

EU:n jäsenvaltioiden ulkoministerit antoivat poliittisen hyväksynnän sotilaalliselle kriisinhallintaoperaatiolle 23. heinäkuuta 2007. Nähdäkseni operaatiota oli tähän asti valmisteltu hiljaisuudessa, mutta ulkoministerien päätös teki operaatiosta EU:n julkilausutun tavoitteen.

³⁴⁴ Euroopan unionin neuvosto 2007c; Euroopan unionin neuvosto 2007d.

³⁴⁵ Euroopan unionin neuvosto 2007e. Ks. Diez 2005, 620–622; Manners 2006c, 174.

³⁴⁶ EUobserver 13.7.2007; Frankfurter Allgemeine Zeitung 13.7.2007a; Frankfurter Allgemeine Zeitung 13.7.2007b. Ks. myös Helly 2009b, 340–341.

³⁴⁷ Frankfurter Allgemeine Zeitung 17.7.2007; European Voice 18.7.2007; The Guardian 18.7.2007. Ks. myös Mattelaer 2008, 10, 14–15.

³⁴⁸ EUobserver 19.7.2007.

Neuvosto ilmaisi päätelmissään, että EU ”on valmis toteuttamaan tehtävänsä täysimääräisesti” Darfurin seutua auttaakseen. Tiedotusvälineiden perusteella alkoi olla ilmeistä, että täysimääräinen tehtävien toteuttaminen tarkoittaisi Darfurin kysymyksessä myös sotilaallisia toimia. Spekulaatioissa vertailukohtana käytettiin vuoden 2003 operaatio Artemista.³⁴⁹ Toinen huomionarvoinen seikka on se, että neuvoston julkilausumissa EU:n toiminta kiedottiin YK:n vuonna 2005 hyväksymään suojeluvastuun periaatteeseen. Periaatteeseen ei viitattu suoraan, mutta sen ydin ilmaistiin esimerkiksi korostamalla useaan otteeseen, että Sudanin hallituksella on ”velvollisuus täyttää humanitaarisen oikeuden mukaiset velvoitteensa suojella ja avustaa omia kansalaisiaan”. Ajatus näkyi myös Darfurissa tapahtuneiden ihmisoikeusloukkausten, esimerkiksi lapsisotilaiden käytön, kehystämisestä turvallisuuspoliittiseksi asiakysymykseksi.³⁵⁰ Tämä vahvistaa Mary Kaldorin, Mary Martinin ja Sabine Selchowin näkemystä EU:sta kansainvälisen turvallisuuspolitiikan paradigman muuttajana: vaikka EU ei välttämättä viittaa omiin toimiinsa suojeluvastuun ja inhimillisen turvallisuuden käsitteillä, se tosiasiallisesti toimii näiden periaatteiden mukaan ja siten muuttaa valtioiden määrittelemää ymmärrystä turvallisuudesta.³⁵¹

6.2. Vaikeuksien kautta uusiin vaikeuksiin

Neuvoston päätöksen myötä alkoi käydä ilmeiseksi, että EU tulisi toteuttamaan sotilaallisen kriisinhallintaoperaation Darfurin seudulla. Julkinen keskustelu synnytti EU:lle paineen sovittaa valittu rooli vallitsevaan tilanteeseen eli perustella, miten sotilaalliset keinot soveltuvat yhteen EU:n kansainvälisen roolin kanssa. EU:n johtavat poliitikot korostivat ennen kaikkea sitä, että mahdollinen sotilaallinen operaatio ei korvaa EU:n käynnissä olevia taloudellisia ja poliittisia kriisinhallintatoimia. Sen toteuttamisella tähdättiin pikemminkin aiempien keinojen täydentämiseen, vaikka sotilaallinen toiminta sai nyt suurimman osan julkisesta huomiosta.³⁵² Toisin kuin operaatio Artemis neljä vuotta aiemmin, EU:n sotilasoperaation valmistelu ei alkanut YK:n virallisesta pyynnöstä. Sen sijaan EU tarjoutui oma-aloitteisesti toteuttamaan sotilaallisia toimia ja tutkimusaineiston perusteella muotoili pitkälti myös suuntaviivat sille, millainen operaatio kyseeseen voisi tulla. Tulkitsen tämän pyrkimykseksi rakentaa EU:lle erityislaatuista kansainvälistä roolia YK-järjestelmän osana: EU alkoi hakeutua itsenäisempään ja siten myös johtavampaan asemaan kansainvälisen kriisinhallinnan alalla.³⁵³

³⁴⁹ Lucarelli & Menotti 2006, 156–157; Tigner 26.7.2007.

³⁵⁰ Euroopan unionin neuvosto 2007f; Euroopan unionin neuvosto 2007g.

³⁵¹ Kaldor, Martin & Selchow 2007, 274–282.

³⁵² Ks. Bailes 2008, 117–118.

³⁵³ McCourt 2012, 379.

EU:n heinäkuussa 2007 tekemä epävirallinen päätös kriisinhallintaoperaation toteuttamisesta oli vasta EU:n yhteisen sotilasoperaation valmistelun alkuvaihe. Eurooppalaisista valtioista ainoastaan Ranska ja Tanska olivat ilmaisseet valmiutensa sotilaalliseen toimintaan Darfurin seudulla, minkä vuoksi julkisuudessa alettiin arvella mahdollisia osallistujavaltioita.³⁵⁴ EU:lle teoriassa nopein keino koota operaatioissa tarvittavat voimavarat olisi turvautua taisteluosastoihin. Ajatus oli nostettu esille Euroopan parlamentissa jo huhtikuussa 2007 mutta sivuutettu tuolloin vähin äänin.³⁵⁵ Tiedotusvälineet kuitenkin uumoilivat läpi kevään, että EU saattaisi pyrkiä lähettämään Tšadiin taisteluosaston. Ajatus nousikin poliittiseen päätöksentekoprosessiin elokuussa 2007, kun Ranska ehdotti, että Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan lähetettävän EU-joukon perustana voitaisiin käyttää taisteluosastoa.

Vuoden 2007 jälkipuoliskolla korkeassa valmiudessa olivat Italian ja Kreikan johtamat taisteluosastot. Päähuomio keskittyi kuitenkin tammikuussa 2008 valmiusvuoronsa aloittavaan Ruotsin, Norjan, Suomen, Viron ja Irlannin joukoista koostuvaan pohjoismaiseen taisteluosastoon. Esimerkiksi pääministeri Matti Vanhanen ja puolustusvoimien johto myönsivät, että pohjoismaisen taisteluosaston käyttäminen operaatioissa olisi ”hyvin mahdollista”.³⁵⁶ Suomen lisäksi Viro ilmoitti jo varhain, että sen ehtona EU:n Tšad-operaatioon osallistumiselle on nimenomaan pohjoismaisen taisteluosaston käyttäminen³⁵⁷. Operaation esisuunnitteluvaiheessa pohjoismaisen taisteluosaston sijoittamista tehtävään pidettiin erittäin todennäköisenä sekä osallistujavaltioissa että EU:n poliittisessa koneistossa. Taisteluosaston noin 2350 ruotsalaissotilasta jopa rokotettiin varmuudeksi trooppisten sairauksien varalta ja siihen kuuluva suomalainen topografiryhmä valmisteli jo koulutusjaksonsa aikana operaatioissa tarvittavia karttoja ja paikkatietoaineistoja³⁵⁸.

Taisteluosastojen käyttäminen alkoi kuitenkin kääntyä epätodennäköiseksi elo-syyskuulle tultaessa. Sekä EU:n sotilasesikunnan pääsihteeri että pohjoismaisen taisteluosaston kehysvaltiona toimivan Ruotsin pääministeri Carl Bildt ilmaisivat Darfurin seudulle tekemiensä tiedonkeruumatkojen jälkeen, että taisteluosasto ei luultavasti riittäisi.³⁵⁹ EU:n neuvosto vahvisti epäilyksen päättäessään

³⁵⁴ Die Tageszeitung 2.8.2007. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ulkopuolelle jättäytyneen Tanskan tapauksessa kyseeseen tuli ainoastaan osallistuminen YK:n ja AU:n yhteiseen rauhanturvaoperaatioon, jonka YK:n turvaneuvosto valtuutti 31. heinäkuuta 2007 hyväksyessään päätöslauselman 1769 (2007). (Ks. Der Spiegel 1.8.2007; Frankfurter Allgemeine Zeitung 31.7.2007.)

³⁵⁵ Euroopan parlamentti 2007a.

³⁵⁶ European Voice 1.8.2007; Yle 1.8.2007.

³⁵⁷ EUobserver 15.8.2007; Viron pysyvä edustusto Yhdistyneissä kansakunnissa 26.9.2007. Ks. myös Euroopan unionin neuvosto 2007h; Euroopan unionin neuvosto 2013a; Euroopan unionin neuvosto 2014b.

³⁵⁸ Dagens industri 31.8.2008; Inna 2008, 42.

³⁵⁹ Euroopan unionin neuvosto 2013b; European Voice 5.9.2007. Ks. myös Dijkstra 2010, 398.

operaation kriisinhallintakonseptista 10. syyskuuta 2007: operaation vahvuudeksi suunniteltiin useita tuhansia sotilaita ja sen kestoksi lähtökohtaisesti yhtä vuotta. Korkea edustaja Solana ilmoitti YK:n pääsihteerille EU:n toteuttavan operaation vain YK:n turvaneuvoston valtuutuksen nojalla.³⁶⁰ Turvaneuvoston valtuutus onkin yksi keskeisimmistä EU:n sotilaallista kriisinhallintaa ohjaavista normeista ja sen tyypillisesti katsotaan olevan olennainen osa operaation legitimizeettia³⁶¹. Paradoksaalisesti tämä saattaa tosiasiallisesti haastaa taisteluosastojen käytön: Luvussa 2.2.2. esitin, että EU on sitoutunut panemaan taisteluosasto-operaation toimeen kymmenessä päivässä neuvoston päätöksestä. Aikamääreessä pysyttelevä ei välttämättä sallisi YK:n valtuutuksen odottamista, mikä voisi asettaa EU:n aikarajan vastakkain legitimizeettinormin kanssa. Tällä kertaa YK:n turvaneuvosto toimi ripeästi ja hyväksyi syyskuun 25. päivänä yksimielisesti Ranskan luonnostelevan päätöslauselman 1778. Sen nojalla EU sai valtuutuksen aloittaa Tšadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa vuoden mittaisen sotilaallisen operaation ja käyttää ”kaikkia tarvittavia toimia” pakolaisleireillä olevien siviilien suojelemiseksi ja humanitaarisen toiminnan tukemiseksi. YK puolestaan perusti samalle alueelle kohdevaltioiden toivoman poliisimission (MINURCAT), joka laajennettiin vuonna 2008 myös sotilaalliseksi rauhanturvaoperaatioksi.³⁶²

Operaation valmistelua kiiteltiin etenkin Euroopan parlamentissa, jonka edustajien mukaan kaikista maailmanpolitiikan toimijoista EU:lla on parhaat mahdollisuudet tukea YK:ta ja taata suojeluvastuun toteutuminen. Sotilaallinen läsnäolo miellettiin välttämättömäksi periaatteen toteutumiselle. Näkemys kiteytyi irlantilaisen europarlamentaarikon puheenvuorossa: ”Joukkojen sijoittamista ei ole mitään syytä enää viivyttää. Meillä on sotilaallinen kapasiteetti; nyt tarvitaan poliittista tahtoa.”³⁶³ Toisaalta juuri poliittisen tahdon vähäisyys alkoi muodostua operaation hidasteeksi. YK:n päätöslauselma 1778 salli operaation aloittamisen jo lokakuussa 2007, mutta siihen mennessä jäsenvaltiot olivat tarjonneet EU:lle vasta puolet tarvituista joukoista.³⁶⁴

Operaatiota ympäröivästä epävarmuudesta huolimatta EU:n neuvosto hyväksyi 15. lokakuuta 2007 yhteisen toiminnan, joka vahvisti EU:n toteuttavan vuoden mittaisen, noin 4000 sotilaan vahvuisen EUFOR Tchad/RCA -operaation Tšadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa.³⁶⁵ Tavoitteena oli aloittaa operatiivinen toiminta viimeistään vuodenvaihteessa, mutta vielä marraskuun lopulla liki neljännes

³⁶⁰ Yhdistyneet kansakunnat 2007b. Ks. myös Leakey 2007, 2.

³⁶¹ Ks. Harnisch 2001, 51–52; Kaldor ym. 2007, 285.

³⁶² Yhdistyneet kansakunnat 2007c. Ks. myös Der Spiegel 26.9.2007; EUobserver 26.9.2007.

³⁶³ ”So there is no reason to further delay deployment. We have the military capacity; what is now required is the political will.” (Euroopan parlamentti 2007b.)

³⁶⁴ EurActiv 1.10.2007; Gya 2007, 12–13; ReliefWeb 28.9.2007; Solana 2007a.

³⁶⁵ Euroopan unionin neuvosto 2007i.

tarvittavasta vahvuudesta sekä olennaista kalustoa puuttui.³⁶⁶ Operaation motiiveja alettiin kyseenalaistaa. Monien mielestä EU:n olisi pitänyt keskittyä suuremmin Darfurin kriisin pysäyttämiseen eikä sen heijastevaikutuksiin Tšadissa. Yhä useammat epäilivät, että operaatiossa on kyse eurooppalaisten omista poliittisista motiiveista ja varsinkin Ranskan intressien tavoittelusta. Kritiikkiä kärjistikivät eräiden EU-poliitikkojen epäonniset lausunnot, joiden mukaan Tšad pitäisi ”nähdä poliittisena tilaisuutena”.³⁶⁷ Lopulta operaation aloittamista oli välttämätöntä lykätä. Monet EU:n johtavat poliitikot pitivät tilannetta haitallisena EU:n kansainväliselle uskottavuudelle³⁶⁸.

Kun tarvittavat joukkositoumukset alkoivat olla koossa joulukuun 2007 alussa, ei jäsenvaltioista ollut löytyä riittävästi oikeanlaisia helikoptereita, joilla taistelijat varusteineen olisi saatu kuljetettua yli 4000 kilometrin päähän Keski-Euroopasta³⁶⁹. Operaation täysimääräiseen toimeenpanoon tarvittavat voimavarat saatiin varmistettua vasta viidennessä joukkojen kokoamiskonferenssissa, minkä jälkeen neuvosto aloitti EUFOR Tchad/RCA -operaation 28. tammikuuta 2008.³⁷⁰ Epäonni kuitenkin jatkui. Tšadin kapinalliset aloittivat aseellisen hyökkäyksen pääkaupunki N’Djamenan hallintorakennuksiin samana päivänä, kun EU tiedotti operaationsa aloittamisesta. Kiihkeiden taisteluiden vuoksi operaation toimeenpanemista lykättiin vielä muutamilla päivillä.³⁷¹ EU-joukko julistettiin alustavasti toimintakykyiseksi 17. maaliskuuta. Kuukautta myöhemmin operaation tiedottaja kertoi joukon toimintakyvyn kohottamisen etenevän ”tyytyttävästi”. Tuolloin operaatioalueella oli noin puolet suunnitellusta 3700 sotilaasta.³⁷² Kangerteleva alkuvaihe jäi sittemmin julkisuudessa päällimmäiseksi kuvaksi operaatiosta, joka saavutti täyden vahvuutensa vasta syyskuussa 2008.³⁷³

Mielestäni EUFOR Tchad/RCA -operaation alkuvaikeudet osoittavat EU:n kärsineen selvästä sisäisestä rooliristiriidasta, mitä voidaan ilmentää luvussa 3.2. esittelemäni rooliteorian käsitteistön avulla. EU:n toimielinten retoriikka osoittaa, että YK:n suojeluvastuun periaate oli inkorporoitu laajalti osaksi EU:n periaatteita. EU:ssa oli selkeä yhteisymmärrys siitä, että sillä on kansainvälinen velvollisuus osallistua suojeluvastuun periaatteen toteuttamiseen Darfurissa. Tässä tilanteessa

³⁶⁶ EUobserver 19.11.2007; Svenska Dagbladet 19.11.2007; Svenska Dagbladet 28.11.2007.

³⁶⁷ Euroopan parlamentti 2007b; Solana 2007b. Ks. myös Aggestam 2008, 8–9.

³⁶⁸ EUobserver 29.11.2007.

³⁶⁹ BBC 4.12.2007; Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.12.2007. Joukkojen ja materiaalin toimittamiseen alueelle vaadittiin lopulta yhdeksän merikuljetusta ja yhteensä 1500 merikonttia. Lisäksi EU toteutti Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan operaation aikana noin tuhat lentoa. (Rødt 2012, 183–184.)

³⁷⁰ EUobserver 11.1.2008; Euroopan unionin neuvosto 2008a; European Voice 19.12.2007.

³⁷¹ BBC 4.12.2008; EUobserver 4.2.2008; Reuters 4.2.2008.

³⁷² EUobserver 19.3.2008; EUobserver 18.4.2008.

³⁷³ Rødt 2012, 183–184.

EU:hun ei ollut kohdistettu rooliodotuksia esimerkiksi virallisen interventiopyynnön muodossa. Sen sijaan rooliodotus perustui kuvitelmaan, oletukseen siitä, mitä laaja kansainvälinen yleisö (generalized other) toivoisi EU:n tekevän.³⁷⁴ Sotilaallisen voiman käyttö hyväksyttiin legitiimiksi osaksi roolin toteuttamista. Ongelmaksi muodostuivat EU:n sisäiset näkemyserot siitä, miten sotilaallista voimaa tulisi käyttää. Aineistoni perusteella EU olisi ollut valmis taisteluosastojen mittakaavan mukaiseen toimintaan, mikä ei olisi kuitenkaan riittänyt täyttämään roolikäsityksen sisältämää strategisen tason kunnianhimoa. Epäsuhta johti epäröivään politiikkaan, joka ilmeni periaatteessa sovitun operaation tarvitsemien konkreettisten voimavarojen kokoamisongelmina.³⁷⁵

6.3. Vastaroolien vaikutus EU:n toimintaan

EU:n aiemmin toteuttamien kriisinhallintaoperaatioiden tavoin EUFOR Tchad/RCA -operaation valmistelun tärkein ulkoinen vastinkappale EU:n kansainvälisen roolin rakentumiselle oli YK. Ennen operaatiota YK ja EU antoivat kriisinhallintayhteistyötään käsittelevän julkilausuman, jonka lähtökohtana oli YK:n päävastuu kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta. Asiakirjassa kuitenkin kuvattiin, että EU on jo nyt ”osallistunut huomattavasti” kansainväliseen kriisinhallintaan ja EU:n taisteluosastot parantavat tätä mahdollisuutta entuudestaan.³⁷⁶ Nähdäkseni tämä on retorisella tasolla merkittävä tunnustus EU:n roolille kansainvälisenä hyvänä voimana. Toinen tärkeä osa YK:lta saatua hyväksyntää oli turvaneuvoston valtuutus EU:n operaatiolle. Se paitsi vahvisti operaation legitimitettä myös osoitti, että EU on YK:n hyväksymä kumppani kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisessä.

Tšadin EU-operaatioon johtanut prosessi ilmensi myös EU:n ja YK:n suhteen kaksijakoisuutta. EU tunnusti YK:n ensisijaisuuden, mutta pyrki samalla toteuttamaan yhteistyötä omilla ehdoillaan³⁷⁷. Yhtäältä EU:n ja YK:n suhdetta voitaisiin kuvailla symbioottiseksi. EU:n sotilas- ja YK:n poliisioperaatio olivat alun perinkin mahdollisia vain työnjaolla. Kuten edellä esitin, YK:n poliisioperaatio edellytti sotilaallista suojelua. Sen saattoi toteuttaa vain EU, sillä Tšad kieltäytyi YK:n rauhanturvaoperaatiosta mutta suostui eurooppalaisjoukkojen läsnäoloon. EU:n aktiiviselle sotilaalliselle roolille oli selkeä tarve: EU-operaatio vaikutti suoraan turvallisuustilanteeseen, mahdollisti YK:n poliisitoiminnan ja oli EU:lle myös poliittisesti arvokas. Toisaalta EU:n ja YK:n tarkka työnjako aiheutti EU-operaatiolle käytännön ongelmia. EU saattoi vaikuttaa

³⁷⁴ Harnisch 2011a, 11–12.

³⁷⁵ Kaarbo & Cantir 2013, 467–468.

³⁷⁶ Euroopan unionin neuvosto 2007j.

³⁷⁷ Ojanen 2006, 47–48.

väkivaltaisuuksiin vain osittain, sillä sen toimivaltuudet eivät ulottuneet YK:n vastuulle kuuluvien Tšadin pakolaisleirien sisälle³⁷⁸. Alueella toimivat kansalaisjärjestöt moittivat, että toimivaltajako esti EU:ta puuttumasta vakavimpiin ihmisoikeusrikkomuksiin, jotka tapahtuivat aivan sen silmien alla. Operaation johdon virallinen vastaus oli varsin ytimekäs: ”Olemme sotilasjoukko, poliisitoiminta kuuluu muille toimijoille.”³⁷⁹

EU:n kansainvälinen profiloituminen voimakkaana kriisinhallintatoimijana edellytti, että operaation kohdevaltiot myöntyvät avun tarvitsijan asemaan. Tšad ja Keski-Afrikan tasavalta olivat erittäin myöntyväisiä EU:n sotilaalliseen läsnäoloon. Varsinkin Tšadin hallitus tuki EU-operaation toteuttamista aina Ranskan ulkoministeri Kouchnerin kesäkuun 2007 vierailusta alkaen. Tämä selittynee pitkälti Ranskan ja Tšadin erityissuhteella. Hyvien kahdenvälisten suhteiden ansiosta EU saattoi esiintyä konfliktissa myös eräänlaisenä välittäjänä YK:n ja Tšadin ja Keski-Afrikan tasavallan välillä: kohdevaltiot vastustivat pitkään YK:n ja AU:n sotilasoperaatiota ja suostuivat siihen vasta EUFOR Tchad/RCA -operaation ja YK:n poliisimission jälkeen.³⁸⁰ Toisaalta Ranskan ja Tšadin läheisen suhteen vuoksi EU-operaatio näyttäytyi kriitikoiden silmissä Tšadin presidentti Idriss Débyn suojelemisena, ei niinkään Darfurin konfliktiin liittyviin humanitaarisiin ongelmiin vaikuttamisena.³⁸¹ Täysin harmoninen Tšadin hallituksen ja ranskalaisjohtoisen EU-operaation suhde ei kuitenkaan ollut. Esimerkiksi kesällä 2008 Déby arvosteli julkisesti EU-joukon tehokkuutta ja kykyä taata humanitaarisen toiminnan sujuvuus.³⁸²

EU ei kohdistanut rooli-odotuksia ainoastaan Tšadiin ja Keski-Afrikan tasavaltaan. Se myös vihjasi lukuisissa julkilausumissaan, että afrikkalaisten valtioiden tulee ottaa enemmän vastuuta oman maanosansa turvallisuudesta. Tämä ilmeni suoran kehottamisen sijaan kannustamisena. Esimerkiksi EU:n neuvosto korosti, miten Afrikan unioni jo nykyisellään osallistuu merkittävällä panoksella YK:n rauhanturvaoperaatioihin Darfurissa ja on toiminut esimerkillisesti pyrkiessään välittämään Darfurin kriisiin poliittisen ratkaisun. Taipumusta voidaan tulkita kahdella tavalla. Yhtäältä sitä voidaan pitää tuen ilmauksena kestävän rauhan ja paikallisen omistajuuden ihanteille, mutta toisaalta myös pyrkimyksenä ulkoistaa hankala kriisi muiden ratkaistavaksi.³⁸³ Tämän tutkielman kontekstissa kiinnostavaa on se, mitä painotus viestii EU:n kansainvälisen roolin kehittymisestä. Vaikka YK oli edelleen EU:n keskeinen viitekohde, EU pyrittiin kuvaamaan itsenäiseksi ja YK-

³⁷⁸ Rodt 2012, 184–185.

³⁷⁹ European Voice 30.7.2008.

³⁸⁰ Security Council Report 2007. Ks. myös Olsen 2012, 77–78.

³⁸¹ Ks. Deutsche Welle 8.2.2008.

³⁸² EUobserver 17.6.2008.

³⁸³ Ks. esim. Bailes 2008, 118; Björkdahl 2011, 114.

järjestelmän piirissä erityistä roolia toteuttavaksi kriisinhallintatoimijaksi. AU:hun suhteutettuna EU saattoi esiintyä mentorina, joka opastaa ja tukee nuorempaa kansainvälistä järjestöä oman roolinsa kehittämisessä.

EU:n itselleen rakentama rooli haastettiin kahdesta suunnasta. Voimakkainta kritiikkiä esittivät Tšadin kapinallisryhmät, jotka eivät hyväksyneet EU-operaatiota Ranskan keskeisen aseman vuoksi. Syynä oli paitsi siirtomaahistoria myös kevät 2006, jolloin Tšadiin sijoitetut ranskalaisjoukot auttoivat hallitusta selviämään vallankaappausyrityksestä. Jo EU-operaation suunnitteluvaiheessa kapinalliset ilmoittivat pitävänsä hanketta kolonialistisena ja suhtautuvansa eurooppalaisjoukkoihin miehittäjinä, mikäli Ranska on päävastuussa EU-joukosta.³⁸⁴ Marraskuussa 2007 huhuttiin Ranskan antavan Tšadin hallitukselle tiedustelutietoa kapinallisista, minkä seurauksena kapinalliset julistivat Ranskan ”vihamieliseksi toimijaksi”.³⁸⁵ Uhkaukset eivät jääneet pelkäksi retoriikaksi. Edellä sivuamani N’Djamenan mellakat tammikuussa 2008 olivat erityisen kiusallinen protesti EU-operaation aloittamista vastaan. Tšadin kapinallisten suhtautuminen Ranskaan varjosti koko operaatiota ja aiheutti levottomuutta EU:n jäsenvaltioissa. Toisaalta operaation toteuttaminen ei olisi todennäköisesti onnistunut ilman Ranskan tukea.³⁸⁶

Toinen EU:n roolin haastava taho oli EU:n sisäinen kritikoiden joukko. Osa EU:n sisältä nousevasta kielteisyydestä kohdistui Ranskan asemaan. Darfurin konflikti oli yksi keskeisistä teemoista Ranskan presidentinvaaleissa keväällä 2007. Tämä sai monet epäilemään, että Ranskan halu toteuttaa operaatio alueella oli tarkoitettu ennen kaikkea vastavalitun presidentin Sarkozyn ja uuden ulkoministerin Kouchnerin sisäpoliittisen aseman vahvistamiseen.³⁸⁷ Monet eurooppalaiset epäilivät, että Tšadin pakolaisleirien ympäristössä turvallisuustilanteeseen vaikuttava operaatio ei ole tarkoituksenmukainen suojeluvastuun toteutumisen kannalta. Varsinkin kansalaisjärjestöissä operaatio koettiin Darfurin kriisiä ajatellen vaatimattomaksi, vaikka kyseessä oli määrällisin kriteerein yhä EU:n suurin, monikansallinen ja kunnianhimoisin Afrikassa toteuttama kriisinhallintaoperaatio. Eräiden tutkimusten mukaan humanitaarisissa interventioissa on tarvittu 4–10 länsimaista sotilasta tuhatta paikallisasukasta kohti. Tällä logiikalla EUFOR Tchad/RCA:n vahvuuden olisi pitänyt olla toteutuneen 3700 sotilaan sijaan 5000–12500.³⁸⁸

³⁸⁴ BBC 29.11.2007.

³⁸⁵ BBC 30.11.2007.

³⁸⁶ Deutsche Welle 12.2.2008; EUobserver 12.2.2008;

³⁸⁷ Dijkstra 2010, 404–405.

³⁸⁸ Seibert 2007, 31–32.

Arvostelijoiden mukaan EU oli lisäksi asennoitunut liki pakkomielteisesti päättämään operaation alkuperäisen suunnitelman mukaisesti maaliskuussa 2009. YK:n seuraajaoperaation ongelmat uhkasivat tavoitetta hetkellisesti. Vastuu operaatioalueesta siirrettiin EU:lta YK:lle lopulta sopimuksen mukaisesti maaliskuussa 2009, mikä otettiin eurooppalaisissa tiedotusvälineissä vastaan helpottuneen oloisesti.³⁸⁹ EU:n valitsema rooli kyseenalaistettiin sekä EU:n ulkopuolelta että sen sisältä. Nähdäkseni tämä oli materiaalisten puutteiden ohella äärimmäisen tärkeä syy EU:n epävarmaan roolikäyttäytymiseen eli EUFOR Tchad/RCA -operaation toimeenpanon ongelmiin.³⁹⁰

6.4. Ensimmäiset säröt EU:n omakuvaan

Toimeenpanon haasteet värittivät suurinta osaa EUFOR Tchad/RCA -operaation julkisuudesta vuosina 2007–2009. Arvostelu ei kuitenkaan rajoittunut kangertelevaan alkuvaiheeseen, vaan pettymyksen syihin voidaan lukea myös taisteluosastojen käyttämättömyys sekä operaation koko ja sen tavoitteenasettelu. Nähdäkseni kaikki kritiikki heijastelee EU:hun kohdistuvien odotusten ja sen toteutuneen toiminnan välistä epäsuhtaa, jota sivusin luvussa 2.1.2. Tämän tutkielman kannalta on tärkeää huomata, että taisteluosastoilla oli Darfurin tapauksessa käyttämättömyydestään huolimatta ainakin kahdenlaisia vaikutuksia EU:hun.

Ensinnäkin taisteluosastot olivat saavuttaneet täyden toimintavalmiutensa vuoden 2007 alussa. Sekä EU:n oma retoriikka että erityisesti tiedotusvälineiden spekulatiot taisteluosastoista olivat nostaneet Euroopassa niiden käyttämisen odotukset korkealle. Nähdäkseni innostus saattoi jopa ruokkia itse itseään ja aiheuttaa painetta harkita taisteluosastojen hyödyntämistä liki jokaisessa kriisitilanteessa. Täten ei ollut suurikaan yllätys, että Tšad-operaation toimeenpanoa johtanut Ranska ehdotti kriisinhallintajoukon kokoamista taisteluosaston pohjalta.

Toinen seikka liittyi nimenomaisesti pohjoismaiseen taisteluosastoon, josta sen kehysvaltiona toiminut Ruotsi pyrki selkeästi tekemään erityisen merkkitapauksen. Ruotsin valtiontalouden tarkastusviraston raportin mukaan osaston ruotsalaista osuutta kasvatettiin vaihteittain 1100:sta 2350:een, mikä näkyi suoraan kustannuksissa. Vuonna 2004 Ruotsin eduskunnalle esitetyn laskelman mukaan pohjoismaisen taisteluosaston tuottaminen vuoden 2008 ensimmäiselle puoliskolle maksaisi noin miljardi kruunua. Kustannusarvio nostettiin 2,5 miljardiin vuonna 2005 ja lopulta kustannukset paisuivat nelinkertaisiksi, yli neljään miljardiin kruunuun.³⁹¹ Pohjoismaisen

³⁸⁹ European Voice 24.9.2008. Ks. myös Rodt 2012, 183–184.

³⁹⁰ Aggestam 2004a, 68–70.

³⁹¹ Riksräkningen 2010, 79–88.

taisteluosaston lähettämistä Tšadiin harkittiin perinpohjaisesti sekä kesken sen koulutusvaiheen syksyllä 2007 että sen aloittaessa valmiusvuoronsa tammikuussa 2008. Ruotsissa EU-operaatiota pidettiin pohjoismaiselle taisteluosastolle ”täydellisenä” sekä laajuuden, keston että tehtävän luonteen kannalta. Tuolloisen puolustusministerin Mikael Odenbergin mukaan käytön esti vain hallituksen pidättyväisyys.³⁹² Ei liene yllättävää, että pohjoismaisen taisteluosaston seisottaminen valmiudessa leimattiin ”fiaskoksi” ennen kaikkea Ruotsissa, jolle jo pelkästä valmiusvuorosta aiheutui liki 450 miljoonan euron kustannukset.³⁹³ Tämä toiminee varoittavana esimerkkinä Suomelle, jonka väistynyt pääministeri Jyrki Katainen suhtautui vielä joulukuussa 2013 varsin innokkaasti ajatukseen ottaa Suomelle johtovastuu EU:n taisteluosastosta vuonna 2018³⁹⁴.

EUFOR Tchad/RCA -operaatiota arvosteltiin kaikkein voimakkaimmin siihen tarvittavien joukkojen keräämisen kangertelusta. Operaatioon avoimesti halukkaan pohjoismaisen taisteluosaston tai sen osien hyödyntäminen olisi voinut virtaviivaistaa monimutkaista joukkojen kokoamisprosessia. Toisaalta operaation kesto ja laajuus eivät paperilla olleet taisteluosastolle ihanteellisia, minkä vuoksi EU:n olisi pitänyt tinkiä taisteluosasto-operaatioiden yksityiskohtaisista reunaehdoista. On kuitenkin todennäköistä, että taisteluosastojen päivystyskalenteri toimi EU:n sisällä poliittisen velvollisuudentunnon kanavoijana EUFOR-joukkoa kerätessä. Ranskan ja Puolan jälkeen operaation suurimmat kansalliset kontingentit tulivat Irlannilta ja Ruotsilta. Myös Suomi ja Viro osallistuivat operaatioon, vaikka pohjoismaista taisteluosastoa ei siinä käytettykään.

EUFOR Tchad/RCA:n kohtaama muu arvostelu liittyy taisteluosastokonseptin sijaan yleisemmin yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan. Merkittävin pulma oli EU:n rooliristiriita. EU:ssa muodostui yhteisymmärrys siitä, että kansainvälisen roolinsa vuoksi sillä oli suojeluvastuun periaatteen mukaisesti velvollisuus vaikuttaa Darfurin kriisiin. Sotilaallinen toiminta oli tarpeen, sillä rauhanomaiset konfliktin ratkaisukeinot olivat osoittautuneet riittämättömiksi. EU:n jäsenvaltioilla ei kuitenkaan ollut käytännössä riittävää poliittista tahtoa koota joukkoa, joka kykenisi estämään jopa kansanmurhaksi nimitetyt tapahtumat.³⁹⁵ Tämä ilmeni kriisinhallintajoukon kokoamiseen liittyvissä ongelmissa. Lisäksi EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kokonaisuuden kannalta oli huomattavaa, että Tšadin operaatio jakoi EU:n kolmen suurimman jäsenvaltion mielipiteet. Saksa ja Iso-Britannia ilmoittivat jo suunnittelun alkaessa kieltäytyvänsä

³⁹² Dagens industri 31.8.2008.

³⁹³ Svenska Dagbladet 30.6.2008.

³⁹⁴ Helsingin Sanomat 19.12.2013; Yle 5.12.2013. Viimeisimmän tiedon mukaan Suomen johtovastuuajatus on hylätty joulukuussa 2014. Puolustusministeri Carl Haglundin sanoin johtovastuun ottaminen ”ei ole realistista” eivätkä sen hyödyt ja kustannukset vastaisi toisiaan. (Turun Sanomat 7.1.2015.)

³⁹⁵ Björkdahl 2011, 114.

tarjoamasta operaatioon omia sotilaitaan. Ranska joutui lopulta kattamaan yli puolet operaation kokonaisvahvuudesta. Tämä oli selkeä takaisku operaatio Artemiksen aikaiseen Saksan, Ranskan ja Ison-Britannian yhteisymmärrykseen verrattuna. Ruotsin ulkoministeri Carl Bildtin mukaan operaation ongelmat osoittivat, että EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka kärsi edelleen perustavanlaatuisista poliittisista haasteista. ”Jos haluamme olla todellinen rauhan voima, meillä tulee olla myös instrumentti, joka vastaa täysin kunnianhimoamme”, Bildt linjasi.³⁹⁶

Operaation ajallista viivästymistä suurempi inhimillinen kolhu oli kahden ranskalaissotilaan kuolema maaliskuussa 2008. Kyseessä olivat ensimmäiset EU:n sotilaallisen kriisinhallintaoperaation eurooppalaiset uhrit, mikä teki operaatiosta traagisen ennakkotapauksen.³⁹⁷ Tilanteessa kiteytyy perustavanlaatuinen sotilaallisen voiman käyttöön liittyvä eettinen jännite. EU:n normatiivisen vallan teorian mannersilaisen tulkinnan mukaan EU:n tulee pyrkiä minimoimaan toiminnastaan aiheutuvat haitat (do least harm)³⁹⁸. Seurausetiikkaan tukeutuvasta näkemyksestä voidaan päätellä, että EU:n tulisi tehdä kaikkensa välttääkseen kuolonuhrit kriisinhallinnassa. Tämä kuitenkin asettaa utilitarismin ja omat intressit vastakkain: onko suurempi tragedia se, että kriisivaltioiden paikallisväestöä kuolee hallitsemattomassa konfliktissa vai se, että eurooppalaisia kuolee ”ventovieraita pelastettaessa”? Vaikka kriisinhallintaoperaatioiden sotilaat tekevät työtä korkeiden moraalisten päämäärien vuoksi, eurooppalaiselle yleisölle voi olla vaikea perustella jälkimmäistä ulottuvuutta poliittisesti.³⁹⁹

Tämän tutkielman aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että organisaation tasolla Tšadin kuolemantapaukset eivät synnyttäneet EU:ssa merkittävää keskustelua sotilaallisen kriisinhallinnan tarkoituksenmukaisuudesta. Mitä todennäköisimmin tilanne oli sama Ranskassa, joka on yksi Euroopan sotilaallisesti aktiivisimmista valtioista. Sen koko kylmän sodan jälkeisen ajan poliittinen päämäärä kiteytyy ajatukseen konventionaalista voimaa aktiivisemmin ja itsenäisemmin projisoivasta ”vahvasta Euroopasta”⁴⁰⁰. Toki etiikan kannalta olisi kyseenalaista käsitellä tapahtunut yksinkertaisesti ammatinvalintaan liittyvän riskin toteutumisena⁴⁰¹. Tapauksesta vedetty johtopäätös näkyy siinä, että EU on viime vuosina suosinut mittakaavaltaan ja riskiltään EUFOR Tchad/RCA:ta pienempiä kriisinhallintaoperaatioita.

³⁹⁶ Svenska Dagbladet 2.1.2008.

³⁹⁷ Rodt 2012, 183–184.

³⁹⁸ Manners 2008, 59.

³⁹⁹ Ks. Bailes 2008, 124–125; Björkdahl 2011, 115.

⁴⁰⁰ Ks. esim. Koivula 2007, 89–93.

⁴⁰¹ Ks. Aggestam 2008, 9; Manners 2006d, 187, 194–195.

Edeltävä keskustelu piirtää EUFOR Tchad/RCA -operaatiosta kenties turhankin kriittisen kuvan. Kyseessä on edelleen suurin ja kuljetus- ja huoltojärjestelyjen kannalta haastavin sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio, jonka EU on toteuttanut Afrikassa. Lisäksi läheskään kaikki operaation käytännön haasteet eivät johtuneet EU:sta vaan kansainvälisten järjestöjen yhteistoiminnan takertelusta. Huomattavia ongelmakohtia olivat esimerkiksi EU:n ja YK:n välinen toimivaltajako sekä vastuun siirtäminen EU:lta YK:lle EUFOR Tchad/RCA -operaation päättyessä maaliskuussa 2009. EU-operaation päättyessä pelättiin alueelle syntyvän turvallisuustyhjiön, sillä YK:lla oli vielä EU:ta suurempia vaikeuksia muuttaa määräajassa MINURCAT-rauhanturvaoperaatio poliisimissiosta huomattavasti suuremmaksi, sotilaita käsittäväksi rauhanturvaoperaatioksi.⁴⁰²

Muiden EU:n toteuttamien sotilaallisten kriisinhallintaoperaatioiden tavoin myös EUFOR Tchad/RCA:n onnistumista voidaan arvioida joko suppeasti tai laajasti tulkiten. Suppeasti ajateltuna operaatiota voitaisiin pitää onnistuneena, sillä EU-joukko osallistui julkilausuttujen tavoitteidensa mukaisesti turvallisuustilanteen parantamiseen kohdealueella. Operaatio määriteltiin alun pitäen väliaikaiseksi toimeksi, jonka tehtävänä on tukea paitsi YK:n rauhanturvaamista myös EU:n taloudellisia ja poliittisia toimia alueella. Toisaalta laajan tulkinnan näkökulmasta operaatio voidaan määritellä epäonnistuneeksi, sillä EU tuskin onnistui sen avulla edistämään olennaisesti Darfurin konfliktin ratkaisua. Jo operaatiota valmisteltaessa vaikutti siltä, että EU:n jäsenvaltioilla ei välttämättä ole poliittista tahtoa sitoutua konfliktin ratkaisemiseen niin pitkäksi aikaa kuin kestävän rauhan saavuttaminen Darfurissa vaatisi.⁴⁰³

Operaation menestyksen määrittely riippuu kontekstista. Julkisessa keskustelussa EU:n reaktio Darfurin kriisiin kuvattiin jokseenkin epäonnistuneeksi. Tämän tutkielman laajemmassa asiayhteydessä EUFOR Tchad/RCA -operaatiota heijastevaikutuksineen voidaan pitää aineiston perusteella ensimmäisenä särönä EU:n sotilaallisesti aktiivisessa kansainvälisessä roolissa. Ero varsinkin operaatio Artemista ympäröineeseen myönteiseen ilmapiiriin oli ilmeinen. Tšadin operaation ollessa vielä kesken Kongossa alkoi syksyllä 2008 kehittyä uusi kriisi, jolla oli läheinen yhteys sekä EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan yleisesti että taisteluosastoihin erityisesti. Kongon vuosien 2008–2009 kriisi on seuraavan luvun aiheena.

⁴⁰² Dijkstra 2010, 401–403.

⁴⁰³ Seibert 2010, 35–42.

7. KONGON DEMOKRAATTINEN TASAVALTA 2008–2009: ”KYSEESSÄ ON PAHIN TILANNE MAAN PÄÄLLÄ, MUTTA REAKTIO SIIHEN MUISTUTTAA SEMINAARIA”

7.1. Toimiako vai eikö toimia, siinä pulma

Syyskuussa 2008 EUFOR Tchad/RCA -operaatio oli vasta saavuttanut täyden vahvuutensa, kun eurooppalaisille joukoille kehittyi tarvetta myös Kongossa. Luvussa 5.1. esitellyn toisen Kongon sodan päätyttyä vuonna 2003 Kongon armeijan kenraali Laurent Nkunda oli alkanut koota Kongon itäosassa sijaitsevaan Pohjois-Kivun maakuntaan aseistettua poliittista vastarintaliikettä. Vuoteen 2008 se kävi satunnaisia tulitaisteluita hallituksen joukkojen kanssa. Itä-Kongon tilanne romahti lokakuussa 2008, kun Nkundan kapinalliset hyökkäsivät yllättäen Pohjois-Kivun pääkaupunki Gomaan. Levottomuudet keskittyivät vain muutaman sadan kilometrin päähän Bunian kaupungista, jossa EU toteutti vuonna 2003 Artemis-operaation.⁴⁰⁴ Nkundan ja Kongon hallituksen joukkojen taistellessa seudun siviilit kävivät Gomaan sijoitettujen YK:n MONUC-operaation rauhanturvaajien kimppuun, koska kokivat näiden epäonnistuneen siviiliväestön suojelemisessa.⁴⁰⁵ Tilanteen toivottomuutta kuvaa se, että tapahtumat saivat operaation espanjalaisen komentajan eroamaan tehtävästään. Tämä kiinnitti länsimaiden huomion Kongon tapahtumiin.⁴⁰⁶

Kongon presidentti Joseph Kabila pyysi maahan kansainvälistä hätäapujoukkoa. MONUC-operaation johtaja Alan Doss toivoi YK:n turvaneuvostolta vahvistuksia operaatiolle. Nopein apu saataisiin hänen mukaansa kolmannen osapuolen tekemällä, YK:n valtuuttamalla interventiolla, mistä Doss käytti esimerkkinä vuoden 2003 EU-operaatio Artemista.⁴⁰⁷ Nähdäkseni viimeistään tämä vihjaus aloitti Euroopassa keskustelun EU:n mahdollisista toimista. Nopeimmin tilannetta kommentoi Euroopan parlamentti, joka ilmaisi erityisen huolensa seksuaalisen väkivallan kaltaisista ihmisoikeusrikkomuksista ja toivoi EU:lta ”erityistä apua” Itä-Kongoon.⁴⁰⁸

EU:ssa käytävä keskustelu kiinnitettiin välittömästi siihen, tulisiko EU:n pysäyttää Kongossa tapahtuvat ihmisoikeusloukkaukset sotilaallisilla toimilla. Monien asiantuntijoiden mielestä ajatus EU-joukosta oli ”väistämätön”, sillä EU:n kahden aikaisemman Kongon operaation tulkittiin

⁴⁰⁴ Gowan 2011, 597–598.

⁴⁰⁵ Reuters 24.10.2008. Pohjois-Kivun rauhanturvaajat olivat osa Kongossa toimivaa MONUC-joukkoa, joka oli perustettu jo vuonna 1999. EU:n operaatio Artemis mahdollisti vuonna 2003 MONUC:n vahvistamisen. Tämänkin jälkeen joukkoa oli kasvatettu toistuvasti. Syksyllä 2008 siihen kuului jo noin 17 000 rauhanturvaajaa.

⁴⁰⁶ BBC 12.11.2008; Frankfurter Rundschau 29.10.2008; The Guardian 27.10.2008.

⁴⁰⁷ Die Welt 29.10.2008; Frankfurter Allgemeine Zeitung 29.10.2008.

⁴⁰⁸ Euroopan parlamentti 2008a.

osoittavan EU:n sitoutuneen tiiviisti sekä YK:n tukemiseen että kestävän rauhan rakentamiseen Kongossa⁴⁰⁹. Sotilaallista operaatiota puolsi Kongon entisen siirtomaavallan Belgian lisäksi Ranska, jonka ulkoministeri Bernard Kouchner käänsi keskustelun oitis EU:n taisteluosastoihin: hänen mukaansa EU saisi niiden ansiosta liikkeelle 1500 miestä ”Euroopan nimissä” 8–10 vuorokaudessa.⁴¹⁰ Saksan asettuessa vastustamaan taisteluosaston lähettämistä YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon kohdisti eurooppalaisiin poliittista painetta toteamalla, että hän uskoo EU:n reagoivan nopeasti näkemyseroistaan huolimatta.⁴¹¹

Odotukset EU:n sotilasoperaatiosta Kongossa alkoivat nousta julkisuudessa, kun EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana, Ison-Britannian ulkoministeri David Miliband ja Ranskan ulkoministeri Bernard Kouchner vierailivat Pohjois-Kivussa loka-marraskuun vaihteessa vain joitakin päiviä kapinallisten hyökkäyksen alkamisen jälkeen. Kolmikko keskittyi tukemaan paikallisdiplomatiaa ottamatta vielä kantaa EU:n rooliin kriisin ratkaisemisessa.⁴¹² Ranskan ehdottamaa sotilaallista operaatiota ei suljettu pois, mutta se jakoi EU:n jäsenvaltioiden mielipiteet. Suurin kuuhunta aloitteesta syntyi taisteluosastorotaation korkean valmiuden vuorossa olleessa Isossa-Britanniassa, jossa pelättiin brittisotilaiden joutuvan kantamaan päävastuun EU-operaation toteuttamisesta.⁴¹³

Mielestäni reaktio osoittaa, että myös sattumalla on selvä vaikutus EU:n kriisinhallintaoperaatioiden valmisteluun. Ison-Britannian taisteluosaston ohella korkeassa valmiudessa oli Saksan johtama osasto, ja kummankin valtion hallitukset vastustivat osastojen käyttämistä. Mikäli valmiudessa olisi tällä kertaa ollut alkuvuonna 2008 päivystänyt pohjoismainen taisteluosasto, poliittinen hyväksyntä olisi luultavasti voitu saavuttaa. Nyt Ison-Britannian ja Saksan kielteisyyys johti samankaltaiseen tilanteeseen kuin Darfurin kriisin kärjistyessä kesällä 2006. EU:ssa syntyi nopeasti yhteisymmärrys siitä, että Pohjois-Kivun tilanteeseen on reagoitava tarvittaessa sotilaallisesti. Jäsenvaltiot pyrkivät kuitenkin passaamaan konkreettisia toimia toisilleen. Huomionarvoista on se, että konflikti kehystettiin EU:ssa ”tavallisen” aseellisen konfliktin sijaan ensisijaisesti uhkaksi ihmisoikeuksien toteutumiselle. Euroopan parlamentin keskusteluissa esimerkiksi korostettiin, että EU:n tulee pysäyttää etenkin naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta tarvittaessa sotilaallisin keinoin.⁴¹⁴

⁴⁰⁹ Ks. esim. Gowan 2011, 597.

⁴¹⁰ BBC 29.10.2008; BBC 30.10.2008; EUobserver 30.10.2008; Frankfurter Allgemeine Zeitung 30.10.2008; Reuters 30.10.2008.

⁴¹¹ Die Zeit 31.10.2008; The Guardian 31.10.2008.

⁴¹² BBC 1.11.2008.

⁴¹³ Daily Mail 2.11.2008; Deutsche Welle 2.11.2008.

⁴¹⁴ Ks. esim. Euroopan parlamentti 2008a.

Mielestäni tulkinta voidaan nähdä implisiittisenä viittauksena suojeluvastuun periaatteeseen. Darfurin kriisin yhteydessä EU oli omaksunut periaatteen itselleen, mutta nähdäkseni jo Kongossa se ilmaisi periaatteesta oman, laajennetun tulkintansa: suojeluvastuu kattaa lähtökohtaisesti vain tilanteet, joissa siviileitä uhkaa kansanmurha, sotarikokset, rikokset ihmisyyttä vastaan tai etninen puhdistus⁴¹⁵. EU:ssa oman tulkinnan legitimitettä korostettiin rinnastamalla Pohjois-Kivun konfliktia Bosnian sotaan ja Ruandan kansanmurhaan ja näin osoittamalla, että EU:n perusarvoihin kohdistui sotilaallisen voimankäytön kynnyksen ylittämisen oikeuttava uhka.⁴¹⁶

Kongon humanitaarinen tilanne heikkeni ennestään marraskuussa 2008. Tuolloin konflikti alkoi muuttua alueelliseksi: Pohjois-Kivun taisteluihin sekaantui myös ruandalaisotilaita ja Kongosta syntyi suuri pakolaisliike naapurivaltioihin.⁴¹⁷ Julkisuudessa toivottiin EU:n päättävän toimenpiteistään jäsenvaltioiden ulko- ja puolustusministerien kokoontuessa 10.–11. marraskuuta. Lehtitietojen mukaan kokouksessa suurimman huomion vei Kongon sijaan päätös operaatio Atalantasta eli Somalian rannikolla aloitettavasta EU:n ensimmäisestä merivoimien kriisinhallintaoperaatiosta. Kongon osalta ministerit lähinnä takasivat EU:n ”jatkavan osallistumistaan diplomaattisiin pyrkimyksiin”.⁴¹⁸ Tyytymättömyys kiteytyi Saksan liittopresidentti Horst Köhlerin lausahduksessa: ”En ole mikään sotaintoilija, mutta jos me eurooppalaiset suhtaudumme vakavasti puheisiin yhteisistä arvoistamme, myös meidän pitää lähettää sotilaita tappamisen estämiseksi.”⁴¹⁹

Sekä EU:n neuvosto että Euroopan parlamentti lähettivät ristiriitaisia viestejä EU:n mahdollisesta roolista. EU:ssa oli vahva velvollisuudentunto, joka ei perustunut pelkästään EU:n asemaan vaan myös sen aikaisempiin kriisinhallintaoperaatioihin Kongossa:

Kongon demokraattisen tasavallan nykyinen tilanne ei [...] ole vain jokin uusi kriisi. Siinä testataan EU:n kykyä ja halukkuutta toimia siinä kansainvälisessä tehtävässä, joka sillä mielestään on kansainvälisessä politiikassa. Tässä kriisissä on nimittäin kaikki ne ainekset, joita EU väittää pystyvänsä käsittelemään parhaiten.⁴²⁰

Konstruktivistisen rooliteorian avulla voidaan havaita, että EU:n roolin rakentamisen lähtökohtana oli jälleen oletus siitä, mitä EU:lta odotetaan. Rooliodotus ei tässä kuitenkaan perustunut vain EU:n

⁴¹⁵ Bellamy 2008, 623.

⁴¹⁶ Lucarelli & Menotti 2006, 156–159.

⁴¹⁷ BBC 12.11.2008; BBC 18.11.2008; Die Welt 18.11.2008; Reuters 3.11.2008.

⁴¹⁸ EUobserver 11.11.2008; Euroopan unionin neuvosto 2008b. Ks. myös Die Welt 11.11.2008.

⁴¹⁹ ”Ich bin wirklich nicht kriegslüsternd [...] aber wenn wir es ernst meinen mit Werten, die für uns alle stehen, müssen auch die Europäer Soldaten stellen, um diesem Morden Einhalt zu gebieten.” (Der Spiegel 18.11.2008.)

⁴²⁰ ”The current situation in the DRC [...] is not just another crisis. Rather, it is a test case of the capacity and willingness of the EU to play the international role it now claims in world politics, since the crisis has all the ingredients the Union maintains it is best equipped to deal with [...]” (Romanialainen europarlamentaarikko Ioan Mircea Pașcu, Euroopan parlamentti 2008b.)

kansainväliseen asemaan, kuten kahdessa edellisessä luvussa käsittelemissäni tapauksissa. Edellä siteeraamani europarlamentaarikon lausahdus osoittaa, miten EU:n aikaisemmat kriisinhallintaoperaatiot alkoivat synnyttää odotuksia EU:n toiminnasta. EU:n roolin rakentumisen kannalta tärkeäksi vastinpariksi nousi EU:n ”minä menneisyydessä” (historical Self).⁴²¹

Loppusyksyllä 2008 EU:hun alkoi kohdistua jatkuvasti suurempia rooliodotuksia myös ulkopuolelta. Vaikka julkisen keskustelun perusteella taisteluosastojen käyttöä ei selvitetty yhtä aktiivisesti kuin vuotta aiemmin Tšadin operaatiota valmisteltaessa, eurooppalaiset tiedotusvälineet ja kansalaisjärjestöt tarttuivat tiukasti Ranskan ulkoministeri Kouchnerin esittämään ajatukseen niiden käyttämisestä. Monet kansalaisjärjestöt tulkitsivat, että EU:n taisteluosastot on kehitetty ”juuri tällaisia kriisejä varten”. Niiden mukaan EU osoittaisi interventiolla toteuttavansa suojeluvastuun periaatetta ja vahvistaisi rooliaan ”maailman johtavana siviilien suojelijana”.⁴²² Siviilien suojelemisen lisäksi Kongon kriisi liittyi myös alueellisten järjestöjen välisiin suhteisiin: Afrikan unionin pysyvä edustaja EU:ssa kertoi Euroopan parlamentille, että afrikkalaiset tarvitsevat vielä EU:n apua oman turvallisuutensa takaamiseen.⁴²³ Kysymykset siviilien suojelusta ja EU:n Afrikka-suhteesta johdattivat keskustelun EU:n ulkopoliittiseen uskottavuuteen: Kongon ja AU:n jättäminen ”oman onnensa nojaan” uhkasi EU:n kansainvälistä arvovaltaa ja sen perusluonnetta, mikä olisi viime kädessä uhka EU:n koko ns. ontologiselle turvallisuudelle.⁴²⁴

Pohjois-Kivun taisteluiden pitkittyessä yhä useammat vaikutusvaltaiset poliittiset henkilöt alkoivat kohdistaa EU:hun rooliodotuksia. YK:n entisen rauhanturvaoperaatioiden johtajan Jean-Marie Guéhennon mukaan Pohjois-Kivun rauhoittamiseen tarvittavat ”eliittisotilaat” voitaisiin saada riittävän nopeasti vain Euroopasta.⁴²⁵ Marraskuun 2008 lopulla kuusitoista maailmanpoliittista merkkihenkilöä, muun muassa Etelä-Afrikan entinen presidentti Frederik de Klerk, Nobel-palkittu arkkipiispa Desmond Tutu sekä YK:n rauhanturvajoukkoa Ruandan kansanmurhan aikana komentanut Roméo Dallaire, lähestyi EU:n jäsenvaltioiden päämiehiä kirjeitse. He pyysivät EU:ta aloittamaan Kongossa sotilaallisen kriisinhallintaoperaation:

YK:n erityisedustaja Kongon demokraattisessa tasavallassa on pyytänyt välittömästi toimeenpantavaa väliaikaista joukkoa, joka suojelisi siviileitä ja tukisi YK:n rauhanturvaajia [YK-joukon] vahvistusten saapumiseen asti. Käy alati ilmeisemmäksi, että taisteluosastojensa ansiosta EU:lla on parhaat mahdollisuudet täyttää tämä tehtävä. Pyydämme teitä päättämään viipymättä väliaikaisen EU-joukon kokoamisesta. Nähdäksemme sillä voitaisiin suojella satoja tuhansia vaarassa olevia ihmishenkiä. Teidän

⁴²¹ McCourt 2012, 379, 382.

⁴²² EUobserver 19.11.2008a.

⁴²³ EUobserver 4.11.2008; Solana 2008.

⁴²⁴ Ks. esim. European Voice 4.11.2008; European Voice 5.11.2008. Ontologisesta turvallisuudesta ks. Mitzen 2006.

⁴²⁵ BBC 21.11.2008.

henkilökohtaista poliittista johtajuuttanne tarvitaan takaamaan, että näin tapahtuu ja että ”ei enää ikinä” todella tarkoittaa ei enää ikinä.⁴²⁶

Joulukuun 2008 alussa samansisältöisen vetoomuksen esitti YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon, joka pyysi henkilökohtaisesti lyhytaikaista EU-joukkoa sekä useilta jäsenvaltioilta että EU:n korkealta ulkopoliittiselta edustajalta Javier Solanalta.⁴²⁷

Tutkielman teeman kannalta merkittävää on Pohjois-Kivun avuntarpeen yksilöiminen nimenomaan taisteluosastoihin. Luvussa 2.2.3. esitin, että taisteluosastokonseptin kehitysvuosina EU:ssa keskusteltiin paljon siitä, mihin *taisteluosastoja* tarvitaan. Nimivalinta oli sikäli epäonninen, että se loi ainakin monille eurooppalaisille väärän kuvan rauhanturva- ja pelastustehtäviin tarkoitetun kriisinhallintajoukon luonteesta. Pohjois-Kivun kriisin yhteydessä EU:lle kohdistetut avunpyynnöt osoittavat, että taisteluosastot yhdistettiin EU:n ulkopuolella ensisijaisesti suojeluvastuun toteutumiseen. Tämä osoitti nähdäkseni tunnustusta EU:n erityislaatukselle globaalille roolille kestävää rauhaa puolustavana ”hyvän voimana”. Toisaalta toive johti EU:n rooliristiriitaan, sillä korkean valmiuden vuoroista vastaavat Iso-Britannia ja Saksa vastustivat taisteluosastojen käyttämistä. Tilanne muodostuikin samankaltaiseksi kuin vuotta aiemmin Darfurin kriisissä: poliittinen yhteisymmärrys sotilaallisten toimien tarpeellisuudesta saavutettiin, mutta odotusten täyttämiseen tarvittavien toimenpiteiden toteuttaminen osoittautui vaikeaksi. Retoriikalla rakennetun roolin täysimääräinen konkretisoiminen on EU:lle hankalaa etenkin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. EU:n sotilaallisen voiman käyttö riippuu monien eri tasojen yhteisvaikutuksesta, sillä siihen vaikuttavat sekä jäsenvaltiot, EU itse että EU:n suhteet mm. YK:hon ja Natoon.⁴²⁸

EU:n ministerineuvosto pyrki kiertämään pattitilannetta EU:n taisteluosastojen päivystyskalenterin avulla. Se pyysi 8. joulukuuta 2008 toimenpiteitä Espanjalta ja Italialta, jotka olivat sitoutuneet EU:n taisteluosastojen korkeaan valmiuteen vuoden 2009 ensimmäiselle puoliskolle.⁴²⁹ Pohjimmiltaan viimeinen mahdollisuus vaikuttaa Kongon tilanteeseen vuoden 2008 puolella oli Eurooppa-neuvoston kokous 11.–12. joulukuuta, jossa Javier Solana esitteli EU:lle neljä

⁴²⁶ ”The UN special representative to the DRC has called for an interim force to deploy immediately to protect civilians and support the UN peacekeepers until reinforcements can arrive. It is increasingly clear that the EU is best placed – through its standing battle groups – to play this role and deploy now. We urge you to speedily agree to the temporary deployment of an EU force. In our view this would help protect the lives of hundreds of thousands of civilians currently at risk. It needs your personal political leadership to make sure this happens and ensure ‘never again’ really means never again.” (Daily Express 27.11.2008.)

⁴²⁷ BBC 8.12.2008; EUobserver 1.12.2008.

⁴²⁸ Harnisch 2012, 51.

⁴²⁹ Euroopan unionin neuvosto 2008c. Ks. myös EUobserver 9.12.2008.

toimintavaihtoehtoa. Tarkoituksenmukaisimpana hän piti taisteluosaston lähettämistä Pohjois-Kivuun: se soveltuisi YK:n pääsihteerin pyytämiin tehtäviin, olisi nopein keino vaikuttaa hälyttävään tilanteeseen ja lähettäisi ”voimakkaan poliittisen viestin” koko kansainväliselle yhteisölle. Taisteluosastojen käyttämistä puolsivat siis sekä operatiiviset että poliittiset seikat.⁴³⁰

Eurooppa-neuvosto päätyi kuitenkin lykkäämään päätöksen uusista kriisinhallintatoimista vuoden 2009 puolelle. Tämä synnytti suurta kiihtymystä. ”Kyseessä on pahin tilanne maan päällä, mutta reaktio siihen muistuttaa seminaaria”, kommentoi YK:n entinen humanitaarisista asioista vastaava alipääsihteerä Jan Egeland tiedotusvälineille EU:n toimintaa syksyllä 2008.⁴³¹ Monet kriitikot asettivat ratkaisun vastakkain Eurooppa-neuvoston hyväksymän, yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevan julistuksen kanssa. EU:ta oli mahdollista syyttää kavaluudesta: sen toimintalinja ei vastannut julistusta, jonka mukaan EU on globaali poliittinen toimija ja sen ”yhä kunnianhimoisemmat ja monimuotoisemmat” kriisinhallintaoperaatiot osoittavat sen kasvavaa vastuuta. Lisäksi EU vakuutti tukevansa YK:ta ja alueellisia turvallisuusjärjestöjä, ”Afrikan unioni mukaan lukien”, kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisessä.⁴³²

7.2. EU:n ristiriitainen roolikäyttäytyminen puhuttaa

Joulukuun Eurooppa-neuvoston tulos synnytti laajamittaista kritiikkiä EU:n kyvystä estää inhimillisiä tragedioita ja toteuttaa uskottavasti itselleen rakentamaansa globaalia roolia. Arvostelu ei rajautunut ainoastaan kansalaisjärjestöihin tai tiedotusvälineisiin. Belgian pääministeri Karel de Gucht piti kestäättömänä, että maailman suurin taloudellinen voima uhkasi epäonnistua inhimillisen kärsimyksen lievittämisessä. De Gucht käänsi keskustelun erityisesti nopean toiminnan kykyjen hyödyntämättömyyteen: ”Minusta on outoa, että taisteluosastot ovat olemassa vain paperilla.” Ruotsin ulkoministeri Carl Bildtin mukaan taisteluosastojen käyttämättömyys kyseenalaisti koko konseptin mielekkyyden.⁴³³ Mihin sitten aiomme lähettää ne, jos emme Kongoon, kysyi puolestaan Suomen ulkoministeri Alexander Stubb⁴³⁴. Julkisessa keskustelussa syyttävä sormi kohdistui korkeassa valmiudessa olleeseen Isoon-Britanniaan. Sen koettiin estäneen

⁴³⁰ Frankfurter Allgemeine Zeitung 11.12.2008; The Guardian 12.12.2008.

⁴³¹ ”This is far worse than anything else on the face of earth, and yet the response seems to be like a seminar.” (The Guardian 27.11.2008.)

⁴³² Euroopan unionin neuvosto 2009a. Ks. myös Bailes 2008, 118–119.

⁴³³ European Voice 12.12.2008; Reuters 12.12.2008. Ks. myös Frankfurter Allgemeine Zeitung 11.12.2008.

⁴³⁴ Die Zeit 8.12.2008.

YK:n pääsihteerin pyynnön täyttämisen kieltäytymällä käyttämästä taisteluosastoaan. Tämä johti vuodenvaihteessa 2008–2009 Isossa-Britanniassa hallituksen voimakkaaseen arvosteluun.⁴³⁵

Kritiikin keskellä EU:n piti pyrkiä perustelemaan toimintalinjansa poliittisesti eli muokata rooliaan tilanteeseen sopivaksi (role-making). Osoittaakseen EU:n olevan edelleen uskottava globaali toimija johtavat EU-poliitikot pyrkivät kuvaamaan, että EU-operaatio ei tuottaisi alueella merkittävää hyötyä. Varsinkin Ison-Britannian ulkopoliittinen johto korosti, että alueella oli jo noin 17 000 YK:n rauhanturvaajaa, jotka tekivät kaiken voitavansa tilanteen rauhoittamiseksi. Uuden EU-operaation EU-operaation perustaminen näiden rinnalle voisi aiheuttaa lähinnä sekaannuksia. Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy vetosi myös kansallisten voimavarojen rajoihin ja muihin meneillään oleviin kriisinhallintaoperaatioihin: ”Ei ole mahdollista olla jatkuvasti kaikkialla.”⁴³⁶

Pohjois-Kivun kriisi sai tammikuussa 2009 yllättävän käänteen, kun sekä Kongon hallitus, aseelliset vastarintaliikkeet että Kongon naapurivaltiot alkoivat yhteisvoimin syrjäyttää kapinallisjohtaja Laurent Nkundaa.⁴³⁷ Nkundan joukot laskivat aseensa 16. tammikuuta ja tarjoutuivat liittymään Kongon armeijaan. Kongon hallitus päätti yllättäen myös vuosikausia jatkuneet vihamielisyytensä naapurivaltio Ruandaa kohtaan. Valtioiden välisen sopimuksen nojalla Kongoon päästettiin Ruandan armeijan joukkoja, jotka auttoivat Kongon armeijaa Itä-Kongon taisteluiden hillitsemisessä.⁴³⁸ Valtiot ottivat tukijansa menettäneen Nkundan kiinni 22. tammikuuta 2009. Useat diplomaatit ja turvallisuuspolitiikan tutkijat kehuivat Kongon ja Ruandan yhteistoimintaa esimerkilliseksi, sillä se lisäsi niiden keskinäistä luottamusta ja siten loi edellytyksiä pitkäkestoisemmalle rauhalle.⁴³⁹ Ruandalaisjoukot vetäytyivät Kongosta helmikuussa 2009. Muodollisesti Pohjois-Kivun konflikti päättyi 26. maaliskuuta 2009, kun Laurent Nkundan entinen kapinallisryhmä allekirjoitti rauhansopimuksen Kongon hallituksen kanssa.⁴⁴⁰

EU:n pidättäytymistä interventioista voidaan tulkita kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta. Ruandan presidentti Paul Kagame väitti maaliskuussa 2009, että kansainvälisten kriisinhallintatoimien vaikutus Kongon sotiin on ollut lähinnä kielteinen. Hänen mukaansa afrikkalaisten pitäisi saada itse valita keinot ongelmiansa korjaamiseksi ja kansainvälisen yhteisön tulisi keskittyä tukemaan näitä

⁴³⁵ The Guardian 14.12.2008; The Telegraph 20.12.2008.

⁴³⁶ EUobserver 12.12.2008. Ks. myös The Guardian 12.12.2008.

⁴³⁷ BBC 5.1.2009; Die Zeit 21.1.2009.

⁴³⁸ BBC 20.1.2009; Die Tageszeitung 19.1.2009; Frankfurter Allgemeine Zeitung 20.1.2009.

⁴³⁹ BBC 23.1.2009; Daily Mail 23.1.2009; Reuters 23.1.2009; The Guardian 23.1.2009.

⁴⁴⁰ BBC 25.2.2009; BBC 26.3.2009; Reuters 26.3.2009.

toimintalinjoja.⁴⁴¹ Jälkikäteen tarkasteltuna EU:n sotilasoperaatio olisi saattanut estää Ruandaa ja Kongoa päätyvästä kahdenväliseen ratkaisuun. Näin ollen EU:n tahaton pitäytyminen diplomaattisessa toiminnassa saattoi olla tässä tilanteessa voimakeinoilla ohjaamista tehokkaampaa, minkä myönsi esimerkiksi EU:n sotilaskomitean puheenjohtaja Henri Bentégeat.⁴⁴²

Toinen mahdollinen näkemys on se, että EU:n passiivisuus YK:n pääsihteerin avunpyynnöstä huolimatta oli epäonnistuminen. Kongon kriisin sivuuttaminen antoi mahdollisuuden kyseenalaistaa esimerkiksi EU:n turvallisuusstrategiaan sisältyvän näkemyksen EU:n ja YK:n läheisestä yhteistyöstä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisessä, jota oli myös vahvistettu useilla korkean tason kahdenvälisillä julkilausumilla. Sotilaallisesta operaatiosta pidättäytyminen on myös tulkittavissa EU:n haluttomuudeksi sitoutua pitkäaikaisesti Kongon kehittämiseen, vaikka EU:n aiempien kriisinhallintaoperaatioiden pohjalta oli perusteltua odottaa toisin. EU:n arvoperustan osalta voidaan huomata, että suhtautuminen Kongon tapahtumiin lähetti ristiriitaisen viestin ennen kaikkea kestävän rauhan ja suojeluvastuun periaatteiden mukaisen toiminnan toteutumisesta käytännössä. Syksyllä 2008 interventiossa olisi ollut symboliikkaa, sillä sekä ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus että YK:n yleissopimus kansanmurhana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi täyttivät tuolloin 60 vuotta – joskin tällaiseen strategiseen viestintään tukeutuva laskelmointi olisi saattanut korostaa nimenomaan kriisinhallinnan reaalipoliittista ulottuvuutta.⁴⁴³

Julkinen mielipide vaikuttaa kallistuneen siihen, että sotilaallisen operaation toteuttamatta jättäminen ja taisteluosastojen käytöstä pidättäytyminen eivät vaikuttaneet EU:n kansainvälisen roolin kannalta johdonmukaiselta toiminnalta. Konstruktivistisen rooliteorian näkökulmasta sekä edellisessä luvussa käsittelemäni Darfurin konflikti että erityisesti tässä luvussa tarkasteltu Pohjois-Kivun konflikti olivat kriisejä ennen kaikkea EU:ta ajatellen. Kummassakin tilanteessa EU:n sisällä avautui ilmeinen rooliristiriita. EU:ssa oltiin yksimielisiä siitä, että globaalina toimijana EU ei voi sivuuttaa konfliktia. Näkemykset toivotusta roolikäyttäytymisestä poikkesivat kuitenkin perustavanlaatuisesti toisistaan. Silmiinpistävimmän tämä näkyi Pohjois-Kivun kriisissä, jossa EU:n toiminta rajautui vastoin sekä sisäisiä että ulkoisia odotuksia diplomatiaan ja talouspakotteisiin.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ The Guardian 30.3.2009.

⁴⁴² Vines 2010, 1101–1104.

⁴⁴³ Die Zeit 13.12.2008. Ks. myös Lucarelli & Menotti 2006, 147.

⁴⁴⁴ Euroopan unionin neuvosto 2008d; Euroopan unionin neuvosto 2009b; Euroopan unionin neuvosto 2009c. Ks. myös McCourt 2012, 384.

Tutkimusaineistoni perusteella EU:n syksyn 2008 toimimattomuuden legitimointiin tähtäävä retoriikka ei vakuuttanut yleisön enemmistöä. EU:n kritisointi osoittaa, että sekä EU:n yleinen roolikäsitys että ulkopuoliset rooliodotukset olivat ristiriidassa toteutuneen roolikäyttäytymisen kanssa.⁴⁴⁵ Nähdäkseni haastetta pyrittiin kiertämään kääntämällä huomio pois EU:n ristiriitaisuuksista. Tämä näkyy siinä, miten EU loi muille maailmanpolitiikan toimijoille vastarooleja ja odotti niiden ottavan vastuun Kongon tilanteen hallitsemisesta.

7.3. Molemminpuolisia odotuksia

Vuoden 2008 Pohjois-Kivun kriisi sijoittui Kongon itäosaan ja oli paikallinen konflikti, minkä vuoksi se muistutti keskeisiltä piirteiltään Iturin konfliktia vuonna 2003 (ks. luku 5.1.). Toisin kuin luvussa 6 käsittelemässäni Darfurin konfliktissa, molemmissa Kongon kriiseissä YK esitti EU:lle selkeän tukipyynnön. YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon pyysi syksyllä 2008 EU:ta toteuttamaan juuri sellaisen nopeasti toimeenpantavan, lyhytaikaisen ja maantieteellisesti rajatun operaation, jota EU oli operatio Artemiksestä alkaen painottanut omassa retoriikassaan.⁴⁴⁶ YK:n ja arvovaltaisten maailmanpolitiikan johtohahmojen lisäksi EU:n sotilaallista toimeliaisuutta odotettiin valtaosassa Eurooppaa. EU:lle tarjottiin monesta suunnasta aktiivista roolia YK:n alaisena kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden puolustajana. Sotilaallisen väliintulon ja nimenomaan taisteluosastojen käyttämisen äänekkäimpiä kannattajia olivat hieman yllättäenkin kansalaisjärjestöt ja tiedotusvälineet, mikä teki EU:n toimista Pohjois-Kivun konfliktissa myös varsin julkisen asian.

Tutkimusaineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että tämän tutkielman tapauksista kaikkein suurimmat rooliodotukset EU:hun kohdistettiin nimenomaan Pohjois-Kivun kriisissä syksyllä 2008. Darfurin konfliktin yhteydessä julkista keskustelua olivat sävyttäneet viittaukset suojeluvastuun periaatteeseen ja sen mahdolliseen kehittymiseen voimakkaaksi globaaliksi normiksi. Pohjois-Kivun kriisissä huomio keskittyi periaatteen tukemiseen käytettäviin välineisiin. On silmiinpistävää, että EU:n toimista käytävä keskustelu keskittyi liki yksinomaan taisteluosastoihin. Nähdäkseni EU:n retoriikka oli johtanut taisteluosastojen mieltämiseen merkittäväksi osaksi EU:n kansainvälistä roolia, mikä taas synnytti suuria odotuksia taisteluosastojen toiminnasta vuoden 2003 jälkeen. Trendi näkyy etenkin siinä, miten aktiivisesti kansalaisjärjestöt puolsivat niiden käyttämistä syksyllä 2008. Pohjois-Kivun konfliktissa taisteluosastojen käyttämisen odotuksia nosti mitä todennäköisimmin se, että niiden tulikaste oli ollut hyvin lähellä jo Tšadissa vuosina 2007–2008.

⁴⁴⁵ Balossi-Restelli 2011, 174–176; Gowan 2011, 601–602.

⁴⁴⁶ Gowan 2011, 594–595.

EU:n sisäinen rooliristiriita ilmeni erityisesti siinä, että sotilaallisen voiman käyttämisestä ei lopulta päästy yhteisymmärrykseen. Läpi Pohjois-Kivun kriisin kysymystä pyrittiin ratkaisemaan paitsi sisäisellä dialogilla myös tarjoamalla muille maailmanpolitiikan toimijoille vastarooleja (alter-casting). Käytännössä tämä ilmeni YK:n ja paikallisosapuolten vastuun korostamisena. Muun muassa komission edustaja Andris Piebalgs ja Ranskan ulkoministeri Bernard Kouchner esittivät, että konfliktin hallitsemisen ongelmat johtuivat EU:n vaatimattoman panoksen sijaan Kongossa olevan YK-joukon liian pienestä koosta ja riittämättömistä voimankäytösäännoistä. Piebalgsin mukaan tilanteeseen ei ylipäänsä ollut sotilaallista ratkaisua, vaan EU:n tulisi osallistua Kongon itäosan konfliktien ratkaisemiseen turvaamalla afrikkalaisen diplomatian toteutuminen.⁴⁴⁷

Afrikan valtioiden osallisuuden korostaminen osoittaa, että tutkimieni tapausten perusteella EU:n roolissa ja diskurssissa tapahtui muutamassa vuodessa suuri muutos. Afrikkalaisia valtioita tai AU:ta näiden kollektiivisena edustajana ei ohjattu enää avun vastaanottajan asemaan. Sen sijaan monet EU-vaikuttajat korostivat, että vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä kuuluu Pohjois-Kivun kriisissä AU:lle ja YK:lle, ei YK:lle ja EU:lle. ”Afrikkalaisten on otettava itse vastuu tilanteen ratkaisemisesta, mutta meidän on kaikin mahdollisin tavoin autettava heitä tekemään se”, muotoili englantilainen europarlamentaarikko Geoffrey Van Orden.⁴⁴⁸

Kriisin alkuvaiheessa eurooppalaispoliitikkojen enemmistön toiveena oli, että kansainvälinen yhteisö saisi poliittisella painostuksellaan ohjattua konfliktin osapuolet neuvottelemaan oma-aloitteisesti aidosti paikallisten ehdoilla tapahtuvan ratkaisun⁴⁴⁹. Diplomatian osoittautuessa riittämättömäksi keinoksi inhimillisen kärsimyksen estämisessä EU:ssa väläytettiin ajatus taisteluosastojen käyttämisestä. Sen kaaduttua EU-vaikuttajat alkoivat painottaa, että Afrikan unionin tulee kantaa se sotilaallinen rooli, jota sekä eurooppalainen yleisö että kansainvälinen yhteisö laajemmin tarjosi EU:lle. Esimerkiksi Ison-Britannian ulkoministeri David Milibandin mukaan EU:n tulisi keskittyä edistämään poliittista ratkaisua ja rohkaista AU:ta ottamaan suurempi sotilaallinen rooli⁴⁵⁰. Jos paikalla jo olevia rauhanturvajoukkoja tarvitsee vahvistaa, eikö olisi parempi pyytää vahvistuksia ensin lähiseuduilta, kysyi Ranskan presidentti Sarkozy⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ BBC 4.11.2008; Euroopan parlamentti 2008a; Euroopan unionin neuvosto 2008c; European Voice 3.11.2008.

⁴⁴⁸ Euroopan parlamentti 2008b.

⁴⁴⁹ Euroopan parlamentti 2008b; Euroopan parlamentti 2008c. Ks. myös EUobserver 19.11.2008b.

⁴⁵⁰ EUobserver 11.11.2008.

⁴⁵¹ European Voice 12.12.2008.

AU:n osallisuuden korostamista voidaan mielestäni pitää osoituksena EU:n kansainvälispoliittisen toimijuuden ja tietynlaisen itsevarmuuden kypsymisestä. Esimerkiksi muutamassa vuodessa huomattaviksi kasvaneet odotukset EU:n taisteluosastojen käyttämisestä osoittivat, että EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan potentiaali tunnustettiin. Nähdäkseni EU ei halunnut enää rajoittaa toimiaan YK:n kumppanin asemaan vaan esiintyä erityislaatuisena, itsenäisenä globaalina toimijana. Pohjois-Kivun tapauksessa EU pyrkikin profiloitumaan edelläkävijänä suhteessa AU:hun. AU:hun kohdistetut rooliodotukset ja toiveet kansainvälisestä työnjaosta Kongon kriisissä voidaan tulkita osoituksiksi siitä, että EU ei halunnut enää olla ”oppipoika” suhteessa YK:hon vaan ”mestari” verrattuna AU:hun.⁴⁵² Tällaista ”mentorointiretoriikkaa” viestitti esimerkiksi Ranskan presidentti Sarkozy vieraillessaan Kongossa maaliskuussa 2009 konfliktin jo rauhoituttua. Sarkozyn julkisuudessa antamat kehot, kannustus ja neuvot Kongolle ja Ruandalle huokuvat EU:n normatiivisen vallan teorian mukaista yhteiseurooppalaista ”myyttistä narratiivia”, jonka mukaan EU on ennen kaikkea esikuva ja edelläkävijä.⁴⁵³ Luvussa 5.5. esitin, miten myös EU:n taisteluosastot on otettu osaksi tätä edelläkävijäkertomusta.

Tilanne ei toki ollut yksioikoinen, vaan vastakkainen näkemys ilmaistiin esimerkiksi afrikkalaisten valtionpäämiesten Pohjois-Kivun konfliktia koskevassa huippukokouksessa marraskuussa 2008. Useiden valtioiden ja AU:n eturivin päättäjät katsoivat, että Kongon kriisit johtuivat viime kädessä länsimaiden epäonnistumisesta Ruandan kansanmurhan käsittelyssä. Näin ollen eurooppalaisilta olisi vastuutonta sysätä kehittämänsä ongelmat afrikkalaisten ratkaistaviksi.⁴⁵⁴ Kehystys teki itseään globaaliksi hyvän voimaksi nimittävistä EU:sta osasyllisen Kongossa toteutuvaan inhimilliseen kärsimykseen. Syytös sai osakseen myös vastakaikua EU:ssa. Esimerkiksi Saksan liittopresidentti Köhlerin mukaan oli vääryys, että EU koetti vierittää vastuun Kongon konfliktien ratkaisemisesta afrikkalaisille valtioille.⁴⁵⁵ Belgian ulkoministeri de Gucht puolestaan muotoili, että Kongon kriisit koettelivat nimenomaan EU:n moraalista velvollisuudentuntoa⁴⁵⁶. Toisaalta AU:n edustajien EU:lle tarjoama rooli ei ollut niin vahva, että se olisi ohjannut EU:n puuttumaan tilanteeseen muilla kuin poliittisilla välineillä⁴⁵⁷. Voitaneen sanoa, että EU:ssa ymmärrettiin syyt afrikkalaisten tarjoamaan vastarooliin, mutta se ei lopulta vaikuttanut olennaisesti EU:n roolikäyttäytymiseen.

⁴⁵² Harnisch 2012, 52.

⁴⁵³ BBC 26.3.2009; Manners & Whitman 2003, 382. Ks. myös Reuters 26.3.2009.

⁴⁵⁴ BBC 7.11.2008a; BBC 7.11.2008b; Frankfurter Allgemeine Zeitung 7.11.2008. Ks. myös Die Zeit 7.11.2008.

⁴⁵⁵ Der Tagesspiegel 19.11.2008; Die Zeit 21.11.2008.

⁴⁵⁶ Reuters 12.12.2008.

⁴⁵⁷ Ks. McCourt 2011, 1610–1611.

7.4. Lisää säröjä EU:n omakuvaan

Syksyllä 2008 Euroopassa käyty julkinen debatti EU:n sotilasoperaatiosta Kongossa liikkui käytännössä yksinomaan taisteluosastojen käyttämisen ympärillä. Ajatus taisteluosasto-operaatiosta Pohjois-Kivussa alkoi itää Ranskan ulkoministeri Kouchnerin ensireaktiosta, jossa hän viittasi EU:n 8–10 vuorokauden toimintakykyyn. Kouchner ei maininnut taisteluosastoja eksplisiittisesti, mutta vihaus niihin oli ilmeinen. Lausunnon merkitys kasvoi suureksi, sillä julkinen keskustelu EU:n toimista Kongon humanitaarisen hädän hellittämiseksi takertui siihen ja alkoi muuttua itseään toteuttavaksi profetiaksi. Erityisesti kansalaisjärjestöt ja turvallisuuspoliittiset kommentaattorit yhdistivät EU:n taisteluosastot YK:n rauhanturvatyön ja suojeluvastuun tukemiseen ja lietsoivat ajatusta taisteluosastojen potentiaalista Pohjois-Kivun kriisiin vaikuttamisessa. Voidaan jopa sanoa, että EU:n interventiota Kongoon eivät ajaneet niinkään EU-poliitikot tekijät vaan länsimaiset kansalaisjärjestöt ja tiedotusvälineet.⁴⁵⁸

Mielestäni huomion keskittyminen taisteluosastoihin Pohjois-Kivun kriisissä ei kuitenkaan selity yksin EU:n ulkopuolisten tahojen toiveilla: korkeassa valmiudessa olleet Iso-Britannia ja Saksa olivat ainoat valtiot, joiden poliitikot tyrmäsivät julkisesti ajatuksen taisteluosaston lähettämisestä Kongoon ja siten estivät niiden käytön loppuvuonna 2008. Kuten toin ilmi jo luvussa 6, vuosina 2007–2008 EU:ssa todella haluttiin toteuttaa taisteluosastojen tulikaste, mutta Darfurin kriisissä se ei olisi ollut tarkoituksenmukaisin operatiivinen ratkaisu. Sen sijaan Kongossa taisteluosastojen käyttäminen olisi palvellut sekä operatiivisia tarpeita että EU:n poliittisia päämääriä. Ajatus saikin kannatusta paitsi monilta merkittäviltä EU:n turvallisuuspoliittisilta päättäjiltä myös laajalta yleisöltä ja ihmetys oli suuri, kun taisteluosastoa ei lähetettykään Kongoon loppusyksyllä 2008. Toteutuneessa tapahtumakulussa sattumalla oli lopulta suuri merkitys. Tammikuussa 2009 Pohjois-Kivun kapinallisliikkeen yllättävä antautuminen ja Kongon ja Ruandan yhteisymmärryksen syntyminen muutti Itä-Kongon tilannetta olennaisesti, minkä vuoksi Espanjan ja Italian johtamien taisteluosastojen käyttämisestä ei enää ehditty juurikaan keskustella.

Loppuvuoden 2008 tapahtumia voidaan jälkikäteen tarkasteltuna pitää merkittävänä käännekohtana, jossa taisteluosastojen tuleva suunta nähdäkseni pitkälti määrittyi. Pohjois-Kivun kriisi ajoittui taisteluosastojen ”etsikkoaikaan” ja saattoi olla yksi merkittävä tekijä, jonka vuoksi käyttämättömyydestä on sittemmin muodostunut keskeinen osa taisteluosastojen historiaa. Vertailukohtaa voidaan hakea Nina Tannenwaldin teoksesta *The nuclear taboo: the United States*

⁴⁵⁸ Ks. Gowan 2011, 597, 600.

and the non-use of nuclear weapons since 1945. Tannenwald tutkii, miksi ydinaseita ei ole käytetty toisen maailmansodan jälkeen. Hän osoittaa, että Hiroshiman ja Nagasakin pommittaminen, ainoa ydinaseiden käyttötapaus, mahdollisti kaksi vaihtoehtoista kehityskulkua. Ydinaseiden käyttö kehystettiin seuraavien vuosikymmenten aikana moraalisesti vääräksi, äärimmäiseksi väkivallanteoksi, mutta periaatteessa aivan yhtä todennäköisesti Hiroshiman ja Nagasakin iskut olisivat voineet myös legitimoida ydinaseiden laajamittaisemman käytön – olivathan ne kaikessa traagisuudessaan tehokas keino päättää toinen maailmansota. Useissa myöhemmissä konflikteissa ydinaseiden käyttö olisikin ollut paitsi materiaalisesti mahdollista myös sotilaallisesti perusteltua. Ennakkotapauksen kokemus oli ratkaisevan tärkeä, sillä siitä juonnettu käyttäytymismalli ja siihen liitetyt merkitykset alkoivat toistua ja voimistua ajassa muodostaen vähitellen säännönmukaisuuden.⁴⁵⁹ Ydinaseen ensikäytön inhimilliset seuraukset ja ydinaseisiin liitettävät poliittis-moraaliset näkökohdat ovatkin muodostaneet vähitellen tabun (the nuclear taboo), joka on Tannenwaldin mukaan estänyt ydinaseisiin turvautumisen toisen maailmansodan jälkeen.⁴⁶⁰

EU:n taisteluosastojen vertaaminen ydinaseiden käyttöön olisi aivan liian dramaattista, mutta mielestäni Tannenwaldin ajattelutavalla on soveltamisalaa myös EU:n taisteluosastojen yhteydessä. 2000-luvun alussa nopean toiminnan joukkojen kehittäminen oli yksi kansainvälisen kriisinhallinnan trendeistä (ks. luku 2.2.2.). EU:n Artemis-operaatio vuonna 2003 ei ollut puhdas ennakkotapaus taisteluosastojen käytöstä, mutta se osoitti, että nopean toiminnan operaatioille on tarvetta ja että EU kykenee toteuttamaan sellaisia. Nähdäkseni operaatio Artemis ja etenkin EU:n taisteluosastojen täydestä toimintakyvystä alkanut etsikkoaika avasi ydinaseiden käytön tavoin taisteluosastoille kaksi kehityssuuntaa. Mikäli EU olisi käyttänyt niitä Tšadissa tai Kongossa vuosina 2007–2008, kokemus olisi voinut kumuloitua ja tehdä EU:sta nopean toiminnan joukkojen edelläkävijän. Sen sijaan Darfurin ja Pohjois-Kivun kriisien jälkeen käyttämättömyydestä alkoi muodostua vallitseva käytäntö. Operaatio Artemiksen kokemukset olivat myönteiset, mutta paradoksaalisesti taisteluosastot alkoivat noudattaa ydinaseiden trendiä: mitä useampi kriisi tulee ja menee ilman, että niitä käytetään, sitä vahvemmin aletaan uskoa, että niihin ei turvauduta tulevaisuudessakaan.⁴⁶¹

Pohjois-Kivun kriisi oli risteyskohta myös EU:n ja YK:n suhteessa. EU:lla ja YK:lla oli yhtenevä näkemys Itä-Kongoa koettelevasta humanitaarisesta hädästä, rauhanturvatoimien tarpeellisuudesta ja EU:n potentiaalista vaikuttaa näihin. EU:ssa ei kuitenkaan päästy yhteisymmärrykseen siihen

⁴⁵⁹ Adler & Pouliot 2011, 7–8.

⁴⁶⁰ Tannenwald 2007, 94–98.

⁴⁶¹ Tannenwald 2007, 65–66.

kohdistettuja rooli-odotuksia vastaavista toimista. ”Siviilivalta-EU:lle” poliittisissa toiminna ja talousspakotteissa pysyttäytyminen olisi kenties ollut luontevaa, mutta EU:n aiemmat sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot huomioiden sen passiivisuus herätti nyt kummeksuntaa. Richard Gowanin mukaan EU:n toiminta Pohjois-Kivun kriisissä päätti EU:n ja YK:n yhteistyön ”Artemis-aikakauden”: vuosien 2003–2008 rauhanturvakeskustelua väritti ”Artemis-narratiivi”, EU:n julkilausuttu pyrkimys mukailla operaation mallia uusissa tilanteissa. Narratiivin kestävyyttä oli koeteltu jo aiemmin, mutta viimeistään EU:n epäjohtonmukaiselta tuntuva toiminta Pohjois-Kivun kriisissä esitti sille ylityspääsemättömän haasteen.⁴⁶²

YK:n turvaneuvoston pysyväisjäsenet Iso-Britannia ja Ranska pyrkivät siirtämään huomion pois EU:n rooliristiriidasta esittämällä EU:n YK:ssa yhtenäisenä toimijana⁴⁶³. Tämä ilmeni paitsi afrikkalaisten valtioiden vastuun korostamisena myös eurooppalaisten alkuvuonna 2009 aloittamana kriittisenä keskusteluna YK:n rauhanturvatoiminnan ongelmista ja tulevaisuudennäkymistä. Debatti rasitti länsimaiden ja kehittyvien maiden suhteita YK:ssa, sillä kehittyvät maat katsoivat eurooppalaisten syyllistävän näitä perusteettomasti. Varsinkin Kongon MONUC-rauhanturvaoperaatioon suurella panoksella osallistuva Intia kritisoi eurooppalaisten valtioiden asennetta ja uhkasi jopa vetää omat joukkonsa pois Kongosta. Gowanin mukaan keskustelu kiihtyi niin kärjekkääksi, että EU:n ja YK:n suhde ei ole enää sen koommin palannut yhtä läheiseksi kuin se operaatio Artemiksen jälkeen oli.⁴⁶⁴

Myös EU:n sisällä tapahtui eräänlainen aikakauden muutos. Vuonna 2003 operaatio Artemis oli yhdistänyt EU:n suuria jäsenvaltioita, mutta Darfurin ja Pohjois-Kivun kriisit etäännyttivät niitä. Erityisesti tämä näkyi suhtautumisessa taisteluosastojen käyttämiseen: Ranska olisi ollut valmis lähettämään osaston sekä Tšadiin että Kongoon, mutta Saksa ja Iso-Britannia vastustivat ajatusta ja siten käytännössä estivät yksimielisyyttä edellyttävän taisteluosaston käyttämisen. Korkean valmiuden valtioiden de facto ”veto-oikeus” sai syksyllä 2009 EU:n neuvoston puheenjohtajavaltiona toimineen Ruotsin käynnistämään EU:ssa keskustelun taisteluosastojen tulevaisuudesta. Ruotsi ehdotti siirtymistä moduulimalliin, jossa taisteluosastojen osia voitaisiin asettaa operaatioihin tarpeen mukaan.⁴⁶⁵ Taisteluosastojen käyttökynnystä pyrittiin siis madaltamaan lisäämällä rakenteellista joustavuutta. Vuotta myöhemmin Ruotsi ehdotti

⁴⁶² Gowan 2011, 607–608.

⁴⁶³ Balossi-Restelli 2011, 176–177.

⁴⁶⁴ Gowan 2011, 605–607.

⁴⁶⁵ EUobserver 8.9.2009.

taisteluosastojen tehtäväkentän laajentamista kattamaan esimerkiksi luonnonkatastrofien jälkeisen humanitaarisen avustustyön.⁴⁶⁶

Ruotsin aloitteet olivat osa laajempaa pyrkimystä vauhdittaa laskevassa trendissä olevaa EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Vuonna 2008 EU:n itsenäinen kansainvälinen kriisinhallinta ei julistuksista huolimatta ollut enää EU:n kiistaton painopistealue. Darfurin ja Kongon humanitaaristen hätätilanteiden sijaan huomio kiinnittyi esimerkiksi Naton johtamaan ISAF-sotilasoperaatioon Afganistanissa, elokuussa 2008 käytyyn Georgian ja Venäjän sotaan, Lissabonin sopimuksen ratifiointiin ja voimaantulon valmisteluun EU-jäsenvaltioissa sekä syyskuussa 2008 launneeseen kansainväliseen finanssikriisiin. Kongolaisia on itse asiassa jopa luonnehdittu globaalin finanssikriisin ensimmäisiksi uhreiksi⁴⁶⁷. Vuosi 2008 oli operaatioiden ja henkilöstön määrässä mitattuna EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan huippuvuosi ja käännepeiste. Seuraavien viiden vuoden aikana EU aloitti ainoastaan kaksi uutta, suhteellisen pientä sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota, joissa keskityttiin kohdevaltioiden omien turvallisuusjoukkojen kouluttamiseen. Tämä vahvisti jo luvussa 6.4. sivuamaani kehityskulkua: vaikka EU:ta ja sen ympäristöä koskevat globaalihaasteet eivät ainakaan vähentyneet, se on suosinut vuoden 2008 jälkeen pienempiä ja vähemmän riskialttiita operaatioita.⁴⁶⁸

Kehityssuunta näkyi erityisesti taisteluosastoissa. Taisteluosastot alkoivat vaikuttaa irrelevanteilta EU:n turvallisuusympäristössä, jonka keskeisiksi kysymyksiksi nousivat 2010-luvulle tultaessa jatkuvasti kiristyvän taloustilanteen ohella niin sanotun arabikevään kansannousut ja esimerkiksi Syyrian sisällissotaa leimannut radikaalin islamismin esiinmarssi. Verrattuna operaatio Artemiksen jälkeiseen innostukseen EU:n taisteluosastot elivät vuosina 2009–2012 todellista hiljaiseloa, vaikka korkean valmiuden järjestelmä toimikin sovittuun tapaan. Kuten esitin luvussa 4.2.1., taisteluosastojen käyttämistä harkittiin vuosina 2009–2012 kolmesti. Osastoja ei kuitenkaan hyödynnetty ja tämän tutkielman aineiston perusteella niitä huomioitiin julkisessa keskustelussa harvakseltaan. Näin ollen ne eivät enää kuuluneet yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kärkihankkeiden joukkoon, kuten ns. Artemis-aikakaudella vuosina 2003–2008 oli ollut. Tämä oli pitkälti EU:n tilanne Keski-Afrikan tasavallan turvallisuustilanteen alkaessa heikentyä loppuvuonna 2012. Käsittelen seuraavassa luvussa tätä EU:n taisteluosastojen viimeisintä ”läheltä piti” -tilannetta.

⁴⁶⁶ EUobserver 22.9.2010.

⁴⁶⁷ Die Zeit 13.12.2008.

⁴⁶⁸ Ks. esim. Biscop & Coelmont 2012, 35–39; Major & Mölling 2011, 7–8.

8. KESKI-AFRIKAN TASAVALLA 2013–2015: ”JOS EI NYT NIIN MILLOIN?”

8.1. Konfliktin nousu EU:n agendalle

EU on harkinnut viimeisimmän kerran taisteluosastojen käyttöä kriisinhallinnassa Keski-Afrikan tasavallan vuonna 2012 puhjenneessa aseellisessa kriisissä. Kongon demokraattisen tasavallan tavoin Keski-Afrikan tasavalta itsenäistyi siirtomaavallasta vuonna 1960 mutta on kärsinyt sen jälkeen epävakaisuudesta. Maassa on ollut viisi sotilasvallankaappausta ja vain yksi presidentti on tullut valtaan vaaleilla. Viimeisin vallankaappaus alkoi kehittyä syyskuussa 2012, kun maan kolme suurinta kapinallisryhmää yhdistyi liittoa tarkoittavan Séléka-nimen alle. Aseelliset taistelut hallituksen joukkoja vastaan Séléka aloitti 10. joulukuuta. Joulukuun 2012 lopulla levottomuudet levisivät Keski-Afrikan tasavallan pääkaupunki Banguihin, jota kapinalliset lähestyivät.⁴⁶⁹

Sélékan voittokulku aiheutti Keski-Afrikan tasavallan paikallisväestössä levottomuutta ja toiveita vanhan siirtomaavallan Ranskan väliintulosta, olihan maassa valtioiden kahdenvälisen sopimuksen nojalla satoja ranskalaissotilaita. Ranska tyrmäsi ajatuksen interventtiosta ja ilmoitti käyttävänsä sotilaitaan vain omien kansalaistensa turvallisuuden takaamiseen. Keskiafrikkalaisten pettymys purkautui mellakointina ja vahingontekoina, jotka kohdistuivat muun muassa Ranskan suurlähetystöön.⁴⁷⁰ Tapahtumien myötä Ranska otti alkuvuodesta 2013 asiakseen pitää Keski-Afrikan tasavallan tilannetta esillä YK:n turvaneuvostossa⁴⁷¹.

Sélékan aseellinen kapina kiihtyi kevättälvellä 2013. Maaliskuussa Séléka aloitti suurhyökkäyksen Banguihin, minkä seurauksena istuva presidentti, kristinuskoinen François Bozizé, pakeni maasta 24. maaliskuuta 2013. Sélékan tukemasta Michel Djotodiasta tuli Keski-Afrikan tasavallan ensimmäinen islaminuskoinen presidentti. Valtaan päästyään Djotodia kumosi Keski-Afrikan tasavallan perustuslain ja hajotti parlamentin sekä hallituksen, mikä aiheutti tyrmistystä niin Afrikassa kuin Euroopassa.⁴⁷²

EU:n ulkoasiain ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Catherine Ashton ilmaisi heti vallankaappauksen jälkeen huolensa tapahtumista⁴⁷³. Tilanne oli sekava, sillä Djotodia ei hallinnut

⁴⁶⁹ BBC 11.1.2013; Frankfurter Allgemeine Zeitung 27.12.2012; Reuters 27.12.2012.

⁴⁷⁰ Frankfurter Allgemeine Zeitung 27.12.2012.

⁴⁷¹ Reuters 20.3.2013.

⁴⁷² BBC 11.1.2013; BBC 24.3.2013; Reuters 25.3.2013. Ks. myös Reuters 20.3.2013.

⁴⁷³ Ashton 2013.

häntä tukenutta kapinallisjoukkoa. Kapinallisten väkivallanteot kohdistuivat pääosin siviileihin, mikä synnytti pakolaisaallon sekä Keski-Afrikan tasavallan sisällä että maan rajojen yli. Maassa syntyi Sélékaa vastustava Anti-balakaksi kutsuttu liike, joka koostui syrjäytetyn presidentti Bozizén tukijoista ja tämän armeijan entisistä sotilaista. Sélékan ja Anti-balakan vastakkainasettelu johti kierteseen, jossa ryhmät suorittivat summittaisia hirmutekoja ja kostivat toistensa toimia samalla mitalla. Keski-Afrikan tasavalta ajautui uskonnollisen konfliktin partaalle, sillä aseelliset ryhmät noudattelivat jossakin määrin kristittyjen ja islaminuskoisten rajoja.⁴⁷⁴ Kesällä 2013 tilanne alkoi jo uhata alueellista turvallisuutta. Armeija ja poliisi olivat käytännössä hajonneet Bozizén jouduttua pois vallasta. Turvallisuustilanteen romahtaminen esti kansainvälisten järjestöjen toiminnan, mikä taas heikensi äkillisesti Keski-Afrikan tasavallan terveys- ja ravitsemustilannetta.⁴⁷⁵

Inhimilliseen hätään kiinnitti huomiota varsinkin EU:n kansainvälisestä yhteistyöstä, humanitaarisesta avusta ja kriisinhallintatoimista vastaava komission jäsen Kristalina Georgieva. Heinäkuussa 2013 Georgieva kuvaili maailman ”kääntäneen selkänsä Keski-Afrikan tasavallalle” ja ”syyllisyyden painavan maailman omatuntoa”.⁴⁷⁶ Hän varoitti Keski-Afrikan tasavallan muuttuvan ”toiseksi Somaliaksi”, mikäli konflikti sivuutetaan⁴⁷⁷. Georgieva toivoi EU:n toteuttavan sotilaallisen kriisinhallintaoperaation, sillä paikallisten tarpeet olivat ”turvallisuus, turvallisuus ja turvallisuus”, hän listasi keskiafrikkalaisten keskeiset tarpeet⁴⁷⁸. Georgievan voimakas, moraaliin vetoava ulostulo alkoi luoda sekä EU:n sisällä että muissa kansainvälisissä toimijoissa käsitystä siitä, että EU harkitsee väliintuloa Keski-Afrikan tasavallassa.

Keski-Afrikan tasavallan väkivallan kierteen lopettaakseen presidentti Djotodia hajotti Séléka-kapinallisliiton syyskuussa 2013. Käytännössä joukot eivät kuitenkaan hajautuneet vaan tappaminen, ryöstely, raiskaaminen ja kylien tuhoaminen jatkui. Tässä vaiheessa kansainvälinen yhteisö alkoi toden teolla tiedostaa kasvavan humanitaarisen hädän.⁴⁷⁹ Eurooppalaisista valtioista ensimmäisenä aktivoitui jälleen Ranska. Presidentti François Hollande vetosi ensisijaisesti YK:n turvaneuvostoon ja Afrikan unioniin konfliktin hillitsemiseksi. Ranska alkoi itsekin valmistautua tarttumaan tilanteeseen joko yksin tai monenvälisessä yhteistyössä.⁴⁸⁰ Ranskan ulkoministeri Laurent Fabius vieraili EU-komissaari Georgievan kanssa lokakuussa 2013 Keski-Afrikan

⁴⁷⁴ Reuters 28.8.2013; Suomen Kuvalehti 1.8.2014; The Guardian 27.7.2013.

⁴⁷⁵ The Guardian 9.7.2013.

⁴⁷⁶ Reuters 12.7.2013; The Guardian 27.7.2013.

⁴⁷⁷ Reuters 30.7.2013; The Guardian 30.7.2013. Ks. myös Reuters 28.11.2013.

⁴⁷⁸ Reuters 13.10.2013.

⁴⁷⁹ BBC 26.11.2013; Reuters 21.11.2013.

⁴⁸⁰ Reuters 27.8.2013; Reuters 25.9.2013.

tasavallassa nostaakseen kriisiä kansainväliseen tietoisuuteen ja selvittääkseen EU:n toimintamahdollisuuksia.⁴⁸¹ Kuten kuusi vuotta aiemmin Darfurin kriisissä, Ranska alkoi ajaa EU:lle sotilaallisesti aktiivisempaa roolia myös Keski-Afrikan tasavallassa. Sekä Georgieva että Fabius vetosivat julkisuudessa suojeluvastuusta johdettuun ajatukseen, että kansainvälisellä yhteisöllä ei ole oikeutta jättää heikkoa valtiota oman onnensa nojaan. Humanitaarinen tilanne on erottamattomasti yhteydessä turvallisuustilanteeseen, joten kansainvälisen yhteisön pitää sitoutua näiden parantamiseen, Fabius muotoili.⁴⁸² Vaikka Fabius viittasi epämääräisesti ”kansainväliseen yhteisöön”, hänen muu retoriikkansa osoitti suhteellisen selkeästi, että Ranska odotti nimenomaan muiden EU:n jäsenvaltioiden osallistuvan mahdolliseen sotilasoperaatioon.

Afrikan unioni oli valmistellut loppukesästä 2013 alkaen omaa kriisinhallintaoperaatiota (MISCA) Keski-Afrikan tasavaltaan. Lokakuussa 2013 YK:n turvaneuvosto ilmaisi tukensa aloitteelle, mutta alkoi myös selvittää Afrikan ulkopuolisen tuen mahdollisuuksia. YK:n pääsihteerin mukaan syksyn 2013 aikana Keski-Afrikan tasavallasta tuli ”yksimielisiä pyyntöjä välittömästä tuesta” kaikilla politiikan osa-alueilla.⁴⁸³ Ranska ilmaisi valmiutensa lisätä sotilaidensa määrää Keski-Afrikan tasavallassa, mikäli saa tälle YK:n turvaneuvoston valtuutuksen. Avauksen seurauksena odotukset muidenkin eurooppalaisten valtioiden sotilaallisesta aktivoitumisesta kasvoivat. EU:n jäsenvaltioiden ulkoministerit keskustelivat asiasta 21. lokakuuta, mutta päätyivät rajaamaan EU:n toimet humanitaariseen toimintaan. Erityisesti ministerit antoivat AU:lle tunnustusta sen suunnittelemasta rauhanturvaoperaatiosta ja sitoutuivat tukemaan sitä rahallisesti.⁴⁸⁴

Marraskuun 2013 lopulle tultaessa Ranskan suhtautuminen Keski-Afrikan tasavallan kriisiin oli muuttunut päinvastaiseksi alkuperäisestä reaktiosta. Keski-Afrikan väliaikaishallinnon pyytäessä Ranskalta sotilaallista tukea AU:n MISCA-operaatiolle Ranska ilmoitti olevansa valmis kaksinkertaistamaan Keski-Afrikan tasavallassa olevien sotilaidensa määrän 600:sta noin 1200:aan⁴⁸⁵. YK:n turvaneuvosto hyväksyi 5. joulukuuta päätöslauselman 2127, joka valtuutti sekä AU:n MISCA-operaation että ranskalaiskontingentin kasvattamisen.⁴⁸⁶ Ranska aloitti sotilaiden siirtämisen kohdealueelle jo seuraavana päivänä, mikä herätti ristiriitaisia reaktioita. Keski-Afrikan tasavallassa Ranskaa kiiteltiin ripeästä toiminnasta. Sen sijaan monissa muissa afrikkalaisissa

⁴⁸¹ Reuters 13.10.2013.

⁴⁸² Frankfurter Rundschau 19.10.2013; The Independent 25.11.2013.

⁴⁸³ Yhdistyneet kansakunnat 2013a.

⁴⁸⁴ Euroopan unionin neuvosto 2013c.

⁴⁸⁵ Die Zeit 26.11.2013.

⁴⁸⁶ Yhdistyneet kansakunnat 2013b.

valtioissa ja Euroopassa Ranskaa moitittiin: sen katsottiin toimivan vanhanaikaisen kolonialistin tavoin ja rikkovan lupaustaan lopettaa Afrikan valtioiden asioihin sekaantuminen.⁴⁸⁷

Ranska legitimoitui toimiaan monin tavoin. Operaatio oli puolueeton ja sekä paikallisosapuolten että YK:n hyväksymä⁴⁸⁸. Ranska toivoi avoimesti muiden EU-jäsenvaltioiden osallistuvan kriisinhallintatoimiin. Esimerkiksi presidentti Hollande käänsi Keski-Afrikan tasavallan kriisin EU:n roolin ja yhteisten eurooppalaisten arvojen koetinkiveksi: ”Minulta kysytään, mitä teemme siellä. Se liittyy rooliimme: meillä on historiamme. Meillä on arvomme. [...] Minä haluan toimia ihmisten puolustamiseksi”.⁴⁸⁹ Monenvälisyyttä voidaan pitää oleellisen tärkeänä osana sotilaallisen ja normatiivisen vallan yhdistämistä, sillä se erottaa legitiimin eurooppalaisen kriisinhallinnan kolonialismista ja kansallisten intressien tavoittelusta.⁴⁹⁰ Ranska kehysti toimensa eettisen vastuullisuuden kautta ja siten kohdisti EU:hun rooliodotuksia. EU:n sotilasasiantuntijoiden julkisuuteen levinneessä luonnosasiakirjassa todettiin, että yhteiseurooppalaisella joukolla voitaisiin edistää huomattavasti humanitaarista ja kehitysapua Keski-Afrikan tasavallassa.⁴⁹¹

Ranskan toiveet eurooppalaisesta yhteistyöstä alkoivat muuttua vaatimuksiksi joulukuun 2013 puolivälissä, kun kaksi ranskalaissotilasta kuoli taisteluissa Keski-Afrikan tasavallassa⁴⁹². Kuolemantapaukset olivat kansallinen taitekohta. Niiden jälkeen Ranska julisti turhautuneensa EU:n kriisinhallintaan, jossa se joutui toimimaan toistuvasti ”sekä suojakilpenä että maksumiehenä”. Johtavat ranskalaispoliitikot alkoivat vaatia sekä konkreettista tukea muilta EU:n jäsenvaltioilta että yhteiseurooppalaisen rahaston perustamista tulevien kriisinhallintaoperaatioiden rahoittamiseksi.⁴⁹³ Aloitteet osuivat kiinnostavaan ajankohtaan. 19.–20. joulukuuta kokoontuvan Eurooppa-neuvoston oli määrä keskittyä EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan ensimmäistä kertaa vuosikausiin. Turvallisuuspoliittinen keskustelu oli Euroopassa vilkasta ja spekulatiot EU:n sotilaallisesta väliintulosta Keski-Afrikan tasavallassa kiihdyttivät sitä entuudestaan. Tiedotusvälineissä raportoitiiin, että EU-virkamiesten Eurooppa-neuvostolle valmistelemassa suunnitteluasiakirjassa esitettiin lyhytaikaisen EU-operaation toteuttamista keskiafrikkalaisten turvallisuuden edistämiseksi. Diplomaattilähteiden mukaan tarve olisi juuri sellainen, johon EU:n taisteluosastot oli suunniteltu. Taisteluosastojen korkean valmiuden vuorosta

⁴⁸⁷ Die Zeit 5.12.2013; EUobserver 6.12.2013; Reuters 6.12.2013.

⁴⁸⁸ BBC 2.12.2013; The Guardian 5.12.2013.

⁴⁸⁹ ”Many people are asking what we are doing there. Well, it’s our role. We have a history. We have values. [...] I prefer to act to defend peoples.” (The Independent 15.12.2013.)

⁴⁹⁰ Björkdahl 2011, 115–116; Tocci 2007, 6.

⁴⁹¹ EUobserver 6.12.2013.

⁴⁹² EUobserver 10.12.2013.

⁴⁹³ Frankfurter Allgemeine Zeitung 9.12.2013; Süddeutsche Zeitung 13.12.2013.

vuoden 2013 loppupuoliskolla vastaava Iso-Britannia esti kuitenkin ajatuksen käsittelyn Eurooppa-neuvostoa pohjustavassa poliittisten ja turvallisuusasioiden komitean tapaamisessa.⁴⁹⁴

EU:hun kohdistui myös jatkuvasti kasvavia ulkopuolisia odotuksia. Useat merkittävässä asemassa olevat yksilöt kannustivat EU:ta osallistumaan Keski-Afrikan tasavallan kriisin ratkaisemiseen aloittamalla oman kriisinhallintaoperaation. Esimerkiksi YK:n varapääsihteeri Jan Eliasson, YK:n humanitaaristen asioiden koordinoitintoimintojen johtaja John Ging ja Yhdysvaltain YK-lähettiläs Samantha Power varoittivat, että Keski-Afrikan tasavallan konfliktin sivuuttaminen johtaisi Ruandan tapahtumien toistumiseen eli kansanmurhaan.⁴⁹⁵ YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon kuvasi Keski-Afrikan kriisiä etniseksi puhdistukseksi ja pyysi EU:lta apua sen pysäyttämiseen⁴⁹⁶. Voidaan huomata, että molemmat määritelmät ovat suojeluvastuun piiriin kuuluvia ihmisoikeusloukkauksia. YK tarjosi siis EU:n toimille legitimitettä jo etukäteen kehystämällä tarpeelliset toimet rauhanturvaamisen tai rauhaan pakottamisen sijaan siviilien suojelemiseksi eli inhimillisen turvallisuuden toteuttamiseksi suojeluvastuun periaatteen nojalla⁴⁹⁷.

EU:n mahdollisesta kriisinhallintaoperaatiosta käytiin värikästä keskustelua Eurooppa-neuvoston kokouksessa 19.–20. joulukuuta 2013. Yhteisymmärrystä ei kuitenkaan saavutettu, vaikka Ranska oli valmistellut operaation poliittista perustaa ja kartoittanut mahdollisia osallistujia. Eurooppa-neuvosto totesi vain jatkavansa ”relevanttien välineiden selvittämistä”, johon lukeutui ulkoasiain ja turvallisuuspolitiikan korkealle edustajalle osoitettu pyyntö valmistella toimintavaihtoehtoja ulko- ja puolustusministerien seuraavaan kokoukseen. Päätös Ranskan toivomasta sotilaallisesta operaatiosta lykkääntyi vuodelle 2014.⁴⁹⁸

8.2. EUFOR RCA ja toimeenpanon haasteet

Tiedotusvälineissä aavisteltiin Eurooppa-neuvoston olleen pettymys arvostelun kohteeksi joutuneelle Ranskan hallitukselle. Sen huhuttiin jo vakuuttaneen kansalaisilleen, että se saisi muut EU-valtiot kannalleen. Presidentti Hollande kiisti kuitenkin sisäpolitiikan olevan syy siihen, että Ranska piti EU-operaatiota Keski-Afrikan tasavaltaan niin tärkeänä. Eurooppa-neuvostossa sotilaallisten toimien tarpeellisuutta ei kyseenalaistettu, vaan Ranskalle annettiin tunnustusta päättäväisyydestään. Konfliktin pitkittyessä yhä useammat EU:n jäsenvaltiot alkoivat kokea, että

⁴⁹⁴ European Voice 11.12.2013.

⁴⁹⁵ BBC 26.11.2013; Der Tagesspiegel 14.1.2014; Reuters 19.12.2013; Süddeutsche Zeitung 16.1.2014.

⁴⁹⁶ BBC 12.2.2014.

⁴⁹⁷ Kaldor ym. 2007, 283–285.

⁴⁹⁸ Euroopan unionin neuvosto 2013d. Ks. myös Frankfurter Rundschau 20.12.2013.

Keski-Afrikan tasavallassa tarvitaan ulkopuolisia joukkoja suojelemaan siviilejä ja vakauttamaan yhteiskuntaa.⁴⁹⁹ Sotilaallisten keinojen käyttämistä ei pidetty ongelmana EU:n omakuvalle, vaan välttämättömänä ja legitiiminä toimenpiteenä suojeluvastuun toteuttamiseksi.⁵⁰⁰

EU:n sisäiset näkemyserot liittyivät siihen, kenen operaatio tulisi toteuttaa ja millä tavalla. Kolme suurinta jäsenmaata kokivat tilanteen jälleen eri tavoin. Ranska oli jo aloittanut operaation Keski-Afrikan tasavallassa, mutta Ison-Britannian poliittinen johto katsoi maan tekevän parhaillaan omaa osaansa maailmanrauhan puolustamisesta Afganistanissa ja Irakissa. Saksan liittokansleri Angela Merkel painotti puolestaan alueellisten toimijoiden, erityisesti Afrikan unionin, tärkeyttä, joskin EU voisi tukea sitä konfliktin ratkaisemisessa.⁵⁰¹ Yhteistä sotilasoperaatiota valmisteltiin kuitenkin kulissien takana. Tammikuussa 2014 korkea ulkopoliittinen edustaja Catherine Ashton esitteli EU:n ulkosuhdehallinnon luonnoksen EU-operaatiosta jäsenvaltioiden suurlähettiläille ja sai suunnitelmalle poliittisen tuen. Suunnitelmassa ei kuitenkaan esitetty taisteluosaston käyttöä vaan 700–1000 taistelijan EUFOR-operaation perustamista.⁵⁰² Nähdäkseni syynä oli korkeassa valmiudessa olevien valtioiden penseys, aivan kuten Kongossa syksyllä 2008. Iso-Britannia oli tyrmännyt ajatuksen oman taisteluosastonsa käyttämisestä syksyllä 2013. Vuoden 2014 ensimmäisellä puoliskolla korkeassa valmiudessa oli pelkästään Kreikan johtama taisteluosasto. Pahasti ylivelkaantuneen Kreikan osasto kärsi vakavista rahoitusongelmista. Lisäksi yli neljä vuotta hälyttävästä velkakriisistä kärsineen Kreikan hallituksella ei ymmärrettävistä sisäpoliittisista syistä ollut myöskään poliittista tahtoa lähettää taisteluosastoa Keski-Afrikan tasavaltaan.⁵⁰³

20. tammikuuta 2014 EU:n neuvosto teki virallisen päätöksen noin tuhannen sotilaan kriisinhallintaoperaation aloittamisesta Keski-Afrikan tasavallassa. Operaation päätavoitteeksi asetettiin siviiliväestön ja pakolaisten suojeleminen pääkaupunki Banguissa.⁵⁰⁴ Päätöstä keuhuttiin vuolaasti. EU:n humanitaarisesta avusta vastaava komissaari Georgieva katsoi sen nostavan kriisin unohduksista.⁵⁰⁵ EU:n jäsenvaltioiden ulkoministerit julistivat EUFOR RCA -nimen saaneen operaation olevan tärkeä paitsi inhimillisellä tasolla myös EU:n ”kokonaisvaltaisen lähestymistavan osana” sekä EU:n ja Afrikan välisen suhteen kannalta⁵⁰⁶.

⁴⁹⁹ The Independent 22.12.2013.

⁵⁰⁰ Björkdahl 2011, 112–114; Manners 2006d, 195. Ks. myös Youngs 2004, 417–418.

⁵⁰¹ ”[...] sondern wir müssen die Regionen befähigen, ihre Probleme lösen zu können.” (Bild 19.12.2013.)

⁵⁰² Die Welt 12.1.2014; EUobserver 9.1.2014; EUobserver 10.1.2014; Reuters 8.1.2014.

⁵⁰³ Ks. Nováky 2014, 38–39.

⁵⁰⁴ European Voice 20.1.2014.

⁵⁰⁵ Reuters 20.1.2014.

⁵⁰⁶ Euroopan unionin neuvosto 2014c.

Operaatioon liittyi myös symboliikkaa. Se oli vuoden 2008 jälkeen EU:n ensimmäinen kriisinhallintaoperaatio, jossa eurooppalaiset maavoimat toimivat Afrikassa operatiivisissa tehtävissä. Tämä osoitti eurooppalaisten olevan edelleen valmiita vaikuttamaan kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen myös Afrikassa ja siten paikkasi tyypillisimmäksi epäkohdaksi koettua ristiriitaa kunnianhimoisten julistusten ja käytännön toiminnan välillä. Samalla se tuki konkreettisesti joulukuun 2013 Eurooppa-neuvoston ensisijaista linjausta: ”Puolustus on tärkeä asia.”⁵⁰⁷ Osaltaan EUFOR RCA vaikutti myös EU:n sisäpolitiikkaan. Jo useiden vuosien ajan talouskriisin ja EU:n sisäisten jakojen oli katsottu uhkaavan yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Tämä ilmeni esimerkiksi Saksan liittokansleri Merkelin puheenvuorosta EU–Afrikka-huippukokouksessa. Merkel kuvaili Saksan ja Ranskan, ”erityislaatuisten ystävien”, tekevän muita EU-valtioita enemmän ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä, koska se on ”heidän velvollisuutensa”.⁵⁰⁸ EUFOR RCA -operaatio kuitenkin viestitti, että EU kykenee vaikuttamaan myös kollektiivisena turvallisuuspoliittisena toimijana.

Toisaalta operaation toteuttamisen tapa ei tyydyttänyt kaikkia jäsenvaltioita. Varsinkin Ruotsi oli toivonut, että Keski-Afrikassa hyödynnettäisiin vihdoinkin EU:n taisteluosastoa. Käyttämättömyydellä saattaa tällä kertaa olla kauaskantoisia seurauksia. Operaation toivottua kokoa, kestoja ja tehtävää arvioiden Keski-Afrikan tasavallan kriisi saattoi nähdäkseni olla suotuisin tilanne taisteluosastojen käyttämiselle koko niiden täyden toimintavalmiuden aikana. Ruotsin ulkoministeri Carl Bildt ennusti, että tilanteen sivuuttaminen olisikin todennäköisesti viimeinen sinetti nykymuotoisen taisteluosastokonseptin lopulle. ”Jos ei nyt niin milloin”, Bildt hämmästeli käyttämättömyyttä.⁵⁰⁹

Poliittinen päätöksentekoprosessi alkoi muistuttaa muodollisen hyväksymisen jälkeen EUFOR Tchad/RCA -operaation alkuvaihetta vuonna 2008: EU:lla oli huomattavia ongelmia tarvittavan joukon ja materiaalin kokoamisessa, mikä alkoi lykätä operaation suunniteltua aloitusta. Tämän tutkielman neljästä tapauksesta kaksi tukeekin Annika Björkdahlin ja Maria Strömvikin näkemystä: EU-operaation toteuttamiseen vaadittavan poliittisen konsensuksen saavuttaminen on toisinaan varsin hankalaa, mutta vielä suurempi este operaatioiden nopealle ja tehokkaalle toimeenpanolle ovat joukon kokoamiseen liittyvät ongelmat.⁵¹⁰ EU päätti operaation toimeenpanosta 10. helmikuuta

⁵⁰⁷ Joulukuun 2013 Eurooppa-neuvoston päätelmät alkavat sanoilla ”defence matters”. (Euroopan unionin neuvosto 2013d.)

⁵⁰⁸ EUobserver 2.4.2014.

⁵⁰⁹ ”So, if not now, then when?” (EUobserver 20.1.2014. Ks. myös Die Welt 20.1.2014.)

⁵¹⁰ Björkdahl & Strömvik 2008. Ks. myös Björkdahl 2008, 116.

2014 ja operatiivisen toiminnan oli määrä alkaa maaliskuussa⁵¹¹. Pian päätöksen jälkeen tapahtunut Ukrainan vallankumous ja sitä seurannut aseellinen konflikti Ukrainan hallituksen ja Venäjän tukemien joukkojen välillä Itä-Ukrainassa kuitenkin muutti EU-valtioiden suhtautumisen Keski-Afrikan tasavallan operaatioon erittäin pidättyväiseksi. Vielä maaliskuun puolivälissä oli epäselvää, mitkä valtiot voisivat tarjota joukkojaan ja materiaaliaan EUFOR RCA -operaatioon.⁵¹²

YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon vetosi henkilökohtaisesti EU:hun vauhdittaakseen operaation toimeenpanoa⁵¹³. Merkittävämpi jouduttaja saattoi kuitenkin olla YK:n maaliskuussa 2014 tekemä päätös sen oman kriisinhallintaoperaation aloittamisesta Keski-Afrikan tasavallassa syksyllä 2014. Tämä asetti eurooppalaisjoukkojen tarpeelle selkeän takarajan, mikä oli todennäköisesti keskeinen edellytys toteutuksen toimeenpanolle.⁵¹⁴ EU sai koottua tarvitsevansa voimavarat maaliskuun lopussa ja EUFOR RCA alkoi muodollisesti 1. huhtikuuta 2014.⁵¹⁵ Operaation lopullisen kokoonpanon muotoutumiseen todennäköisesti vaikutti EU:n taisteluosastojen päivystyskalenteri. EUFOR RCA -operaatiossa EU tukeutui ensimmäistä kertaa Kreikan Larissassa sijaitsevaan operatiiviseen esikuntaan. Mielestäni tämä osoittaa, että Kreikkaan kohdistui korkean valmiuden vuoroon perustuva poliittinen toimintavelvollisuus. Esikunnan aktivoiminen oli ikään kuin hyvitys siitä, että Kreikka kieltäytyi lähettämästä johtamaansa taisteluosastoa Keski-Afrikan tasavaltaan.⁵¹⁶

EU:n kriisinhallintajoukko otti vastuun Banguin turvallisuudesta 1. toukokuuta 2014. Tuohon mennessä Keski-Afrikan tasavaltaan oli siirtynyt noin 150 taistelijaa tavoitteena olevasta tuhannen sotilaan vahvuudesta.⁵¹⁷ EU julisti operaation täydelliseksi toimintakykyiseksi 16. kesäkuuta, jolloin joukon vahvuus oli noin 700.⁵¹⁸ Aloittamisen jälkeen operaatiota ei ole enää käsitelty julkisuudessa kovinkaan paljon. Tämä saattaa olla hyvä merkki, sillä tyypillisesti jokainen epäonnistuminen EU:n sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa on altis arvostelulle. Tämän tutkielman kaikki tapaukset tukevatkin Lisbeth Aggestamin näkemystä, jonka mukaan kiinteästi etiikan periaatteisiin ja käsitteisiin nojaava ulkopoliitikka joutuu kohtaamaan epäjohtonmukaisuuteen, tekopyhyyteen ja kaksoisstandardeihin liittyvää arvostelua riippumatta konkreettisen toiminnan keinoista⁵¹⁹.

⁵¹¹ Euroopan unionin neuvosto 2014d.

⁵¹² Reuters 14.3.2014.

⁵¹³ Die Zeit 28.1.2014; Süddeutsche Zeitung 12.2.2014.

⁵¹⁴ Die Zeit 3.3.2014.

⁵¹⁵ ”The launch of this operation demonstrates the EU’s determination to take full part in international efforts to restore stability and security in Bangui and right across the Central African Republic.” (Reuters 1.4.2014.)

⁵¹⁶ Ks. Nováky 2014, 38–39.

⁵¹⁷ BBC 1.5.2014.

⁵¹⁸ Suomen Kuvalehti 1.8.2014.

⁵¹⁹ Aggestam 2008, 10.

Varsinkin turvallisuuspolitiikassa EU:n perusjännitteet vaikuttavat liittyvän juuri sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Unionin ulkopuoliset odotukset ja vaatimukset muokkaavat huomattavasti EU:n kansainvälistä roolia, mikä on EU:n normatiivisen vallan teorian kannalta erittäin hankala kysymys: yhtäältä EU:n pitäisi olla lähtökohtaisesti voimankäyttöä välttävä toimija, mutta toisaalta asemansa vuoksi sen tulisi kuitenkin käyttää ”riittävän paljon” sotilaallista voimaa ollakseen aito globaali ”hyvän voima”!⁵²⁰

Tätä kirjoitettaessa EUFOR RCA -operaatio on vastikään päättynyt, sillä EU lykkäsi YK:n rauhanturvaoperaation viivästymisen vuoksi sen lopettamista kolmella kuukaudella vuoden 2014 loppuun suunnitellusta alkuperäisestä päättymispäivästä. Nykyisellään YK vastaa Keski-Afrikan tasavallan turvallisuudesta. Maassa on myös joitakin kymmeniä eurooppalaisotilaita tukemassa ja neuvomassa turvallisuussektorin uudistamisessa.⁵²¹ Kansainvälisistä rauhanturvatoimista huolimatta Sélékan ja Anti-balakan väliseen konfliktiin ei ole näköpiirissä nopeaa ratkaisua ja humanitaarinen tilanne on hälyttävä. Liki neljäsosa maan neljästä miljoonasta asukkaasta on joutunut pakenemaan kodistaan ja noin 2,5 miljoonaa ihmistä on riippuvaisia humanitaarisesta avusta. Keski-Afrikan tasavaltaa uhkaa edelleen jakautuminen kristinuskoiseen ja islamilaiseen osaan.⁵²²

EUFOR RCA -operaation onnistumista on mahdollista arvioida perusteellisemmin vasta myöhemmin, sillä EU:n kokonaisvaltainen toiminta riippuu osin EU:n poliittisten jatkotoimien niveltyemisestä päättäneeseen sotilasoperaatioon. Sinänsä tarve turvautua sotilaalliseen voimaan konfliktin ratkaisemisessa vihjaa, että kriisin ennaltaehkäisy politiikan välinein on epäonnistunut. Tästä EU on Afrikassa vain hyvin rajallisesti vastuussa. Merkittävämpiä ovat EU:n sotilaallisiin toimiin liittyvät eettiset kysymykset. EU:n omakuvan kannalta pulmallista oli Keski-Afrikan tasavallan tilanteen osoittautuminen odotettua levottomammaksi, sillä tämä on useimpien tietojen mukaan aiheuttanut EU-joukolle ajoittaisia vaikeuksia suoriutua operatiivisista tehtävistään.⁵²³

Suurimpana epäkohtana julkisuudessa on kuitenkin pidetty EU:n passiivisuutta ja päätöksenteon verkkaisuutta loppuvuonna 2013 ja alkuvuodesta 2014. Se ilmentää, että selvä poliittinen tahtotila väkivaltaisuuksien estämiseksi puuttui.⁵²⁴ Operaation toimeenpanon myöhästyminen antoi kritikoille jälleen aiheen arvostella EU:ta yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ongelmista.

⁵²⁰ Bailes 2008, 120; Björkdahl & Strömvik 2008, 36.

⁵²¹ Euroopan unionin neuvosto 2014e.

⁵²² Reuters 10.2.2015; Suomen Kuvalehti 1.8.2014. Ks. myös Die Tageszeitung 14.5.2014; Süddeutsche Zeitung 14.3.2014.

⁵²³ Rodt 2012, 169–170; Suomen Kuvalehti 1.8.2014.

⁵²⁴ Björkdahl 2011, 114.

EUFOR RCA kieltämättä vahvistaa edellä esiteltyjen vuosien 2007–2009 kriisitilanteiden synnyttämää kaksijakoista kuvaa EU:n kriisinhallinnasta. EU:lla näyttää olevan – niin halutessaan – useita tehokkaita keinoja vaikuttaa kansainvälisiin kriiseihin. Kuitenkin turhan usein jäsenvaltiot tahtovat erilaisia asioita, koordinoivat toimiaan riittämättömästi, pyrkivät välttelemään operaatioista aiheutuvia kustannuksia eivätkä saa suunnittelelleen toimille kansan tukea.⁵²⁵ Viimeisen seikan merkitystä ei pidä aliarvioida. EU:n ”militarisoitumisen” on pelätty johtavan myös turvallisuuspolitiikassa demokratiavajeeseen. EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on kuitenkin hallitustenvälistä, jolloin sen demokraattisuus riippuu pitkälti jäsenvaltioista. Useimmissa jäsenvaltioissa kriisinhallintaoperaatioihin osallistuminen vaatii parlamentin hyväksynnän ja siten edustuksellisesti ilmaistulla kansalaisten tahdolla on olennainen vaikutus EU:n kriisinhallintaan.⁵²⁶

8.3. Odotusten ristipaine

Konstruktivistisen rooliteorian lähtökohdista on huomionarvoista, että keskiafrikkalaiset odottivat konfliktin alusta alkaen Ranskan osallistuvan sen ratkaisemiseen. Joulukuussa 2012 Séléka-kapinallisten alkaessa laajentaa valtapiiiriään Keski-Afrikan tasavallan presidentti François Bozizé pyysi Ranskaa ja Yhdysvaltoja apuun. Tällöin Ranska vielä tyrmäsi ajatuksen.⁵²⁷ Kapinallisten kaapattua vallan odotukset Ranskaa ja EU:ta kohtaan hieman yllättäen kasvoivat entuudestaan. Eurooppalaisille tarjottu rooli ei siis riippunut siitä, pitikö valtaa laillinen hallitus vai oppositio. ”Luotamme siihen, että Euroopan unioni auttaa meitä [...] Kun olemme olleet heikkoja, EU on ollut vierellämme. Se ei jätä meitä nytkään”, muotoili vallan kaapannut Michel Djotodia.⁵²⁸ Tätä viestittivät myös keskiafrikkalaisten uskontokuntien johtajat vieraillessaan Euroopassa kevättalvella 2014⁵²⁹. Keski-Afrikan tasavallassa Ranskaa tai muita EU-valtioita ei siis koettu alkuunkaan kolonialisteiksi, vaan niiden toivottiin toimivan uskollisen liittolaisen tai suojelijan tavoin.⁵³⁰

Tutkimusaineistoni perusteella Ranskalla oli ratkaisevan suuri vaikutus EU:n roolin ottamisen ja muokkaamisen prosesseihin Keski-Afrikan tasavallan kriisissä. Nähdäkseni ulkoisten rooliodotusten merkitys oli toissijainen EU:n sisäiseen vuorovaikutusprosessiin verrattuna. Ratkaisua leimasi EU:n sisäinen rooliristiriita, jossa Ranska ajoi aktiivisesti EU:n sotilaallista

⁵²⁵ Toje 2011, 122–128.

⁵²⁶ Ks. Wagner 2006, 212–213.

⁵²⁷ Reuters 27.12.2012.

⁵²⁸ ”We will rely on the European Union to help us [...] When we have been sick, the European Union was at our bedside. It will not abandon us now.” (Reuters 29.3.2013.)

⁵²⁹ Ks. esim. The Guardian 28.1.2014.

⁵³⁰ Ks. Holsti 1970, 261–262, 267–268.

operaatiota ja Iso-Britannia vastusti sitä erittäin voimakkaasti.⁵³¹ Siten päätöksentekoprosessi oli samankaltainen kuin Pohjois-Kivun kriisissä vuonna 2008. Kuten edellä esitin, EU:ssa ei helposti saavuteta yhteisymmärrystä halutusta ulkopoliittisesta suunnasta. Toisaalta mielipiteiden moninaisuus ja ristiriitojen julkitulo kuuluvat osana avoimiin, demokraattisiin järjestelmiin, minkä vuoksi debatti ei ole yksinomaan kielteinen asia.⁵³² Toimeenpanon ongelmat taas muistuttivat EUFOR Tchad/RCA -operaation kangertelua.

Aiemmin käsittelemiini kriisitilanteisiin verrattuna YK loisti poissaolollaan EU:n retoriikassa. EU oli vielä muutamaa vuotta aiemmin rakentanut toimijuuttaan ja kansainvälistä rooliaan nimenomaan suhteessa YK:hon, mutta Keski-Afrikan tasavallan kriisissä YK:ta tuskin mainittiin. Tämä vaikuttaisi tukevan Richard Gowanin ja Ludovica Marchi Balossi-Restellin näkemyksiä YK:n ja EU:n vuosina 2008–2009 alkaneesta ”välirikosta” ja vahvistavan EU:n asemaa tietynlaisena afrikkalaisten valtioiden mentorina.⁵³³ ”Afrikan pitää olla oman kohtalonsa herra, mikä tarkoittaa myös omasta turvallisuudesta vastaamista”, muotoili Ranskan presidentti François Hollande. Hänen mukaansa Keski-Afrikan tasavallan kriisi osoitti, miten akuutti tarve Afrikan valtioilla on kehittää omat alueelliset kriisinhallintajoukot.⁵³⁴ Hollanden perspektiivistä EU:n voimakas ja nopea sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio olisi periaatteessa voinut rajoittaa afrikkalaisten valtioiden toimijuutta. Länsimaiden interventio olisi saattanut estää niitä toimimasta täysivaltaisina ja itsenäisinä ”omien kohtaloidensa herroina”. Ajattelumallin taustalla voidaan nähdä Kongon loppuvuoden 2008 tapahtumien vaikutus: luvussa 7.2. pohdin, että EU:n pidättäytyminen interventiosta johti sittemmin verrattain menestyksekkääseen afrikkalaiseen diplomatiaan.

Keski-Afrikan tasavallan kriisin yhteydessä EU pyrki saamaan afrikkalaisia valtioita ottamaan ensisijaisen vastuun väkivaltaisuuksien pysäyttämisessä. Esimerkiksi lokakuussa 2013 hyväksymissään päätelmissä EU:n jäsenvaltioiden ulkoministerit totesivat Keski-Afrikan tasavallan olevan vastuussa tammikuussa 2013 alkaneen rauhanprosessin toteuttamisesta. Kriisitilanteen hallitsemisessa EU koki tärkeimmiksi toimijoiksi Afrikan unionin ja erityisesti sen alaisen Keski-Afrikan talousyhteisö ECCAS:n.⁵³⁵ On mahdollista pohtia, onko kyse vasta tässä vuorovaikutustilanteessa syntyneestä vastaroolin määrittelystä vai EU:n ”ennalta asetettujen preferenssien paljastumisesta”. Aineistoni perusteella kallistun enemmän jälkimmäiseen:

⁵³¹ Harnisch 2012, 50–51.

⁵³² Cantir & Kaarbo 2013, 467–468.

⁵³³ Balossi-Restelli 2011, 176–177; Gowan 2011, 605–607.

⁵³⁴ ”Africa must be the master of its own destiny and that means mastering its own security.” (Reuters 6.12.2013.)

⁵³⁵ Euroopan unionin neuvosto 2013c.

tutkimistani tapauksista voidaan havaita pitkän aikavälin kehitystrendi, jossa EU on pyrkinyt jatkuvasti saamaan afrikkalaisia valtioita vastaamaan enemmän omasta turvallisuudestaan.⁵³⁶

Kaikki käsittelemäni EU:n taisteluosastojen täyden toimintakyvyn aikaan sijoittuvat tapaukset heijastavat EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kaksijakoisuutta, jota Mary Martin on kuvannut kahtena erilaisena diskurssina. Niin sanottu normatiivinen diskurssi liittyy mannersilaiseen näkemykseen, jonka mukaan EU harjoittaa uudenlaista valtaa ja pyrkii tekemään vähitellen kaikista kansainvälisistä suhteista rauhanomaisempia pidättäytymällä voimankäytöstä. Tätä haastaa kuitenkin tehokkuusdiskurssi, jonka mukaan EU:n tulee olla ennen kaikkea tehokas ja voimakas globaali toimija. Näkemys on voimistunut Jugoslavian hajoamissodista aivan viime vuosiin asti ja sen sisältämä käsitys EU:n kansainvälisestä roolista edellyttää, että EU kykenee myös itsenäiseen sotilaallisen voiman käyttöön. Kumman tahansa diskurssin ensisijaisuudelle voidaan esittää päteviä perusteita. Normien ja tehokkuuden välinen ehdoton valinta ei ole toivottava, mutta toisaalta niihin perustuvien diskurssien välinen kitka heikentää sekä EU:n identiteettiä että etenkin sen kansainvälistä roolia.⁵³⁷ Tämä on perustavanlaatuinen ristipaine, jossa EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka aina on joutunut luovimaan. Pohdin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja EU:n kansainvälisen roolin rakentumisen yhteyttä yksityiskohtaisemmin seuraavan luvun johtopäätöksissäni.

⁵³⁶ Ks. McCourt 2012, 386.

⁵³⁷ Martin 2011, 195–198.

9. JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1. Tutkimustulokset

Olen tutkinut pro gradu -tutkielmassani konstruktivistisen rooliteorian ja EU:n normatiivisen vallan teorian avulla neljää kansainvälistä kriisitilannetta, joissa EU on harkinnut taisteluosastojen käyttämistä. Järjestämällä tapaukset vaiheittaiseksi kehityskuluksi, prosessiksi, olen tulkinnut EU:n kansainvälisen roolin kehittymistä EU:n taisteluosastojen kautta. Konstruktivistisen rooliteorian perusajatuksen mukaisesti EU:n rooli voidaan mieltää sosiaalisesti prosessiksi, jossa EU:n paikallistuminen maailmanpolitiikassa riippuu EU:n identiteetin ja materiaalistien resurssien sekä kansainvälisen yhteisön normien ja odotusten vuorovaikutuksesta. EU:n normatiivisen vallan teorian avulla tutkielman fokus paikallistuu varsinaisten kriisinhallintaoperaatioiden substanssin sijaan EU:n voimankäytön reunaehtoihin ja siihen liittyvään eettiseen punnintaan. Näistä lähtökohdista voidaan havaita EU:n taisteluosastoilla olevan tosiasiallinen ja huomattava vaikutus EU:n kansainväliseen rooliin, vaikka niitä ei ole käytetty kertaakaan kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa.

Julkisessa keskustelussa on tyydytty usein päättelemään, että käyttämättömyytensä vuoksi taisteluosastot ovat pelkkä paperitiikeri. Tämän tutkielman perusteella väittämä aliarvioi taisteluosastojen konkreettisia vaikutuksia EU:hun. Vaikutukset ovat kuitenkin olleet toisenlaisia kuin taisteluosastojen kehitysvaiheessa aavisteltiin. 2000-luvun alkuvuosina taisteluosastojen odotettiin parantavan EU:n nopean toiminnan kriisinhallintakykyä ja edistävän EU:n jäsenvaltioiden asevoimien transformaatiota. Osastojen historia osoittaa operatiivisten hyötyjen ja muutosvaikutusten jääneen lopulta vaatimattomiksi⁵³⁸. Niiden sijaan taisteluosastot ovat palvelleet EU:n kansainvälisen roolin rakentumista muilla tavoilla.

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä nopean toiminnan joukot olivat yksi kansainvälisen kriisinhallinnan trendeistä. Niiden kehittäminen koettiin olennaiseksi osaksi myös EU:n itsenäistä ja kokonaisvaltaista toimijuutta sekä EU:ssa että sen ulkopuolella. Sotilaallisen toimintakyvyn ei katsottu olevan ristiriidassa EU:n perusluonteen kanssa vaan pikemminkin vahvistavan sen roolia globaalina ”hyvän voimana”. Taisteluosastoista tuli keskeinen osa kehityssuuntaa vuoden 2003 Artemis-operaation jälkeen. Laajan julkisuuden saattelemana EU alkoi kehittää valmiusjoukkoja, joilla se voisi reagoida YK:n tukipyyntöihin ja siten kantaa oman vastuunsa kansainvälisestä

⁵³⁸ Ks. Jacoby & Jones 2008, 329–333.

rauhasta ja turvallisuudesta. Ian Mannersin EU:n normatiivisen vallan teorian avulla voidaan havaita, että taisteluosastoista tuli samalla osa EU:n omaa identiteettiprojektia: ne kehystettiin menestysreseptiksi, jota EU suositteli ulkopuolisille kumppaneilleen. Samalla EU pyrki vaikuttamaan siihen, millaiseksi kansainvälinen ymmärrys voimankäytöstä muodostuu. Näin nopean toiminnan diskurssi loi kuvaa EU:sta sotilaallisen kriisinhallinnan globaalina edelläkävijänä.

EU:n taisteluosastojen julistaminen täydellisesti toimintakykyisiksi tammikuussa 2007 aloitti etsikkoajan, joka tuli sittemmin määrittämään taisteluosastojen suunnan. EU oli omalla retoriikallaan nostattanut taisteluosastoihin kohdistetut odotukset korkeiksi. Tämä ilmeni vuosina 2007–2008 sekä EU:n sisältä että unionin ulkopuolelta tulevana toiveina niiden käyttämisestä useissa kansainvälisissä kriisitilanteissa. Nähdäkseni Pohjois-Kivun kriisi Kongon demokraattisessa tasavallassa loppusyksyllä 2008 oli käännekohta, joka särki ylikuumentuneen taisteluosastonarratiivin. Operaatio Artemiksen myönteisten kokemusten jälkeen oli ollut perusteltua olettaa, että EU:n taisteluosastojen täysi toimintakyky johtaisi niiden aktiiviseen hyödyntämiseen kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa ja vahvistaisi EU:n itsenäistä kriisinhallintakykyä. Darfurin ja Pohjois-Kivun kriisien jälkeen käyttämättömyydestä on kuitenkin alkanut muodostua vallitseva käytäntö ja taisteluosastojen ”tulikasteen” lykkääntyminen nostaa käyttökynnystä jatkuvasti korkeammalle. Nykyisellään EU:n taisteluosastojen hyödyntämiseen kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa suhtaudutaan jo lähtökohtaisesti kovin skeptisesti.

Vuosina 2009–2014 EU:n taisteluosastoista käyty debatti on muistuttanut karusellia. 2000-luvun alkuvuosien nopeaan edistymiseen verrattuna keskustelu vaikuttaa nyt jämähtäneen paikalleen ja toistuvan kriisistä toiseen samankaltaisena. Ajatus taisteluosastojen käyttämisestä nostetaan esiin liki aina, kun EU harkitsee kansainväliseen kriisitilanteeseen vaikuttamista. Keskustelu ei ole kuitenkaan järin uudistushakuista, vaan osastojen operatiivisia reunaehdoja tulkitaan joustamattomasti. Näin ollen käyttämisen esteeksi muodostuu yhä uudelleen joko pieniin ja lyhytkestoisin kriiseihin soveltuvien taisteluosastojen riittämättömyys kyseisessä tilanteessa tai korkeassa valmiudessa olevan taisteluosaston osallistujavaltioiden haluttomuus käyttää osastoa.

Taisteluosastojen näennäinen pysähtyneisyys on johtanut outoon paradoksiin. Julkisen keskustelun perusteella monet EU:n jäsenvaltiot ovat turhautuneet taisteluosastojen ylläpitämiseen etenkin talouskriisin kustannuspaineiden alla. Toisaalta EU pitää taisteluosastoja edelleen merkittävänä kriisinhallintaresurssina. Linjaus vahvistettiin muun muassa joulukuun 2013 Eurooppa-neuvostossa,

jonka alla taisteluosastojen tulevaisuudesta käytiin kiihkeää keskustelua⁵³⁹. Tämä kannustaa haastamaan ”paperitiikeriteesin”: jos taisteluosastot ovat hyödyttömiä, miksi niistä ei luovuttaisi?

Nähdäkseni taisteluosastoista on ollut EU:n sotilaalliselle kriisinhallintakyvyille ainakin yksi konkreettinen hyöty, jota en ole havainnut aiemmissa tutkimuksissa käsitellyn. Tämän tutkielman tapausten perusteella korkean valmiuden jaksojen järjestelmä toimii kansainvälisissä kriisitilanteissa eräänlaisena poliittisen vastuun kanavoijana EU:n sisällä. EU:n pohtiessa ja valmistellessa mahdollista kriisinhallintaoperaatiotaan taisteluosastojen valmiusvuorot kohdentavat poliittista painetta niihin jäsenvaltioihin, joiden sotilaita on parhaillaan korkeassa valmiudessa olevassa tai siihen seuraavana tulevassa taisteluosastossa. Ilmiö näkyy kaikissa tämän tutkielman tapauksissa EU:n taisteluosastojen saavutettua täyden toimintavalmiuden: EUFOR Tchad/RCA -operaation valmistelu ja toteutus liittyi läheisesti pohjoismaisen taisteluosaston osallistujavaltioiden toimiin (ks. erityisesti luku 6.2.), EU:n pidättäytyttyä interventtiosta Kongoon loppusyksyllä 2008 kritiikin kärki kohdistui korkeassa valmiudessa olleisiin Isoon-Britanniaan ja Saksaan (ks. erityisesti luku 7.4.) ja Kreikka tarjosi operatiivisen esikuntansa ensimmäisen kerran EU:n käyttöön kieltäytyttyään ensin lähettämästä johtamansa taisteluosaston Keski-Afrikan tasavaltaan kevättälvellä 2014 (ks. erityisesti luku 8.2.). Periaatteessa taisteluosastot ovat siis vaikuttaneet myönteisesti EU:n sotilaalliseen kriisinhallintakykyyn, vaikka niitä ei ole käytetty operatiivisessa toiminnassa.

Pelkkä poliittinen mobilisointivaikutus tuskin riittää perusteeksi pysyvän valmiusjärjestelmän ylläpitämiselle. Kansainvälisen kriisinhallinnan ohella taisteluosastoilla on jo itsessään arvoa EU:n integraatiolle, sillä jäsenvaltioiden turvallisuuspoliittisen yhteistyön tiivistämistä ja säännöllistämistä voidaan pitää yhdentymiskehityksen perimmäisen tarkoituksen mukaisena. Merkittävin syy taisteluosastojen säilyttämiseen saattaa kuitenkin olla tämän kääntöpuoli: konseptin hylkääminen voisi näyttää epäonnistumiselta, joka sopii heikosti yhteen EU:n integraation spillover-logiikan kanssa. Taisteluosastoista luopuminen voitaisiin uskoakseni käsittää integraation epäjatkuvuuskohdaksi, jonka poliittiset seuraukset saattaisivat olla EU:lle ja sen kansainväliselle roolille taisteluosastojen pysähtynyttä nykytilaa vakavammat. Kenties tästä syystä taisteluosastoista pidetään kiinni, mutta ne pyritään kehystämään diskursiivisesti uudelleen EU:n kannalta parhain päin. Teesin empiirinen todentaminen on hankalaa ja sen jatkokehittely jää tulevien tutkimusten tehtäväksi. Tämän suuntaista ajatusta on kuitenkin sivuttu muuta EU:n sotilaallista kriisinhallintaa

⁵³⁹ Euroopan unionin neuvosto 2013d.

käsittävissä artikkeleissa, minkä vuoksi sen kautta olisi mahdollista lähestyä myös EU:n taisteluosastoja.

Toki jo nykyisen EU:n taisteluosastodebatin kiertäminen samaa kehää on sisäsyntyisesti edistyksellisen spillover-logiikan vastaista. Kenties juuri tästä syystä taisteluosastoja koskeva skeptisyys on lisääntynyt kaikkialla EU:ssa ja EU:n johtavat poliitikot ovat alkaneet kokea taisteluosastojen käyttämättömyyden kiusalliseksi koko EU:n kannalta. Viime vuosina taisteluosastokonseptia ovat pitäneet pinnalla lähinnä Ranska ja Ruotsi, joilla on siinä merkittävä omakohtainen panos. Taisteluosastoja ajatellen keväällä 2014 alkanut Itä-Ukrainan kriisi saattaakin olla kaikessa traagisuudessaan myönteinen sattuma. Unionin itäisen lähialueen epävakaas on tiivistänyt jäsenvaltioiden suhteita ja nostanut EU:n turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden tämän hetken puhuttavimmaksi teemaksi. EU:n korkeimpia poliitikkoja myöten julkisuudessa on alettu keskustella mahdollisuudesta käyttää taisteluosastoja kansainvälisen kriisinhallinnan sijaan EU:n alueelliseen puolustukseen. Onkin perusteltua suhteuttaa taisteluosastojen tähänastinen kehityskulku kahteen erilaiseen kontrafaktuaaliin.

Ensinnäkin uskon, että taisteluosastojen käyttäminen ydinajatuksensa mukaisesti kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa olisi voinut olla viisi tai kymmenen vuotta sitten oleellisesti merkittävämpi tapaus kuin mitä se olisi nyt. Kansainvälisen kriisinhallinnan tämänhetkinen trendi ovat ainakin länsimaissa nopean toiminnan operaatioiden ja muiden kolmansien osapuolten interventioiden sijaan koulutusoperaatiot. Niissä länsimaiset valtiot tukevat kehittyvien valtioiden asevoimia tarjoamalla niille koulutusta ja neuvontaa ja siten auttavat niitä vastaamaan alueensa turvallisuudesta. Vaikka EU:n sotilaallisille väliintuloille voi edelleen olla tilausta, kuten tammikuusta 2014 maaliskuuhun 2015 kestänyt EUFOR RCA -operaatio osoittaa, vaikuttaa siltä, että nopeiden interventioiden ”juna meni jo”. Lisäksi EU:n turvallisuuspoliittista asialistaa määrittävät tällä hetkellä kansainvälisen kriisinhallinnan sijaan Venäjän toimet ja niihin liittyvä debatti EU:n yhteisestä puolustuksesta, kuten esitin luvussa 2.2.3. Voidaan arvioida, että EU ja jäsenvaltiot eivät juuri nyt suunnittele aktiivisesti suurten joukkojen lähettämistä kriisinhallintaoperaatioihin. Erityisesti tämä voi päteä vuoden 2015 alkupuoliskolla korkeassa valmiudessa olevaan pohjoismaiseen taisteluosastoon, sillä Venäjän sotilaallinen toimeliaisuus Itämeren alueella on tätä kirjoittaessani suurimmillaan sitten kylmän sodan.⁵⁴⁰

⁵⁴⁰ Andersson 2015.

On huomattava, että taisteluosaston käyttämiseen kansainvälisessä kriisinhallinnassa liittyy perustavanlaatuisia epävarmuustekijöitä, jotka nostavat taisteluosaston käyttökynnystä. Esitin luvussa 2, että EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka heijastaa halua estää Bosnian ja Ruandan kansanmurhien kaltaiset tragediat. Entä, jos kriisinhallintaoperaatio, jossa taisteluosastoja käytetään, eskaloituisi Bosnian tai Ruandan tapahtumiin rinnastuvaksi katastrofiksi? EU:n osallisuus tällaisessa tapahtumasarjassa ei leimaisi pelkästään taisteluosastoja vaan koko EU:n ja sen perusarvot. Epävarmuus ei siis koske vain taisteluosastojen operatiivista toimintakykyä vaan ulottuu viime kädessä EU:n ontologiseen turvallisuuteen: voisiko EU säilyä kansainvälisessä politiikassa esimerkillisenä johtajana, normatiivisena valtana, jos taisteluosastojen käyttäminen johtaisikin tuottamuksellisesti inhimilliseen tragediaan? Uskon, että kiistämättömien materiaalien perusteiden ohella taisteluosastojen käyttämättömyys johtuu myös tästä pahimman mahdollisen tapahtuman toteutumisen pelosta.

Toiseksi voidaan pohtia vaihtoehtoista skenaariota: entä, jos taisteluosastoja käytettäisiin esimerkiksi Itä-Ukrainan konfliktin heijastevaikutusten torjumiseen EU:n alueella tai sen välittömässä läheisyydessä? Nähdäkseni tämä kääntäisi koko konseptin pääläelle, sillä viimeiset kymmenen vuotta mallia on rakennettu EU:n ja YK:n yhteistyön perustalle ja nimenomaan kolmansissa valtioissa tapahtuvaa kriisinhallintaa varten. On ilmeistä, että mikäli taisteluosastoista halutaan tehdä aluepuolustukseen soveltuva väline, koko konsepti tarvitsee uuden tarinan. Yhtäältä taisteluosastojen käyttö EU:n alueella selkiyttäisi niiden tarkoituksenmukaisuudesta käytävän keskustelun uutta viriämistä, sillä ne mielletäisiin tällöin ennen kaikkea kollektiivisen puolustuksen välineeksi ja siten ensisijaisesti EU:lle itselleen hyötyä tuottavaksi tekijäksi. Toisaalta tämä haastaisi jopa EU:n oikeudellisen perustan, sillä perussopimusten mukaan EU voi käyttää sotilaallisia voimavarojaan vain unionin alueen ulkopuolella. Perustavanlaatuinen keskustelu yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan strategisista perusvalinnoista näyttää joka tapauksessa vääjäämättömältä. Ukrainan tapahtumat ovat haastaneet perinpohjaisesti EU:n vuonna 2003 hyväksytyssä turvallisuusstrategiassa ja sitä päivittävässä vuoden 2008 seurantaraportissa määrittelemän käsityksen turvallisuusympäristöstä ja uhkakuvista. Tätä kirjoittaessani Euroopassa onkin selkeä paine päivittää ja uudistaa EU:n turvallisuuspolitiikan strategisen tason linjauksia.

9.2. Tutkimusvälineiden arviointi ja jatkotutkimus

EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käsitteleminen kääntää keskustelun helposti normatiivisiin kysymyksiin: tuleeko EU:n ylipäänsä käyttää sotilaallista voimaa? Tämän tutkielman

tapausten perusteella EU:n jäsenvaltiot ovat suhtautuneet turvallisuuspoliittiseen lähentymiseen ja EU:n itsenäiseen sotilaalliseen toimintakykyyn periaatteessa myönteisesti. Sotilaallisen voiman ei koeta olevan ristiriidassa EU:n rauhanomaisen perusluonteen kanssa, mikä ilmenee jo EU:n virallisesta diskurssista. Käytännön haasteet osoittavat, että yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on edelleen jäsenvaltioventoista. Tämä on EU:n perussopimusten linjausten mukaista, mutta liittyy nähdäkseni ennen kaikkea aidosti yhteisen turvallisuuspolitiikan kehittymisen vaatimaan aikaperspektiivin. Kriisinhallintaan tarvittavat materiaaliset voimavarat voidaan kehittää nopeastikin. Sen sijaan poliittisen tahdon, solidaarisuuden ja luottamuksen kaltaisten henkisten voimavarojen kehittäminen vie vuosikymmeniä, minkä vuoksi yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka saattaa vielä vaikuttaa monin tavoin keskeneräiseltä. Sillä on kuitenkin potentiaalia muuttaa turvallisuutta koskevia käsityksiä – ja juuri tästä muodostuu tärkein yhteys EU:n normatiivisen vallan teoriaan.

Nähdäkseni EU:n normatiivisen vallan teoria tarjoaa siviilivalta vai sotilasvoima -dikotomian sijaan osuvan viitekehyksen myös EU:n yhteisen turvallisuuspolitiikan käsittelyyn, vaikka sotilaallisen voiman tutkiminen EU:n normatiivisen vallan teorian linssien läpi ei vastaakaan Ian Mannersin alkuperäistä ihannetta. Mielestäni tämän ei pidä estää sotilaalliseen voimaan liittyvien kysymysten käsittelyä kansainvälisen politiikan tieteenalalle tärkeän teoriakeskustelun valossa. EU:n normatiivisen vallan teoriaa erottaa aiemmista luonnehdinnoista jo sen erityislaatuinen suhtautuminen westfalenilaiseen toimijakäsitykseen ja EU:n toiminnan globaaliin mittakaavaan. Vastoin Duchênen siviilivaltateesiä EU on omaksunut sotilaalliset välineet tärkeäksi osaksi keinovalikoimaansa ja suhtautuu myönteisesti mahdollisuuteen käyttää niitä EU:n maantieteellisen alueen ulkopuolella. Toisaalta EU sisällyttää voimankäyttöön monia normatiivisia ja oikeudellisia pidäkkeitä, jotka erottavat sen sotilaallisesta vallasta – sikäli kuin kollektiivisen rauhanprojektin ja sotilaallisen vallan rinnastaminen on ylipäänsä mielekäästä. Lisäksi tämän tutkielman analyysiluvut osoittavat, että EU:n sotilaallista kriisinhallintaa tarkastellaan kaikkein kriittisimmin EU:n sisällä. Tämä tukee EU:n normatiivisen vallan teorian painottamaa toiminnan itserefleksiivisyyttä.

Duchênen siviilivalta-ajatuksella ja Mannersin EU:n normatiivisen vallan teorialla on paljon yhteisiä rajapintoja, ja kenties EU:n voimankäytöstä käytävä debatti on hämärtänyt niiden rajaa entuudestaan. On empiirisesti havaittava tosiasia, että EU on päättänyt käyttää myös sotilaallista voimaa päämääriensä tavoitteluun. Lisäksi turvallisuuspoliittinen ulottuvuus on ”eurooppalaisen projektin” kiistaton ydinkysymys. Tämä tutkielma osoittaa, että EU:n toimia arvioidaan sotilaallisen kriisinhallinnankin alalla ensisijaisesti etiikan kautta, mikä liittyy normatiiviset kysymykset

kiinteästi osaksi kriisinhallintaa. Näin ollen sotilaallisen voiman vähäistä painoarvoa voitaisiin pitää jopa EU:n normatiivisen vallan teorian katvealueena. Lopulta se, millaiseksi vallaksi EU:ta tulisi nimittää, on kuitenkin toissijainen asia. EU:n määrittelyn ja lokeroinnin sijaan tähdellisempää lienee keskittyä siihen, mitä EU tosiasiallisesti tekee ja mitä sen mahdollisesti tulisi tehdä. Näiden kysymysten käsittelyssä EU:n normatiivisen vallan teoria puoltaa paikkaansa.

EU toimii normatiivisen vallan tavoin etenkin siinä mielessä, että se pyrkii muuttamaan kansainvälisen politiikan vallitsevaa käsitystä voimankäytöstä. Tämä tutkielma osoittaa, että toimillaan EU on pyrkinyt edistämään paitsi Mannersin EU:n normatiivisen vallan teorian mukaisia yhdeksää perusarvoaan myös omaa tulkintaansa YK:n piirissä hyväksytystä suojeluvastuun periaatteesta. EU:n vaikutus ei rajaudu ainoastaan periaatteen sisältöön vaan myös sen edistämiseen tarvittaviin keinoihin. Tutkimusaineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että EU on kehystänyt taisteluosastokonseptin suojeluvastuun edistämisen välineeksi ja suosittelee tätä toimintamallia myös muille maailmanpolitiikan toimijoille. Sosiaalinen ulottuvuus linkittää tutkielmani toiseen teoreettiseen keskusteluun, konstruktivistiseen rooliteoriaan. Normatiivisen vallan tulee olla johtaja, ja johtajuus puolestaan edellyttää erityislaatuista asemaa, statusta, sosiaalisessa järjestelmässä.

Sekä EU:n päättäjät että tutkijat viittaavat abstraktisti ”EU:n kansainväliseen rooliin” ilman roolin tarkempaa määrittelyä. Tämän tutkielman perusteella voidaan sanoa, että rivien välistä ilmenevä käsitys on kuitenkin suhteellisen johdonmukainen. Erityisesti poliittisten päättäjien retoriikka heijastaa vankkaa uskoa siihen, että EU ei ole tavanomainen suurvalta vaan erityislaatuinen edelläkävijä, jolla on erityisluonteensa vuoksi myös erityisiä vastuita kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta. Määritelmä tuskin vastaa aukottomasti todellisuutta, mutta ei ole myöskään silkkaa ”EUtopiaa” eli kaukaista unelmaa siitä, millaiseksi EU haluaisi tulla. Olennaisinta on, että näkemys on alkanut institutionalisoitua ja osoittautunut vaikutusvaltaiseksi diskurssiksi EU:n päättäjien lisäksi myös EU:n ulkopuolisten poliitikkojen ja tutkijoiden keskuudessa. Tästä syystä EU:hun kohdistuu suuria ulkopuolisia rooliodotuksia. Unionin ulkopuoliset rooliodotukset osoittavat, että EU:lle voi olla ainakin kehittymässä tunnusomainen kansainvälinen asema ja siihen liittyviä tehtäviä – toisin sanoen kansainvälinen rooli. Ollakseen aito normatiivinen valta, tai korkean ulkopoliittisen edustajan Javier Solanan sanoin globaali ”hyvän voima”, EU tarvitsee statukselleen myös tunnustusta. Tämän sosiaalisen paikallistumisen käsittelemiseen konstruktivistinen rooliteoria tarjoaa oivallisia välineitä.

Turvallisuuspolitiikan alalla EU hakee paikkaansa ensisijaisesti muiden kansainvälisten järjestöjen keskuudesta. Tämä tutkielma osoittaa, että kansainvälisessä kriisinhallinnassa YK-järjestelmä on EU:lle tärkein viitekehys. Mielestäni tutkielman tapaukset ilmentävät kuitenkin EU:n itsenäisyyden ja kenties jopa eräänlaisen omanarvontunnon kasvua, mikä näkyy EU:n aseman vähittäisenä muutoksena. Runsaan kymmenen vuoden aikana EU on kehittynyt kansainvälisessä kriisinhallinnassa YK:n luottokumppanista sen osittaiseksi haastajaksi. Esimerkiksi pidättämällä itsellään oikeuden toimia tarvittaessa ilman YK:n turvaneuvoston mandaattia EU haastaa periaatteita, joita se toisaalla pyrkii edistämään. Lisäksi EU edistää omaa tulkintaansa suojeluvastuun periaatteesta, mikä saattaa tapauskohtaisesti olla vaihtoehto YK:n tulkinnalle.

Tutkielmani perusteella EU:n kansainvälisessä roolissa voidaan havaita vähittäinen siirtymä, jossa YK:n painoarvo EU:n roolin muotoutumisessa on vähentynyt. Nähdäkseni EU ei halua rajoittaa toimintaansa vain YK:n periaatteiden välikappaleeksi, vaan rakentaa omakuvaansa ja kansainvälistä rooliaan myös suhteessa muihin alueellisiin järjestöihin. Suuntausta ilmentää etenkin EU:n pyrkimys profiloitua eräänlaisena mentorina suhteessa Afrikan unioniin. Toisaalta tarkastelemissani tapauksissa EU on reagoinut monilta piirteiltään samankaltaisiin hätätilanteisiin varsin eri tavoin, mikä on tehnyt Afrikan humanitaarisista kriiseistä EU:n potentiaalisia poliittisia kriisejä.

Jäsenvaltioiden keskeinen asema yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa vihjaa, että EU:n yhteistä kansainvälistä roolia voidaan luonnehtia tällä politiikka-alalla osittaiseksi tai muodostumassa olevaksi. Lopputulemana voidaankin sanoa, että EU:n kansainvälisen roolin tutkiminen sotilaallisen kriisinhallinnan kautta on haastavaa. Ensinnäkin roolin rakentumiseen vaikuttavat konstruktivismin perusajatuksen mukaisesti sekä materiaaliset ominaisuudet että erilaiset ideat. Toiseksi EU on monimutkainen tutkimuskohde, sillä sen roolin rakentumista käsittelevän tutkimuksen pitäisi pystyä käsittelemään samanaikaisesti kolmea tutkimuksellista tasoa: EU:n jäsenvaltioiden tasoa, EU:n kollektiivista tasoa ja EU:n kansainvälisen ympäristön tasoa. Tutkielmani laajuuden vuoksi olen joutunut rajaamaan tästä moninaisuudesta useita elementtejä pois. Siten työni on viime kädessä yksi subjektiivinen näkökulma yhteen osaan EU:n kansainvälisen roolin mutkikkaasta rakentumisprosessista.

Kenties juuri tutkimuskohteen monimutkaisuuden vuoksi konstruktivistista rooliteoriaa on hyödynnetty kansainvälisen politiikan ja etenkin EU:n tutkimuksessa suhteellisen vähän. Toisaalta EU:n kansainvälisen roolin systemaattinen tarkastelu kaipaasi tuekseen uusia tapaustutkimuksia, jotka tukeutuisivat eksplisiittisesti rooliteoriaan. Ensinnäkin kansainvälisen yhteistyön jatkuvan

lisääntymisen myötä valtiot ja muut kansainvälisen politiikan toimijat ovat yhä useampien yhteisöjen jäseniä ja toteuttavat siten yhä useampia rooleja. Toiseksi erilaiset näkökulmat palvelisivat jälkistrukturalistisen ydinajatuksen mukaisesti hienojakoisempaa teoreettista näkemystä EU:n roolista⁵⁴¹. Lisäksi sosiologiaan perustuvan rooliteorian soveltaminen kansainvälisen politiikan rinnalla EU:ta tutkittaessa palvelisi pluralistista tieteenihannetta: EU on niin moniulotteinen kokonaisuus, että sitä ei liene tarkoituksenmukaista ”omia” kansainvälisen politiikan tutkimuksen alle ja altistaa liiaksi sen sisäisille debattikeskusteluille. Sen sijaan monitieteenalainen tarkastelu kansainvälisen politiikan ja konstruktivistisen rooliteorian välineillä voi auttaa vastaamaan paremmin EU:hun liittyviin teoreettisiin, empiirisiin ja normatiivisiin kysymyksiin ja siten edistää käytännöllistä tutkimusta. Tähän ajatukseen olen alusta lähtien perustanut myös valintani soveltaa tutkielmassani kahta sinänsä erillistä, joskin toistaan leikkaavaa, teoriaa.

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että tämän tutkielman aineiston valossa EU:n normatiivisen vallan teoria korreloi monin tavoin EU:n tavoitteleman kansainvälisen roolin kanssa, mutta rooli ei ole kuitenkaan pelkistettävissä tähän luonnehdintaan. Vaihtoehtoisesti EU:ta voidaan kuvata Bengtssonia ja Elgströmiä mukaillen normatiiviseksi (suur)vallaksi. Tämä on yksi tulkinta EU:n metaroolista, jonka sisällä on lukuisia kontekstisidonnaisia rooleja. Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eettisyydestä käytävä debatti osoittaa, että turvallisuuspoliittinen ulottuvuus on metaroolin kannalta ”kova pala”.⁵⁴² Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan perusparadoksi on, että ”turvallisuus” ja ”puolustus” tai ”normatiivinen diskurssi” ja ”tehokkuusdiskurssi” vetävät eri suuntiin (ks. luvut 2.2.3. ja 8.3.). Niiden yhteensovittaminen on tapauskohtaista suhteellisten painoarvojen määrittelyä. Tästä juontuen sekä yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka että siihen liittyvä EU:n kansainvälisen roolin muodostuminen ovatkin jatkuvassa muutoksessa olevia prosesseja. Tällä hetkellä EU:n normatiivisen vallan teoria ja siitä juonnettu luonnehdinta EU:sta normatiivisena (suur)valtana voivat ovat kenties toistaiseksi selitysvoimaisimpia määritelmiä EU:n luonteesta ja toiminnasta, mutta nekin eivät päde universaalisti ja ovat alttiina muutokselle.

Pro graduni tutkimusasetelman periaatteessa myönteinen suhtautuminen sotilaalliseen voimaan saattaa synnyttää huolta tutkielman käytännön seurauksista. Tieteen ja etiikan suhteeseen on pohjimmiltaan kaksi näkemystä. Juhani Pietarisen mukaan valtaosa tieteenharjoittajista on omaksunut ns. standardi-ideologian, jonka mukaan tutkija ei ole vastuussa siitä, miten hänen

⁵⁴¹ Checkel 2014, 97.

⁵⁴² Bengtsson & Elgström 2011, 114–115.

tuottamaansa tietoa käytetään ja millaisia vaikutuksia siitä seuraa. Tutkijan ensisijainen velvollisuus on tuottaa tietoa tutkimuksen keinoin ja hänen vastuunsa liittyy siihen, miten tutkitaan. Toinen näkemys on sosiaalisen vastuun etiikka, jonka mukaan tutkija on vastuussa sekä tiedon tuottamisesta että sen käytöstä. Vastuu ulottuu siis siihen, mitä tutkitaan tai jätetään tutkimatta. Tästä perspektiivistä tutkijan pitää pyrkiä parhaansa mukaan varmistamaan, että hänen tutkimustuloksiaan käytetään hyviin päämääriin.⁵⁴³ Sosiaalisen vastuun etiikan ankarampien vaatimusten taustalla on kieltämättä kaunis tavoite, mutta toisaalta ne sisältävät omat ongelmansa: yhtäältä niiden toteuttaminen on käytännössä hankalaa ja toisaalta mikäli tutkijan on pyrittävä vaikuttamaan tutkimuskohteeseensa mahdollisimman paljon, on riskinä sekoittaa tieteelliset tutkimusraportit ja pamfletit toisiinsa.

Tutkielmani perusvireenä on ollut ajatus, että varsinkin postmodernilla aikakaudella sotilaallista voimaa voidaan käyttää kovin monella tavalla. Sotilaalliset kriisinhallintavoimavarat eivät mielestäni itsessään ole hyviä tai pahoja. Nykysotilas ei ole enää vain vihollisia tappava soturi, vaan myös poliisin, rajavartijan ja diplomaatin piirteitä sisältävä voimankäytön ammattilainen⁵⁴⁴. Alexander Wendtiä vapaasti lainaten ajattelen sotilaallisten välineiden pikemminkin muodostuvan sellaisiksi, mitä kansainvälisen politiikan toimijat – tässä tutkielmassa erityisesti EU – niistä tekevät. EU:lla vaikuttaa olevan sekä tahtoa että kykyä muuttaa vallitsevia käsityksiä sotilaallisesta voimasta. Siten se osallistuu dialogiin, jossa määritellään uudelleen voimankäytön kulttuuria ja sotilaisiin liitettäviä käsityksiä ja merkityksiä. Tässä mielessä koko tutkimuskohteeni nimi, ”taisteluosasto”, on sikäli epäonninen, että se antaa intuitiivisesti väärän kuvan rauhanturva- ja pelastustehtäviin tarkoitettun EU:n kriisinhallintajoukon luonteesta ja on omiaan synnyttämään voimakkaita reaktioita.

Mielestäni käyttämäni aineiston avulla saavutettiin riittävä ymmärrys tämän tutkielman teorialähtöistä tutkimustehtävää silmällä pitäen. Lähestymistapani on ollut sikäli tunnusteleva, että konstruktivistista rooliteoriaa ei ole nähdäkseni sovellettu mittavasti EU:n tutkimuksessa. EU:n kriisinhallintaa käsiteltäessä erityisesti ranskankieliset lähteet olisivat arvokas ja tärkeä lisä. Eurooppalaisista valtioista Ranskalla vaikuttaa olevan ainakin toistaiseksi erityinen asema EU:n turvallisuuspolitiikan muotoilijana, minkä vuoksi ranskalaislähteiden sisällyttäminen voisi laajentaa olennaisesti ymmärrystä ilmiöstä ja lisätä tutkimuksen päättelyvoimaa. Tästä työstä ranskankielinen aineisto rajautui pois tutkijan kielitaidon rajallisuuden vuoksi.

⁵⁴³ Pietarinen 1991, 72–80.

⁵⁴⁴ Battistelli 1997, 467–468; Moskos & Burk 1994, 146–150.

Merkittävin lähitulevaisuuden tutkimuksellinen suunta saattaa olla vasta avautumassa. Tätä kirjoitettaessa vaikuttaa siltä, että edelleen jatkuva Venäjän ja Ukrainan välinen konflikti vilkastaa EU:n yhteisestä turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta käytävää keskustelua. Onkin mielenkiintoista nähdä, vieläkö taisteluosastoja pidetään lähivuosina rauhanturva- ja pelastustehtäviin suunniteltuna työkaluna vai aletaanko niistä kehittää määrätietoisemmin aluepuolustukseen soveltuvaa välinettä. Tähän on vielä liian aikaista vastata. Yleisenä trendinä voidaan havaita ulkoisen paineen synnyttävän EU:n sisäistä tiivistymistä, mikä on viime kuukausina näkynyt erityisesti unionin yhteisestä puolustuksesta käytävän keskustelun lisääntymisenä. Kehityssuunnan konkreettisia vaikutuksia taisteluosastoihin, EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan ja laajemmin EU:n kansainväliseen rooliin on hankala ennustaa – vaan onhan EU:lle matka tähänkin asti ollut vähintään yhtä tärkeä kuin määränpää.

LÄHTEET

Instituutioaineisto

Annan, Kofi (2003), *Statement by the Secretary-General of the United Nations on the Democratic Republic of the Congo*. 10.5.2003. New York. Saatavilla

<<http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=341>>, luettu 1.5.2015.

Ashton, Catherine (2013), *Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the situation in the Central African Republic*. A169/13. 25.3.2013. Bryssel. Saatavilla

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/136506.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan komissio (2006), *European Union response to the Darfur crisis*. Factsheet July 2006.

Saatavilla <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/pdf/01072006_factsheet_eu-support-amis-darfur_en.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003a), *Debates Monday 12 May 2003: One-minute speeches on matters of political importance*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20030512+ITEM-005+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003b), *Debates Thursday 15 May 2003: Democratic Republic of the Congo – the Ituri region*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20030515+ITEM-007+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003c), *Debates Wednesday 18 June 2003: Middle East*. Saatavilla

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20030618+ITEM-006+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003d), *Debates Wednesday 18 June 2003: Security strategy for the European Union, including implementation of the United Nations programme to combat the illegal trade in light weapons*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20030618+ITEM-007+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003e), *Debates Wednesday 22 October 2003: Main aspects and basic choices of CFSP*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20031022+ITEM-005+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003f), *Report on the annual report from the Council to the European Parliament on the main aspects and basic choices of CFSP, including the financial implications for the general budget of the European Communities – 2002*. A5-0348/2003. 8.10.2003. Saatavilla

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+REPORT+A5-2003-0348+0+DOC+PDF+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2003g), *Debates Wednesday 17 December 2003: Role of the Union in conflict prevention in Africa, particularly in the implementation of the Linas-Marcoussis Agreement in Côte d'Ivoire*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20031217+ITEM-002+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2004), *Debates Thursday 29 January 2004: EU-UN relations*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20040129+ITEM-001+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2007a), *Debates Wednesday 25 April 2007: Council question time*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20070425+ITEM-018+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2007b), *Debates Wednesday 26 September 2007: ESDP operation in eastern Chad and the north of the Central African Republic (debate)*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20070926+ITEM-011+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2008a), *Debates Thursday 23 October 2008: Democratic Republic of Congo: clashes in the eastern border areas*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20081023+ITEM-013-02+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2008b), *Debates Wednesday 19 November 2008: Response of the European Union to the deteriorating situation in the east of the Democratic Republic of Congo (debate)*. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20081119+ITEM-003+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan parlamentti (2008c), *European Parliament resolution of 20 November 2008 on the EU response to the deteriorating situation in the east of the Democratic Republic of Congo*. P6_TA(2008)0563. Saatavilla <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0563+0+DOC+XML+V0//EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan ulkosuhdehallinto (2015), *Ongoing missions and operations, March 2015*. Saatavilla <<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003a), *Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa. Euroopan unionin turvallisuusstrategia*. 12.12.2003. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIFI.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003b), *Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management*. 6601/03. 20.2.2003. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6601-2003-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003c), *Council common position 2003/319/CFSP of 8 May 2003 concerning European Union support for the implementation of the Lusaka Ceasefire Agreement and the peace process in the Democratic Republic of Congo (DRC) and repealing Common Position 2002/203/CFSP*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:115:0087:0089:EN:PDF>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003d), *Council joint action 2003/423/CFSP of 5 June 2003 on the European Union military operation in the Democratic Republic of Congo*. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Joint%20action%205.6.03.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003e), *Council decision 2003/432/CFSP of 12 June 2003 on the launching of the European Union military operation in the Democratic Republic of Congo*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:147:0042:0042:EN:PDF>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003f), *Joint declaration on UN-EU co-operation in crisis management*. 12510/03. 24.9.2003. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/77348.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003g), *Draft Council conclusions on operation Artemis*. 12874/03. 24.9.2003. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12874-2003-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003h), *Council conclusions on the Artemis operation in Bunia, Democratic Republic of the Congo*. 10609/03. 16.6.2003. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10609-2003-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2003i), *Presidency report on European security and defence policy*. 10598/03. 17.6.2003. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10598-2003-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2004), *Headline Goal 2010*. 6309/6/04 REV 6. 4.5.2004. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6309-2004-REV-6/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007a), *BG generation process*. 14336/04 EXT 1. 1.8.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14336-2004-EXT-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007b), *EU framework nation concept*. 11278/1/02 REV 1. 6.11.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11278-2002-REV-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007c), *Press release: 2809th Council meeting, General Affairs and External Relations – External Relations*. 10657/07. 18.6.2007. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/gena/94804.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007d), *Council conclusions on Sudan*. 10998/07. 19.6.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10998-2007-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007e), *Plenary session of the European Parliament, Strasbourg, 11 July 2007: Presentation of the programme of the Portuguese Presidency*. 11844/07. 13.7.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11844-2007-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007f), *Press release: 2817th Council meeting, General Affairs and External Relations – External Relations*. 11914/07. 23.–24.7.2007. Saatavilla <http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-07-171_en.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007g), *Council conclusions on Sudan/Darfur*. 12159/07. 25.7.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12159-2007-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007h), *Possible EU military operation in Chad and in the Central African Republic – Initial master messages*. 12764/2/07 REV 2. 17.9.2007. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12764-2007-REV-2/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007i), *Council joint action 2007/677/CFSP of 15 October 2007 on the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007E0677&from=EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2007j), *Joint statement on UN-EU cooperation in crisis management*. 7.6.2007. Bryssel. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EU-UNstatmntoncrsmngmnt.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2008a), *Council decision 2008/101/CFSP of 28 January 2008 on the launching of the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0101&from=EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2008b), *Press release: 2903rd meeting of the Council, General Affairs and External Relations – External Relations*. 15396/08. 10.–11.11.2008. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/104048.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2008c), *Press release: 2915th Council meeting, General Affairs and External Relations – External Relations*. 16863/08. 8.–9.12.2008. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16863-2008-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2008d), *Council common position 2008/369/CFSP of 14 May 2008 concerning restrictive measures against the Democratic Republic of the Congo and repealing common position 2005/440/CFSP*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:127:0084:0094:en:PDF>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2009a), *Brussels European Council, 11 and 12 December 2008: Presidency conclusions*. 17271/1/08 REV 1. 13.2.2009. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/104692.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2009b), *Council common position 2009/66/CFSP of 26 January 2009 amending common position 2008/369/CFSP concerning restrictive measures against the Democratic Republic of the Congo*. Saatavilla <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009E0066&from=EN>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2009c), *Declaration by the Presidency on behalf of the European Union concerning the situation in eastern Democratic Republic of the Congo*. 6685/09. 20.2.2009. Bryssel. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6685-2009-INIT/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2010), *Framework for EU action in response to the crisis in Bunia*. 9889/3/03 REV 3 EXT 1. 8.12.2010. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9889-2003-REV-3-EXT-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2012), *EU Battlegroup concept*. 13618/1/06 REV 1 EXT 1. 11.12.2012. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13618-2006-REV-1-EXT-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2013a), *Military strategic options for a possible ESDP operation in eastern Chad and north-eastern Central African Republic*. 12967/07 EXT 1. 13.6.2013. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12967-2007-EXT-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2013b), *DGEUMS report on the information gathering mission to Chad and the Central African Republic – 25 August to 1 September 2007*. 12611/07 EXT 1. 13.6.2013. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12611-2007-EXT-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2013c), *Press release: 3267th Council meeting, Foreign Affairs*. 15064/13. 21.10.2013. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/139093.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2013d), *European Council 19/20 December 2013: Conclusions*. EUCO 217/13. 20.12.2013. Saatavilla <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140245.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2014a), *EUMC report to PSC on the outcome of BGCC 2-14 – Enclosures. 1: EU Battlegroup offers and commitments 2: Training and certification programmes*. 13831/14 ADD 1. 2.10.2014. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13831-2014-ADD-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2014b), *Concept de gestion de crise pour une éventuelle opération militaire dans l'Est du Tchad et dans le Nord-Est de la République centrafricaine*. 12187/2/07 REV 2 EXT 1. 22.12.2014. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12187-2007-REV-2-EXT-1/fr/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2014c), *Press release: 3288th Council meeting, Foreign Affairs*. 5425/14. 20.1.2014. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/140673.pdf>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2014d), *Council decision 2014/73/CFSP of 10 February 2014 on a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA)*. Saatavilla

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:040:0059:0062:EN:PDF>>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2014e), *Council decision 2014/775/CFSP of 7 November 2014 extending decision 2014/73/CFSP on a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA)*. Saatavilla <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_325_R_0007&from=EN>, luettu 1.5.2015.

Euroopan unionin neuvosto (2015), *EU military rapid response concept*. 17036/1/14 REV 1. 8.1.2015. Saatavilla <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17036-2014-REV-1/en/pdf>>, luettu 1.5.2015.

Länsi-Euroopan unionin ministerineuvosto (1992), *Petersberg declaration*. 19.6.1992. Saatavilla <<http://www.w eu.int/documents/920619peten.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2003a), *Remarks by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, to the press on the preparations to deploy a EU military mission in the Democratic Republic of Congo (DRC)*. S0123/03. 4.6.2003. Bryssel. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Remarks%20SOLANA%2004.06.2003.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2003b), *Intervention by Javier Solana, EU High Representative for the common foreign and security policy: Public meeting of the UN Security Council – "Democratic Republic of Congo"*. S0148/03. 18.7.2003. New York. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/SOLANA%20-%20intervention%20on%20DRC.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2003c), *Summary of the intervention of Javier Solana, EU High Representative for the common foreign and security policy, at the External Relations Council debate about developments in the Democratic Republic of Congo*. S0151/03. 21.7.2003. Bryssel. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/discours/76770.pdf>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2004), *Summary of the remarks by Javier Solana, EU High Representative for the common foreign and security policy, at the informal meeting of defence ministers, Brussels, 5-6 April 2004*. S0097/04. 6.4.2004. Bryssel. Saatavilla <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/79815%20-%20Solana.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2006), *Speech by Javier Solana, EU High Representative for the common foreign and security policy, at The Sound of Europe conference, Salzburg, 27 January 2006*. S030/06 27.1.2006. Salzburg. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/discours/88179.pdf>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2007a), *Summary of remarks by Javier Solana, EU High Representative for CFSP, at the informal meeting of EU defence ministers*. S277/07. 29.9.2007. Evora. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/96287.pdf>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2007b), *Edited transcript of address by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, to the European Parliament Committee on Foreign Affairs*. S287/07. 3.10.2007. Bryssel. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/discours/96435.pdf>, luettu 1.5.2015.

Solana, Javier (2008), *Summary of remarks by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, to the European Parliament Foreign Affairs Committee and the Chairs of the Foreign Affairs and Defence Committees of the National Parliaments*. 5.11.2008. Bryssel. Saatavilla <http://eu-un.europa.eu/articles/fr/article_8274_fr.htm>, luettu 1.5.2015.

Valtiopäiväasiakirjat 2004. PTK 143/2004 vp.

Viron pysyvä edustusto Yhdistyneissä kansakunnissa 26.9.2007. ”EU foreign ministers discuss situation in Chad”. Saatavilla <http://www.un.estemb.org/press_releases/aid-560>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2003), *Security Council Resolution 1484 (2003) on the situation concerning the Democratic Republic of the Congo*. S/RES/1484 (2003). 30.5.2003. Saatavilla <<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=3f45dbe77>>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2007a), *Report of the Secretary-General on Chad and the Central African Republic*. S/2007/488. 10.8.2007. Saatavilla <<http://minurcat.unmissions.org/Portals/MINURCAT/SG%20Report%2010%20August%202007.pdf>>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2007b), *Letter dated 21 September 2007 from the Permanent Representative of Portugal to the United Nations addressed to the Secretary-General*. S/2007/560. 21.9.2007. Saatavilla <<http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=S/2007/560>>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2007c), *Security Council resolution 1778 (2007) on the establishment of the UN Mission in the Central African Republic and Chad (MINURCAT)*. S/RES/1778 (2007). 25.9.2007. Saatavilla <<http://www.refworld.org/docid/46fb5c9d2.html>>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2013a), *Report of the Secretary-General on the Central African Republic submitted pursuant to paragraph 22 of Security Council resolution 2121 (2013)*. S/2013/677. 15.11.2013. Saatavilla <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/677>, luettu 1.5.2015.

Yhdistyneet kansakunnat (2013b), *Security Council resolution 2127 (2013) on the situation in Central African Republic*. S/RES/2127 (2013). 5.12.2013. Saatavilla <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2127%282013%29>, luettu 1.5.2015.

Sanomalehtiaineisto

Aftonbladet 21.11.2003. ”Svenska soldater i strid i Kongo-Kinshasa”. Saatavilla <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10413928.ab>>, luettu 1.5.2015.

BBC 15.1.2003. "UN condemns DR Congo cannibalism". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2661365.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 8.4.2003. "DR Congo: Africa's worst war". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2928127.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 6.6.2003. "French troops arrive in DR Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2967826.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 13.7.2003. "'Breakfast with Frost': Interview with Javier Solana, EU representative for foreign affairs". Saatavilla
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/breakfast_with_frost/3062529.stm>, luettu 1.5.2015.

BBC 17.7.2003. "Africa's bloodiest war nears end". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3070507.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 1.9.2003. "New troops for DR Congo flashpoint". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3195341.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 9.9.2004. "Powell declares genocide in Sudan". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/3641820.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 27.11.2006. "Desert nation encircled by conflict". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6188634.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 15.3.2007. "New force behind EU foreign policy". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6441417.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 6.6.2007. "France pushes Darfur aid corridor". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6726581.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 29.11.2007. "Chad rebels warn EU peace force". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7118405.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 30.11.2007. "Chad rebels declare war on French". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7120750.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 4.12.2007. "Fierce fighting in eastern Chad". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7126354.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 29.10.2008. "DR Congo rebel leader calls truce". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7698437.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 30.10.2008. "UN urges end to DR Congo conflict". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7698882.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 1.11.2008. "UK troops 'will not go to Congo'". Saatavilla
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7703765.stm>, luettu 1.5.2015.

BBC 4.11.2008. "UN's Ban takes on DR Congo crisis". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/7707495.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 7.11.2008a. "Rwanda's role in DR Congo conflict". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7714629.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 7.11.2008b. "Summit demands action on DR Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7715936.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 12.11.2008. "Impossible task for UN in DR Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7725344.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 18.11.2008. "Congo rebels 'to withdraw troops'". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7735159.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 21.11.2008. "'Elite troops' needed in DR Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7741258.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 8.12.2008. "EU split on Congo troop mission". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7770916.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 5.1.2009. "DR Congo rebels 'oust Gen Nkunda'". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/7812504.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 20.1.2009. "Rwandan soldiers enter DR Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7839510.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 23.1.2009. "Rwanda arrests Congo rebel leader". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7846339.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 25.2.2009. "Rwanda troops withdraw from Congo". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7909897.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 26.3.2009. "Sarkozy outlines Congo peace plan". Saatavilla
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/7965089.stm>>, luettu 1.5.2015.

BBC 11.1.2013. "Central African Republic ceasefire signed". Saatavilla
<<http://www.bbc.com/news/world-africa-20990671>>, luettu 1.5.2015.

BBC 24.3.2013. "Central African Republic: President Bozize flees Bangui". Saatavilla
<<http://www.bbc.com/news/world-africa-21915901>>, luettu 1.5.2015.

BBC 26.11.2013. "Central African Republic 'descending into chaos' – UN". Saatavilla
<<http://www.bbc.com/news/world-africa-25095471>>, luettu 1.5.2015.

BBC 2.12.2013. "Central African Republic crisis: another French intervention?" Saatavilla
<<http://www.bbc.com/news/world-africa-25183377>>, luettu 1.5.2015.

BBC 12.2.2014. "Central African Republic: 'ethnic cleansing' of Muslims". Saatavilla
<<http://www.bbc.com/news/world-africa-26150668>>, luettu 1.5.2015.

BBC 1.5.2014. "Central African Republic crisis: EU force takes over airport". Saatavilla <<http://www.bbc.com/news/world-africa-27237155>>, luettu 1.5.2015.

BBC 9.3.2015. "We need a European army, says Jean-Claude Juncker". Saatavilla <<http://www.bbc.com/news/world-europe-31796337>>, luettu 1.5.2015.

Bild 19.12.2013. "Bei Europa muss die GroKo noch üben". Saatavilla <<http://www.bild.de/politik/inland/grosse-koalition/eu-gipfel-in-bruessel-erster-schwarz-roter-mini-knatsch-33930490.bild.html>>, luettu 1.5.2015.

Dagens industri 31.8.2008. "Därför kom EU:s allra dyraste stridsgrupp aldrig till skott". Saatavilla <<http://www.di.se/artiklar/2008/8/31/darfor-kom-eus-allra-dyraste-stridsgrupp-aldrig-till-skott/>>, luettu 1.5.2015.

Daily Express 27.11.2008. "EU urged to join Congo forces". Saatavilla <<http://www.express.co.uk/news/world/73100/EU-urged-to-join-Congo-forces>>, luettu 1.5.2015.

Daily Mail 2.11.2008. "We must not allow Congo to become another Rwanda, warns Brown". Saatavilla <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1082444/We-allow-Congo-Rwanda-warns-Brown.html>>, luettu 1.5.2015.

Daily Mail 23.1.2009. "Congolese rebel commander arrested in Rwanda could face war crimes trial". Saatavilla <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1126890/Congolese-Tutsi-rebel-leader-arrested-Rwanda.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Spiegel 26.9.2007. "Weltsicherheitsrat beschließt EU-Mission im Tschad". Saatavilla <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/darfur-konflikt-weltsicherheitsrat-beschliesst-eu-mission-im-tschad-a-507928.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Spiegel 18.11.2008. "Köhler fordert europäischen Militäreinsatz im Kongo". Saatavilla <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/uno-mandat-koehler-fordert-europaeischen-militaereinsatz-im-kongo-a-591205.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Spiegel 14.3.2014. "EU bekommt Afrika-Truppe nicht zusammen". Saatavilla <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/zentralafrika-eu-bekommt-truppen-nicht-zusammen-a-958728.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Tagesspiegel 12.5.2003. "'Sicherheitsrat soll sich im Kongo einschalten' UN-Chef Annan fordert". Saatavilla <<http://www.tagesspiegel.de/politik/sicherheitsrat-soll-sich-im-kongo-einschalten-un-chef-annan-fordert/413880.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Tagesspiegel 25.6.2007. "Internationale Konferenz sucht Lösung für Darfur-Konflikt". Saatavilla <<http://www.tagesspiegel.de/politik/internationale-konferenz-sucht-loesung-fuer-darfur-konflikt/967316.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Tagesspiegel 19.11.2008. "UN will 3000 neue Blauhelmsoldaten schicken". Saatavilla <<http://www.tagesspiegel.de/politik/international/kongo-un-will-3000-neue-blauhelmsoldaten-schicken/1375698.html>>, luettu 1.5.2015.

Der Tagesspiegel 14.1.2014. "Machthaber erklärt Chaos für beendet". Saatavilla
<<http://www.tagesspiegel.de/politik/zentralafrikanische-republik-machthaber-erklaert-chaos-fuer-beendet/9332000.html>>, luettu 1.5.2015.

Deutsche Welle 8.2.2008. "Chad president calls on EU to send peacekeeping force". Saatavilla
<<http://dw.de/p/D4Ip>>, luettu 1.5.2015.

Deutsche Welle 12.2.2008. "French support for Chad dictator makes EU uneasy". Saatavilla
<<http://dw.de/p/D65v>>, luettu 1.5.2015.

Deutsche Welle 2.11.2008. "European envoys press for political solution to Congo conflict". Saatavilla
<<http://dw.de/p/Fm4n>>, luettu 1.5.2015.

Die Tageszeitung 2.8.2007. "Größter Friedenseinsatz der Welt". Saatavilla
<<http://www.taz.de/!2586/>>, luettu 1.5.2015.

Die Tageszeitung 19.1.2009. ""Wir haben alle zusammen getanzt"". Saatavilla
<<http://www.taz.de/!28962/>>, luettu 1.5.2015.

Die Tageszeitung 14.5.2014. "Frankreichs Tarnung". Saatavilla <<http://www.taz.de/!138404/>>, luettu 1.5.2015.

Die Welt 29.10.2008. "UN-Truppen von Rebellen im Kongo überrannt". Saatavilla
<<http://www.welt.de/politik/article2642574/UN-Truppen-von-Rebellen-im-Kongo-ueberrannt.html>>, luettu 1.5.2015.

Die Welt 11.11.2008. "Nkunda's warnings evidence deepening crisis". Saatavilla
<<http://www.welt.de/english-news/article2704825/Nkundas-warnings-evidence-deepening-crisis.html>>, luettu 1.5.2015.

Die Welt 18.11.2008. "Kongos Soldaten kämpfen gegen verbündete Miliz". Saatavilla
<<http://www.welt.de/politik/article2743995/Kongos-Soldaten-kaempfen-gegen-verbuendete-Miliz.html>>, luettu 1.5.2015.

Die Welt 12.1.2014. "EU schickt Kampftruppen nach Zentralafrika". Saatavilla
<<http://www.welt.de/politik/ausland/article123776526/EU-schickt-Kampftruppen-nach-Zentralafrika.html>>, luettu 1.5.2015.

Die Welt 20.1.2014. "Steinmeier gegen Einsatz deutscher Kampftruppen". Saatavilla
<<http://www.welt.de/politik/deutschland/article124022914/Steinmeier-gegen-Einsatz-deutscher-Kampftruppen.html>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 29.5.2003. "UN-Mission gegen den Massenmord". Saatavilla
<http://www.zeit.de/2003/23/un_mandat>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 12.6.2003. "Wir sind nicht das Afrika-Korps". Saatavilla
<<http://www.zeit.de/2003/25/Solana>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 18.9.2003. "Ratlos nach New York". Saatavilla
<http://www.zeit.de/2003/39/dt__Interessen>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 18.1.2007. "Adieu l'Afrique". Saatavilla <http://www.zeit.de/2007/04/Adieu_lAfrique>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 31.10.2008. "Rotes Kreuz warnt vor humanitärer Katastrophe". Saatavilla <<http://www.zeit.de/online/2008/45/kongo-goma-fluechtlinge>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 7.11.2008. "Die Mordmaschinerie". Saatavilla <<http://www.zeit.de/2008/46/Kagame>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 21.11.2008. "Mission im Kongo spaltet Europa". Saatavilla <<http://www.zeit.de/online/2008/47/kongo>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 8.12.2008. "EU erwägt Militäreinsatz im Kongo". Saatavilla <<http://www.zeit.de/online/2008/50/kongo-eu-einsatz>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 13.12.2008. "Die Mörder und wir". Saatavilla <<http://www.zeit.de/2008/51/Kongo>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 21.1.2009. "Gemeinsam gegen Hutu-Milizen". Saatavilla <<http://www.zeit.de/online/2009/04/kongo-ruanda-hutu>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 26.11.2013. "Frankreich entsendet 1.000 Soldaten nach Zentralafrika". Saatavilla <<http://www.zeit.de/politik/ausland/2013-11/zentralafrika-soldaten-frankreich>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 5.12.2013. "Warum nicht früher?" Saatavilla <<http://www.zeit.de/2013/50/zentralafrikanische-republik-gewalt>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 28.1.2014. "Nach Zentralafrika – aber wie?" Saatavilla <<http://www.zeit.de/politik/ausland/2014-01/zentralafrikanische-republik-eu-eingreiftruppe>>, luettu 1.5.2015.

Die Zeit 3.3.2014. "UN fordern Blauhelm-Truppe für Zentralafrika". Saatavilla <<http://www.zeit.de/politik/ausland/2014-03/zentralafrikanische-republik-un-blauhelm-soldaten>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 8.10.2004. "UK to create Africa battle group". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/17478>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 22.11.2004. "EU defence ministers finalise 'battle groups'". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/17822>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 18.1.2007. "EU ready for more military operations, Solana says". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/23295>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 13.7.2007. "EU troops for Chad considered". Saatavilla <<https://euobserver.com/news/24475>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 19.7.2007. "Foreign ministers set to call for EU troops in Chad". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/24507>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 15.8.2007. "Finnish rapid deployment forces could go to Chad". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/106246>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 26.9.2007. "UN greenlights EU troops for Chad". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/24843>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 19.11.2007. "EU Chad mission needs more equipment, general warns". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/106567>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 29.11.2007. "EU deployment in Chad delayed". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/25241>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 11.1.2008. "EU set to deploy force to Chad next month". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/25435>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 4.2.2008. "Lightning rebel advance on capital postpones EU troop plans for Chad". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/25591>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 12.2.2008. "Chad rebels say French EU peacekeepers 'not neutral'". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/25646>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 19.3.2008. "Dutch MPs wary of Netherlands joining Chad mission". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/25853>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 18.4.2008. "Deployment of EU mission in Chad 'satisfactory'". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/107109>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 17.6.2008. "Chad questions usefulness of EU force". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/107383>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 30.10.2008. "EU resists calls to send troops to east Congo". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/27017>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 4.11.2008. "Congo crisis highlights EU's lack of coherence". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/27046>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 11.11.2008. "Europe to tackle Somali pirates but not Congo rebels". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/27083>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 19.11.2008a. "What else must happen in Congo before the EU really helps?" Saatavilla <<https://euobserver.com/opinion/27135>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 19.11.2008b. "Europeans call for more UN troops in Congo". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/27140>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 1.12.2008. "UN chief backs EU Congo force". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/27207>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 9.12.2008. "Belgium finds no support for Congo deployment". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/27263>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 12.12.2008. "Summit boosts EU security and defence". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/27294>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 8.9.2009. "Sweden seeks scrutiny of EU battle groups". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/28627>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 22.9.2010. "EU could use its battle groups for natural disasters". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/111683>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 6.12.2013. "France goes to war in Africa to 'save lives'". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/122372>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 10.12.2013. "Two French soldiers die in Central African Republic". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/122414>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 9.1.2014. "EU states consider sending soldiers to central Africa". Saatavilla <<https://euobserver.com/defence/122669>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 10.1.2014. "EU countries provisionally agree African mission". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/122690>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 20.1.2014. "Sweden says Africa mission poses question on EU 'battlegroups'". Saatavilla <<https://euobserver.com/tickers/122781>>, luettu 1.5.2015.

EUobserver 2.4.2014. "Merkel and Hollande pledge help for central Africa". Saatavilla <<https://euobserver.com/foreign/123734>>, luettu 1.5.2015.

EurActiv 1.10.2007. "2000-strong EU force to protect Darfur refugees". Saatavilla <<http://www.euractiv.com/global-europe/2000-strong-eu-force-protect-dar-news-218685>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 18.11.2004. "EU's peacekeeping ambitions set to move up a gear by 2007". Saatavilla <<http://www.europeanvoice.com/article/eus-peacekeeping-ambitions-set-to-move-up-a-gear-by-2007/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 18.7.2007. "EU gears up for Chad military mission". Saatavilla <<http://www.europeanvoice.com/article/eu-gears-up-for-chad-military-mission/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 1.8.2007. "Chad mission to test Union's will and power". Saatavilla <<http://www.europeanvoice.com/article/chad-mission-to-test-unions-will-and-power/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 5.9.2007. "Political dissent could delay EU military mission to Chad". Saatavilla <<http://www.europeanvoice.com/article/political-dissent-could-delay-eu-military-mission-to-chad/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 19.12.2007. "EU ready to launch Chad mission". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/eu-ready-to-launch-chad-mission/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 30.7.2008. "More troops – but EU force still in 'vacuum'". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/more-troops-but-eu-force-still-in-vacuum/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 24.9.2008. "Eufor prepares for UN takeover". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/eufor-prepares-for-un-takeover/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 3.11.2008. "UN should be able to 'shoot' in Congo". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/un-should-be-able-to-shoot-in-congo/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 4.11.2008. "Europe cannot accept defeat in Congo". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/europe-cannot-accept-defeat-in-congo/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 5.11.2008. "Europe could use force to end conflict in Congo". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/europe-could-use-force-to-end-conflict-in-congo/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 12.12.2008. "EU rejects UN request for Congo force". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/2008/12/eu-rejects-un-request-for-congo-force-/63419.aspx>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 11.12.2013. "EU agrees to boost support for Central African Republic as violence escalates". Saatavilla <<http://www.europeanvoice.com/article/eu-agrees-to-boost-support-for-central-african-republic-as-violence-escalates/>>, luettu 1.5.2015.

European Voice 20.1.2014. "EU to send troops to central Africa". Saatavilla
<<http://www.europeanvoice.com/article/eu-to-send-troops-to-central-africa/>>, luettu 1.5.2015.

Focus 26.5.2003. "Grausame Kindersoldaten". Saatavilla
<http://www.focus.de/politik/ausland/kongo-grausame-kindersoldaten_aid_193321.html>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 19.5.2003. "EU: Eingreiftruppe nicht voll einsatzfähig". Saatavilla
<<http://www.faz.net/-gq4-nocz>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 24.5.2003. "EU-Truppen nach Kongo". Saatavilla
<<http://www.faz.net/-gq4-nlrb>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.6.2003. "EU-Mission in Kongo begonnen". Saatavilla
<<http://www.faz.net/-gq5-49q2>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 14.6.2003. "Französische Soldaten in Kongo unter Beschuß". Saatavilla
<<http://www.faz.net/-gpf-4a0z>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 17.6.2003. "Ohne Rückgriff auf die Nato". Saatavilla
<<http://www.faz.net/-gq5-nmua>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 24.6.2003. "Milizen verlassen Bunia vor Ablauf des Ultimatums". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gpf-nl90>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 13.7.2007a. "Berlin skeptisch über weiteren Afrika-Einsatz". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-vbb9>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 13.7.2007b. "Mehr als 300.000 Flüchtlinge". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-vc90>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 17.7.2007. "Kouchner: 1500 Soldaten nach Tschad". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-va4b>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 6.12.2007. "Tschad-Mission der EU verzögert sich". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-vz7v>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 29.10.2008. "UN-Soldaten greifen Rebellen an". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-10r0j>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 30.10.2008. "Sorge vor Krieg zwischen Kongo und Ruanda". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-xv45>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 7.11.2008. "Der Krieg wird grenzenlos". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq6-111hp>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 11.12.2008. "Deutschland gibt Widerstand gegen EU-Mission in Kongo auf". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq6-11ecn>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 20.1.2009. "Ruandische Soldaten in Kongo eingerückt". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gpf-11p7g>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 27.12.2012. "Frankreich will in Zentralafrika nicht eingreifen". Saatavilla <<http://www.faz.net/-gq5-75clo>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Allgemeine Zeitung 9.12.2013. "Paris will EU an Kosten für Militärmission beteiligen". Saatavilla <<http://www.faz.net/-hp0-7k9h1>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Rundschau 29.10.2008. "Gemetzel im Ostkongo". Saatavilla <<http://www.fr-online.de/politik/blauhelm-mission-gemetzel-im-ostkongo,1472596,3446330.html>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Rundschau 19.10.2013. "Schlachtfeld für alle". Saatavilla <<http://www.fr-online.de/flucht-und-zuwanderung/afrika-zentralafrikanische-republik-schlachtfeld-fuer-alle,24931854,24686380.html>>, luettu 1.5.2015.

Frankfurter Rundschau 20.12.2013. "Klätliches Ergebnis". Saatavilla <<http://www.fr-online.de/meinung/europaeische-union-klätliches-ergebnis,1472602,25683980.html>>, luettu 1.5.2015.

Helsingin Sanomat 19.12.2013. "EU:n puolustusyhteistyö etenee askel kerrallaan". Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1387352597141>>, luettu 1.5.2015.

Helsingin Sanomat 22.1.2014. ”Xland etsii ystävää”. Saatavilla
<<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1390288435223>>, luettu 1.5.2015.

Helsingin Sanomat 6.1.2015. ”Kääriäinen: Paine pohjoismaisen taisteluosaston lakkauttamiseen kasvaa”. Saatavilla <<http://www.hs.fi/politiikka/a1420512574358>>, luettu 1.5.2015.

Helsingin Sanomat 8.3.2015. ”Presidentti Niinistö kannattaa EU-komission Junckerin ajatusta yhteisestä armeijasta”. Saatavilla <<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1425784853514>>, luettu 1.5.2015.

Helsingin Sanomat 9.3.2015. ”Ukraina sekoitti EU:n puolustuksen – tarvitseeko unioni oman armeijan?” Saatavilla <<http://www.hs.fi/paivanlehti/10032015/a1425881125827>>, luettu 1.5.2015.

IRIN 17.9.2003. ”DRC: EU calls Artemis operation ’a big success’”. Saatavilla
<<http://www.irinnews.org/report/46206/drc-eu-calls-artemis-operation-a-big-success>>, luettu 1.5.2015.

Kainuun Sanomat 12.3.2014. ”Hitaan toiminnan joukot on jo vitsi”. Saatavilla
<<http://www.kainuunsanomat.fi/kainuun-sanomat/paakirjoitukset/hitaan-toiminnan-joukot-on-jo-vitsi/>>, luettu 1.5.2015.

Kaleva 5.12.2010. ”EU:n taisteluosasto vpk:n asemassa”. Saatavilla
<<http://www.kaleva.fi/mielipide/paakirjoitukset/eun-taisteluosasto-vpkn-asemassa/190439/>>, luettu 1.5.2015.

ReliefWeb 28.9.2007. ”France urges EU allies to send troops to Chad, CAR force”. Saatavilla
<<http://reliefweb.int/report/central-african-republic/france-urges-eu-allies-send-troops-chad-car-force>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 4.2.2008. ”U.N. urges support for Chad’s government”. Saatavilla
<<http://www.reuters.com/article/2008/02/04/us-chad-rebels-idUSL0360139720080204>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 24.10.2008. ”U.N. council seen backing special forces for Congo”. Saatavilla
<<http://www.reuters.com/article/2008/10/24/us-congo-democratic-un-idUSTRE49N6U820081024>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 3.11.2008. ”Aid convoy finds east Congo refugee camps empty”. Saatavilla
<<http://www.reuters.com/article/2008/11/03/us-congo-democratic-camps-idUSTRE4A23C720081103>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 12.12.2008. ”EU aims to up military goals amid Congo inaction”. Saatavilla
<<http://uk.reuters.com/assets/print?aid=UKTRE4BB3G620081212>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 23.1.2009. ”Congo rebel leader Nkunda arrested in Rwanda”. Saatavilla
<<http://www.reuters.com/article/2009/01/23/us-congo-democratic-nkunda-idUSTRE50M14N20090123>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 26.3.2009. ”Sarkozy calls on Congo, former foes to work together”. Saatavilla
<<http://in.reuters.com/article/2009/03/26/idINIndia-38721220090326>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 27.12.2012. "Central African Republic appeals for French help against rebels, Paris balks". Saatavilla <<http://uk.reuters.com/article/2012/12/27/uk-car-rebels-france-idUKBRE8BQ03720121227>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 20.3.2013. "U.N. Security Council to discuss CAR at France's request". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/03/20/us-car-france-un-idUSBRE92J0NW20130320>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 25.3.2013. Central African Republic rebel chief to name power-sharing government". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/03/25/us-centralafrica-rebels-idUSBRE92M0AU20130325>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 29.3.2013. "Central African Republic coup leader says will review resource deals". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/03/29/us-centralafrica-rebels-idUSBRE92S0GJ20130329>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 12.7.2013. "U.N., EU pledge aid for 'forgotten crisis' in Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/07/12/us-centralafrica-crisis-idUSBRE96B0YW20130712>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 30.7.2013. "'New Somalia' risk as warlords rule in Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/07/30/us-centralafrica-warlords-idUSBRE96T0YI20130730>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 27.8.2013. "France's Hollande urges U.N. action on Central African Republic". Saatavilla <<http://uk.reuters.com/article/2013/08/27/uk-france-centralafrica-idUKBRE97Q0T220130827>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 28.8.2013. "Thousands flee to Central African Republic airport to escape ex-rebels". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/08/28/us-centralafrican-airport-idUSBRE97R0XE20130828>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 25.9.2013. "France pushes for U.N. action on Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/09/25/us-un-assembly-car-resolution-idUSBRE98O1BO20130925>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 13.10.2013. "France to increase troops in Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/10/13/us-centralafrican-france-idUSBRE99C0AB20131013>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 21.11.2013. "France says Central African Republic on verge of genocide". Saatavilla <<http://uk.reuters.com/article/2013/11/21/uk-centralafrica-france-idUKBRE9AK0WU20131121>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 28.11.2013. "Central African Republic needs many more peacekeepers: E.U.". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/11/28/us-centralafrica-crisis-idUSBRE9AR0RO20131128>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 6.12.2013. "French launch Central African Republic mission but deaths mount". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/12/06/us-centralafrican-france-idUSBRE9B50UN20131206>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 19.12.2013. "'Ghost of Rwanda' haunts as U.S. envoy visits Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2013/12/19/us-centralafrican-usa-power-idUSBRE9BI06520131219>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 8.1.2014. "EU proposes sending military force to Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2014/01/08/us-centralafrican-eu-idUSBREA0716G20140108>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 20.1.2014. "EU to send military force to Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2014/01/20/us-centralafrican-eu-idUSBREA0J0SC20140120>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 14.3.2014. "Ukraine crisis hampers EU's Central African Republic mission". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2014/03/14/us-centralafrica-eu-idUSBREA2D1QX20140314>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 1.4.2014. "EU launches peacekeeping force for Central African Republic". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2014/04/01/us-centralafrica-eu-idUSBREA301IU20140401>>, luettu 1.5.2015.

Reuters 10.2.2015. "Peacekeepers kill seven rebels in Central African Republic fighting". Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2015/02/10/us-centralafrica-fighting-un-idUSKBN0LE29C20150210>>, luettu 1.5.2015.

Sudan Tribune 11.6.2007. "Chad opens door to possible foreign military force". Saatavilla <http://www.sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=22309>, luettu 1.5.2015.

Suomen Kuvalehti 1.8.2014. "Täysi kaaos". *Suomen Kuvalehti* 31/2014, s. 18–21.

Svenska Dagbladet 19.11.2007. "EU-styrka i Tchad kan försenas". Saatavilla <http://www.svd.se/nyheter/utrikes/eu-styrka-i-tchad-kan-forsenas_609069.svd>, luettu 1.5.2015.

Svenska Dagbladet 28.11.2007. "Svårt fylla EU:s Tchadstyrka". Saatavilla <http://www.svd.se/nyheter/utrikes/svart-fylla-eus-tchadstyrka_640137.svd>, luettu 1.5.2015.

Svenska Dagbladet 2.1.2008. "'EU måste bli militärt starkare'". Saatavilla <http://www.svd.se/nyheter/utrikes/eu-maste-bli-militart-starkare_732039.svd>, luettu 1.5.2015.

Svenska Dagbladet 30.6.2008. "Fiaskot för Nordic Battlegroup fullbordat". Saatavilla <http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/fiaskot-for-nordic-battlegroup-fullbordat_1416321.svd>, luettu 1.5.2015.

Süddeutsche Zeitung 13.12.2013. "Kriegskasse für Europa". Saatavilla <<http://www.sueddeutsche.de/politik/frankreichs-militaereinsatze-kriegskasse-fuer-europa-1.1842840>>, luettu 1.5.2015.

Süddeutsche Zeitung 16.1.2014. "Vereinte Nationen warnen vor Völkermord". Saatavilla <<http://www.sueddeutsche.de/politik/buergerkrieg-in-zentralafrika-vereinte-nationen-warnen-vor-voelkermord-1.1864856>>, luettu 1.5.2015.

Süddeutsche Zeitung 12.2.2014. "Vereinte Nationen fordern von EU mehr Engagement in Zentralafrika". Saatavilla <<http://www.sueddeutsche.de/politik/konflikte-in-der-zentralafrikanischen-republik-vereinte-nationen-fordern-von-eu-mehr-engagement-in-zentralafrika-1.1886335>>, luettu 1.5.2015.

Süddeutsche Zeitung 14.3.2014. "Deutschland verspricht zehn Millionen Euro Nothilfe". Saatavilla <<http://www.sueddeutsche.de/politik/buergerkrieg-in-der-zentralafrikanischen-republik-deutschland-verspricht-zehn-millionen-euro-nothilfe-1.1912458>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 8.4.2003. "Conflict in Congo has killed 4.7m, charity says". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/apr/08/congo.jamesastill>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 14.5.2003. "French offer relief force for Congo emergency". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/may/14/france.congo>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 21.5.2003. "UN requests UK troops for Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/politics/2003/may/21/foreignpolicy.uk>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 27.5.2003. "Fighting in Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/may/27/qanda.congo>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 30.5.2003. "UN to deploy peacekeeping force to Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/may/30/congo.unitednations>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 7.6.2003. "French soldiers begin patrols in wartorn Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/jun/07/congo.jamesastill>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 8.6.2003. "And then the cry went up: 'Where are the French?'" Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/jun/08/congo.jamesastill>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 10.6.2003. "French say their Congo mission will have little impact on fighting". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/jun/10/congo.jamesastill>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 11.6.2003. "Britain will send up to 100 troops to Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/jun/11/congo.richardnortontaylor>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 17.8.2003. "Chaos and cannibalism under Congo's bloody skies". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2003/aug/17/congo.theobserver>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 5.4.2007. "Europe's shape must not be dictated by unelected newspaper proprietors". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/apr/05/comment.eu>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 18.7.2007. "EU troops to help Darfur refugees". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2007/jul/18/eu.sudan>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 27.10.2008. "Head of UN force in Congo quits after less than two months". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2008/oct/27/congo-unitednations>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 31.10.2008. "Miliband joins bid for peace in Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2008/oct/31/congo-david-miliband>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 27.11.2008. "Tutu and De Klerk plead with EU leaders to send force to Congo". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2008/nov/27/congo-united-nations-european-union>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 12.12.2008. "UK blocking European Congo force". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2008/dec/12/congo-european-union-foreign-policy>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 14.12.2008. "EU accused of leaving beleaguered Congo in the lurch". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2008/dec/14/congo-united-nations-european-union>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 23.1.2009. "Congo and Rwanda forces arrest rebel leader Laurent Nkunda". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2009/jan/23/laurent-nkunda-congo-rwanda>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 30.3.2009. "'We can bring peace to Congo'". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/global/2009/mar/30/rwanda-congo>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 9.7.2013. "Malaria crisis in post-coup Central African Republic as healthcare collapses". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/global-development/2013/jul/09/malaria-central-african-republic-healthcare>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 27.7.2013. "Raped, plundered, ignored: central Africa state where only killers thrive". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2013/jul/27/central-african-republic-rebels-seleka>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 30.7.2013. "'We must not ignore the plight of the Central African Republic'". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2013/jul/30/ignore-plight-central-african-republic>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 5.12.2013. "France in the Central African Republic is latest use of 'Hollande doctrine'". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/05/france-central-african-republic-hollande-doctrine>>, luettu 1.5.2015.

The Guardian 28.1.2014. "Central African Republic: 'Without help, our country would be in flames'". Saatavilla <<http://www.theguardian.com/global-development/2014/jan/28/central-african-republic-muslim-christian>>, luettu 1.5.2015.

The Independent 25.11.2013. "Central African Republic: Inaction is not an option. This failed state threatens to destabilise the entire region". Saatavilla <<http://www.independent.co.uk/voices/comment/central-african-republic-inaction-is-not-an-option-this-failed-state-threatens-to-destabilise-the-entire-region-8962957.html>>, luettu 1.5.2015.

The Independent 15.12.2013. "France to ask allies for help in Central Africa". Saatavilla <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-to-ask-allies-for-help-in-central-africa-9006399.html>>, luettu 1.5.2015.

The Independent 22.12.2013. "French president François Hollande isolated over conflict in Central African Republic". Saatavilla <<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/french-president-francois-hollande-isolated-over-conflict-in-central-african-republic-9020185.html>>, luettu 1.5.2015.

The New York Times 5.6.2003. "European peacekeepers to go to Congo on non-Nato mission". Saatavilla <<http://www.nytimes.com/2003/06/05/world/european-peacekeepers-to-go-to-congo-on-non-nato-mission.html>>, luettu 1.5.2015.

The Telegraph 20.12.2008. "Democratic Republic of Congo: Again, Britain gets ready to do nothing in Africa". Saatavilla <<http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/maryriddell/3867825/Democratic-Republic-of-Congo-Again-Britain-gets-ready-to-do-nothing-in-Africa.html>>, luettu 1.5.2015.

The Wall Street Journal 1.10.2003. "Uruguayan peacekeepers faced trouble in Bunia". Saatavilla <<http://www.wsj.com/articles/SB106372313583059800>>, luettu 1.5.2015.

Tigner, Brooks 26.7.2007. "EU prepares for hard-core Chad mission". Saatavilla <<http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?lng=en&id=53571>>, luettu 1.5.2015.

Turun Sanomat 7.1.2015. "Haglund: Suomi ei tule johtamaan EU:n taisteluosastoja". Saatavilla <<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/720193/Haglund+Suomi+ei+tule+johtamaan+EUn+taisteluosastoja>>, luettu 1.5.2015.

Yle 1.8.2007. "Vanhanen: Darfur-operaatio epätodennäköinen". Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/vanhanen_darfur-operaatio_epatodennakoinen/5796974>, luettu 1.5.2015.

Yle 5.12.2013. "Katainen: Suomi kiinnostunut EU-taisteluosastojen johtovastuusta". Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/katainen_suomi_kiinnostunut_eu-taisteluosastojen_johtovastuusta/6971582>, luettu 1.5.2015.

Yle 5.3.2015. "EU:n ulkopoliittinen edustaja Mogherini Suomessa: Nykyiset keinot oikeita Ukrainan kriisissä". Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/eun_ulkopoliittinen_edustaja_mogherini_suomessa_nykyiset_keinot_oikeita_ukrainan_kriisissa/7846907>, luettu 1.5.2015.

Kirjallisuus

Adigbuo, Richard (2007) "Beyond IR theories: the case for national role conceptions". *Politikon: South African Journal of Political Studies* 34(1), 83–97.

Adler, Emanuel & Vincent Pouliot (2011), "International practices: introduction and framework". Teoksessa Adler, Emanuel & Vincent Pouliot (toim.), *International practices*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–35.

Aggestam, Lisbeth (2004a), *A European foreign policy? Role conceptions and the politics of identity in Britain, France and Germany*. Stockholm Studies in Politics 106. Tukholma: Stockholm University, Department of Political Science.

Aggestam, Lisbeth (2004b), "Role identity and the Europeanisation of foreign policy: a political-cultural approach". Teoksessa Tonra, Ben & Thomas Christiansen (toim.), *Rethinking European Union foreign policy*. Manchester: Manchester University Press, 81–98.

Aggestam, Lisbeth (2006), "Role theory and European foreign policy. A framework of analysis". Teoksessa Elgström, Ole & Michael Smith (toim.), *The European Union's roles in international politics. Concepts and analysis*. Lontoo: Routledge, 11–29.

Aggestam, Lisbeth (2008), "Introduction: ethical power Europe?" *International Affairs* 84(1), 1–11.

Allardt, Erik & Yrjö Littunen (1972), *Sosiologia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Andersson, Jan Joel (2006), *Armed and ready? The EU battlegroup concept and the Nordic battlegroup*. SIEPS Report No. 2. Tukholma: Swedish Institute for European Policy Studies.

Andersson, Jan Joel (2015), *If not now, when? The Nordic EU battlegroup*. EUISS Alert 11/2015. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Arbuckle, James V. (2006), *Military forces in 21st century peace operations. No job for a soldier?* Lontoo: Routledge.

Bachmann, Olaf (2011), *The African Standby Force: external support to an 'African solution to African problems'?* IDS Research Report 67. Brighton: Institute of Development Studies.

Bailes, Alyson J. K. (2008), "The EU and a 'better world': what role for the European security and defence policy?" *International Affairs* 84(1), 115–130.

Balossi-Restelli, Ludovica Marchi (2011), "Fit for what? Towards explaining battlegroup inaction". *European Security* 20(2), 155–184.

Banta, Benjamin (2013), "Analysing discourse as a causal mechanism". *European Journal of International Relations* 19(2), 379–402.

Barcikowska, Anna (2013), *EU battlegroups – ready to go?* EUISS Briefs No. 40. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Battistelli, Fabrizio (1997), "Peacekeeping and the postmodern soldier". *Armed Forces & Society* 23(3), 467–484.

Beach, Derek & Rasmus Brun Pedersen (2013), *Process-tracing methods. Foundations and guidelines*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Bellamy, Alex J. (2008), "The responsibility to protect and the problem of military intervention". *International Affairs* 84(4), 615–639.

Bengtsson, Rikard & Ole Elgström (2011), "Reconsidering the European Union's roles in international relations: self-conceptions, expectations, and performance". Teoksessa Harnisch, Sebastian, Cornelia Frank & Hanns W. Maull (toim.), *Role theory in international relations. Approaches and analyses*. Lontoo: Routledge, 113–130.

Bennett, Andrew (2008), "Process tracing: a Bayesian perspective". Teoksessa Box-Steffensmeier, Janet M., Henry E. Brady & David Collier (toim.), *Oxford handbook of political methodology*. New York: Oxford University Press, 702–721.

Bennett, Andrew (2013), "The mother of all isms: causal mechanisms and structured pluralism in international relations theory". *European Journal of International Relations* 19(3), 459–481.

Bennett, Andrew & Colin Elman (2007), "Case study methods in the international relations subfield". *Comparative Political Studies* 40(2), 170–195.

Bennett, Andrew & Jeffrey T. Checkel (2014), "Process tracing: from philosophical roots to best practices". Teoksessa Bennett, Andrew & Jeffrey T. Checkel (toim.), *Process tracing. From metaphor to analytic tool*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–37.

Bickerton, Chris J., Bastien Irondelle & Anand Menon (2011), "Security co-operation beyond the nation-state: the EU's common security and defence policy". *Journal of Common Market Studies* 49(1), 1–21.

Biscop, Sven (2005), *The European security strategy. A global agenda for positive power*. Aldershot: Ashgate.

Biscop, Sven & Jan Joel Andersson (toim.) (2008), *The EU and the European security strategy. Forging a global Europe*. Lontoo: Routledge.

Biscop, Sven & Jo Coelmont (2012), *Europe, strategy and armed forces. The making of a distinctive power*. Lontoo: Routledge.

Biscop, Sven & Jo Coelmont (2013), "Military CSDP. The quest for capability". Teoksessa Biscop, Sven & Richard G. Whitman (toim.), *The Routledge handbook of European security*. London: Routledge, 78–90.

Björkdahl, Annika (2011), "Normative and military power in EU peace support operations". Teoksessa Whitman, Richard G. (toim.), *Normative power Europe. Empirical and theoretical perspectives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 103–126.

Björkdahl, Annika & Maria Strömvik (2008), *EU crisis management operations. ESDP bodies and decision-making procedures*. DIIS Report 2008:8. Kööpenhamina: Danish Institute for International Studies.

Brady, Henry E. & David Collier (toim.) (2004), *Rethinking social inquiry. Diverse tools, shared standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Breuning, Marijke (2011), "Role theory research in international relations: state of the art and blind spots." Teoksessa Harnisch, Sebastian, Cornelia Frank & Hanns W. Maull (toim.), *Role theory in international relations. Approaches and analyses*. Lontoo: Routledge, 16–35.

Bull, Hedley (1983), "Civilian power Europe: a contradiction in terms?" Teoksessa Tsoukalis, Loukas (toim.), *The European Community. Past, present & future*. Oxford: Basil Blackwell Publisher, 149–164.

Cantir, Cristian & Juliet Kaarbo (2012), "Contested roles and domestic politics: reflections on role theory in foreign policy analysis and IR theory". *Foreign Policy Analysis* 8(1), 5–24.

Chacho, Tania M. (2003), "Implementing the Headline Goals: the military aspect". Teoksessa Krause, Joachim, Lisa Watanabe & Andreas Wenger (toim.), *Unraveling the European security and defense policy conundrum*. Zürich: Center for Security Studies, 49–66.

Chappell, Laura (2009), "Differing member state approaches to the development of the EU battlegroup concept: implications for CSDP". *European Security* 18(4), 417–439.

Checkel, Jeffrey T. (2006), "Tracing causal mechanisms". *International Studies Review* 8(2), 362–370.

Checkel, Jeffrey T. (2014), "Mechanisms, process, and the study of international institutions". Teoksessa Bennett, Andrew & Jeffrey T. Checkel (toim.), *Process tracing. From metaphor to analytic tool*. Cambridge: Cambridge University Press, 74–97.

Cochran, Molly (1999), *Normative theory in international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Collier, David (2011), "Understanding process tracing". *PS: Political Science and Politics* 44(4), 823–830.

Collier, David, Henry E. Brady & Jason Seawright (2004), "Sources of leverage in causal inference: toward an alternative view of methodology". Teoksessa Brady, Henry E. & David Collier (toim.), *Rethinking social inquiry. Diverse tools, shared standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 229–266.

Collier, David, James Mahoney & Jason Seawright (2004), "Claiming too much: warnings about selection bias". Teoksessa Brady, Henry E. & David Collier (toim.), *Rethinking social inquiry. Diverse tools, shared standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 85–102.

Cooper, Robert (2003), *The breaking of nations. Order and chaos in the twenty-first century*. Lontoo: Atlantic Books.

Cox, Robert W. (1981), "Social forces, states and world orders: beyond international relations theory". *Millennium: Journal of International Studies* 10(2), 126–155.

Creswell, John W. (1998), *Qualitative inquiry and research design. Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Dannreuther, Roland & John Peterson (toim.) (2006), *Security strategy and transatlantic relations*. Lontoo: Routledge.

Diez, Thomas (2005), "Constructing the self and changing others: reconsidering 'normative power Europe'". *Millennium: Journal of International Studies* 33(3), 613–636.

Diez, Thomas & Ian Manners (2007), "Reflecting on normative power Europe". Teoksessa Berenskoetter, Felix & M. J. Williams (toim.), *Power in world politics*. Lontoo: Routledge, 173–188.

Dijkstra, Hylke (2010), "The military operation of the EU in Chad and the Central African Republic: good policy, bad politics". *International Peacekeeping* 17(3), 395–407.

Duchêne, François (1972), "Europe's role in world peace". Teoksessa Mayne, Richard J. (toim.), *Europe tomorrow: sixteen Europeans look ahead*. Lontoo: Fontana, 32–47.

Dunne, Tim (2008), "Good citizen Europe". *International Affairs* 84(1), 13–28.

Elgström, Ole & Michael Smith (2006), "Introduction". Teoksessa Elgström, Ole & Michael Smith (toim.), *The European Union's roles in international politics. Concepts and analysis*. Lontoo: Routledge, 1–10.

Eriksen, Erik Oddvar (2006), "The EU – a cosmopolitan polity?" *Journal of European Public Policy* 13(2), 252–269.

European Union Institute for Security Studies (2005), *EU security and defence. Core documents 2004, volume V*. Chaillot Paper No. 75. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Faria, Fernanda (2004), *Crisis management in sub-Saharan Africa. The role of the European Union*. Occasional Paper No. 51. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Forsberg, Tuomas (2011), "Normative power Europe, once again: a conceptual analysis of an ideal type". *Journal of Common Market Studies* 49(6), 1183–1204.

Freire, Maria Raquel (2008), "The European security and defence policy. History, structures and capabilities". Teoksessa Merlingen, Michael & Rasa Ostrauskaitė (toim.), *European security and defence policy. An implementation perspective*. Lontoo: Routledge, 9–24.

Geddes, Barbara (1990), "How the cases you choose affect the answers you get: selection bias in comparative politics". *Political Analysis* 2(1), 131–150.

Gegout, Catherine (2005), "Causes and consequences of the EU's military intervention in the Democratic Republic of Congo: a realist explanation". *European Foreign Affairs Review* 10, 427–443.

- Gegout, Catherine (2010), "EU conflict management in Africa: the limits of an international actor". Teoksessa Hughes, James (toim.), *EU conflict management*. Lontoo: Routledge, 125–137.
- Gehring, Thomas & Sebastian Oberthür (2009), "The causal mechanisms of interaction between international institutions". *European Journal of International Relations* 15(1), 125–156.
- George, Alexander L. & Andrew Bennett (2005), *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Gerring, John (2007), *Case study research. Principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Gerring, John (2010), "Causal mechanisms: yes, but..." *Comparative Political Studies* 43(11), 1499–1526.
- Goldstone, Jack (2003), "Comparative historical analysis and knowledge accumulation in the study of revolutions". Teoksessa Mahoney, James & Dietrich Rueschemeyer (toim.), *Comparative historical analysis in the social sciences*. New York: Cambridge University Press, 41–90.
- Gowan, Richard (2011), "From rapid reaction to delayed inaction? Congo, the UN and the EU". *International Peacekeeping* 18(5), 593–611.
- Granholm, Niklas & Pål Jonson (2006), *EU-battlegroups in context. Underlying dynamics, military and political challenges*. FOI Base Data Report 1950. Tukholma: Swedish Defence Research Agency FOI.
- Grevi, Giovanni & Daniel Keohane (2009), "ESDP resources". Teoksessa Grevi, Giovanni, Damien Helly & Daniel Keohane (toim.), *European security and defence policy. The first 10 years (1999–2009)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 69–114.
- Gya, Giji (2007), "Chad: civilian-military and humanitarian intervention". *European Security Review* 35, 12–13.
- Haine, Jean-Yves (2004), "A historical perspective". Teoksessa Gnesotto, Nicole (toim.), *EU security and defence policy. The first five years (1999–2004)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 35–53.
- Hall, Peter A. (2003), "Aligning ontology and methodology in comparative research". Teoksessa Mahoney, James & Dietrich Rueschemeyer (toim.), *Comparative historical analysis in the social sciences*. New York: Cambridge University Press, 373–404.
- Hall, Peter A. (2008), "Systematic process analysis: when and how to use it". *European Political Science* 7(3), 304–317.
- Hall, Peter A. (2013), "Tracing the progress of process tracing". *European Political Science* 12(1), 20–30.
- Hall, Stuart (1999), *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

- Hamel, Jacques, Stéphane Dufour & Dominic Fortin (1993), *Case study methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Hamelink, Ron (2005), "The battlegroups concept: giving the EU a concrete 'military' face". *EuroFuture* Winter 2005, 8–11.
- Harnisch, Sebastian (2001), "Change and continuity in post-unification German foreign policy". *German Politics* 10(1), 35–60.
- Harnisch, Sebastian (2011a), "Role theory: operationalization of key concepts". Teoksessa Harnisch, Sebastian, Cornelia Frank & Hanns W. Maull (toim.), *Role theory in international relations. Approaches and analyses*. Lontoo: Routledge, 7–15.
- Harnisch, Sebastian (2011b), "'Dialogue and emergence': George Herbert Mead's contribution to role theory and his reconstruction of international politics". Teoksessa Harnisch, Sebastian, Cornelia Frank & Hanns W. Maull (toim.), *Role theory in international relations. Approaches and analyses*. Lontoo: Routledge, 36–54.
- Harnisch, Sebastian (2012), "Conceptualizing in the minefield: role theory and foreign policy learning". *Foreign Policy Analysis* 8(1), 47–69.
- Hatzigeorgopoulos, Myrto (2012), *The role of EU battle groups in European defence*. European Security Review 56. Bryssel: ISIS Europe.
- Hedström, Peter & Petri Ylikoski (2010), "Causal mechanisms in the social sciences". *Annual Review of Sociology* 36, 49–67.
- Helly, Damien (2009a), "Operation Artemis (RD Congo)". Teoksessa Grevi, Giovanni, Damien Helly & Daniel Keohane (toim.), *European security and defence policy. The first 10 years (1999–2009)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 181–185.
- Helly, Damien (2009b), "EUFOR Tchad/RCA". Teoksessa Grevi, Giovanni, Damien Helly & Daniel Keohane (toim.), *European security and defence policy. The first ten years (1999–2009)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 339–351.
- Hill, Christopher (1993), "The capability-expectations gap, or conceptualizing Europe's international role". *Journal of Common Market Studies* 31(3), 305–328.
- Hoebeke, Hans, Stéphanie Carette & Koen Vlassenroot (2007), *EU support to the Democratic Republic of Congo*. Bryssel: Royal Institute for International Relations.
- Holsti, Kalevi J. (1970), "National role conceptions in the study of foreign policy". *International Studies Quarterly* 14(3), 233–309.
- Howorth, Jolyon (2003), "Why ESDP is necessary and beneficial for the alliance". Teoksessa Howorth, Jolyon & John T. S. Keeler (toim.), *Defending Europe. The EU, Nato and the quest for European autonomy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 219–238.
- Howorth, Jolyon (2007), *Security and defence policy in the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Howorth, Jolyon & John T. S. Keeler (2003), "The EU, Nato and the quest for European autonomy". Teoksessa Howorth, Jolyon & John T. S. Keeler (toim.), *Defending Europe. The EU, Nato and the quest for European autonomy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 3–21.

Inna, Lauri (toim.) (2008), *Nordic battlegroup 2008*. Helsinki: Puolustusvoimat.

International Crisis Group (2003), *Congo crisis: military intervention in Ituri*. ICG Africa Report No. 64. Nairobi, New York & Bryssel: International Crisis Group.

Jacoby, Wade & Christopher Jones (2008), "The EU battle groups in Sweden and Czech Republic: what national defense reforms tell us about European rapid reaction capabilities". *European Security* 17(2–3), 315–338.

Jenkins, Richard (2008), *Social identity*. Lontoo: Routledge.

Jeppsson, Tommy, Mika Kerttunen & Tommi Koivula (2006), "EU battle groups". Teoksessa Hult, Bo, Mika Kerttunen, Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (toim.), *European security and defence policy. A European challenge*. Tukholma: Swedish National Defence College, 69–80.

Jones, Seth G. (2007), *The rise of European security cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jørgensen, Knud Erik (2006a), "A multilateralist role for the EU?" Teoksessa Elgström, Ole & Michael Smith (toim.), *The European Union's roles in international politics. Concepts and analysis*. Lontoo: Routledge, 30–46.

Jørgensen, Knud Erik (2006b), "Theoretical perspectives on the role of values, images and principles in foreign policy". Teoksessa Lucarelli, Sonia & Ian Mannes (toim.), *Values and principles in European Union foreign policy*. Lontoo: Routledge, 42–58.

Kaarbo, Juliet & Cristian Cantir (2013), "Role conflict in recent wars: Danish and Dutch debates over Iraq and Afghanistan". *Cooperation and Conflict* 48(4), 465–483.

Kaitera, Juha & Guy Ben-Ari (2008), *EU battlegroups and the Nato Response Force: a marriage of convenience?* EuroFocus 14. Washington, D. C.: Center for Strategic & International Studies.

Kaldor, Mary, Mary Martin & Sabine Selchow (2007), "Human security: a new strategic narrative for Europe". *International Affairs* 83(2), 273–288.

Kamp, Karl-Heinz (2004), *European "battle groups": a new stimulus for the European security and defence policy?* Analysen und Argumente der Konrad-Adenauer-Stiftung 15/2004. Berliini: Konrad-Adenauer-Stiftung.

Kay, Adrian & Phillip Baker (2015), "What can causal process tracing offer to policy studies? A review of the literature". *The Policy Studies Journal* 43(1), 1–21.

Kerttunen, Mika (2005), "The concept". Teoksessa Kerttunen, Mika, Tommi Koivula & Tommy Jeppsson, *EU battlegroups. Theory and development in the light of Finnish-Swedish co-operation*.

Julkaisusarja 2: Tutkimuslauseita, No. 30. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, 23–50.

Keukeleire, Stephan (2010), "European security and defense policy: from taboo to a spearhead of EU foreign policy?" Teoksessa Bindi, Federiga (toim.), *The foreign policy of the European Union. Assessing Europe's role in the world*. Washington, D. C.: The Brookings Institution, 51–72.

Kirste, Knut & Hanns W. Maull (1996), "Zivilmacht und Rollentheorie". *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3(2), 283–312.

Kittel, Bernhard & David Kuehn (2013), "Introduction: reassessing the methodology of process tracing". *European Political Science* 12(1), 1–9.

Koivula, Tommi (2007), *Vahva Eurooppa. Ranska EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muotoilijana*. Julkaisusarja 2: Tutkimuslauseita, No. 38. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos.

Koops, Joachim (2007), *UN SHIRBRIG and EU battlegroups*. OCGG Security Recommendation No. 6. Oxford: Oxford Council on Good Governance.

Koops, Joachim & Johannes Varwick (2008), *Ten years of SHIRBRIG. Lessons learned, development prospects and strategic opportunities for Germany*. GPPi Research Paper Series No. 11. Berliini: Global Public Policy Institute.

Koutrakos, Panos (2013), *The EU common security and defence policy*. Oxford: Oxford University Press.

Kurki, Milja (2007), "Critical realism and causal analysis in international relations". *Millennium: Journal of International Studies* 35(2), 361–378.

Laine, Markus, Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (2007), "Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria". Teoksessa Laine, Markus, Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.), *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9–38.

Leakey, David (2007), "The first eight months". *Impetus* 4/2007, 2–3.

Lindström, Gustav (2007), *Enter the EU battlegroups*. Chaillot Paper No. 97. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Lindström, Gustav (2011), "The EU battlegroups: options for the future". *Studia Diplomatica* 64(1), 29–40.

Lucarelli, Sonia (2006), "Introduction". Teoksessa Lucarelli, Sonia & Ian Manners (toim.), *Values and principles in European Union foreign policy*. Lontoo: Routledge, 1–18.

Lucarelli, Sonia & Roberto Menotti (2006), "The use of force as coercive intervention. The conflicting values of the European Union's external action". Teoksessa Lucarelli, Sonia & Ian Manners (toim.), *Values and principles in European Union foreign policy*. Lontoo: Routledge, 147–163.

Mahoney, James (2010), "After KKV: the new methodology of qualitative research". *World Politics* 62(1), 120–147.

Mahoney, James (2012), "The logic of process tracing tests in the social sciences". *Sociological Methods & Research* 41(4), 570–597.

Mahoney, James & Gary Goertz (2004), "The possibility principle: choosing negative cases in comparative research". *The American Political Science Review* 98(4), 653–669.

Major, Claudia & Christian Mölling (2011), *EU battlegroups: what contribution to European defence? Progress and prospects of European rapid response forces*. SWP Research Paper 8. Berliini: Stiftung Wissenschaft und Politik.

Manners, Ian (2002), "Normative power Europe: a contradiction in terms?" *Journal of Common Market Studies* 40(2), 235–258.

Manners, Ian (2006a), "The constitutive nature of values, images and principles in the European Union". Teoksessa Lucarelli, Sonia & Ian Manners (toim.), *Values and principles in European Union foreign policy*. Lontoo: Routledge, 19–41.

Manners, Ian (2006b), "The symbolic manifestations of the EU's normative role in world politics". Teoksessa Elgström, Ole & Michael Smith (toim.), *The European Union's roles in international politics. Concepts and analysis*. Lontoo: Routledge, 66–84.

Manners, Ian (2006c), "The European Union as a normative power: a response to Thomas Diez". *Millennium: Journal of International Studies* 35(1), 167–180.

Manners, Ian (2006d), "Normative power Europe reconsidered: beyond the crossroads". *Journal of European Public Policy* 13(2), 182–199.

Manners, Ian (2006e), "European Union 'normative power' and the security challenge". *European Security* 15(4), 405–421.

Manners, Ian (2008), "The normative ethics of the European Union". *International Affairs* 84(1), 45–60.

Manners, Ian (2012), "The European Union's normative power in global politics". Teoksessa Zimmermann, Hubert & Andreas Dür (toim.), *Key controversies in European integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 192–199.

Manners, Ian & Richard G. Whitman (2003), "The 'difference engine': constructing and representing the international identity of the European Union". *Journal of European Public Policy* 10(3), 380–404.

Maoz, Zeev (2004), "Case study approaches: introduction". Teoksessa Maoz, Zeev, Alex Mintz, T. Clifton Morgan, Glenn Palmer & Richard J. Stoll (toim.), *Multiple paths to knowledge in international relations. Methodology in the study of conflict management and conflict resolution*. Lanham: Lexington Books, 273–275.

Maoz, Zeev, Alex Mintz, T. Clifton Morgan, Glenn Palmer & Richard J. Stoll (2004) (toim.), *Multiple paths to knowledge in international relations. Methodology in the study of conflict management and conflict resolution*. Lanham: Lexington Books.

Marsh, Steve & Wyn Rees (2012), *The European Union in the security of Europe. From Cold War to terror war*. Lontoo: Routledge.

Martin, Mary (2011), "Human security and the search for a normative narrative". Teoksessa Whitman, Richard G. (toim.), *Normative power Europe. Empirical and theoretical perspectives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 187–209.

Matlary, Janne Haaland (2008a), "'The EU made me do it': drivers of multinational security and defence policy". Teoksessa Engelbrekt, Kjell & Jan Hallenberg (toim.), *The European Union and strategy. An emerging actor*. Lontoo: Routledge, 22–39.

Matlary, Janne Haaland (2008b), "Much ado about little: the EU and human security". *International Affairs* 84(1), 131–143.

Mattelaer, Alexander (2008), *The strategic planning of EU military operations: The case of EUFOR Tchad / RCA*. IES Working Paper 5/2008. Bryssel: Vrije Universiteit Brussel, Institute for European Studies.

Maull, Hanns W. (1991), "Germany and Japan: the new civilian powers". *Foreign Affairs* 69(5), 91–106.

Mayer, Hartmut & Henri Vogt (toim.) (2006), *A responsible Europe? Ethical foundations of EU external affairs*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mayntz, Renate (2004), "Mechanisms in the analysis of social macro-phenomena". *Philosophy of the Social Sciences* 34(2), 237–259.

McCourt, David M. (2011), "Role-playing and identity affirmation in international politics: Britain's reinvasion of the Falklands, 1982". *Review of International Studies* 37(4), 1599–1621.

McCourt, David M. (2012), "The roles states play: a Meadian interactionist approach". *Journal of International Relations and Development* 15(3), 370–392.

Menon, Anand (2009), "Empowering paradise? The ESDP at ten". *International Affairs* 85(2), 227–246.

Merlingen, Michael & Rasa Ostrauskaitė (2008), "Introduction: the European Union in international security affairs". Teoksessa Merlingen, Michael & Rasa Ostrauskaitė (toim.), *European security and defence policy. An implementation perspective*. Lontoo: Routledge, 1–8.

Messervy-Whiting, Graham & Tim Williams (2007), *Launching EU battlegroups*. RUSI Occasional Paper. Lontoo: The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies.

Metsämuuronen, Jari (2006), *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.

Meyer, Christoph O. & Eva Strickmann (2011), "Solidifying constructivism: how material and ideational factors interact in European defence". *Journal of Common Market Studies* 49(1), 61–81.

Missiroli, Antonio (2003), *From Copenhagen to Brussels. European defence: core documents, volume IV*. Chaillot Paper No. 67. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Mitzen, Jennifer (2006), "Anchoring Europe's civilizing identity: habits, capabilities and ontological security". *Journal of European Public Policy* 13(2), 270–285.

Moskos, Charles C. & James Burk (1994), "The postmodern military". Teoksessa Burk, James (toim.), *The military in new times. Adapting armed forces to a turbulent world*. Boulder: Westview Press, 141–162.

Muhli, Matti (2014), "Armeijan harmaista yhteiskunnan rattaisiin: asevelvollisuuden yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja sen tehostaminen". Teoksessa Muhli, Matti (toim.), *Osaamista puolustusvoimille, yksilölle ja yhteiskunnalle!* Helsinki: Pääesikunta, 16–19.

Mölling, Christian (2006), "EU battle groups 2007: where next?" *European Security Review* 31, 7–10.

Nevalainen, Petri (toim.) (2004), *Gustav Häggglund: Euroopan puolustus*. Helsinki: Ajatus Kirjat.

Nicolaïdis, Kalypso & Robert Howse (2002), "'This is my EUtopia...': narrative as power". *Journal of Common Market Studies* 40(4), 767–792.

Norheim-Martinsen, Per M. (2013), *The European Union and military force. Governance and strategy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nováky, Niklas I. M. (2014), "Taisteluosastoista tuli paperitiikereitä". *Ulkopolitiikka* 51(2), 37–39.

Nunes, Isabel Ferreira (2011), "Civilian, normative and ethical power Europe: role claims and EU discourses". *European Foreign Affairs Review* 16(1), 1–20.

Ojanen, Hanna (2006), "The EU's responsibility for global security and defence". Teoksessa Mayer, Hartmut & Henri Vogt (toim.), *A responsible Europe. Ethical foundations of EU external affairs*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 36–56.

Ojanen, Hanna (2012), "Defence integration in the EU: a successful vision". Teoksessa Zimmermann, Hubert & Andreas Dür (toim.), *Key controversies in European integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 219–225.

Olsen, Gorm Rye (2004), "Changing European concerns: security and complex political emergencies instead of development". Teoksessa Arts, Karin & Anna K. Dickson (toim.), *EU development cooperation. From model to symbol*. Manchester: Manchester University Press, 80–100.

Olsen, Gorm Rye (2012), "Sub-Saharan Africa. A priority region for EU conflict management". Teoksessa Whitman, Richard G. & Stefan Wolff (toim.), *The European Union as a global conflict manager*. Lontoo: Routledge, 66–79.

Orbie, Jan (2006), "Civilian power Europe. Review of the original and current debates". *Cooperation and Conflict* 41(1), 123–128.

Ortega, Martin (2004), "Beyond Petersberg: missions for the EU military forces". Teoksessa Gnesotto, Nicole (toim.), *EU security and defence policy. The first five years (1999–2004)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 73–88.

Pietarinen, Juhani (1991), "Tiede moraalifilosofian valossa". Teoksessa Löppönen, Paavo, Pirjo H. Mäkelä & Keijo Paunio (toim.), *Tiede ja etiikka*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö, 65–84.

Pirozzi, Nicoletta (2009), *EU support to African security architecture: funding and training components*. Occasional Paper 76. Pariisi: European Union Institute for Security Studies.

Quille, Gerrard (2004), "'Battle groups' to strengthen EU military crisis management?" *European Security Review* 22, 1–2.

Quille, Gerrard (2006), *The European security and defence policy: from the Helsinki Headline Goal to the EU battlegroups*. Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate B, Note 146/2006. Bryssel: Euroopan parlamentti.

Rees, G. Wyn (1998), *The Western European Union at crossroads. Between Trans-Atlantic solidarity and European integration*. Boulder: Westview Press.

Riksrevisionen (2010), *Den nordiska stridsgruppen 2008 – en del av EU:s snabbinsatsförmåga*. Riksrevisionens rapport 2010:20. Tukholma: Riksrevisionen.

Robinson, Colin (2014), "The Eastern Africa Standby Force: history and prospects". *International Peacekeeping* 21(1), 20–36.

Rodt, Annemarie Peen (2012), "EU performance in military conflict management". Teoksessa Whitman, Richard G. & Stefan Wolff (toim.), *The European Union as a global conflict manager*. Lontoo: Routledge, 169–188.

Rodt, Annemarie Peen (2014), *The European Union and military conflict management. Defining, evaluating and achieving success*. Lontoo: Routledge.

Rogers, James (2009), "From 'civilian power' to 'global power': explicating the European Union's 'grand strategy' through the articulation of discourse theory". *Journal of Common Market Studies* 47(4), 831–862.

Rohlfing, Ingo (2012), *Case studies and causal inference: an integrative framework*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rohlfing, Ingo (2013), "What is the relation between comparative historical analysis and 'ordinary' case studies?" *European Political Science* 12(1), 16–19.

Rosenau, James N. (1987), "Roles and role scenarios in foreign policy". Teoksessa Walker, Stephen G. (toim.), *Role theory and foreign policy analysis*. Durham: Duke University Press, 44–65.

Rutten, Maartje (toim.) (2001), *From St-Malo to Nice. European defence: core documents*. Chaillot Paper No. 47. Pariisi: Western European Union Institute for Security Studies.

Saaristo, Kimmo & Kimmo Jokinen (2004), *Sosiologia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Schmitt, Burkard (2004), ”European capabilities: how many divisions?” Teoksessa Gnesotto, Nicole (toim.), *EU security and defence policy. The first five years (1999–2004)*. Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 89–110.

Security Council Report (2007), *Update report: Chad / Central African Republic*. Update Report No. 5. New York: Security Council Report.

Seibert, Bjoern H. (2007), *African adventure? Assessing the European Union’s military intervention in Chad and the Central African Republic*. MIT Security Studies Program Working Paper. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.

Seibert, Bjoern H. (2010), *Operation EUFOR Tchad/RCA and the European Union’s common security and defense policy*. Carlisle: Strategic Studies Institute.

Shepherd, Alistair J. K. (2012), ”Transforming CSDP for global conflict management”. Teoksessa Whitman, Richard G. & Stefan Wolff (toim.), *The European Union as a global conflict manager*. Lontoo: Routledge, 33–50.

Sicurelli, Daniela (2010), *The European Union’s Africa policies. Norms, interests and impact*. Aldershot: Ashgate.

Sipilä, Joonas & Tommi Koivula (2013), *Kuinka strategiaa tutkitaan*. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita, No. 50. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos.

Sjursen, Helene (2006a), ”What kind of power?” *Journal of European Public Policy* 13(2), 169–181.

Sjursen, Helene (2006b), ”The EU as a ’normative’ power: how can this be?” *Journal of European Public Policy* 13(2), 235–251.

Sloan, James (2011), *The militarisation of peacekeeping in the twenty-first century*. Oxford: Hart Publishing.

Stake, Robert E. (1995), *The art of case study research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Stavridis, Stelios (2001), ”’Militarising’ the EU: the concept of civilian power Europe revisited”. *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs* 36(4), 43–50.

Takamaa, Kari T. (2005), ”Sodankäyntiä järjestävän kansainvälisen oikeuden muutos – onko mikään muuttunut?” Teoksessa Raitasalo, Jyri & Joonas Sipilä (toim.), *Muuttuva sota*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Suomen Mies, 55–99.

Tannenwald, Nina (2007), *The nuclear taboo. The United States and the non-use of nuclear weapons since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tardy, Thierry (2009), "The European Union, a regional security actor with global aspirations". Teoksessa Tardy, Thierry (toim.), *European security in a global context. Internal and external dynamics*. Lontoo: Routledge, 17–36.

Tenhunen, Jari (toim.) (2012), *Nordic battlegroup 2011*. Helsinki: Puolustusvoimat.

Thies, Cameron G. (2012), "International socialization processes vs. Israeli national role conceptions: can role theory integrate IR theory and foreign policy analysis?" *Foreign Policy Analysis* 8(1), 25–46.

Thies, Cameron G. & Marijke Breuning (2012), "Integrating foreign policy analysis and international relations through role theory". *Foreign Policy Analysis* 8(1), 1–4.

Thomas, Gary (2011), "A typology for the case study in social science following a review of definition, discourse, and structure". *Qualitative Inquiry* 17(6), 511–521.

Thomson, Alex (2004), *An introduction to African politics*. Lontoo: Routledge.

Tilly, Charles (2001), "Mechanisms in political processes". *Annual Review of Political Science* 4, 21–41.

Tocci, Nathalie (2007), *Profiling normative foreign policy: the European Union and its global partners*. CEPS Working Document No. 279. Bryssel: Centre for European Policy Studies.

Toje, Asle (2011), *The European Union as a small power. After the post-Cold War*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Tsakaloyannis, Panos (1989), "The EC: from civilian power to military integration". Teoksessa Lodge, Juliet (toim.), *The European Community and the challenge of the future*. Lontoo: Pinter Publishers, 241–255.

Turner, Thomas (2007), *The Congo wars. Conflict, myth & reality*. Lontoo: Zed Books.

Ulriksen, Ståle (2007), "Deployments for development? Nordic peacekeeping efforts in Africa". *International Peacekeeping* 14(4), 553–568.

Ulriksen, Ståle, Catriona Gourlay & Catriona Mace (2004), "Operation Artemis: the shape of things to come?" *International Peacekeeping* 11(3), 508–525.

Vines, Alex (2010), "Rhetoric from Brussels and reality on the ground: the EU and security in Africa". *International Affairs* 86(5), 1091–1108.

Wagner, Wolfgang (2006), "The democratic control of military power Europe". *Journal of European Public Policy* 13(2), 200–216.

Wendt, Alexander (1999), *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Whitman, Richard G. (2013), "The EU and sub-Saharan Africa". Teoksessa Biscop, Sven & Richard G. Whitman (toim.), *The Routledge handbook of European security*. Lontoo: Routledge, 189–200.

Williams, Tim (2006), "Whose finger will be on the EU battlegroups' trigger?" *Europe's World* 2(3), 46–51.

Yhdistyneet kansakunnat (2004), *Operation Artemis: the lessons of the Interim Emergency Multinational Force*. New York: United Nations Department of Peacekeeping Operations, Peacekeeping Best Practices Unit, Military Division.

Yin, Robert K. (2003), *Case study research. Design and methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 3. painos.

Yin, Robert K. (2014), *Case study research. Design and methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 5. painos.

Youngs, Richard (2004), "Normative dynamics and strategic interests in the EU's external identity". *Journal of Common Market Studies* 42(2), 415–435.